

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BİR PERİ MASALI: KÖY ENSTİTÜLERİNDE ÖRGÜT KÜLTÜRÜ
ÜZERİNE BİR İNCELEME-ESKİŞEHİR ÇİFTELER ÖRNEĞİ**

Murat AYDOĞMUŞ

Doktora Tezi

Eskişehir, 2020

**BİR PERİ MASALI: KÖY ENSTİTÜLERİNDE ÖRGÜT KÜLTÜRÜ
ÜZERİNE BİR İNCELEME – ESKİŞEHİR ÇİFTELER ÖRNEĞİ**

Murat AYDOĞMUŞ

2020

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BİR PERİ MASALI: KÖY ENSTİTÜLERİNDE ÖRGÜT KÜLTÜRÜ
ÜZERİNE BİR İNCELEME-ESKİŞEHİR ÇİFTELER ÖRNEĞİ**

Murat AYDOĞMUŞ

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Engin KARADAĞ

Eskişehir, 2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme-Eskişehir Çifteler Örneği başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

10/08/2020

Murat AYDOĞMUŞ

Teşekkür

Geçmişten geleceğe ışık tutabilecek olan bu çalışmaya ile yeni nesillerin genç Cumhuriyetin o günkü koşullarda nasıl eğitim kurumlarını ayağa kaldırdığının bilincine varmalarını dilerim. Bu konuda gerek doktora sürecimde gerekse tez sürecimde desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve benimle birlikte heyecan duyan danışmanın Sayın Prof. Dr. Engin KARADAĞ' a sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu süreçte hep desteklerini arkamda hissettiğim aileme ve çalışma esnasında bana yardımcı olan Sayın Hatice Ergin KOCATÜRK' e, engin bilgilerinden her daim yararlandığım Sayın Prof. Dr. Cemil YÜCEL' e Sayın Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ' a, Sayın Doç. Halis Adnan ARSLANTAŞ' a ve Dr. Öğr. Üyesi Sayın Hüseyin SERİN' e minnetlerimi sunarım. Tezimi titizlikle okuyup bana dönütler veren ve her zaman bilgisine güvendiğim öğretmen arkadaşım Sayın Gül SÜER' e tezimin şekillenmesine yardımcı olduğu için teşekkür ederim. Bunun yanında misafirperverlikleri için Eskişehir Mahmudiye Yunusemre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi okul müdür ve müdür yardımcılarına teşekkür ederim. Bu çalışmanın konusu olan Köy Enstitülerinin oluşmasında emeği geçen özellikle İsmail Hakkı TONGUÇ' a ve Hasan Ali YÜCEL' e, onların nazarında bu kurumların yeşermesine destek veren Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü direktörlerine ve öğretmenlerine şükranlarımı sunuyor ve saygı ile anıyorum. Ruhları şad olsun.

İçindekiler

İçindekiler	ii
Tablolar Listesi	v
Şekiller Listesi	vi
Özet.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. Giriş	9
1.1 Problem Durumu	12
1.2. Araştırmanın Amacı	15
1.3. Araştırmanın Önemi.....	16
1.4. Sayıtlılar	17
1.5. Sınırlılıklar	17
İKİNCİ BÖLÜM.....	18
2. Kavramsal Çerçeve.....	18
2.1. Osmanlı Dönemi Öğretmen Yetiştirme Sistemi	18
2.1.1. Tanzimat öncesi öğretmen yetiştirme sistemi.....	18
2.1.2. Tanzimat dönemi öğretmen yetiştirme sistemi	20
2.1.3 İkinci Meşrutiyet'ten sonra öğretmen yetiştirme anlayışı	24
2.2. Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Yetiştirme Anlayışı	26
2.2.1. TBMM Hükümeti dönemi (1920-1923)	26
2.2.2. Cumhuriyet dönemi (1923-1938)	29
2.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Köy	33
2.3.1. Ekonomik durum	33
2.3.2. Sosyal hayat	37
2.4. Köy Enstitüleri	38
2.4.1. Köy enstitülerinin tarihsel arka planı.....	38
2.4.2 Eğitim kursları ve köy öğretmen okulları	44
2.4.2 Köy enstitülerinin kurulması	50
2.4.3 Köy enstitülerinin ilkeleri.....	57
2.4.4 Köy enstitülerinde eğitim	59
2.4.5 Köy enstitülerinde işleyiş ve günlük hayat.....	68
2.4.6 Enstitülerde kültürel etkinlikler ve ulusal bayramlar	72
2.4.7 Köy enstitüleri ile ilgili görüşler.....	74

2.4.8 Köy enstitülerinin kapatılması.....	83
2.4.9 Çifteler Köy Enstitüsü	89
2.5 Örgüt Kültürü	90
2.5.1. Örgüt kültürü modelleri	95
2.5.2. Örgüt kültürünün öğeleri	99
2.5.3. Örgüt kültürünün özellikleri	102
2.5.4. Örgüt kültürü ve okul kültürü.....	103
2.6. Okul Kültürü	103
2.6.1. Okul kültürün işlevleri ve etkileri.....	106
2.6.2. Okul kültürü sınıflandırmaları	109
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	114
3. Yöntem.....	114
3.1. Araştırma Deseni.....	114
3.2. Çalışma Grubu	117
3.2.1. Okul	117
3.3. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği.....	118
3.4. Nitel Veri Toplama Araçları	120
3.5. Verilerin Toplanması	121
3. 6. Verilerin Çözümlemesi	121
3.6.1 Söylem özellikleri.....	122
3.6.2. Söylem Analizi Yaklaşımları	125
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	130
4. Bulgular ve Yorum	130
4.1. Disiplin İşleri.....	130
4.1.1 Öğrenci disiplin işleri	130
4.1.2 Öğretmen disiplin işleri	149
4.2. Eğitim ve Öğretim İşleri.....	169
4.3. Kültürel Faaliyetler	199
4.4 Resmi Makamlarla İlişkiler.....	209
4.5 Öğretmen yeterlikleri ve atamaları (tayinleri).....	221
4.6 Müfettiş Raporları	239
BEŞİNCİ BÖLÜM	263
5. Tartışma ve Sonuç	263
5.1 Tartışma.....	263

5.2 Sonuç.....	285
ENSTİTÜ MÜDÜRLERİ.....	288
KAYNAKÇA.....	295
EKLER.....	302
ÖZGEÇMİŞ.....	307

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	Darülmualimin ve Darülmualimat Programı ve Haftalık Ders Saatleri	29
2.2	Köy Enstitüleri ve Öğrenci Toplama Alanları	54
2.3	Haftalık Ders Saatlerinin Sınıflara Göre Dağılımı	63
2.4	Köy Enstitülerinde Uygulanan Günlük Program	72

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	Kültür Katmanları	97
2.2	Z Teorisini Okullara Uyarlanması	101
2.3	Karadağ'ın Okul Kültürü Sınıflandırması	116

Belgeler Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
4.1	Öğrenci Disiplin Tutanağı 1	135
4.2	Öğrenci Disiplin Tutanağı 2	135
4.3	Öğrenci Disiplin Tutanağı 3	136
4.4	Öğrenci Disiplin İfadesi	137
4.5	Disiplin Kurulu Kararı 1	137
4.6	Disiplin Kurulu Kararı 2	138
4.7	Disiplin Kurulu Kararı 3	138
4.8	Disiplin Kurulu Kararı 4	139
4.9	Kız Öğrencilerle Yapılacak Görüşmeler	140
4.10	Veliye Disiplin Suçu Bildirimi	141
4.11	Hastaneye Gönderilen Öğrencinin Durumunu Bildirir Belge	141
4.12	Hastane İle Enstitü Yazışması	142
4.13	Öğrenci Hakkında Okul Müdürünün Milli Eğitime Gönderdiği Yazı	144
4.14	Öğrencinin Milliyetçilik Hakkında Kaleme Aldığı Şiir 1	144
4.15	Öğrencinin Milliyetçilik Hakkında Kaleme Aldığı Şiir 2	145
4.16	Öğretmen Kurulu Kararı	146
4.17	Okul Müdürünün Öğretmene Yazdığı İkaz Yazısı	147
4.18	Okul Müdürünün Öğretmeni Öğrencilerine Karşı Şiddet Kullanmasına Yönelik Uyardığı Yazı	148
4.19	Öğretmenin Kız Öğrencilerle Yapacağı Görüşme Hakkında Yazı	149
4.20	Bir Öğrencinin Yazdığı Aşk Mektubu	150
4.21	Sigara İçen Öğrencilerin Okul Müdürlüğüne Sevki	151
4.22	Öğrenci İfadesi	152
4.23	Öğretmen Kavgası	154
4.24	Okul Müdürünün Ders Teftişi İle İlgili Tuttuğu Rapor 1	157
4.25	Okul Müdürünün Ders Teftişi İle İlgili Tuttuğu Rapor 2	158

4.26	Köy Enstitüsü Öğretmenleri Hakkında Sene Sonu Tutulan Rapor	160
4.27	1951-1952 Ders Yılı Talim Sicilleri	165
4.28	Üstün Başarılı Sayılacak Öğretmenlerle İlgili Rapor	169
4.29	Öğretmen Hakkında Okul İdaresinin Görüşü 1	172
4.30	Öğretmen Hakkında Okul İdaresinin Görüşü 2	172
4.31	Maarif Vekilliğinin Sene Sonu Kamplar İle İlgili Yazısı	173
4.32	1946 Yılı Öğretmenler Kurulu	175
4.33	ÇKE'nin 1948-49 Öğrenim Yılında Eğitim Başılığının Yıllık İş Programı	178
4.34	1946 Öğretim Yılı Sene Başı Yapılacaklar Listesi	183
4.35	1950 Yılı ÇKE Mahmudiye Bölümü Eğitim Başılığına Ait Yıllık Rapor	186
4.36	Diploma Defteri	187
4.37	Öğrenci Giriş Sınavı Türkçe Dersi Soruları ve Cevapları	189
4.38	Öğrenci Giriş Sınavı Tabiat Bilgisi Dersi Soruları ve Cevapları	190
4.39	Öğrenci Giriş Sınavı Matematik Dersi Sınavı Soruları ve Cevapları	191
4.40	Köy Enstitülerine Kabul Edilecek Parasız Yatılı Öğrenciye Mahsus Sağlık Fişi	192
4.41	Öğrenci Seçim Fişi 1	196
4.42	Öğrenci Seçim Fişi 2	197
4.43	Yüklenme ve Kefillik Senedi	198
4.44	Masraf Tahakkuk Cetveli	199
4.45	Okuldan Çıkarılanlara Mahsus Belge	200
4.46	Öğrenci Tazminatı İle İlgili Maarif Vekâletinin Yazısı	201
4.47	Öğrencinin Başarısız Olduğuna Dair Yazı	202
4.48	Orman Umum Müdürlüğüne Ağaç Tahsisi İle İlgili Gönderilen Yazı	203
4.49	İsmail Hakkı Tonguç' un Ekin Biçme Bayramı İle İlgili Telgrafı	204

4.50	Okul Müdürünün 17 Nisan İle İlgili Öğretmenlere Gönderdiği Yazı	205
4.51	Usta Öğreticiye Gönderilen Tebrik Yazısı	206
4.52	Maarif Müdürlüğünün Spor Müsabakalarına Katılım İle İlgili Gönderdiği Yazı	207
4.53	Gezi ve Uygulama Defteri 1	208
4.54	Gezi ve Uygulama Defteri 2	209
4.55	Gezi Uygulama Defteri 3	209
4.56	1948-1949 Öğretim Yılı Oyun ve Spor Kurulu, Müzik Kolu, Gezi Kolu, Eşya Koruma Kolu ve Öğrenci Disiplin Kurulu Çalışmaları	211
4.57	İsmail Hakkı TONGUÇ' un Kütahya İli Öğretmenlerinin ÇKE' ne Yapacağı Gezi Hakkındaki	212
4.58	Çocuk Esirgeme Kurumu'na Öğrenci Transferi İsteği İçin Gönderilen Yazı	213
4.59	Milli Eğitim Bakanlığının Komünistlik Propagandalarına Karşı Tedbirli Olunmasına İlişkin Yazısı	214
4.60	Komünistlik Suçlaması Atılan Öğretmen Hakkında Yazı	215
4.61	Komünistlik Suçlaması İle İlgili Bir Öğretmen Hakkında Okul Müdürünün Milli Eğitim Bakanlığına Gönderdiği YAZISI	216
4.62	Ses-Işık Gazetesine Öğrencilerin Yazı Göndermediğine Dair Okul Müdürünün Yazısı	217
4.63	Ses-Işık Gazetesine ÇKE Öğrencileri Tarafından Yazı Gönderilip Gönderilmediğine Dair Soruşturma İsteği	218
4.64	Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarının Faaliyete Geçtiğine Dair Yazı	219
4.65	Halk Tipi Gaz Maskelerinin Temini Hakkında Yazı	220
4.66	Memurlardan Birinin Evine Hediye Getirmesi İle İlgili Uyarı Yazısı	221
4.67	Seçime İştirak Etmek İçin Hatay'a Gidecek Öğrenciler İle İlgili Yazı	222
4.68	Komünizm İle İlgili Yayınların Engellenmesi	223

4.69	İtalyan Faşizm Propagandası	224
4.70	Ziraat Vekilliğince Tayin Edilecek Ziraat Öğretmenleri Hakkında Yazı	225
4.71	Stajyer Öğretmenlerin Stajyerliklerinin Kaldırılmasına İlişkin Görüş Yazısı 1	226
4.72	Stajyer Öğretmenlerin Stajyerliklerinin Kaldırılmasına İlişkin Görüş Yazısı 2	227
4.73	Stajyer Öğretmenlerin Stajyerliklerinin Kaldırılması İle İlgili MEB Yazısı	228
4.74	Stajyer Öğretmenlerin Çalışma Usulleri İle İlgili MEB Yazısı	229
4.75	Stajyer Müfettişler	230
4.76	Enstitüye Öğretmen Tayini İle İlgili Enstitü Müdürünün İstek Yazısı	231
4.77	Görevini Yerine Getiremeyen Bir Öğretmenin Başka Okula Tayin Edilmesi	232
4.78	Doktor Leman İnanlı'nın Enstitü Sağlık Koluna Atamasının Yapılması	233
4.79	Öğretmen Nakil Dilekçesi	234
4.80	Öğretmen Görevde Yükselme Yazısı	235
4.81	Öğretmen Özlük Belgesi 1	236
4.82	Öğretmen Özlük Belgesi 2	237
4.83	Öğretmen Özlük Belgesi 3	237
4.84	Öğretmen Özlük Belgesi 4	238
4.85	Öğretmen Özlük Belgesi 5	238
4.86	Öğretmen Özlük Belgesi 6	239
4.87	Öğretmen Özlük Belgesi 7	239
4.88	Öğretmen Özlük Belgesi 8	
4.89	Öğretmen Özlük Belgesi 9	240
4.90	Öğretmen Özlük Belgesi 10	240
4.91	Öğretmen Özlük Belgesi 11	241
4.92	Öğretmen Özlük Belgesi 12	241
4.93	Öğretmen Özlük Belgesi 13	242

4.94	1942-1943 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	246
4.95	1944 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	252
4.96	1945 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	256
4.97	1947 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	259
4.98	1948 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	262
4.99	1949 Öğretim Yılı Müfettiş Raporu	265
5.1	Müfettiş İsfendiyaroğlu'nun 1947 Yılı Müfettiş Raporu	285

Özet

Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme- Eskişehir Çifteler Örneği

Murat AYDOĞMUŞ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Engin KARADAĞ

2020

Amaç: Nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel etnografya kullanılarak desenlenen bu çalışmanın amacı, Çifteler Köy Enstitüsü örnek alınarak köy enstitülerindeki örgüt kültürünü incelemektir. Özünü keşfetmeye yönelik bu tarihsel etnografik araştırma, Çifteler Köy Enstitüsündeki örgüt kültürünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu araştırma, tarihsel bir perspektif kullanılarak kuruluşundan kapatılmasına kadar geçen sürede çeşitli parametreler ışığında var olduğu dönemin kültürel, sosyal ve ideolojik yapısını göz önünde bulundurarak kurumdaki örgüt kültürünün anlamlandırılmasına yardımcı olacaktır.

Yöntem: Köy Enstitülerindeki örgüt kültürünün, ülkenin o günkü koşulları bağlamında nasıl şekillendiğini Çifteler Köy Enstitüsü arşivinden elde edilen belgelerin söylem analizi yoluyla incelenmesi ve gözler önüne sermesi amaçlanmıştır.

Bulgular: Araştırmada Enstitüde bir aile, etkinlik ve güven odaklı açık bir kültürün oluştuğu, güçlü bir örgütsel güvenin varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin yalan söyleme, devlet malına zarar verme, kavga etme ve arkadaşları ile ilişkilerinde aşırıya kaçmaları etik olmayan davranışlardan görülmektedir. Bunun yanında öğretmenlerin de birbirleri ile ve öğrencilerle olan ilişkilerinde aşırıya kaçma, şiddet uygulama ve karşı cinsle olan ilişkilerinde aşırıya kaçmaları etik olmayan davranışlar olarak görülmektedir. Enstitüde özgün, çağdaş ve demokratik bir öğretim ve eğitim sisteminin olduğu göze çarpmaktadır. Aynı zamanda enstitüde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin içinde bulunduğu yıllara göre çağdaş ve uyarlabilir olduğu da gözlemlenmiştir. Enstitü dönemin politik ve siyasi olaylarından etkilenmiş ve bu etkiler okul kültürüne de yansımıştır. Enstitüde ki kültürel yapı hem öğrencilerin hem de öğretmen-öğrencilerinde pozitif yönde etkin rol oynamıştır. Müfettiş raporlarının dönemin siyasi olaylarına göre şekillendiği de bir başka bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Çalışmanın sonunda Enstitülerde kullanılan öğretim tekniklerinin belirlenmesi için bir gömülü teori araştırması ile bu öğretim tekniklerinin sınıf içi etkinliklerini anlamak için bir eylem araştırması yapılabilir.

Anahtar kelimeler: Köy enstitüleri, Çifteler köy enstitüsü, Örgüt kültürü, Tarihsel etnografya

Abstract

A Fairy Tale: A Research on Organisational Culture in Village Institutes – Sample of Eskişehir Çifteler

Murat AYDOĞMUŞ

Eskişehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

Department of Educational Science

Advisor: Prof. Dr. Engin KARADAĞ

2020

Purpose: The purpose of this study, which was designed by using historical ethnography from qualitative research methods, is to examine the organizational culture in village institutes by taking the Çifteler Village Institute as an example. This historical ethno-graphic research to discover its essence clearly reveals the organizational culture at the Çifteler Village Institute. This research will help to make sense of the organizational culture in the institution, taking into account the cultural, social and ideological structure of the period in which it existed in the light of various parameters from its establishment to its closure using a historical perspective.

Method: It is aimed to examine and reveal how the organizational culture in the Village Institutes was shaped in the context of the country's current conditions through the discourse analysis of the documents obtained from the Çifteler Village Institute archive.

Findings: In the research, the existence of a strong organizational trust, in which an open culture focused on a family, activity and trust was established in the Institute. In addition, it is seen from the unethical behaviors that students lie, damage the state property, fight and overdo their relationships with their friends. In addition, it is seen as unethical behaviors that teachers do not overdo their relationships with each other and students, apply violence and do not overdo them in their relationships with the opposite sex. It is remarkable that there is an original, contemporary and democratic education and training system in the Institute. At the same time, it has been observed that the teaching methods and techniques used in the institute are contemporary and adaptable according to the years they are in. The Institute was influenced by the political and political events of the period and these effects were reflected in the school culture. The

cultural structure at the institute played a positive role in the relations of both students and teachers. It is another finding that inspector reports are shaped according to the political events of the period.

Results and Suggestions: At the end of the study, an grounded theory research for determining the teaching techniques used in the Institutes and an action research can be conducted to understand the classroom activities of these teaching techniques.

Keywords: Village institutes, Çifteler village institute, Organizational culture, Historical ethnography

Bir kesit...

Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsünün bir birinden 10 kilometre uzak olan her iki kısmını da gördüm. Bu enstitüyü 1940-1941 ders yılsonlarında bir defa daha görmüştür. İlk gidişimde Hamidiye'de kalmıştım. Bu defa Mahmudiye'de gece kaldım. Enstitüde yatmak, çocukların gece hayatlarına iştirak etmek ve onlarla birlikte yemek, teneffüs zamanlarını beraber geçirmek en serbest ve serazat zamanlarında çocukları tetkik etmek, muhtelif derslerinde bulunmak, tarla işlerini ve diğer çalışmalarla meşgul olduklarını görmek ve hatta akşam müsamerelerinde hazır bulunmak suretiyle okulun bütün umumi hayatını yakından inceledim. Ve bir evvelki gidişimle bu seferki ziyaretimde husule gelen mukayeseli görüşleri mi aşağıya arz ediyorum:

A Maddi durum:

Enstitünün maddi durumu tam bir inkişaf halindedir. Bir buçuk sene evvelki ve bu defaki maddi varlık arasında büyük farklar vardır.

İlk gidişimde bina, duvar, çatı noksanlarının tamamlanmaları ile uğraşılıyordu, ders vasıtalarında ve okulun diğer işlerine lüzumlu olan muhtelif materyallerde eksikliklerin giderilmesine çalışılıyordu. Hele müthiş bir dolu tahribatı yüzünden esaslı zararlar görmüş olan bağların ve diğer mezruatın üzüntüleri içinde bu zararların nasıl telafi edebileceklerini düşünüyorlardı.

Hamidiye ve Mahmudiye'de Enstitü binalarının yanı başlarında ki sırtlarda büyük bir itina ile yetiştirmekte oldukları bağlar bozulmuş, topraklar kaymış, körpe yemiş fidanlarının kökleri meydana çıkmıştı. O zaman bunları tanzim ile meşguldüler. Bu defa müesseseyi iç açıcı bir muvaffakiyet ve saadet havası içinde buldum. Şimdi o türlü tahribattan eser kalmamıştır. Arazi eski halinden daha mamur bir vaziyete getirilmiştir. Hele Mahmudiye'de ki binaların arka taraflarına düşen tepecikteki bağlık ve ağaçlık sırtlarla Hamidiye'de ki büyük binanın yanındaki tepenin tamamıyla ağaçlanmış olması ve bunların epey boy atmış bulunması, bağlarında artık mahsul verecek bir hale gelmesi diğer cihetten müessesenin materyal noksanlarının da giderilmiş olması Enstitüyü idare edenler kadar çocuklarında yüzlerini güldürmüş, çalışma şevklerini artırmıştır.

Burada Enstitünün pek mütenevvi olan bütün gündelik işlerini görmek için çalışmak nöbetle çalışanlar için de müteakip nöbeti bekleyen seyirciler için de büyük bir zevk halini almıştır.

Müessesenin maddi varlığını ortaya çıkaran bu canlılık öğretmen ve talebenin canla başla ve elbirliğiyle çalışması muhit üzerinde de yapıcı ve yaptırıcı tesirini

göstermiş bulunmaktadır. Bu defa Enstitü binalarının bulunduğu her iki köyü ve köylüleri dahi adeta değişmiş buldum. Onların da tarla faaliyetleri pek aşikâr bir surette artmış, ziraat işleri ve hayvan bakımı tarzları civar köylerden daha iyi ve intizamlı ve daha mütekâmil bir hale getirilmiş yaşayış tarzları ve hatta evlerinin içi bile hayırlı ve eskisinden çok üstün bir yeniliğe kavuşmuş budum. Bu maruzatım hem ilk gidişinde, hem de bu sefer Enstitüdeki arkadaşlarla birlikte köylülerle görüşmek, bizzat onların kahvelerinde oturmak ve yine her iki ziyaretimde de bu köy evlerinin içini görmek suretiyle husule gelen mukayeseli intibaldır. Enstitüyü bu sefer ki teftişimde, ahval dolayısıyla verilen emirlere uyulmuş olduğunu ve fazla miktarda ekim yapılmış olduğunu, mahsulünde hem iyi hem de bol olduğunu gördüm. Bu mahsulü Enstitü müdürlüğü zamanında kaldırmak için ziraat kombinelerinden vesait temini işleri ile uğraşmakta ve bu hususta vekilliğimize ricalarda bulunmakta idi.

Eskişehir'den sonra Ankara'ya gelişimde bende bu durumu Umum Müdürlüğe şifahen anlatarak Enstitü müdürünün ricasına iştirak ettim. Ve Umum Müdürlüğünün vesait temin etmekte olduğunu da öğrendim. Seneden seneye tekâmüller gösteren bu Enstitümüzün de memleketimiz için çok hayırlı ve mesut kalkınmalar payına canla başla iştirak ettiğini ve başta Enstitü müdürü olmak üzere bütün idare ve öğretim arkadaşlarının el birliği ile çalıştıklarını ve başarılarının takdire layık olduğunu arz ederim.

B) Öğretim İşleri:

Enstitüdeki çocuklarımızın tarla işleri ve hayvanlara bakmaları ve okullarının günlük işlerine nöbetleşe iştirak eylemleri gibi umumi çalışmalarda gösterdikleri başarılar kadar öğretim işlerinde de çok iyi yetişmekte oldukları görülmüştür. Dilimize ait bilgiler, okuma, yazma ve gramer temrinleri öğretimi iyidir. Çocuklara bu sınıf malumatlarından başka roman, hikâye, mecmua ve gazeteler okutulmak sureti ile dilimiz bakımından iyi yetiştirilmektedirler.

İçlerinde istidatlı olanlar ve çok güzel yazarlar ve hatta manzume yapanlar vardır. Enstitüdeki çocuklarımızın diğer okullarımızdaki çocuklardan farkları daha daha tabii oluşları, daha serbest bulunuşlarıdır. Bu hal onlar için okuma ve öğretme işlerini bir angarya haline koymayıp bilakis bir istek ve zevk haline getirmektedir.

Enstitüde gece kaldığım akşam seyrettiğim müsamerelerdeki muvaffakiyetlerinin sırrı da bu idi.

Bu çocuklarda suni bir hal yok, yapma ve yapmacılığı bilmiyorlar.

Türkçe derslerinde hem kendi kitaplarından hem de diğer kitaplardan okutmak sureti ile mihaniki okuma sureti ile anlayışlı okuma kabiliyetlerini elde etmiş bulduklarını memnuniyetle gördüm. Okuduklarını anlatmak hususunda da büyük bir sıkıntıları yok, yalnız bazılarında bir az şive ve telaffuz bozukluğu var ki bu da zamanla giderilecektir.

Aritmetik ve matematik bilgileri de çok iyidir. Hatta diğer bazı okullarımızın muadili sınıflarındaki talebelerden de üstündürler. Bu üstünlük yukarıda da arz eylediğim gibi çocukların tabii ve samimi oluşlarından ve öğrenmeye karşı istekli bulunuşlarından. Bir de inşa vasıtası ve ölçülerini bilfil kullanmak, uzunluk mefhumu da ameli olarak öğrenmek, Enstitünün geniş tarlalarında bizzat yetiştirdikleri sebzelerle sair mahsulleri tartmak ve nöbetçi oldukları zamanlarda ambardan mutfağa verilen günlük erzakı ve tartı nasyonları bulunmak keyfiyetleri onlara hem aritmetik bilgisini daha iyi ve kolay öğretmekte hem de problemleri daha kolay anlatmakta ve yapmaktadırlar.

Çocukların müzik derslerinde de bulundum. Gerek Hamidiye ve gerek Mahmudiyedeki sınıflarda çocukların bu derse hevesleri uyandırılmış ve nazari bilgileri, solfej egzersizleri iyi görülmüştür. Diğer cihetten her iki okul binasında da ayrı ayrı korolar teşkil edilmiştir çocuklardan mandolin çalanlar sınıfların ekseriyetini teşkil etmektedir. Müşterek çalınan havalarda ve koroda anlayışlı bir beraberlik temin etmekte ve falso yapmamaktadırlar. Enstitü talebeleri milli şarkıları ve marşları diğer okullarımızda ki talebelerden daha iyi biliyorlar ve hep birden daha iyi söylüyorlar.

C) Eğitim ve Disiplin İşleri

Enstitünün umumi terbiye ve işlerinde hürriyet havası olanca genişliği ile kendini belli etmektedir. Binaların hayat ve sıhhat dolu tabii hayatına çok iyi intibah eden bu terbiye sistemi köylü çocuklarımızın iyi yetişmelerine en uygun gelen keyfiyettir. Böylece muhtelif semtlerden ve köylerden gelen çocuklar mütecanis bir kütle haline sokulmakta, birbirini seven, sayan, düşünen, gören ve yapan köylü tipi yaratılmaktadır.

Enstitü bu havası ile onlara çok güzel itiyatlar kazandırmakta ve müessese onlara sevdikleri ve benimsedikleri yepyeni bir terbiye muhiti, toplu bir aile ocağı tesiri göstermektedir.

Öğretmenlerin sıcak ve yumuşak şefkatleri ile tamamıyla hür, sevgi ve saygıya dayanan bir disiplin tarzı kurulmuş bulunmaktadır. Çocukların bu terbiye tarzından hakkı ile istifade etmiş olduklarını onların serbest zamanlarında ki tetkiklerinden çıkarmış bulunmaktayım. Teneffüs zamanları ve bilhassa kendi kendilerine tertip ettikleri

milli oyunlar ve bizzat hazırladıkları piyes temsili ve mandolin konseri ve korusu gibi okul müsameresi zamanında tamamıyla hür ve dağınık hallerinde tetkik ettim. Kendi aralarında ki konuşmalarına kulak verdim. Kaba bir söz duymadım. Teneffüste şakalaşırken hiddetlendikleri zamanı gördüm, yine birbirlerine fena kelimeler söylemediler. Çocukların tavır ve hareketlerinde, birbirlerine karşı muamelelerinde ve öğretmenleri ile olan münasebetlerinde en ufak bir aykırılık ve yakışsızlık görmedim ve işitmedim. Okul binası önünde toplu bir halde okul idaresinin o günkü umumi çalışmalarına, nöbet işlerine ve gurup gurup nöbet değiştirmelerine ait emirleri, tembihleri ve tavsiyeleri dinleyişlerini seyrettim. Çocukları mutlak bir sükûnet içinde verilen işleri başarmaktan zevk duyduklarını belli eden isteklerle çalışmaya hazır buldum.

Bayrak merasimlerine iştirak eyledim. Cumhuriyet marşını hep birden tam bir ahenkler, ayarı kararlı bir sesle söylediklerine ve mutlak bir ihtiram vaziyeti aldıklarına şahit oldum. Çocukları ciddi zamanda ciddi, eğlenceli zamanda eğlenceli ve neşeli, derste, tarlada, nöbet işlerinde hep güler yüzlü buldum.

Şehirlerin boğucu havasından mı, bozucu muhitlerinden mi, ekseriya oralarda ki okul binalarının ve bahçelerinin dar oluşlarından mıdır nedir Köy Enstitülerinde ki bu arz ve tasvir eylediğim tabii hayatı, bu sıcak ruhu şehir okullarımızda göremiyoruz. Hülasa Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü her sahada esaslı başarılar ve seneden seneye büyük farklarla ve hızlı terakki hamleleri ile iyi inkişaf göstermektedir. Memleketimizin yarın ki mesut köy hayatını müjdeleyen bu kurtarıcı başarılarla öğretim, eğitim ve ziraat işleri bakımından görülen gayretlerin takdire layık bir derecede olduğunu arz ederim.

Müfettiş

İsfendiyaroğlu, 1942

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Eğitim sözcüğünün batı dillerindeki karşılığı, Latince kökenli educare'den türetilmiş olan education'dır. Educare beslemek anlamına gelmekteyken, benzer bir sözcük olan educere ise bir işe yöneltmek, yol göstermek, yetiştirmek demektir. Eğitim olgusu, insanoğlunun toplumsal düzene geçmeden önceki göçebe yaşamı içerisinde önemli bir rol oynamış ve insanoğlunun toplu yaşama geçmesiyle daha da önem kazanmıştır (Kaya, 2001, s. 15).

Türk Dil Kurumu'na (2018) göre eğitim, “Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir. Geniş anlamda eğitim, insanın yeteneklerinin, özellikle ahlak yetilerinin geliştirilmesi için ona yön ve biçim verilmesi; bu yolda yapılan bilinçli ya da bilinçsiz etkilerin tümüdür.”

Eğitim, insanı belli düşünce, inanç ve davranış kalıplarına koşullandırmayan, insanın kendi doğasına, kişilik özelliklerine ve gelişimine uygun olarak özgürce seçtiği ortamda yapılan bir etkinliktir. Bunun yanında eğitim, bu niteliklere uygun olarak yetiştirdiği bireyler ile toplumun, ulusun karşı karşıya kaldığı bunalımları yenmesine yardım eden bir toplumsal kurumdur (Kaya, 2001, s. 16).

Son yıllarda, dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Toplumsal yapımızda ve onu oluşturan bütün kurumların niteliğinde ve işlevinde önemli değişiklikler görülmektedir. Bu değişiklikler hem insanların iç dünyalarını hem de dış dünyalarını etkilemektedir. İnsanoğlu doğumundan ölümüne kadar eğitim sürecinin içinde bulunmaktadır ve bu olgu, okulda, sokakta, işyerinde ve yaşamının her alanında kendini etkili bir şekilde göstermektedir. Bir insanın, ulusal ve kültürel kimliğini bulmasında eğitimin önemi göz ardı edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Özetle eğitim, toplumsal yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. (Arayıcı, 2002, s. 15).

Eğitim araştırmalarında genellikle geniş ve dar anlamda eğitim tanımlarından söz edildiğini görmekteyiz. Geniş anlamda eğitim, doğanın ve toplumsal kurumların insanın anlama ve isteme becerilerinde yapabildikleri etkilerin tümü olarak görülmektedir. Dar anlamda ise bilgi aktarmak ve bu yolla insandan insana oluşan etkiler olarak

açıklanmaktadır. Bir başka açıdan eğitim geniş anlamda, örgün ve yaygın eğitimi kapsamakta; dar anlamda ise yalnızca örgün eğitim, genel eğitim ve mesleki eğitim olarak ele alınmaktadır (Kanar, 1989, s. 55).

Tanilli'ye (1989) göre eğitim doğumdan ölüme kadar insan yaşamının her aşamasına seslenir. Ona göre eğitimdeki amaç, dengeli bir kişilik geliştirmektir. Yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı yeni çevreye uyum sağlayabilen, kendini geliştirmesini bilen bir birey yetiştirmek nihai hedeftir. "Eğitimde amaç; kökünden söküp koparmadan geliştirmek, dallarını kırmadan zenginleştirmek, ulusal kültürlerin zenginlik ve değerini yadsımadan evrensel kültür değerleriyle donatmak, insanı dünyada ki yeri konusunda bilinçlendirmek, geçmişe neler borçlu olduğunu, bugünün ne olduğunu ve geleceğin nasıl olacağı konusunda bilinçli bakmasını öğretmek, insana, geleceği kendi ellerinde tuttuğu güvenini vermek ve buyruğu altına aldığı doğa güçleri üzerindeki egemenliğini sürdürerek bu güçlere tutsak olmamanın ona bağlı olduğunu öğretmektir."

Eğitim ile ilgili bu genel bilgilere ek olarak şunları da ekleyebiliriz. Eğitim, içinde bulunduğu toplumda ve üretim ilişkilerinde bulunduğu konumdan dolayı bir üstyapı kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretim ilişkilerini, insanı ve toplumu oluşturmada ikincil durumda olması aslında eğitimin toplum ve insan yaşamındaki önemini göz ardı etmeyi gerektirmez. Tam tersine eğitimin gerçek yerini ve önemini anlamamızı sağlamaktadır (Kanar, 1990, s. 57).

Çağımızda her alanda sürekli ve çok hızlı bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. O yüzden dışarıdan yüzeysel olarak bakılan ilişkilerin derinlemesine incelenmesiyle daha karmaşık bir hal aldıkları görülebilmektedir. Bu durum haliyle kendilerine özgü değerleri, inanışları, kalıpları ve törenleri olan örgütleri de etkilemektedir. Buradan yola çıkarak örgüt kültürünü örgütün sahip olduğu değerlerin bir toplamı olarak görebiliriz. Eğer örgütte çalışan bireyler mevcut değerleri benimser, paylaşır ve onlara uyarlırsa örgüt kültürünün kalıcılığından bahsedebiliriz.

Çağdaş toplumda yaşam örgütleri üzerine kurulmuştur. Bu nedenle devlet de var oluşunu örgütlerin iyi çalışmasına ve amaçlarına ulaşmasına borçludur. Devletin var olmak için oluşturduğu önemli örgütlerden en büyüğü ise eğitim örgütüdür.

Eğitimin temel amacının, her şeyden önce üretken ve ileriye yönelik bir çalışma olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Küba eski devlet başkanı F.Castro'nun, eğitim-öğretime yönelik düşüncesi şu şekildedir. "Eğitimin başta gelen görevi, öyle bir insan, öyle bir halk yaratmak olmalıdır ki, bu yeni insan, bu yeni halk, bir yandan geçmişin kalıntılarını üstünden silkip atarken, bir yandan da yüksek bireysel ve toplumsal yaşam

koşullarını bilinçli bir şekilde yaratma yetisine sahip olsun.” Burada eğitimden kasıt, önceden saptanan amaçlara ve perspektiflere uygun bir eğitimidir. Böylesi bir eğitimde amaçlar, politikalar, perspektifler önceden bellidir ve aynı zamanda her topluma, zamana ve sınıfa göre değişiklik gösterir (Arayıcı, 2002, s. 26-27).

İsmail Hakkı Tonguç, temel yapıtlarından biri olan “İş ve Meslek Eğitimi” adlı eserinde Paulsen, Kerschensteiner, Gauding, Kriek ve J.Dewey gibi eğitimbilimcilerin öğretim ve eğitimi açıklarken ortak bir noktada birleştiklerini ifade etmektedir. Onlara göre; öğretim ve eğitim demek, bir insanın kendisinin biçim kazanmasıdır. Bu eğitimciler çocuğun kişiliğini öğretim ve eğitimin temeli saymaktadır. Öğretim ve eğitim, değer kazanmış kişinin, değer taşıyan toplumda bir etkinlikte bulunmasını sağlar ve onun için her insan kendi eğitimini ilgilendiren her şeyi kendi kendine yapmalıdır. Başka insanlar ona yalnızca yardımcı olmak için çalışırlar. Özünde eğitimin bütün amacı bireyin kendi kendini eğitmesidir (Tonguç, 1974, s. 30-31).

Bütün bunların ışığında Cumhuriyet dönemi eğitim düşüncesi Cumhuriyet henüz kurulmadan 6 ay önce oluşturulmuştur. Fakat bu düşünceye uygun olarak yapılacak uygulamaların neler olacağı ile ilgili araştırmalara devam edilmiş, birçok yabancı uzman getirilmiş, raporlar alınmıştır. Çağdaş eğitimin savunucularından J.Dewey’in raporu bunların en önemlisi olmuştur. Buna uygun bazı girişimler yapılmaya çalışılmıştır ve bu arada Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Fakat bu da uzun süreli olmamış, bir iki yıl mezun verdikten sonra bu okullar kapatılmışlardır. Ancak, çağdaş eğitime yönelik çoğu çeviri olan yayınlar da devam etmiştir (Binbaşoğlu, 1993, s. 27).

Bunun yanında, genç Cumhuriyetin kurucularının koyduğu hedeflere ulaşabilmek için oluşturdukları Köy Enstitüleri ülkemiz ve eğitim tarihimiz açısından önemli bir role sahiptir. Enstitülerin kuruluşunda ki mevcut felsefenin örgüt kültürüne yansıdığı ve yaratılan bu kültür sayesinde ülkemize genç ve dinamik öğretmenlerin kazandırıldığı da bir gerçektir.

Bu çalışmada Çifteler Köy Enstitüsü model olarak alınmıştır. Pek çok özelliği diğer köy enstitüleri ile benzerlik göstermektedir. 1937 yılında kurulan bu enstitü hem kültürüyle hem de yetiştirdiği öğretmenlerle ülkemiz eğitim tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu enstitüde oluşturulan örgüt kültürünün hem yetiştirdikleri öğretmenler hem de çevresine yapmış olduğu katkılar sayesinde araştırmaya değer bir olgu olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı Köy Enstitülerini, Çifteler Köy Enstitüsü örneği üzerinden örgütsel kültür açısından incelemektir. Örgüt kültürü, en iyi şekilde bir örgütün içine

girerek anlaşılabilir. Ancak bugün var olmayan Köy Enstitülerindeki örgütsel kültürü görmek için bu kurumların arşivlerinden yararlanmak en güvenilir yöntem olarak görünmektedir.

1.1 Problem Durumu

Köy Enstitülerinin hazırlıklarına 1935 yılında başlanmış ve 1937'de ilk kez denenmiş ama yasal olarak 1940 yılında hayata geçirilmiş bir sistemdir. Köy Enstitüleri ülkemiz eğitim tarihinin en özgün kurumlarından birisidir. 1930'lu yılların ikinci yarısında nüfusun yaklaşık yüzde 80'ini oluşturan köylerin öğretmen sorununa bir çözüm yaratmak, okullaşma oranında hızlıca bir artış sağlamak ve eğitim yoluyla toplumu canlandırmak amacıyla yeni bir eğitim sistemine başvurulmuştur. Bu yeni sistemde alışılmışın dışında köy çocuklarının üretim yaparak yine kendi köylerinde, yöresinde öğretmen olarak çalışmaları öngörülmüştür. Bunun için 1937-1948 yıllarında ülkemizin hemen bütün bölgelerine yayılmış 21 Köy Enstitüsü açılmıştır (Gazalcı, 2016, s. 17).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren gerçekleştirilen yenilikler, sadece kentlerde gerçekleştirilebilmiş ve benimsenebilmişti. Cumhuriyet anlayışının köye taşınması için gerekli araçlar mevcut değildi. Cumhuriyet yönetiminin sıklıkla dile getirmesine rağmen, köylerde kendi etkinliklerini artıracak yapı henüz oluşturulamamıştı. Köylü halk çoğu yasaya göre her şeyde eşitti ancak konuşma ve yazma özgürlükleri olmalarına rağmen okuma yazma bilmiyorlardı. Eğitim özgürlükleri vardı fakat okulları mevcut değildi (Arman, 1990, s. 258).

Köy, daha vatan olarak tanımlanan coğrafi alan içinde kendine bir yer bulamamış, köylüler yurttaşla dönüşmemişti (Türkoğlu, 2000, s. 78). Gerçekleştirilen reformlarla bir şeyler yapılmak isteniyordu. Sağlıklı, sanayileşmiş, tarımı gelişmiş bir ülke ve bu ülkede mutlu yaşayan, uygarlık değerlerini özümsemiş, yönetime ortak olabilen bir halk yetiştirmek en büyük gayelerden birisiydi. 1935'e gelindiğinde Türkiye'nin sanayisinin pek de iyi durumda olmadığı görülmekteydi. Yüzyılların ihmeline uğramış bir ülkeyi düzetmek için bir iki on yıl kesinlikle yeterli bir zaman değildi. Neredeyse her türlü sanayi ürünü dışarıdan gelmekteydi. Yapılacak binalar için çivi, boru gibi malzemeleri bulmak olanaksızdı. 1929 dünya buhranından sonra girilen planlama süreci henüz daha yeni başlamış, Bazı bölgelerde düşmanın kaçarken yıkıp gittiği yerler henüz daha tamir edilmemişti. Köyleri kentlere ve köyleri birbirine bağlayan yollar henüz yoktu. Taşıma aracı olarak eşek, kağnı ve insanın gücü kullanılmaktaydı. Sadece biraz daha gelişmiş bölgelerde at veya araba kullanılmaktaydı. O kadar ki Ankara'nın burnunun dibinde olan

bir bucağ merkezine tekerlekli araç henüz daha 1947 yılında anca girebilmişti (Güvenç, 1995, s. 17).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 25 Ağustos 1924 tarihinde Ankara'da Öğretmenler Birliği Kongresi'nde yaptığı konuşma aslında genç cumhuriyetin gayesini de ortaya koymaktaydı (Binbaşoğlu, 1993, s. 12) .

Dış düşmanlar çoktur. Bunun için ülkede kuvvetli ulusal duygu ile birlik olmak zorundayız. Çeşitli inanışların yahut meslek farklılıklarının ulusal kardeşliğimize ve ülke sevgisine etkili olmamasını, yarın ki eğitimimizde bir hareket noktası sayacağız. Gençler ulusal varlıklarına aykırı düşmeyen her görüşe saygılı olmalıdırlar.

Ekonomik devrimler pek yakındadır. Tehlikenin nereden geldiğini yakından bir görüşle ihata ettikten sonra, onu azim ve ağırbaşlılıkla karşılayacak, ulusu bir ekonomik kölelikten kurtaracak beyinler okullarda hazırlanacaktır. Bunun için gençliği çalışma fikri ve üretim amacıyla yetiştirmek ve onlara üretim araçlarını verme mesleğini izleyeceğiz.

Manen yorgun bir uygarlığın karşısındayız. Her yıkılan kurumun çöküntüsü altında yeni ülkelerin doğacağını gençlik, artık daha kesin bir biçimde bilecektir. Doğuyu ve batıyı oyalayan olaylar karşısında ancak soğukkanlılığını ve irade kuvvetini koruyacak, okumuş ve yazmış bir kuşağın üstünlük kazanacağını yeni kuşaklara telkin etmemiz gerekmektedir. Yarının okullarında egemen olacak eğitim ilkelerini son bir sözle şöyle özetleyebiliriz: Biz, her şeyde kuvvetli ve azimli olacağız. Çünkü daima korunacak haklarımız; ulusal, uygar, insani ülkülerimiz vardır. Zayıflık bütün kötülüklerin anasıdır. Kuvvetlilik insana sorumluluğu, kendine güveni ve haklarını korumayı öğretir.”

Cumhuriyetin hemen başında 3 Mart 1924 tarihinde Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) yasası yürürlüğe getirilmişti. Bu yasaya göre Osmanlı İmparatorluğu'ndan beridir süre gelen dinsel ve bilimsel eğitim ikililiğine son verilerek eğitimde birlik sağlanmıştı. ABD'den John Dewey, Almanya'dan Kuhne, Belçika'dan Omar Buyse gibi yabancı eğitim uzmanları ülkeye çağırılarak görüşleri alınmıştı (Gazalcı, 2016, s. 31-32).

40000 köyün 35 bininde okul yoktu, olanların çoğu da üç sınıflı okullardı. Okula gidenler gitmesi gerekenlerin sadece yüzde yirmisi kadardı. Öğretmenin sınıftaki görevi sadece bilgi aktarmaktı ve öğretilenler, köy yaşamını ilgilendirmediği için ve o yaşamı değiştirmeye yaramadığından kullanılamıyor ve unutuluyordu. Okul köyde bir fark yaratamıyordu. Okulu köylerle okulsuz köyler arasında yaşam düzeyi bakımından fark görülüyordu. Köylüye göre kendi yaşamını değiştirmeyen okul olmasa da olurdu. Bir kısım yöneticiler, köylerin geri kalmışlığının baş nedeni olarak yanlış ve eksik eğitimi, yanlış okullaşmayı görüyorlardı. Kurtuluş için işe yarayan, doğru bir eğitimin

gerekliliğine inanılıyordu. Uzun yıllar okulu olan köylerde olumlu bir gelişme, yenileşme olmadığına göre, gelişmeyi değiştirmeyi sağlayacak farklı bir okul ve farklı bir öğretmene gereksinim vardı (Güvenç, 1995, s. 17).

Savaştan çıkan bir halk, köylerde okul sayısının azlığı, köye hizmet götürmenin zorluğu gibi faktörler bu girişime ön ayak oldu. Bunun yanında, köylünün dilinden anlayacak bir aydın kesime ihtiyaç vardı, bunun da ancak köylünün kendi içinden aydın bir kesim oluşturması ile mümkün olacağına inanılıyordu. Kendisi de köylü bir aileden gelen ve bu fikirleri savunan İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, bu sistemin hem kuramcısı hem de kurucusu olacaktı. Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan tarafından göreve getirilen ve bir sonraki bakan, Hasan Ali Yücel tarafından da desteklenen Tonguç'a göre, köyler içten canlandırılmalıydı. Köylünün, kentlinin yanında ezilmemesi ancak öğrenim ve eğitimle mümkün olacaktı. İsmail Hakkı Tonguç, önce bir köy araştırması yaparak eski yapılan çalışmaları incelemiş, buna bağlı olarak 20 yıllık bir plan taslağı oluşturmuştu. Bu plana göre 1954 yılına kadar, öğretmen, korucu, tarım teknisyeni ve sağlık hizmeti ulaşmayan köy kalmayacaktı. Ama bu plan çok da kolay gözüküyordu. Bunun iki nedeni vardı; birincisi, eğitmen olarak görevlendirilecek okuryazar köy çocukları, ikincisi ise okullarda okuyacak öğrenci bulmanın zor olması. Buna karşın Tonguç, askerliğini bitirmiş okuryazar gençlerden bir grup oluşturmuş ve bu grubu köylerde eğitmen olarak konumlandırabilmek amacıyla 1936 yılında Eskişehir'in Çifteler Çiftliği'nde 4 aylık bir kursa göndermişti. Bu kursu tamamlayan 84 eğitmen başarılı olmuş ve bu kursların sayısı giderek artmıştı. Kurslarını tamamlayan eğitmenler kendi köyelerine giderek, Köy Enstitülerinin ilk binalarını yaptılar. Görev tanımlarında, üç sene boyunca köy çocuklarının eğitimine destek olmak, köylüye modern tarım tekniklerini öğretmek, akşam okulları ile yetişkinlere okuma yazma hesap ve yurttaşlık öğretmek bulunuyordu.

İlk uygulamanın başarılı olması sonucunda 11 Haziran 1937 yılında çıkarılan "Köy Eğitmenleri Kanunu" ile Eskişehir, Edirne ve İzmir'de eğitmenlik kursları açıldı. Bu kurslar zaman içerisinde "Köy Eğitmenleri Okulları"na dönüştürüldü. "Köy Enstitüsü" ismi de 17-29 Temmuz 1939 tarihli Birinci Maarif Şurası'nda netlik kazandı. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kurulu Kanunu 17 Nisan 1940 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesiyle yürürlüğe girdi. Bu tarihten itibaren kurulan Köy Enstitülerinin sayısı en son 1948'de kurulan Van-Erciş okuluyla 21'e ulaştı. Devlet memuru statüsünde hizmet veren eğitmenlerin, maaş, görev tanımı, Maarif Vekilliği'nin

destek olacağı tüm hususlar, 22 Nisan 1940 tarihli Resmi Gazete’de net olarak ifade edildi.

Cumhuriyeti kuran genç kadro, büyük çoğunluğu köylü olan ve aynı oranda okuma yazma bilmeyen toplumu kısa yoldan okuryazar yapmak istiyordu. Bu proje aynı zamanda ülkemizin çağdaşlaşma ve modernleşme projesiydi. Yine genç cumhuriyet kadrosu, demokrasiyi altın tepside sunmuştu ve yaşaması için altının doldurulması gerektiğinin farkındaydı. Bunun için ise demokratik bir yapılanmanın zorunlu olduğunun farkındaydılar. Bunun başarılması için de çok yönlü yetişmiş, özgüveni gelişmiş, karşılaştığı sorunu çözebilen yetenekli ve zeki köy çocukları ile işe başlamaya karar verdiler. Amaçlanan eğitim ve öğretim sorun çözmeye yönelikti ve özellikle Türkiye gibi halen köy kökenli ve tarıma dayalı yapılarda bu modelin önemi çok sonradan daha iyi anlaşılacaktı (Ortaş, 2004, s. 35-36).

Tarihine bu kadar öncülük eden ve yıllar sonra bile anılan bu kurumların nasıl birer kültür yarattıkları yakından incelenmelidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Çifteler Köy Enstitüsü örnek alınarak köy enstitülerindeki örgüt kültürünü incelemektir. Özünü keşfetmeye yönelik bu etnografik araştırma, Çifteler Köy Enstitüsündeki örgüt kültürünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu araştırma, tarihsel bir perspektif kullanılarak kuruluşundan kapatılmasına kadar geçen sürede çeşitli parametreler ışığında var olduğu dönemin kültürel, sosyal ve ideolojik yapısını göz önünde bulundurarak kurumdaki örgüt kültürünün anlamlandırılmasına yardımcı olacaktır. Köy Enstitülerindeki örgüt kültürünün, ülkenin o günkü koşulları bağlamında nasıl şekillendiğini Çifteler Köy Enstitüsü arşivinden elde edilen belgelerin söylem analizi yoluyla incelenmesi ve gözler önüne sermesi amaçlanmıştır. Ülkedeki siyasal değişmeler sırasında Köy Enstitülerinde yapılan değişikliklerin enstitü kültürünü nasıl etkilediği sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Daha özel olarak, örgüt kültürünün boyutlarından “değerler”, “yaratılar” ve “yönetsel uygulamaların” neler olduğunu ve bunların örgüt kültürüne yansımaları ele alınmıştır. Yaratılardan da törenler, simgeler, kurum içi toplantılar, yazışmalar ve dilin kullanımını ele alınmıştır.

Nitel araştırma soruları

1. Enstitüde görülen örgütsel yapılar nasıl tanımlanmaktadır?
2. Enstitüde ki örgüt kültürü çalışanların ve öğrencilerin davranışlarını nasıl şekillendirmektedir?

- a. Okul kültürüne göre öğrencilerin etik davranışları nasıl anlamlandırılmaktadır?
- b. Okul kültürüne göre öğretmen davranışlarının etik olduğu nasıl tanımlanmaktadır?
3. Eğitim öğretim faaliyetleri nasıl deneyimlenmektedir?
4. Örgüt kültürü resmi makamlarla yazışırken kullanılan dile nasıl yansımaktadır?
5. Kültürel faaliyetler örgüt kültürünü nasıl anlamlandırmaktadır?
6. Örgüt kültürü öğretmen yeterliklerine nasıl yansımaktadır?
7. Müfettiş raporlarında kullanılan dil nasıl anlamlandırılmaktadır?
8. Enstitüde mevcut örgüt kültürünün müfettiş raporlarına yansımaları nasıl tanımlanmaktadır?
9. Örgüt kültürü dönemin politik olaylarından nasıl etkilenmektedir?
10. Dönemin sosyo kültürel yapısı insan ilişkilerini nasıl etkilemektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitimin, bir ulusun dünya ulusları arasındaki yerini ve yaşam düzeyini belirleyen en önemli öğelerden biri olduğu düşünüldüğünde, eğitim alanındaki geçmiş deneyimlerin doğru değerlendirilerek bu deneyimlerden ders çıkarılması gereğinin tartışılmaz olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın, köy enstitüleri deneyimini örgüt kültürü boyutlarında ele alarak günümüz eğitim uygulamalarına rehberlik etmesi bu kurumların oluşturduğu örgüt kültürü aracılığı ile toplum liderleri yetiştirme konusunda eğitim çevrelerine yol gösterici olması beklenmektedir. Köy enstitüleri, bugüne kadar yerli ve yabancı pek çok araştırmaya konu olmuştur. Ancak Köy enstitülerinde örgüt kültürünün incelenmesi odaklı çalışmalar oldukça sınırlıdır. Çalışma, bu boşluğu doldurması bakımından önemlidir. Buradan elde edilen sonuçların günümüz eğitim uygulamalarına ve özellikle toplumu etkileyecek olan örgüt kültürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Enstitüler yalnızca öğrencilerinin bireysel gelişimi ile yetinmemiş, çok daha büyük bir amaca doğru ilerlemişlerdir. Enstitüler, halkın topyekûn gelişimine yönelik olarak çalışmışlar; enstitü mezunları da, bu amaca giden yolda etkin araçlar olarak işlev görmüşlerdir. Çalışmada enstitüde yaratılan örgüt kültürünün yansımaları ve çevreyle olan ilişkileri de incelenmiştir.

1.4. Sayıtlar

Çifteler Köy Enstitüsünün örgüt kültürünü ve bunun toplumsal yansımaları incelemek için başvurulacak dokümanlar yazılı belgelerdir ve güvenilirlerdir. Örgüt kültürünün en derindeki yönü, değerler ve normlar ikinci düzeydeki yönüdür. Sayıtlar da, değerler ve normlar da kültürün görünmeyen yönleridir. Yaratılar ya da insan eliyle yapılanlar ise, kültürün dışarıdan görülebilen, gözlenebilen yönünü oluşturur. Yaratılar için Lunenburg ve Ornstein (1996) görünen davranışsal düzenlemeler terimini kullanırlar. Yaratılar içinde törenler, törensel etkinlikler (ritüeller) öyküler, kahramanlar, simgeler ve dilin kullanımı sayılabilir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma yalnızca Çifteler Köy Enstitüsü'ne ait dokümanların incelenmesine dayanmaktadır. Ayrıca araştırmamızda yalnızca dokümanlar analiz edilmiş ulaşılabilirliği göz önünde bulundurularak görüşme tekniği kullanılmamıştır. Araştırmamız ayrıca köy enstitülerindeki örgüt kültürü incelenmiş diğer unsurlar incelenmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde; Osmanlı dönemi öğretmen yetiştirme sistemi, Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme anlayışı, Cumhuriyet dönemimde köyün ekonomik ve sosyal durumu, köy enstitülerinin tarihsel arka planı, eğitim kursları ve köy öğretmen okulları, köy enstitülerinin kurulması, köy enstitülerinin ilkeleri, köy enstitülerinde eğitim, köy enstitülerinde işleyiş ve günlük hayat, enstitülerde kültürel etkinlikler ve ulusal bayramlar, köy enstitüleri ile ilgili görüşler, köy enstitülerinin kapatılması, örgüt kültürü, örgüt kültürü modelleri, örgüt kültürünün öğeleri, örgüt kültürünün işlevleri ve örgüt kültürünün sınıflandırılması incelenmiştir.

2.1. Osmanlı Dönemi Öğretmen Yetiştirme Sistemi

Askeri ve Teknik okulları saymazsak Osmanlı Dönemi öğretmen yetiştirme sistemini dört ana döneme ayırabiliriz: Tanzimat Öncesi Dönem, Tanzimat Sonrası Dönem, Abdülhamit Dönemi ve Meşrutiyet Dönemi.

2.1.1. Tanzimat öncesi öğretmen yetiştirme sistemi

II. Mahmud Devri (1808-1839)'ne kadar, Osmanlı sivil eğitim sistemini oluşturan başlıca eğitim kurumları sıbyan mektepleri ve medreselerdi. Mahalle mektebi, taş mektep, darü't-talim, darül-ilim, muallimhane gibi adlarla da anılan sıbyan mektepleri beş altı yaş arası çocukları kabul eden birer ilköğretim kurumları olup, hemen her mahallede ve köyde mevcuttular. Burada görev yapan öğretmenlere muallim adı verilmekteydi (Baltacı, 1976, s. 19).

Bu okullar genel olarak küçük erkek çocuklarına mahsus okullardı ve bazı yerlerde bağımsız olarak hayırseverlerin yaptırdığı ve yönetimleri yine yaptırımlar tarafından oluşturulan vakıflara ait olan özel vakıf ilkokullarıydı (Başar, 2004, s. 31). Bu okullardaki öğretmen kadroları yani muallimler genellikle medrese eğitimi görmüş kişilerden oluşmaktaydı. Öğrencisi çok olan sıbyan mekteplerinde, muallime yardımcı kalfalarda bulunmaktaydı. Kalfalar genellikle bu okullarda yetişmiş öğrenciler arasından seçilmekteydi (Öztürk, 2007, s.1). Fatih Sultan Mehmed döneminde her medrese mezununun bu okullarda öğretmenlik yapabilme durumu değişikliğe uğradı (Başar, 2004, s. 32).

Fatih Sultan Mehmed, Eyüp ve Ayasofya medreselerinde, sıbyan mektebi öğretmeni olacaklar için genel medrese programından farklı bir program uygulaması başlattı. Bu programın en önemli yanı ise Adab-ı Muhasebe yani herhangi bir konu üzerinde tartışma kuralları ve Usul-i Tedris yani Öğretim metodu derslerine yer vermesiydi. Ayrıca Fıkıh dersinin bulunmayışı da Fatih Sultan Mehmed'in öğretmen yetiştirme programlarını, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve alanın özelliklerine göre ilk kez düzenleyen bir programcı olduğunun da açık bir göstergesiydi. Böyle bir dersin, ilkokul öğretmen adayları için verilmesi çağına göre çok büyük bir yenilikti ve Türk eğitim tarihinde olduğu kadar belki de dünya eğitim tarihi için de son derece önemliydi. Geleneksel Osmanlı eğitim sisteminde, sıbyan mekteplerinden itibaren, lisans ve lisansüstü eğitime kadar olan bütün eğitim kademelerini, verdikleri eğitimin derecesine göre Fatih Sultan Mehmed Devri'nde, Haşiye-i Tecrid, Miftah, Kırklı, Hariç, Dâhil ve Sahn-ı Seman olmak üzere altı kategoriye ayrılan medreseler meydana getirmekteydi (Uzunçarşılı, 1988, s. 11). Fatih Sultan Mehmet, Eyüp ve Ayasofya medreselerinde, sıbyan mektebi muallimi olacaklar için genel medreselerden farklı bir program öngörmekteydi. Buna göre, muallim olacaklar kısaca şu dersleri okuyacaklardı: *Arapça, Sarf ve Nahiv, Edebiyat (Maanî, Beyan, Bedî), Mantık, Adâb-ı Mubahase ve Usûl-i Tedris, Münakaşalı Akâid (İlm-i Kelâm), Riyaziyat (Hendese ve Heyet), Hesap* dersi *Hendese* içinde, *Coğrafya* dersi *Heyet (Sema ve Arz)* içinde, *Tarih* de *Edebiyat* içinde okutuluyordu (Akyüz, 2000, s. 1-4).

Ancak Fatih Devri'nde uygulamaya konulan ve Türk eğitim tarihinde öğretmen yetiştirme alanında atılmış ilk önemli adım olan bu program daha sonraki yüzyıllarda terk edildi. Bu süreçten sonra medreselerde biraz okumuş veya kendi kendine çok az okuma yazma öğrenmiş kimseler sıbyan mekteplerinde öğretmenlik yapmaya başladılar (Akyüz, 1990, s. 10).

Kanuni Sultan Süleyman'ın Süleymaniye Medreseleri Harici ve Dâhili meselelerde lisans ve lisansüstü seviyede eğitim yapan Sahn-ı Seman ve Süleymaniye Medreseleri'ne öğrenci yetiştiren orta öğretim kurumlarıydı. Diğer medreseler gibi bu medreselerinde de başlıca öğretim elemanı kaynağı yani müderris kaynağı İstanbul'daki Sahn-ı Seman ve Süleymaniye Medreseleri idi. Buna göre bu medreselerden mezun olanlar, medreselerde öğretim elemanı olabileceğine dair diploma alırlardı. Bunun yanında, Anadolu'da görev alacaksa Anadolu Kazasker'inin, Rumeli'de görev alacaksa Rumeli Kazasker'inin belli günlerde ki meclislerine devam ederek "Matlap" adı verilen deftere mülazım kaydedilir ve sırası gelinceye kadar beklerlerdi. Bu duruma nöbet adı

verilmekteydi. Nöbet sırası gelen, en aşağı derecede ki Haşiyeye-i Tecrid (Yirmili) medreselerden birine günlük 20 akçe ile müderris tayin edilerek müderrisliğe başlardı. Mülazemetten sonraki normal işleme göre, Yirmili bir medreseye tayin olan bir müderris, sırasıyla yükselerek Otuzlu, Kırklı, Ellili, Altmışlı ve daha yüksek görevlerde çalışabiliyorlardı (Öztürk, 2007, s. 2).

Ancak bu sistem daha 1500'lü yıllarında ortalarında bozulmaya başlamış, adam kayırma yoluyla birçok kişi haksız yere müderris olarak atanmış ve bazı nüfuzlu kişilerin çocuklarına hak etmedikleri halde üst dereceler verilmişti. Aslında 1431'lerde de böyle örnekler görülmekteydi. Bunun yanında varlıklı devlet adamlarının çocukları daha beşikte iken” Beşik Uleması” tayin edilmekteydiler. Öyle ki, 18. Yüzyılın ilk yarısında ulemanın, yani bilginlerin iyi öğrenim görmemiş çocuklarına, bilgisizliklerini örter düşüncesiyle sakallarını salıvermeleri emredilmişti (Uzunçarşılı, 1988, s. 74).

2.1.2. Tanzimat dönemi öğretmen yetiştirme sistemi

Osmanlı İmparatorluğu'nda günümüzde ki gibi öğretmen yetiştiren kurumların ortaya çıkışına zemin hazırlayan sivil modern eğitim sisteminin temelleri Sultan II. Mahmut tarafından atıldı. Kendisinden önce askeri alanlarla sınırlı kalan eğitimde ki modernleşme hareketleri sürecinde önemli değişiklikler yapan II. Mahmut bu hareketleri sivil alana da taşıdı (Öztürk, 2007, s. 3). Bu amaç doğrultusunda, 1838 yılında Meclis-i Umur-ı Nafia kurularak medrese ve ulemanın etkisinden uzak bir eğitim gerçekleştirme yolunda ilk adımlar atılmış oldu. Sonucunda, meclisin hazırlamış olduğu tasarıda ilk defa sıbyan mekteplerinin üstünde “Selatin-i İzam Mektepleri” adıyla anılan “sınıf-ı sani” derecesinde, yükseköğretime öğrenci yetiştirecek yeni bir öğretim kademesinin açılması öngörüldü. Yine aynı tarihte, tasarı da belirtilen hususlar ışığında çalışmalarda bulunmak üzere, Mekatib-i Rüşdiye Nezareti kuruldu (Kodaman, 1991, s. 91).

Dönemin resmi belgelerine göre rüşdiyelerin açılmalarının belli başlı gerekçeleri şunlardı (Akyüz, 2000, s. 26). :

1. Daha öncelerde kurulan askeri okullara ve Darülfünun(üniversite) ya da yüksekokullara nitelikli öğrenciler kazandıracak bir kaynak yaratmak.
2. Daha çok ihtiyacı duyulan nitelikli memurları yetiştirebilmek için nitelikli bir öğrenci kaynağı sağlamak.
3. Tanzimat'ın ihtiyaç duyduğu aydınları yetiştirme gayesi.
4. Geleneksel sıbyan mektebinin ve medrese eğitiminin değişmekte olan dünya için gerekli bilgileri sağlayamaması.

5. Devletin kurtuluşu ve devletin refahının eğitimin çağdaştırılıp geliştirilmesinde yattığının resmi makamlarca fark edilmesiydi.

Bu sonuncu gerekçe hususunda Meclis-i Umur-ı Nafia'nın 5 Şubat 1839 tarihinde hazırladığı tasarıda özetle şöyle denmekteydi (Demirel, 2004, s. 44). :

Eğitim ve bilim mutluluğun sermayesi, zenginliği kaynağı, övünülecek bir şeydir. Eğitimle müspet bilimlerin gelişmesi, sanayi ve ticaretin gelişmesini de sağlayacak, insanlığın ilerlemesine götürecektir. Matematik bilimleri harp tekniklerinin gelişmesine yol açacaktır. Özetle eğitimin geliştirilmesi ile sanayi, ticaret, iş, üretim imkânları artacak, askerlik ve savaş konusunda da bunun olumlu sonuçları görülecektir. Eğitimle dini bilgiler de gelişeceğinden ahret kurtuluşu da sağlanacaktır.

İlk defa sivil okullar padişahın 11 Şubat 1839 tarihli iradesi ile Mekteb-i Maarif-i Adliye ve Mekteb-i Ulum-ı Edebiye-i Adliye adıyla İstanbul'da iki okul açıldı. Bunlar öğretim düzeyleri oldukça iyi olan ilk Rüşdiyeler olarak kabul edilen okullardı (Akyüz, 2018, s. 158). Tanzimat Fermanı'nda öngörülen reformların başarıya ulaşabilmesi için Sultan Abdülmecid, 1845 yılında yayınladığı fermanında, eğitim işlerine daha fazla önem verilmesinin gerekliliğini hatırlatmıştı (Öztürk, 2007, s. 3). Kısaca bu fermanında; o ana kadar askeri yenileşmeler dışında girilen yenilik çabalarından bir sonuç alınmadığını ve bunun sebebinin de işlerin esaslı ve ayrıntılı ele alınmadığından ileri geldiği belirtilmekteydi. Bunun yanında, asıl ilerlemenin ülkenin mamur olmasının ve halkın refaha kavuşmasının olduğu vurgulanmış, bu durum henüz sağlanamadığı için padişahın ne kadar üzgün olduğu dile getirilmişti. Ayrıca yine fermanında halkın cehaletinin giderilmesinin ve eğitimin sağlanmasının önemi bir kez daha vurgulanmıştı. Eğitimin din ve dünya için gerekli bilgileri kapsamaması gerektiğinin ve her düzey eğitimin verileceği, müspet bilimler ve fenlerin okutulacağı okulların açılması gerektiği vurgulanmıştı. Fermanın sonunda ise padişah bu önlemlerin alınmasının ve başarının sağlanmasının kendisi için en önemli sorun ve iş olduğunu dile getirmişti (Demirel, 2004, s. 51-52).

Tanzimat Fermanından sonra Rüşdiyelere öğretmen yetiştirmek amacıyla, 16 Mart 1848 tarihinde Darülmüallimin-i Rüşdi adında bir eğitim kurumu açıldı (Türen, 2018, s. 51). Adnan Adıvar'ın Mısır'daki öğretmen okullarından esinlenilerek açılan bu kurum Türkiye'de öğretmen yetiştirme alanında bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Öztürk, 2007, s. 5).

Bu okulun açılışı, dönemin gazetelerinden Takvim-i Vakayi'de bir haber olarak verildi. Haberde; Darülmüalliminin ilerde okullar için gerekli öğrenmeleri sağlamak

amacıyla açıldığı ve eğitim-öğretim meselesinin ancak uygulanabilir kolay yöntemlerin bulunmasıyla aşılacağını belirtiliyordu (Akyüz, 1990, s. 165).

Bu okul için dönüm noktası şüphesiz 1950 yılında okul müdürlüğüne meşhur devlet adamı, hukukçu ve tarihçi Ahmed Cevdet Paşa'nın getirilmesi oldu. Ahmet Cevdet Paşa Darülmualimin-i Rüşdi'nin ilk nizamnamesini hazırlayarak kurumsallaşma yönünde çok önemli bir adım attı (Öztürk, 2007, s. 5).

Ahmed Cevdet Paşa bu nizamnamede alınacak öğrenci sayısını 30 kişiden 20 kişiye düşürdü ve alınacak öğrencilerin Arapça anlayabilen ve konuşabilen, Farsça ve Riyaziye öğrenmeye istekli ve kabiliyetli ve aynı zamanda iyi ahlak sahibi olmaları gerektiğinin altını çizmekteydi. Bu öğrenciler sınavla alınacak ve bunun yanında yedek öğrenciler de okula alınacaktı. Asil öğrencilere aylık kırk kuruş maaş verilecekti ve bunun karşılığında kendilerinden mecburi hizmette bulunacaklarına dair birer senet alınacaktı. Okulun öğrenim süresi olan üç yılın sonunda sınavda başarı gösteren öğrenciler başarı derecelerine göre, sırayla, boşalan kadrolara atanacaktı. Bu yapılan ilk atamalar yeni mezunların deneyim kazanmalarını kolaylaştırmak açısından stajyer kadrolarına yapılıacaktı (Akyüz, 1990, s. 10-15).

Tanzimat döneminde ki Darülmualimin-i Rüşdi'nin açılmasından sonra ki en önemli adım ise Darülmualimin-i Sıbyan'ın açılmasıydı.

Osmanlı eğitim sisteminin ilköğretim kurumları olan Sıbyan mekteplerinin II. Mahmud'un 1824 yılında yayınladığı bir hatt-ı hümayunla ıslah edilmesi yoluna gidildi ancak 1860lara kadar somut bir gelişme kaydedilemedi ve bu okullar istenmemesine rağmen medrese ve ulemanın nüfuzu altında kalmaya devam etti (Öztürk, 2007, s. 8).

1857' de Maarif Nezareti'nin kurulması ile birlikte tekrar ele alınan sıbyan mekteplerinin ıslahı konusu ancak 1863 yılında uygulamaya konulabildi. Bu tarihte, İstanbul'da bulunan 35 sıbyan mektebinde "usul-i cedid'e göre öğretim verilmesine karar verildi ancak söz konusu dersleri okutabilecek hocalar imtihan sonucunda saptanamadı (Berker, 1945, s. 35). Bu sonucu göz önünde bulundurarak, dönemin Maarif Nazırı Safvet Paşa tarafından sadarete sunulan bir tezkerede, sıbyan mekteplerinin genel eğitim sistemi içindeki önemi vurgulandı ve bu okulların yeniden muallim yetiştirmelerinin mümkün olduğu ileri sürüldü. Bunun üzerine İstanbul'da bir Darülmualimin—i Sıbyan kurulması teklif edildi (Akyüz, 2000, s. 10).

Darülmualimin-i Sıbyan'ın 1877'de ki programı şu şekildeydi: Tarih, Hendese, Lisan-ı Osmani, Hesap, Farasi, Coğrafya, İmla, Usul-i Tedris, Rik'a. Programda bulunan Usul-i Tedris yani Öğretim Metodu dersi, okuldaki pedagoji eğitimin önemini bizlere

göstermektedir (Berker,1945,s. 94). Bu okullar vilayetlerde açılacak olan merkez Darümualliminleri için öğretmen yetiştirme görevi de üstlenmişti (Öztürk, 2007, s. 9).

Bütün bunların yanında kabul edilmelidir ki Tanzimatçıların en önemli başarılarından birisi de kız rüşdiyelerinin açılarak kızlara ortaöğretim imkânının sağlanmış olmasıydı (Ortaylı, 2017, s.197). Türkiye’de kadın eğitiminin gelişiminde çok önemli bir katkısı olan kız rüşdiyelerinin açılması tıpkı erkek rüşdiyelerin açılışında olduğu gibi kadın öğretmenlerin istihdamı meselesini gündeme getirdi. İlk yıllarda yeterli sayıda kadın öğretmen bulunamadığı için geçici olarak yaşlı ve iyi ahlaklı erkek öğretmenler görevlendirilirdi (Öztürk, 2007, s. 10). Bütün bu gerçeklerden hareketle Osmanlı eğitim sistemini başıboşluktan kurtararak belli bir düzen altına sokmak için, Safvet Paşa tarafından Fransız eğitim sistemi örnek alınarak, 1869 tarihili Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nde Kız Mekatıb-i Sıbyaniye ve Rüşdiye’sine muallimler yetiştirmek üzere İstanbul’da Darümuallimat açılması uygun görüldü (Koçer, 1967, s. 13).

Darümuallimat mezunları, kız okulları öğretmenliklerine tayininde öncelikli duruma geldiler. Okulun asil öğrenci sayısı 50 kişiden ibaret olup, sıbyan şubesindeki öğrencilere otuzar, rüşdiye şubesindekilere ise altmışar kuruş aylık maaş verildi. Buna karşılık, yapılan sınav neticesinde mezun olmaya hak kazanan öğrenciler, tayin edildikleri öğretim hizmetini kabul etmeye mecburdular (Öztürk, 2007, s. 11).

1880li yıllardan itibaren Darümuallimat’ın idari kadrosunda ve öğretmen kadrosunda bulunan kadın eğitimcilerin sayısında hızlı bir artış gözlemlendi. Bunun sonucu olarak 1881-1882 öğretim yılında ilk kez Fatma Zehra Hanım adında bir kadın okulun başına getirildi (Öztürk, 2007, s. 14).

Diğer taraftan 1880’lerden sonra, okuldaki öğrenci miktarında hızlı bir artış gözlemlendi. 1870 yılında sadece 50 öğrencisi bulunan okulun 1883-1884 öğretim yılında öğrenci sayısı 142’ye, 1884-1885 öğretim yılında is 159’a yükseldi. Nihayet II.Meşrutiyet’in arifesinde, okulun mevcut öğrenci sayısı 423’e kadar yükseldi (Akyüz, 2000, s. 71). Bununla beraber Darümuallimat’tan mezun olan kadın öğretmenler, kız rüşdiyelerinin yaygınlaşp çoğalmasında önemli bir paya sahip oldular. Bu da dönemin sosyo-kültürel ortamı içerisinde kız çocuklarının okullaşma oranlarının artmasının başında gelen etkenlerden biri oldu (Öztürk, 2007, s. 15).

2.1.3 İkinci Meşrutiyet'ten sonra öğretmen yetiştirme anlayışı

II. Meşrutiyet dönemi, ciddi varsayılabilir düşünce akımlarının ortaya çıktığı, eğitim konusunda da çağdaş düşünce akımlarının ortaya konulduğu bir dönemdi. Batıcılık, Türkçülük, İslamcılık adı verilen akımlarda bu dönemin ürünleridir. Bunun yanında Cumhuriyet eğitimine yön verecek olan aydın kadroda bu dönemde yetişti (Kaya, 2001, s. 23).

II. Meşrutiyetin arifesinde İmparatorlukta ilk öğretmen okulu sayılabilecek sadece iki kurum bulunmaktaydı: İstanbul Darülmüalliminin İptidaiye kısmı ve İstanbul Darülmüallimatının İptidaiye şubesi (Tonguç, 1947, s. 141). II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, İptidaiye Şubesi, Darülmüallimini Aliye'den ayrılarak "Darülmüallimin-i İptidaiye" adı altında bağımsız bir okul haline geldi. Bu okulun başına da Meşrutiyet dönemine eğitim mücadelesi ile damga vuran Satı Bey getirildi (Öztürk, 2007, s. 24). Darülmüallimin-i Aliye, her birinin öğretim süresi ikişer yıl olan İptidaiye, Rüşdiye ve Aliye şubelerinden meydana gelen öğretmen yetiştirme kurumlarıydı (Öztürk, 2007, s. 22).

Satı Bey okulda birçok reforma öncülük etti. Daha önceleri yatılı olmaktan çıkarılan okulu yeniden yatılı hale getirdi, Tatbikat Mektebi'ni açtı, Müzik, beden eğitimi ve el işi derslerini sisteme oturttu ve bunun yanında eğitim ve öğretim metotlarını teorik olmaktan kurtararak pratik hale getirdi (Baltacıoğlu, 1998, s. 189).

Satı Bey bunların yanında okuldaki niteliksiz öğretmenleri sistemden ayırdıktan sonra amaca ulaşacak güçlü bir eğitim kadrosu oluşturdu. Bu kadroda yer alan bazı öğretmenler şunlardı: Fuat Şemsi (Müdür yardımcısı), Ali Nusret (Edebiyat Öğretmeni ve Cenap Şahabettin'in kardeşi), Hamdullah Suphi, Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Tevfik Fikret, Hamit (İktisat profesörü), Mustafa Suphi (Sosyoloji öğretmeni, Paris'te yükseköğrenim görmüştü), Muallim Cevdet (eğitim Bilimi öğretmeni), Eyüplü Hafız Kemal (Matematik Öğretmeni), Ahmet Cevat (Osmanlıca Öğretmeni), İsmail Hakkı (Güzel yazı öğretmeni), Dubois (Fransızca öğretmeni), Mamburi (Resim öğretmeni, Lausanne Öğretmen Okulu mezunu, ressam) (Akyüz, 2000, s. 89).

Satı Bey'e, nitelikli öğretmen yetiştirme çabalarından dolayı Türk aydınları tarafından da değer veriliyordu. Kendisine "Türk Frobel'i" denmekteydi. Döneminde İstanbul Darülmüallimini, birçok Avrupa öğretmen okulundan daha iyi seviyeye getirmeyi, Rusya ve Asya'dan da öğrencileri bünyesine çekmeye başardı. Sadece Osmanlı için değil bütün Türk illerine nitelikli öğretmen yetiştirilmekteydi. O tarihte yayımlanmaya başlanan Tedrisat-ı İptidaiye mecmuası, Türkçe okunup konuşulan

Asya'nın her tarafına ulaştı ve buradaki öğretmenlerin başvuracağı bir kaynak haline geldi (Ergün, 1987, s. 12).

1913-1914 öğretim yılında Darülmualimini-i Aliye, 271 Müslüman, 22 Ermeni ve 1 Rum öğrencisi ile birlikte toplam 294 öğrenci barındırmaktaydı. Okuldan aynı yıl mezun olan öğrenci sayısı ise 59 idi. Aynı zamanda okulda 35 öğretmen, 12 memur ve 27 hizmetli görev yapmaktaydı. 1915 tarihli Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesinin yürürlüğe girmesi bu okulun II. Meşrutiyet'ten sonra geçirdiği en büyük değişimdi. Bu nizamname ile birlikte okulun teşkilat yapısı ve programı yeniden yapılandırıldı. Buna göre Darülmualimin-i Aliye, İptidai, İhzari ve Ali olmak üzere üç şubeye ayrıldı. İptidai Şubesi'nin öğrenim süresi dört yıl olmakla birlikte buralardan mezun olan öğrenciler iptidai öğretmeni olmaktadır. İhzari Şubesi iki yıllık bir bölümdü ve mezunları iptidai darülmualiminlere öğretmen oluyorlardı ya da il öğretim müfettişi olarak göreve başlıyorlardı. Ali Şubesi ise dört yıllık bir bölüm olmakla birlikte buralardan mezun olanlar orta ve yükseköğretim okullarında öğretmen olarak istihdam ediliyorlardı (Öztürk, 2007, s. 26).

Bütün bu gelişmelerin yanı sıra 1910-1912 yılları arasında Maarif Nazırlığı yapan Emrullah Efendi'nin önemini vurgulamak gerekmektedir. Emrullah Efendi döneminde ülkenin 70 bin öğretmene ihtiyacı vardı ancak bunun sadece %1'inin mevcut olduğu saptandı. Bunun üzerine Emrullah Efendi, Osmanlı eğitim süreci için Tuba Ağacı Nazariyesi dediği bir kuram ortaya attı. Bu kurama göre eğitim Tuba ağacı gibi olmalıydı. Yani eğitim, kökleri yukarda dalları ise aşağıda olan bir ağaç gibi düşünülmeli ve o şekilde düzenlenmeliydi. Bunun için ilk-orta-lise gibi okulların bir yana bırakılmasını ve işe Darülfünundan başlanması gerektiğini vurguladı (Sakaoğlu, 1992, s. 126).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1930), Umumi Pedagoji isimli kitabında Emrullah Efendi'nin Osmanlı eğitim süreci içinde önemli bir yere sahip olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır:

Ortaöğretime Avrupai ve insani karakteri veren, çağdaş üniversite düşüncesini savunan, Türklük bilincini uyandıran odur. Ziya Gökalp de kişiliğini yarı yarıya ona borçludur.

Aynı zamanda II. Meşrutiyet Dönemi, köy eğitimi ile ilgili düşüncelerin de başlangıç noktasını oluşturmaktaydı. Bu noktada köy eğitimi ile ilgili düşüncelerin şekillenmesi açısından akla gelebilecek ilk isimlerden birisi aynı zamanda öğretmen olan Ahmet Tevfik'ti. Ahmet Tevfik ülkenin zenginlik kaynağının tarım olduğunu ve bunun böyle devam edeceğini savunuyordu. Bu yüzden Ahmet Tevfik, öğretmen okullarının

köylerde veya köy yakınlarında kurulacak çiftlik okulları içinde açılmasının ve bu okulların aynı zamanda uygulama okulları olarak çalışmasının uygun olacağını dile getirdi (Yel, 2008, s. 15).

Bunun yanında köy eğitimi konusunu ilk kez geniş bir biçimde dile getiren ise eğitim ile ilgili görevlerde bulunmuş olan Kastamonu mebusu İsmail Mahir Efendi idi. Kendisi, öğretmen çiftçiler-çiftçi öğretmenler formülü ile ortaya attığı düşüncesini 14 Temmuz 1914 tarihinde meclis oturumunda dile getirdi. İsmail Mahir Efendi'nin ana düşüncesi şu şekildeydi (Kaya, 2001, s. 28-29):

Bu gidişle ancak 150 yılda eğitimi kurabiliriz. Ben başka ulusların yaptıklarına yakın bir şey öneriyorum. Aşağı yukarı 70 tane sancağımız var. Bu sancak bölgelerine, şehirden uzak yerlere 70 tane yatılı okul açıp buralara her köyden biri kız diğeri erkek iki öğrenci alırız ve bunları köy koşullarıyla yetiştiririz. Bunları ilkokuldan sonra 3 yıl daha okuturken bir yandan da köylere okul ve öğretmen evi yaptırırız, ayrıca kendilerine tarla da verir onları evlendirir, ayda 2 lira gibi bir aylıkla kendi köyelerine öğretmen olarak atarız... Böyle yapmaz da kız ve erkek öğretmen okullarından öğretmen çıksın da ondan sonra dersiniz o vakit ancak 300 senede öğretmen yetiştirirsiniz...”

Model pek çok açıdan köy enstitülerinin eğitim ve kalkınma amaçlarını kapsamaktaydı (Türen, 2018, s. 18). Sonuç olarak Maarif Nezareti, II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, hem hayata geçirdiği reformlarla öğretmen okullarındaki eğitim ve öğretimin seviyesini yükseltmeye çalıştı, hem de yeni öğretmen okulları açarak öğretmen sayısını artırmaya yönelik atılımlar attı. Ancak bu çabalar yeterli olmadı. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, öğretmen maaşlarındaki azalma yeterli sayıda öğretmenin bulunması için bir engel teşkil etti. Bununla birlikte, öğretmen okullarındaki öğrencilerin askere gitmesi bu okulların öğrencisiz kalmasına neden oldu. Bütün bunların üstüne bu okulların ders araç gereçleri bakımından takviye edilmesi projesi de aksaklığa uğradığı için, bu okullarda ki eğitim öğretim seviyesinde önemli ölçüde düşüş yaşandı. Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonunda, sadece Aydın vilayetinde 2000 öğretmen ihtiyacının bulunması bütün bu sonuçların açık bir göstergesiydi (Öztürk, 2007, s. 25).

2.2. Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Yetiştirme Anlayışı

2.2.1. TBMM Hükümeti dönemi (1920-1923)

1919 yılında Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan Milli Mücadele Devri'nin başında öğretmen yetiştiren kurumların durumu içler acısıydı. İşgale uğrayan bölgelerde ki Darülmualimin ve Darülmualimatların büyük bir kısmı işgalciler

tarafından ya kapatıldı ya da bu kurumlara ait binalar başka amaçlarla kullanılmaya başlandı (Yücel, 1994, s. 575). Açık kalabilen okullarda ise durum biraz farklıydı. Bu okullarda ki eğitim ve öğretim büyük ölçüde işgalci devletlerin kontrolü altındaydı. Örneğin, işgalden sonra Edirne’de bulunan Darülmuallimininde derslerin bir kısmı Yunanca olarak yapılmaktaydı ve özellikle tarih dersine sınırlamalar getirildi. Bununla da yetinilmeyip okulun bir kısmına da Rum göçmenler yerleştirildi (Öztürk, 2007, s. 39).

Durum böyleyken, tüm olumsuz koşullara rağmen Sakarya Savaşı öncesi Mustafa Kemal Paşa bizzat cepheden gelerek Maarif Kongresini topladı ve bu kongrenin açılış konuşmasını yaptı (Öztürk, 2018, s. 18). Konuşmasında, bu döneme kadar yapılan eğitim öğretim faaliyetlerine, yöntemlerine bir eleştiride bulundu ve eğitim de milliğin gereğini vurguladı. Ayrıca yabancı kültürünün maruz kaldığımız yıkıcı sonuçlarının tekrarlanmaması gerektiğine de vurgu yaptı. Bunun yanından “eğitim - öğretimde uygulanacak yöntemin bilgiyi, insan için bir süs, bir baskı aracı, ya da bir uygarlık zevkinden çok, yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir aygıt durumuna getirilmesi” gerektiğini vurguladı (Binbaşıoğlu, 1993, s. 8).

1921 sonrasında ki durum ise pek iç açıcı değildi. TBMM Hükümeti’nin kontrolündeki bölgelerde özel idarelere bağlı, kendi fedakârlıklarıyla ayakta durmayı başaran öğretmen okulu sadece 14 taneydi. Bu okullarda ise yaklaşık olarak 900 öğrenci öğrenim görmekteydi. Bu okullarda da ayrıca savaşın yıkıcı izlerini görebilmek mümkündü. Çoğunun binası idari ve askeri amaçla kullanılmaktaydı. Öyle ki savaş yıllarında büyük bir bina sıkıntısı yaşayan TBMM Hükümeti’nin merkezindeki Ankara Darülmuallimini binası, sırasıyla 1920-1921 yıllarında Maarif Vekâleti, Ziraat Bankası Müdüriyet-i Umumiyesi, Sulh mahkemesi, İstihbarat dairesi ve Matbaa tarafından kullanılmıştır (Öztürk, 2007,s. 40). Ayrıca bu bina Anadolu illerinden gelen milletvekillerinin yatakhane olarak kullanılan geniş ve gösterişli bir binaydı (Karaosmanoğlu, 1958, s. 104).

Bunların yanında Maarif Vekâleti, savaş yıllarında elde bulunan öğretmenlerin maaşlarını ödemekte zorlanmaktaydı. Öyle ki maaşlarını alamayan öğretmenlerin durumları TBMM’de görüşülürken okunan telgraf yaklaşık 10 aydır maaş alamayan öğretmenlerin durumlarını gözler önüne sermekteydi. Öğretmenler ise içinde buldukları zorlu koşullar karşısında ellerinde bulundurdukları özel eşyalarını satmaya başladıklarını ve bazı arkadaşlarının meslekten ayrılma durumuna geldiklerini belirttiler (Başgöz, 1995, s. 57).

Öte taraftan, Milli Mücadele yıllarında işgal altında bulunan İstanbul'daki durum da iyi sayılmazdı. İstanbul'daki okullar da savaşın getirdiği maddi ve manevi çöküşle karşı karşıyaydı. Örneğin, Maliye Nezareti'nde kurulan bir Tali Komisyon, tasarruf etmek amacıyla devlete ait binalarda bulunmayan resmi kurumların, devlet binalarına taşınmasını kararlaştırdı ve bu çerçevede İstanbul'da bulunan Darülmualimin 'in de Hacıoğlu'ndaki Mühendishane binasına taşınmasını uygun gördü. Ne var ki bu taşınma işi para bulunamadığından dolayı gerçekleşemedi (Öztürk, 2007, s. 41).

Cumhuriyet'in ilanına kadar bir sürü tedbir alınsa da ülkenin işgal altında olması ve işgallere karşı verilen Milli Mücadele nedeniyle eğitime gereken yatırım yapılamadı (Türen,2018, s.19). Ancak Mustafa Kemal 1923'e kadar her fırsatta eğitim ile ilgili konuşmalar yaptı ve ulusal eğitimin gerekliliğini her defasında vurguladı. Örneğin 1 Mart 1922 yılında TBMM'nin açılış konuşmasında da bunu görmekteyiz (Kaya, 2001, s. 37).

Efendiler!

İnsanlar yalnız özdeksel değil, bu özdeksel güçlerle kaynaşmış bulunan tinsel güçlerin etkisi altındadırlar. Uluslar da böyledir. Tinsel güçler ise özellikle bilim ve inanç ile en yüksek ölçüde gelişir. Bunun için hükümetin en verimli ve en önemli görevi ulusal eğitim işleridir.

Efendiler!

Yetiyecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce; Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, ulusal geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmenin gerekleri öğretilmelidir. Parlak ama gerçeğe uymayan ve anlaşılması güç düşüncelerden tümüyle sıyrılarak, gerçeğe iç yüzünü gören bir gözle bakmak ve elle dokunmak gerekir. Genel olarak bütün köylüye okumayı, yazmayı ve dört işlem yapmayı öğretmek, yurdunu, ulusunu, dinini, dünyasını tanıtacak ölçüde coğrafya, tarih, din ve töre bilgisi vermek ulusal eğitim izlencemizin ilk amacıdır. Bir yandan bilgisizliği gidermeye çalışırken öte yönden de yurt çocuklarını toplumsal ve tutumsal alanlarda etken ve verimli kılabilmek için gerekli olan ön bilgileri iş içinde öğretmek yöntemi, eğitim ve öğretimin ana kuralı olmalıdır. Kadınlarımızın da sözü geçen öğretim basamaklarından geçerek yetiştirilmesine önem verilmelidir.

Hal böyleyken ülkemizde Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılında toplam 10.102 ilkokul öğretmeni vardı. Bu öğretmenlerin 1081'i kadın, 9021'i erkek öğretmendi. Mesleki öğrenim görmüş olan öğretmenlerin ise 378'i kadın,2356'sı erkek olmak üzere sadece 2734'tü. Ancak bunların büyük çoğunluğu medreselerin alt sınıflarından ayrılan, sadece 1 ya da 2 senelik darülmualiminlerden mezun olan, çoğu imamlık ve müezzinlik

de yapan sarıklı hocalardı. Geriye kalan 7368 öğretmenden 1357'si ancak ilköğrenim gören, 711'i doğrudan medreseden ayrılan, 152'si gerekli eğitimi almayan, 2107'si hiçbir öğretmenlik vasfı taşımayan kişilerdi (Tüzen, 2018, s. 20).

1923-1924 öğretim yılı başında İstanbul Darülmuallimin ve Darülmuallimat'ının hazırlık bölümleri, Orta Darülmuallimin ve Darülmuallimat adıyla yeniden açıldı. Ancak ertesini yıl öğrenciler Yüksek Öğretmen Okulu'na nakledilerek öğrenimlerine Darülfünun'da devam etti (Koç, 2013, s. 52).

2.2.2. Cumhuriyet dönemi (1923-1938)

Dönemin Maarif Vekili İsmail Safa Bey, 1923-1924 öğretim yılının başında bir taraftan Darülmuallimin mıntıklararı projesini uygulamaya çalışırken bir taraftan da Darülfünun Emin'inin başkanlığında bir komisyon kurarak, ilk öğretmen okullarının programlarında yapılacak yeni düzenlemelerin tespit edilmesi çalışmalarını başlattı (Öztürk, 2007, s. 71).

Darülmuallimin mıntıklarının kurulması amacıyla İsmail Safa Bey 24 Haziran 1923'te valiliklere birer telgraf çekerek Ankara, Konya, İzmir, Edirne, Bursa, Adana, Sivas, Erzurum, Trabzon ve Diyarbakır'ın genel bütçeye bağlı olarak açılacak darülmualliminlere için birer mıntika olacağı belirtti. Ayrıca bunlardan altı veya yedisinin içinde darülmuallimat açılacağını da vurguladı. Bunun yanında, her mıntıkaya bu vilayetlerden, ne kadar öğrenci alınacağı da daha sonra duyurulacaktı. Bu gelişmelerden sonra, Darülmuallimin ve darülmuallimat mıntıklarının kurulması projesi, İkinci Dönem başında kurulan Fethi Bey Hükümeti programında da yer aldı ve 1923-1924 öğretim yılı başında uygulamaya konuldu (Öztürk, 2007, s. 61).

1924 yılındaki ilk Darülmuallimin ve Darülmuallimat programı ve haftalık ders saatleri şu şekildeydi (Akyüz, 2001, s. 345):

Tablo 2.1

Darülmuallimin ve Darülmuallimat programı ve haftalık ders saatleri

Dersler	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl
Din Dersi	2	2	-	-	-
Türkçe ve Edebiyat	6	5	5	3	3
Tarih	2	2	2	2	-

Tablonun devamı

İçtimaiyat	-	-	-	-	2
Malumat-1 Vataniye	-	-	-	2	-
Ruhiyat, Terbiye, Terbiye Tarihi	-	-	-	3	4
Usul-u Tedris ve Tatbikat	-	-	-	-	9
Hesap	3	2	2	-	-
Cebir	-	-	-	2	-
Hikmet	-	2	2	1	-
Kimya	-	1	2	1	-
Hayvanat	-	-	-	2	-
Nebat	-	2	-	-	-
Ziraat (Darülmuallimatlarda yok)	-	-	2	-	-
Teşhir ve Fizyoloji	-	-	2	-	-
Umumi Hıfzıssıhha ve mektep Hıfzıssıhhası	-	-	-	1	1
Tabakat	-	-	-	1	-
Coğrafya	2	1	2	1	-
Resim (ilk yıl 2, sonra 1'er saat)	2	2	2	2	2
El İşleri (sadece ilk üç yıl 1'er saat)	2	2	2	2	3
Yazı	2	1	-	-	-
Musiki (keman dersi zorunlu)	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1
Ecnebi Lisanı	3	2	2	2	2
Dikiş-Biçki (Darülmualliminlerde yok)	1	1	1	2	1

Tablonun devamı

İdare-i Beytiye, -	-	2	-	-
(Darülmualiminlerde yok)				
Nakış ve Beyaz işleri -	1	1	1	-
(Daülmualiminlerde yok)				
Tabahat -	-	-	1	2
(Darülmualiminlerde yok)				
Çocuk Bakımı -	-	-	-	1
(Darülmualiminlerde yok)				

Orta Öğretmen Okulu tarihinde ki en önemli gelişmelerden birisi de 1926'da Konya'da sadece edebiyat şubesiyle açılan ve bir sonraki yıl Ankara'ya nakledilip genişletilen 1930 yılında Gazi Pedagoji Enstitüsü adını alan Orta Muallim Mektebi'nin açılmasıydı. Bunun akabinde Balıkesir'de Necatibey Eğitim Enstitüsü, İstanbul Eğitim Enstitüsü ve İzmir Karşıyaka Kız Eğitim Enstitüsü açılıp ortaokul seviyesi (düzeyi) öğretmen ihtiyacı karşılanmaya çalışıldı (Koç, 2013, s. 53).

İlki 1868 yılında İstanbul'da açılan ilk öğretmen okullarından mezun olanlardan bazıları köylerde öğretmenlik yapmaya yanaşmamaktaydı. Bunun yanında gidenlerin de köy hayatına uyum sağlayamaması, köyde çalışacak, köye göre öğretmen yetiştirme fikirlerinin hayata geçmesine zemin hazırlamış oldu (Akyüz, 2012, s. 364). Bu fikir ilk defa aslında II. Meşrutiyet döneminde ortaya atıldı ancak yoğunluk kazandığı dönem Cumhuriyet Dönemi oldu. Örneğin, Darülfünun'da Psikoloji öğretmeni olan Ali Haydar, 1924 yılında verdiği bir konferans sırasında, Türkiye'de köy ve şehir hayatının çok farklı olduğunu, şehirlerdeki öğretmen okullarından mezun olan öğretmenlerin köylerde çalışmak istemediklerini dile getirdi. Bunun akabinde ise köylerde çalışacak öğretmenlerin yetiştirilebilmesi için köy muallim mekteplerinin kurulmasını teklif etti. Bu teklif 19-20 Mayıs 1925'te Konya'da toplanan Maarif Müfettişleri Kongresi'nde hazırlanan raporda da tekrarlandı (Öztürk, 2007, s. 64).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte devrimler son hızla devam etmekteydi ancak asıl sorun bu devrimlerin tabana yayılıp halka benimsetilmesiydi. Başbakan İsmet İnönü 1925 yılında ki öğretmenlere sesleniş konuşmasında eğitim-öğretim alanındaki devrimin gereğini şu şekilde açıkladı (Sakaoğlu, 1992, s. 27):

Tevhidi Tedrisat'ın bazılarınca kötü yorumlanacağını ve öncülük edenin dinsizlikle suçlanacaklarını, doğurabileceği sonuçları biliyorduk. Birtakım ıslah önerileri ile eski

kurumların yaşatılmasını isteyenler de mutlaka çıkacaktır. Fakat meclis, kararını verdi. Yavaş yavaş varılacak bir sonuca ivedilikle ulaşmak, devrim yapmaktır. Ve gördük ki bütün ileri dünyanın yolu aynıdır. Uygarlığı yakalayanlar hep bu yoldan yürümüşlerdir. Tevhidi Tedrisat, ülkenin bütün hayatında fikri, fenni, ekonomik ve sosyal alanlarda başlıca temeldir. Yaptığımız işi, dine aykırı görmek, yapılan işi görmemektir. Bunun dinsizlikle hiçbir ilgisi yoktur. Bu sistemde başarılı olalım, on yıl azimle yürüyelim, şimdi bize karşı olanlar, din adına endişe duyanlar görecektir ki Müslümanlığın asıl en temiz, en saf, en hakiki şekli bizde yaşayacaktır... O noktaya varıncaya kadar, biz bu gerçeği kanunla ve cebren telkine ve uygulamaya devam edeceğiz... Hedefe varmak için her cahilane itiraz ve girişim önleneyecektir.

Bunun yanında Maarif Vekaleti'nin daveti üzerine Türkiye'ye gelen ABD'li eğitimci John Dewey, kurulacak yeni eğitim sisteminin ne olması gerektiği üzerine bir araştırma yaparak bir rapor hazırladı. John Dewey'in raporunda şunlar yazıyordu (Dewey, 1939, s. 20):

Köy mekteplerine, bilhassa Türk hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyacına tekabül edecek mekteplere muallim yetiştirmek üzere, muhtelif tipte muallim mekteplerine ihtiyaç vardır. Mekteplerde, köylülerin ve çiftçilerin alaka ve ihtiyaçlarına hususi bir ehemmiyet verilmeden tahsilin umumi ve mecburi kılınması, içtimai zararlar verecek fevkalade bir tehlike teşkil eder. Köylülerle çiftçilerin ihtiyaçların düşünülmeden vücuda getirilecek bir maarif sistemi, nazari ve skolâstik olur. Ve genç neslin, herhangi bir meslekte muvaffakiyetini temin etmemekle beraber, onları köy hayatından kolaylıkla uzaklaştırır. Bundan başka, Türkiye'de milli refahın inkişafı, ziraat ameliyatının ıslahıyla sıkı bir surette alakadardır. Bu itibar ile Türkiye maarifi için en mühim mesele, derslerinin mevzuları köy hayatına iyice merbut olacak bir nevi iptidai ve tali mektepler tesisidir. Ancak bu suretle mektebin ameli faidesi herkesin nazarında taayyün eder. Ve mektepte alman malûmatın amelî hayata tatbiki mümkün olur. Fakat bu neticenin elde edilmesi ancak ilmî bir tarzda ve ihtimam ile bu gayeye hizmet edecek mektep muallimleri açmakla temin edilebilir. Bu da bu gibi muallim mekteplerini idare edecek zevatın bu mesele ile alâkadar ve meşgul olan ecnebi memleketler müesseselerini evvelce tetkik etmekle mümkün olur.

Dewey'in bu fikirleri, Mustafa Necati Bey'in bakanlığı sırasında, Türk milli eğitim politikalarının oluşumunda belirleyici bir rol oynadı. 1926'da Türk eğitim sisteminin yeniden teşkilatlandırılması için çıkarılan Maarif Teşkilatına Dair Kanun'da, bu fikirlerin de etkisiyle, ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumlar, Muallim Mektepleri ve Köy Muallim mektepleri olmak üzere iki kategoriye ayrıldı (Kirby, 2018, s. 35). Bunların ışığında 1927-28 öğretim yılında iki köy muallim mektebi açıldı. Böylece tarihte,

Türkiye’de ilkokul öğretmeni yetiştiren okullar, fiilen İlk Muallim Mektebi ve Köy Muallim Mektepleri olarak ikiye ayrıldı (Öztürk,2007,s.65). Bunu öğretmen yetiştirme alanında yapılan büyük bir anlayış değişikliği olarak görmek gerekmektedir. İşte bu durum daha sonraki süreçte köy enstitülerinin kurulmasına kadar giden yolun da başlangıcı kabul edilmektedir(Türen, 2018, s.22).

Maarif Vekâletinin bundan sonraki aşamada köy öğretmenleri konusunda girişimleri olmuşsa da sonunda bu okulları kapatmak zorunda kaldılar. Bunlara örnek olarak Kayseri-Zincirdere ve Denizli’de açılan Köy Muallim Mektepleri örnek olarak gösterilebilir. Bu okullarda, köy ilkokullarını bitiren çocukları 3 yıllık bir eğitimden geçirerek köy öğretmeni olarak yetiştirmek amaçlanmaktaydı. Bu okullarda haftalık ders saati sayısı 24’tü. Her gün öğleden önce 4 saat klasik dersler yapılmaktaydı ve öğleden sonra ise 2 saat uygulama dersleri vardı. Uygulama çalışmaları içinde el işi, doğa gözlemleri, tarım ve gezicilik, aşı pratiklerini de içeren sağlık uygulamaları, pansuman yapma gibi dersler vardı. Ancak, bahsedildiği gibi 1932 yılında Kayseri’de ki 1933 yılında ise Denizli’de ki okul kapatıldı (Kaya, 2001, s. 136).

Maarif Vekili Raşit Galip döneminde ise, içinde Tarım ve Sağlık Bakanlığında uzmanlarında yer aldığı Köy İşleri Komisyonu’nda köy öğretmenleri ile ilgili bazı ilkeler saptandı. Komisyon, köy öğretmeninden beklentilerini şu şekilde özetledi (Tonguç, 1947, s. 419):

Öyle bir köy öğretmeni tipi yaratmalıyız ki o, yalnız köylünün inançlarını işlemek, toplumsal kurumlarını etkilemekle kalmayın, köyün maddi yüzünü ve ekonomik yaşamını da değiştirsin. Bunun için öğretmen devrimcilik, laiklik, cumhuriyetçilik gibi ilkelerin köyde önderliğini yapabilmeli, medeni kanunun köyde uygulamasını, köyün maddi ve ekonomik yaşamına yön verecek ileri tarım yöntemlerini ve düzenlenmiş Pazar ilişkilerini köye sokabilmeli.

Görüldüğü üzere Köy Enstitüleri Sistemi ile ilgili, bu sistem kurulmadan önce birçok girişim olmuştur. Bu girişimlerde ortak nokta ise devrimlerin köye aktarılması ve köylünün bilinçlendirilmesiydi. Ayrıca köylünün ihtiyaçlarını anlayacak öğretmen yetiştirme anlayışının bir ürünü olacak olan Köy Enstitüleri sisteminin hayata geçirilmesi İsmail Hakkı Tonguç’u beklemekteydi.

2.3. Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Köy

2.3.1. Ekonomik durum

Bir küme insanın, belli bir yerde temelli olarak oturmaya başladığı tarih, toplumsal hayatı kalın bir çizgiyle ikiye böler. Bu bölüntünün başladı gündün beri kurula gelen

köylerde tarih kocamaktan bıkmış gibidir. Devirler üst üste, katlana katlana bu köylerin kenarlarında höyükleşmiştir (Tonguç, 1645, s. 140).

Cumhuriyet döneminden önce Türk köylüsünün ihmal edildiği ve sömürüldüğü çok yaygın bir görüştü (Koç, 2013, s. 40). Çoğu köyde okur-yazar bulunmamaktaydı. Okuma yazma bilen bir köylü neredeyse 10 ile 15 köyün gezici köy kâtipliğini yürütmekteydi. Yılda ancak bir sefer uğrayan kalaycı köylünün elinde bulundurduğu kapları kalaylar, ayda bir sefer gelebilen berber köydeki insanları yıllığı yarım teneke buğdaya tıraş ederdi. Bunun yanında, köy köy dolaşıp atları ve eşekleri nallayan nalbantlar vardı (Güvenç, 1995, s. 14),

İsmail Hüsrev Tökin (1934), Türk köylüsünün içinde bulunduğu ekonomik durumu şu şekilde belirtmekteydi:

Köylüde tegaddi(beslenme) bait olmakla beraber ekseriyetle bir türlüdür, Darım çorbası, bulgur pilavı, ayran ve ekmek gibi. Erkeklerin haricen giydikleri, keçi postu yahut keçi postunu takliden yapılmış ve aba tabir olunan bir nevi tüylü keçedir. Bu keçeden kolsuz fakat omuzları kollarının üstüne taşkın geniş yekelelere benzeyen bir nevi ceket yaparlar. Bunun altındaki keçi kılından şalvarda evde örülür. Harik tabir olunan bir nevi ayakkabı vardır. Bunların altı kenevirden yapılır. Yüzü keçi kılından işlenir. Kadınlar hep yalın ayak gezerler. Ayakkabıları olanlar ancak şehirde giyerler. Büyük birer köy olan mahalli şehir ve kasabalarda memurlar hariç olmak üzere halkın kısmı azami gıda maddelerini ve birçok giyecek eşyalarını bizzat kendileri ihzar eder. Görülüyor ki, zirai ve sanai ihtiyaçlarını bizzat temin eden bu muntıkalardaki köylünün pazarla alakası yok denecek kadar azdır. Köylü aşağı yukarı kendi yağı ile kavrulmaktadır.

Bununla birlikte 20. Yüzyılda meydana gelen büyük teknik ve ekonomik gelişmeler köyün iş ve ekonomik yaşantısında bir sarsıntıya sebep oldu. Köy iş hayatı ile ilgili olası problemlerin çözüme kavuşturulması amacıyla yeni yöntemler bulma ve köylüye yol göstermek bir zorunluluk haline geldi (Tonguç, 1938, s.45). Bunların yanında 1940 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde 6 yaşın üzerindeki nüfusun %78'i okuryazar değildi. Bu oran köyle de %90 civarındaydı. Ayrıca köyler sağlık, temizlik, gelişme imkânlarından da uzak kalmaktaydı (Türen, 2017, s. 36).

Köyde bulunan işletmelerin çoğu tipik aile işletmeleriydi. Bu işletmelerde rol oynayanlar aile fertleri ve ailenin sahip olduğu hayvanlardı. İşletmelerde kullanılan teknikler eski yöntemlerdi ve bu işletmeler kar etmekten ziyade ailenin ihtiyacı olan yiyeceği karşılamak ve vergilerini ödeyebilmek için çalışıyordu (Tonguç, 1947, s. 47).

Köyün kalkınması adına çeşitli girişimler yapıldı ancak başlarda ihmal edilmiş olmasından dolayı köylerin büyük kısmı kötü koşullar altındaydı ve bir o kadar da bakımsızdı (Koç, 2013,s. 40). Hayvancılığın köylerde yaygın bir şekilde yapıldığını belirten Tonguç (1938, s. 58-59) bunun ekonomik sıkıntılara her zaman çare olmuş olan bir faktör olduğunu dile getirdi. Oğlunu askere gönderen, hasta olan, tahsildara vergisini ödemek zorunda olan köylünün çaresi hayvancılıktaydı. Koşum hayvanı ve nakil vasıtası olarak at ve eşek çok yaygındı.

Tonguç (1947, s. 198-199) aynı zamanda Cumhuriyet öncesi köy ve köylüyü şu şekilde anlatmaktaydı:

Mütegalibe ile devlet adamı, devlet memuru ile menfi münevver ve hoca el ele vererek, en küçük fırsatları bile kaçırmaksızın boyuna Türk köylülerinin kanlarını emiyorlardı... İmparatorluğu idare eden Türklerden (köylüler müstesna) şehir ve kasabalarda oturanların bir kısmı askerlik ve memurluk, bir kısmı hocalık ve ulemalık ederek geçinme yolunu tutmuşlardı. Şu veya bu şekilde bir münasebet bularak onların gölgelerine sığınan şehir ve kasaba eşrafı denilen bir kısım Türkler de tarla, otlak, değirmen işleterek; han, dükkân, konak ev gibi irat getirici mülklerini kiraya vererek; veya devlete mültezimlik, müteahhitlik, yabancı sermayesini işleten gayri Türklerin emrinde simsarlık, kavaslık, uşaklık gibi işlerde çalışarak geçiniyorlardı. Bu kategorilerin içine giren Türklerin çoğu, hazır yiyecekler sınıfı denilebilecek bir müstehlikler kütlesini teşkil ediyordu.

Ayrıca köylerde bulunan ziraat aletleri basit ve yeterli seviyede değildi. Köy işlerinde ki en önemli güç insandı ama köylerimizin nüfusu çok az ve kültürel yönden de çok geri durumdaydı. Elllerinde bulunan koşum hayvanları çok güçsüzdü, at koşarak tarla süren köylülerin sayısı oldukça azdı. Teknik bilgi neredeyse hiç yoktu. Toprak, parçalandığından dolayı yeterli gelmemekteydi. Teknik araçların köylere girememesinden dolayı ve girse de bunları kullanabilecek kimse olmadığından toprak, verimi artıracak şekilde işlenememekte, tohum cinslerini ıslah etmek, meyveleri aşılama, zararlı haşerelerle mücadele etmek gibi önemli işler yapılamamaktaydı. Bunun yanında dış pazarlara yönelik sanayi bitkisi üretiminde bilinçli hareket edemeyen köylü zor durumdaydı (Koç, 2013, s. 41).

Tonguç (1947, s.41) bu durumu şu şekilde anlatmaktadır:

İhtiyaca kâfi toprağı olmayan veya toprağı verimsiz olan köylü bedbahttır. Köylülerimizin oldukça mühim bir kısmı topraksızlık veya toprak azlığı sıkıntısı çekmektedir. Yine birçok köylerde toprak darlığı yanında merasızlık veya meraların azlığı üzüntüsü vardır. Nüfusa nispetle miktarı pek çok olan verimli topraklarımızın çoğu

bunları işletemeyen veya bu vasıta ile köylüleri istismar edenlerin elindedir. Cumhuriyetin halletmeğe mecbur olduğu en büyük iş, toprak meselesidir. Bu iş düzenlenmedikçe, Türk halkını mes'ut bir hale getirmenin imkânı yoktur.

İsmail hakkı Tonguç'a göre köy sorunu bazılarının sandığı gibi mekanik bir köy kalkınması değil, anlamlı ve bilinçli bir şekilde, köyün içten canlandırılmasıydı. Köylüyü daha fazla hiç kimse kendi emelleri adına sömürememesi köy ve köylü insanı canlandırılmalı ve bilinçlendirilmeliydi. Ona göre köylüler, karşılıksız çalışan bilinçsiz iş hayvanı şekline gelmemeliydi. Onlar da her vatandaş gibi her zaman haklarına kavuşabilmeliydiler. Tonguç köy sorununu işte bu şekilde özetlemekteydi (Köşgeroğlu, 2010, s.51).

O dönemde köylünün en büyük problemlerinden birisi de susuzluktu. Bu problem tarımı olumsuz şekilde etkilemekteydi. Bunun yanında köylünün karşılaştığı problemler arasında, işlenecek toprak bulunamaması, Ziraat Bankası'nın verdiği kredilerin köylülere ulaşmasındaki güçlükler, gübre ihtiyacı ve iş gücünün etkili kullanılmaması vardı (Koç, 2013, s. 41). Ayrıca Anadolu'da ulaşım kağı arabalarıyla yapılmaktaydı. Köylünün fakir olması ve ucuz işgücünün makinelerle rekabeti dolayısıyla köy iktisadının teknik temeli çok geri seviyelerdeydi. Öyle ki 1927 yılında Türkiye'de 1187007 saban,210794 pulluk,15711 ziraat makinesi bulunmaktaydı. Bu yıldaki köylü aile sayısı ise 1751239'du (Güvenç, 1995, s. 15).

Tökin (1934, s. 43) durumu şu şekilde özetlemekteydi:

Türkiye'nin milli inkılaptan beri yaptığı ziraat makinaları ve aletleri ithalatına bakarsak hiçte memnun olmayacağımız bir manzara görürüz. Bu maddelere ait ithalat, milli istiklali müteakip seneden seneye sür'atle artması lazım gelirken tedricen azalmıştır. Bu şu demektir: Türkiye köy iktisadiyatının modern teknik vasıtalarla teşhizi işi inkılapçı tedbirlerle ilerlememiş ve Türk köylüsü kara sabana, an'anevi tekniğe sadakat göstermekte ısrar etmiştir.

Köy için diğer hayati sorun ise yol sorunuydu. Köyü iktisadi ve kültürel açıdan şehre bağlayan unsurlardan biri olan yol yapımı çok eksikti ve köylünün iktisadi iyileşmesi için iyi yollarla pazara bağlanması gerekmekteydi (Koç, 2013, s. 42). Tonguç'a göre (1938, s. 62), köylünün yapmış olduğu üretim değerinde bir şekilde pazarlanamadığından köylü ekonomik olarak sıkıntılar yaşamaktaydı. Ne var ki iç pazar sorununu çözmek sadece köylünün elinde olan bir durum değildi. Ucuz ve hızlı nakliyat, kredi temini, araçları kontrol altında tutmak ve kooperatifçiliği geliştirmek gibi birçok

probleme çözüm bulmak gerekmekteydi. Köylüyü tefecilerin eline düşmekten kurtarmak ve kredi kurumlarından yararlandırmak önemli amaçlardan birisi olmalıydı.

2.3.2. Sosyal hayat

Tonguç 1943 yılında yayınlanan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi dergisine verdiği bir mülakatta köyleri şekillendiren etmenleri şu şekilde özetlemekteydi:

Köyleri şekillendiren etmenler arasında, köylülerin çalışma tarzları, giyinişleri, karakterleri, ekonomik ve toplumsal hayatları bulunmaktadır. Köylüler, köylerinin yerine, kuruluş sebeplerine, hemşerilerinin karakterlerine, dışarıdan gelecek ve köyün içyapısına tesir edecek olaylara ya boyun eğerler veya mukavemet ederler. Bu duruma göre de köyün hakiki hüviyeti, kişiselliği belirir. Köy suni ve zayıf etkiler karşısında kolayca kılığını değiştirmez, ulusal değerlerini elinden bırakmaz. Onun için kendine yabancı her türlü olaylara mukavemet eder. Böylece bir taraftan ulusal karakterini ve kültürünü korurken diğer taraftan da sert ve gelenekçi olarak kalır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında köy insanları hemen her bölgede aynı durumdaydı ve büyük bir yoksulluk içinde hayatlarını sürdürüyorlardı. Yüzyıllar boyunca ihmal edilmiş olmanın yükü o kadar ağırdı ve medeni hayat hakkındaki görüşleri o kadar dardı ki dünya kendi köyünden ibaretti ve vergisini ödemekten, hayvanlarının ve kendi karnını doyurmaktan başka hiçbir amacı yoktu (Koç, 2013, s. 42). Doğanın mutlak egemenliğinin kabul edilmesi nedeniyle kadercilik bir yaşam biçimi halindeydi. Büyüklerin, yetişmekte olan nesle aktardığı genellikle yapılanı ve görüleni yinelemekten ibaretti ve uygulamada iş bu şekilde yürümekteydi. İş alanında olduğu gibi toplumsal alanda da bu kurallar geçerliydi. Hem aile içi ilişkilerde hem de köylüler arasındaki ilişkilerde geleneksel kurallar hâkimdi ve bunun değişmesi için ortam yoktu. Çoğu köyde din adamı ya da bir tarikat lideri sosyal ilişkileri yönlendirirdi (Güvenç, 1995, s. 16).

Köylerde akşamları halkın bir arada vakit geçirmesini sağlayacak köy evleri vardı. İsteyenler akşam yemeklerinden sonra oralara gider ve sohbet ederdi. Aynı zamanda bazen kış günlerinde yatsı namazları da bu odalarda kılınırdı (Koç, 2013, s. 13). Bir köy enstitüsü öğrencisi olan Cafer Mete, Köy Çocuğu ve Köy Enstitüleri kitabında (2015, s. 27) köylerde eğlence hayatını şu şekilde tanımlamaktadır:

Çocukluk çağımda eğlence nedir hiç bilmedim. Radyo, gramofon, sinema, tiyatro gibi eğlenceler yoktu. Zaten köy yerinde olsa da ne olacaktı ki? İşten güçten ötürü dinlenmek ve eğlenmek zordu. Peki, bizim eğlencemiz ne idi?

Köy düğünleri, dini ve milli bayramlar bizim en büyük eğlencemizdi. Köyümün düğünleri üç gün sürerdi. Birinci gün dernek kurulur, ikinci gün gelenlere yemek verilir ve gelenlerin uğur kademleri kabul edilirdi. Akşam geline kına yakılır ve eğlence yapılırdı. Eğlencemizde keman ve davullar çalınır, herkes teker teker veya harmandalı gibi zeybekler toplu halde oynanır, güreş tutulurdu.

Bunların yanında Amerikalı ekonomist Max Weston Thornburg'un liderliğinde 1949 yılında hazırlanan ve çeşitli Türk köylerinde yürütülmüş bir araştırma olan, Turkey: An Economic Appraisal (Türkiye: Ekonomik bir Değerlendirme) adıyla yayınlanan çalışmada yazarlar, köylülerin hala M.Ö. 3000 yılında Sümerlilerin resimlerini yapmış oldukları parmaklıksız tekerlekli kağnyı ve kadim kara sabanı kullandıklarını belirtti. Ayrıca, köy halkının çoğunluğunun tuvalet ve yıkanma olanaklarının yokluğundan ve halkın sağlığına etki eden hal ve şartların bundan daha kötü olmayacağından bahsettiler (Türen, 2018, s. 150). Ayrıca, köylüler doktora gitmezlerdi ve doğum ile ilgili bildikleri de çok sınırlıydı. Doğumu köy kadınlarından bu işi üstlenen ebeler yaptırırdı (Koç, 2013, s. 43).

Tonguç'a göre (1947), köylüler ekonomik sıkıntılarının yanında sosyal hayatla ilgili sarsıntılara maruz kalarak, çok yıpranmış vaziyetteydi. Köylü, karşılık beklemeden devlete istediklerini veren, kötü kılavuzların peşine düşmediği takdirde hiçbir olay karşısında yılmayan, memleket işleyişi ile ilgili her türlü fedakârlığa katlanan insanlardı. Ona göre, eğer köyün ve köylülerin bu durumu göz önünde bulundurulursa memleketimizin hakiki ahengini daha iyi anlaşılabilirdi. Bu gerçeğe uygun olmayan işlerin verimli ve köklü olmalarına imkân yoktu. Köyle ilgili yapılacak çalışmalarda bu hareket noktası çok önemliydi.

2.4. Köy Enstitüleri

2.4.1. Köy enstitülerinin tarihsel arka planı

Yeni kurulan Cumhuriyet yönetimi açısından; köy kalkınması için ekonomik, sosyal ve kültürel meselelerin bütün halinde ele alınması gerekmektedir. Köy kalkınmasının önündeki engeller; altyapı yetersizliği, yoksulluk, ulaşım ve eğitim problemleriydi. Köyü ve köylüyü engelleyen diğer bir etmen de sağlık problemleriydi (KEÇEV Yönetim Kurulu, 2007, s. 13). Kurtuluş Savaşı'nın ardından devletin uygulayacağı politikaları belirlemek amacıyla düzenlenen İzmir İktisat Kongresi (1923), Cumhuriyet'in ilk yıllarında uygulanacak olan ekonomi politikalarının belirlenmesinde

etkili oldu (Başyigit, 2012, s. 687). Bu kongre ile başlayan ülkeyi kalkındırma çalışmalarının ana unsuru da tarım yani “köy”dü.

Çağımızın yeni medeniyeti bir bütün olarak görülmeliydi. Her bakımdan diri bir memleket yaratılmalıydı. Yapılacak her işte köylüden ve halktan kuvvet alınmalıydı. Bütün bunların bir an önce başarılabilmesi kendi içimizden çıkarılacak kıymetlere bağlıydı. Her işe temel olabilecek malzeme aslında köyde mevcuttu. Köyün ve tabiatın içinde bulundurduğu cevherler henüz gün yüzüne çıkarılmamıştı. Yeniliklerin hayata geçirilebilmesi için yeni insan tipi yaratmak zaruriydi. Çünkü bu işler, korkak, zayıf iradeli, realiteden habersiz ve bilgisiz insanlarla yapılabilecek işler değildi (Tonguç, 1947, s. 13).

Tonguç’a göre (1938, s. 89), klasik eğitim anlayışının dışına çıkılması gerekmektedir. Ona göre köylerde muhafazakâr bir terbiye anlayışı benimsenmişti ve bu nedenle köy hayatında genel bir durgunluk görülmektedir. Köy hayatını yeni iş ve eğitim kurumları ile beslemek bir zorunluluktur. Köydeki en önemli terbiye dayanağı aile olduğu için onun vereceği muhafazakâr eğitimi değiştirebilmenin yolu eğitim meselesini aileyi de içine alacak şekilde oluşturulacak okul terbiyesiyle mümkün olabilirdi.

Mustafa Necati’nin Milli Eğitim Bakanlığı esnasında (1925-1928) eğitim ve öğretim alanında karma eğitim uygulamasına yönelik adımlar atıldı. Yine aynı dönemde, öğrenciye ve yaşama dönük ilköğretim programının yapılması, öğretmenlik mesleğinin toplumda hak ettiği saygınlığı kazanmasına çalışılması, yeni abece’nin kabulü gibi çok önemli adımlar da atıldı (Gazalcı, 2016, s. 32). Bu dönemde, 26 Aralık 1925 yılında toplanan III. Heyet-i İlmiye’de köy okullarındaki öğretmen ihtiyacının karşılanması ve yeni okulların açılmasıyla, köye öğretmen yetiştirecek Köy Muallim Mektepleri adında yeni okulların açılmasına karar verildi. Bu karar, 22 Mart 1926 yılında 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile yasalastı. Bu teşkilat yasası ile kurulan MEB Talim ve Terbiye Dairesi, 27 Nisan 1927 günü aldığı bir kararla Köy Muallimleri Kanun tasarisini kabul etti (Kaya, 2001, s. 125). Ancak Mustafa Necati’nin 1929 yılında vefatıyla birlikte atılan adımlarda gerileme oldu. Onun dışında Dr. Reşit Galip’in kısa süren bakanlığı sırasında üniversite reformu dışında kayda değer bir yenilik girişimi olmadı. Oysaki eğitim alanında özellikle kırsal kesimde yapılacak daha çok iş vardı. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra özellikle köylerde beklenen canlanma gerçekleşmemiş, bütün çabalara karşın gerekli eğitim köylere ulaşamamıştı (Gazalcı, 2016, s. 32).

Bunun yanında köy kalkınmasında işe yanlış taraftan başlanıldığını savunan çevreler de bulunmaktaydı. Köy inkılabının başlangıç noktasının köylünün iyi

tanımlanmasından geçtiğini, bu yüzden köy ile ilgili çıkarılmış yasaların köyün maddi çehresini değiştirmekte başarılı olmayacağı savunulmaktaydı (Koç, 2013, s. 214). Ayrıca Amerikalı eğitimci John Dewey'in (1939) raporunda da belirttiği gibi "*Köy mekteplerine bilhassa Türk hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyacına tekabül edecek mekteplere muallim yetiştirmek için muhtelif tip'te muallim mekteplerine ihtiyaç vardı.*" Ayrıca yine bu raporda John Dewey şunları belirtmekteydi:

Okullarda köylülerin ve çiftçilerin ilgi ve gereksinimlerine özel bir önem verilmeden öğretimin yaygınlaştırılması ve zorunlu kılınması sosyal çelişkiler doğuracak olağanüstü bir durum ortaya koyar. Köylülerle çiftçilerin gereksinimleri ayrıca düşünülmeden gerçekleştirilecek bir eğitim sistemi lafçı ve gerici olur.

1920 sonlarından 1930 başlarına kadarki yayınlar da, eğitimin mali meselelerini çözümlene yolunda daha realist teşebbüslerle bulunmaktaydı. Mesela, büyük devletler yerine İskandinavya memleketleri gibi ufak Batı memleketleri model olarak alındı. Eğitimciler kooperatiflere karşı, Danimarka halk okullarına ilgi gösteriyorlardı. Bir takım yazar ilköğretimin çocuklardan ziyade, köylü yetişkinlere verilmesi fikrini ileri sürdü. Bu, Ziraat Bakanlığı ile işbirliği fikrini doğurdu ve böylece iki Bakanlık arasında ki işbirliğinin temelleri atıldı (Kirby, 1962, s. 53).

Ayrıca John Dewey, Danimarka halk okullarını örnek göstererek özel köy öğretmen okullarının açılmasını söylemekteydi (Kaya, 2001, s. 127):

Köy okullarının programları çevrenin iş hayatı göz önüne alınarak ayarlanmalıdır. Köy hayatına sıkı sıkıya bağlı olacak ilk ve orta öğretim okullarının kurulması Türkiye için yaşamsal meseledir... Köy okulları buldukları yerin topluluk yaşamının merkezi, sağlık merkezi durumunda olmalıdır. Okul meydanları halkın da oyun, eğlence, toplanma yeri olmalıdır. Köy öğretmenleri köyün mimarı gibi bir görev üstlendiğinin bilincine eriştirilmelidir.

1933-1934 ders yılında 40.000 köyde 4.999 okul ve 6.786 öğretmen vardı. Sayıları iki milyonu bulan zorunlu öğrenim çağındaki köylü çocuklarından 313.000 öğrencinin çoğu üç yıllık ilkokullarda okumaktaydı. Bu durum ilköğretim tarihimiz açısından bir trajedi oluşturmaktaydı (Tonguç, 1947, s.492). Nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan köy çocuklarının eğitimi konusunda Mecliste ciddi eleştiriler yapıldı. Köy öğrencilerini yetiştirmek üzere köylere gönderilen öğretmenlerin tutumları Meclis gündemini de geldi (Tonguç, 2004, s. 96):

Eğitim idarelerinin köye gönderdiği öğretmen bir kere köyliüyü kendisinden aşağı görüyor. Köy çocuklarını sevmiyor, köylünün hoş görmediği bir kıyafetle geziyor. Öğrenciye öğrettiği bilgilerden de köylü bir fayda görmüyor. Buna karşılık köy imamı

mescitte köylüye beş vakit namazını kaldırıyor, nikâhını kıyıyor, cenazelerini kaldırıyor, ahret işlerinden başka dünya işlerini de görüyor. İmamın, köylü tarafından verilmiş bir evi, bir tarlası var. Nikâhlarda, doğumlarda imama ücret veriliyor. İmam köylünün kavgalarını da çözdüğü için köylüler öğretmeni değil imamı baş tacı ediyor.

Ayrıca John Dewey raporunda ülkemiz için hayati önem taşıyan bazı noktalara da değindi. Bunlardan birisi de ülkemizde ki ilköğretim sorunudur. Dewey'e göre, okullarda halkın da faydalanacağı oyun alanlarının yapılması, çocuklar için serbest okuma odalarının açılması, yaz okulları kurulması, öğretmenlerin sistemli bir şekilde yabancı memleketlere gönderilmesi, mahalli ihtiyaçlara göre öğretim programlarının hazırlanması, köylerde zorunlu eğitim çerçevesi içinde orta dereceli meslek okullarının açılması ve köy okullarının aynı zamanda birer sağlık merkezi haline getirilmesi gibi bir sürü önlemin alınması gerekmektedir (Tonguç, 1947, s. 299).

1935 yılına gelindiğinde ülke nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 80'i köylerde ikamet ediyordu. 40 bin köyün 35 bininde okul yoktu. İlköğretim çağındaki köy çocuklarının büyük çoğunluğu okuldan, öğretmenden yoksun durumdaydı. Bütün bunların yanında şehir ve kasabaların imkânları köylerden daha iyi durumdaydı (Arman, Geray, Kansu, 1969, s. 369). Eğitimde ki bu acı tablonun bir an önce değiştirilmesi için çeşitli girişimlerde bulunuldu. Bunun için, 1935 yılında Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı'na getirildi. Saffet Arıkan, subaylıktan gelen, savaş yıllarında Atatürk'ün yaverliğini yapmış aydın bir kişiydi. Savaştan sonra ise Mustafa Kemal'in güvendiği, yapılacak devrimlere yürekten inanan bir kişi olması nedeniyle bu göreve layık görüldü. Ayrıca, CHP Genel İdare Kurulu üyeliği ve parti Genel Sekreterliği görevlerinde de bulundu. Eğitimci olmamasına rağmen iki yabancı dil bilmekte ve ileri görüşlü birisi olarak tanımlanmaktaydı (Kaya, 2001, s. 148). Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanı olmasıyla beraber 3 Ağustos 1935 tarihinde İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne vekâleten atandı (Gelen, 1968, s. 9).

Arıkan'ın, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne vekâleten de olsa Tonguç'u getirmesi köy eğitimi konusunda ileri bir atılımın da başlamasını sağlayacaktı. Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğüne gelmesiyle Milli Eğitim Bakanlığı Levazım ve Ders Araçları Müzesi Müdürlüğü sona erdi. Büyük bir sorumluluk altına girdiğini anlayan Tonguç, kafasında sürekli uçuşup duran düşünceler arasında kayboldu. Ancak aklında mih gibi çakılı olan bir durum vardı. Kurtuluş Savaşı bitmeden yedi ay önce 1 Mart 1922 tarihinde Mustafa Kemal'in söyledikleri aklına geldi. Mustafa Kemal şunları söylemişti (Cimi, 2001, s. 69):

Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylümüzdür. Öyleyse, herkesten daha önce gönenç, mutluluk ve varlığa en çok hak kazanmış en çok yaraşır olan köylüdür.

Yedi yüz yıldan beri dünyanın çeşitli uzak bölgelerine göndererek kanlarını akıttığımız ve yedi yüz yıldan beri emeklerini ellerinden alıp, saçıp savurduğumuz ve buna karşılık sürgit aşığılama ve alçaltmayla yanıtladığımız ve bunca özveri ve iyiliklerine karşı iyilik bilmezlik, terbiyesizlik, zorbalıkla uşak düzeyine indirmek istediğimiz bu öz sahibinin önünde bugün utanarak, üstün saygıyla gerçek duruşumuzu alalım.

Demıştim ki, bu ülkenin ve toplumumuzun temel ögesi köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne değin eğitim ve öğretim aydınlığından yoksun bırakılmıştır. Bu nedenle izleyeceğimiz ulusal eğitim ve siyasetin temeli ilk önce bilmezliği gidermektir.

O günlerde Türk köylerinin eğitim yönünden kalkındırılması için yeni bir harekete girişilmesine karar verildi. Birçok yabancı uzmanın getirilip sonuç alınamaması üzerine, Tonguç, konuyu bir daha gözden geçirmek zorunda kaldı. Köyler üzerinde yeni gözlemler yaptı ve tecrübelerini de bunlara ekleyerek bir rapor hazırladı. Bu rapor, ilköğretim sorununa gerçekçi bir açıdan bakmakla birlikte, köy topluluğunu da bütün olarak ele aldı(Gelen, 1968, s. 9). Raporunda ayrıca köylerin durumu, köy ile kent arasındaki eğitim çarpıklığı bütün çıplaklığıyla yansıtıldı (Gazalcı, 2016, s. 33).

Tonguç raporunda şunları yazdı (Uyar, 2000, s. 66):

1935 sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 16 milyon 157 bindir. Bu nüfusun zorunlu öğrenim çağındaki çocuk sayısı yaklaşık 1 milyon 800 bindir. Bunlardan ancak 678 bini ilkokullara kayıtlı görünmektedir. Okula kayıtlı olanların 308 bini kent ve kasaba okullarında, 370 bini köy okullarında okumaktadır. Kent ve kasaba okulları 5 sınıflı köy okulları ise 3 sınıflıdır.

Yine aynı rapora göre anlaşılmaktaydı ki kent ve kasabalarda bulunan öğrenim çağı gelmiş 450 bin çocuktan yaklaşık 140 bini okula gidememekteydi. Bu durum köylerde daha vahim boyuttaydı. Köylerde yaşayan yaklaşık 13 milyonun yüzde 12'sini oluşturan 1 milyon 608 bin çocuğun yaklaşık 1 milyonu okula gidememekteydi.

Raporun sonunda şu yargıya varıldı; köy topluluklarının parası yoktu. Kendi kalkınmaları için verebilecekleri şey et ve kemikti. Devletin de bunlara sonsuz yıllar harcayabileceği parası bulunmamaktaydı. Oysa bu kitleyi modern uygarlığın şartlarına uygun düzeye getirmeden siyasi, hukuki ve sosyal reformlar bir süsten başka bir şey olmayacaktı. Bu yapılmadan ne kaynaşmış bir ulus, ne de ulusal bir ekonomiden bahsedilebilirdi (Gelen,1968, s.9). Ayrıca raporda, Türkiye için 26850 öğretmene gereksinimin olduğu, bunun ancak 14 bin kadarının mevcut olduğu, daha 15 bin

öğretmenin yetiştirilmesi gerektiği de belirtildi. Bunun yanında köylerde 5 derslikli 3 bin okul yapılmasının gerektiğinin, bunun ederinin ise 4.5 milyon lira olduğu, oysa 1935 yılı bütçesinde okul yapımları için ayrılan ödeneğin 394 lira olması nedeniyle işin ancak 70 yılda tamamlanabileceği yazılmaktaydı (Kaya, 2001, s. 152).

1935-1937 yıllarında Tonguç'un hazırladığı raporlar ile köy enstitüleri, yaşamı süresince, köylerin eğitim yoluyla uyandırılması ve canlandırılmasını sağlayarak her açıdan köyde yaşayanlara yararlı olacak pek çok mesleğe sahip öğretmenlerin yetiştirilmesine yönelik eğitim projesinin ilk adımını oluşturacaktı (Köşgeroğlu, 2010, s. 67).

Semerci (1995, s. 23), İsmail Hakkı Tonguç'un köy ile ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemektedir; köy memleket demektir. Köy kalkınmadıkça memleket kalkınmış sayılmaz. Ayrıca, köy realitesini olduğu gibi kabul etmek ondan sonra da onun icaplarını yılmadan, bıkmadan yerine getirmek gerekmektedir. Köylü bilinçlenecek biçimde okutulmazsa, köylülerin arasına yeni kıymetler yayılmazsa, inkılâp şehrin dışına çıkamaz ve kökleşemezdi. Bunun yanında, Cumhuriyet ilkeleri halka mal edilmeliydi. Bu sadece kitabi bilgilerle, realite ile ilgili olmayan mevzuları tekrarlamakla gerçekleşmezdi.

Tonguç'a göre, Türk eğitiminin amacı ekonomik iş yapanlar arasında da yeni bir iş bölümü yaratmaktı. Türkiye'de bunlar aynı vergi gelirlerine bağlı kimseler, sermayedar, işçiler veya büyük toprak sahipleri değil, üretim yapan çiftçi, bilhassa memleketin başlıca vergi vericisi olan küçük toprak sahibi köylü nüfusu idi (Kirby, 1962, s. 99).

Tonguç'a (1943, s. 139) göre;

Tabiatın bağrında yaşama tarzından uzaklaşan insanlar, amaçları belli bir teşkilat altına alınarak ihtirasları çerçevelenmedi mi bunlardan bir kısmı değerlerinin birçoğunu kaybeder, kendi kendine yetmeyen, başkalarına bağlanan ve ancak onların sırtlarında yaşayabilen insanlar haline gelirler. Bunlar yeteneklerini hesaplamaksızın ne pahasına olursa olsun, esirlik şeklinde bile olsa, sırtlarında yaşadıklarını ellerinde tutmak ve onları idare etmek isterler. Geçmişten beri süregelen birçok kurul, bilim, ilke bu düşünce ile ortaya atılmış, türlü sıfatlarla kutsileştirilerek hayata geçirilmek istenilmiştir.

Köylünün eğitimi konusunda, o dönemlerde, köy öğretmenlerince yazılmış çeşitli yazılar bulunmaktaydı. 1936-1937 yılında Çatalca'nın bir köyünde öğretmenlik yapan İhsan Coşgun, köy-şehir, köy öğretmen okulu-şehir öğretmen okulu ayrımları ve imamlıktan gelen öğretmenlerin mesleğe alınmalarının sakıncaları gibi konuları eleştirmiş ve köyde eğitim ve öğretimin özel programlarla yürütülmesi gerektiğini

savunmuştu. Ayrıca, köylerde iş eğitimi programlarının uygulamaya konularak toplumsal yaşantının dayandığı tarım, bağcılık, sütçülük, arıcılık, kömürcülük, balıkçılık gibi konulara önem verilmesini önermekteydi (Kaya, 2001, s. 131).

1938 yılının sonlarına doğru, Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılarak yerini Hasan Ali Yücel'e bıraktı. Yücel bir öğretmendi. Ve birçok yerde müdür olarak görev yaptı. Ayrıca Yücel, köy eğitimi konusunda yapılanları da onaylamaktaydı. Bunun üzerine Köy Enstitüsü Sistemi'nin yasal dayanaklarının oluşturulması konusunda çalışmaları hızlandırdı (Aydoğan, 1997, s. 16). Ancak unutulmamalıdır ki Arıkan, Milli Eğitim bakanlığı döneminde Eğitim Kurslarının açılması yoluyla Köy Enstitülerine giden yolun açılmasına büyük bir katkıda bulundu (Kaya, 2001, s. 150).

1939 yılının Temmuz ayında, Ankara'da 1. Maarif Şurası toplandı. Köyde ilköğretimi gerçekleştirmek ve köyü eğitim aracılığıyla canlandırmak için o güne kadar yapılmış incelemelerden faydalanılarak hazırlanan bir rapor Şuraya sunuldu. Birçok aydın ve uzman bu rapor üzerinde günlerce çalışarak fikir ve düşüncelerini belirtti. Bunun yanında yeni teklifler de ileri sürüldü. Ayrıca Şurada memleketimizin özellikleri, gerçek yaşamdaki köy şartları ve köyde eğitim alanında girişilmiş olan deneysel çalışmalar da ortaya konuldu. Böylelikle gidilecek yol ve alınacak tedbirler belirlenmiş oldu (Tonguç, 1947, s. 569).

2.4.2 Eğitim kursları ve köy öğretmen okulları

Tonguç'un sunduğu rapor bugüne kadar sunulan diğer raporlardan oldukça farklıydı. Raporun nitelik özellikleri olduğu kadar nicelik özelliklerine sahip olduğu da anlaşılmaktaydı. Konu ilk defa bu kadar derin bir şekilde ele alınınca, raporun vereceği tavsiyelerin de kökten farklı olması kaçınılmazdı. Konuyu nicelik olarak ele almakla, kendisinden önce rapor verenlerin en realist olanlarının bile gözden kaçırdığı bir noktaya değindi. Bu da basit bir olayın görülmesinden başka bir şey değildi. Türkiye'de demokrasinin politik, toplumsal, ekonomik ve kültürel örgütlerinin dayanağı olacak olan "memleketin efendileri", sadece Türk köylüsü denilip geçilen bir şey değildi. Bunlar, 400 nüfustan aşağı yerlerde yaşayan, bütün Türkiye'nin yarısından fazlasını oluşturan bir kitleydi. Demek ki Türk devriminin en önemli problemi bu bilinmeyen ve erişilmesi zor olan "yarıdan fazlayla" erişmekti (Kirby, 1962, s. 110).

Köylülerin yaşam koşulları göz önünde bulundurulduğunda onlara klasik bir öğretim verilmesinden önce hayat seviyelerinin yükseltilmesi gerekmekteydi. Sağlık,

beslenme, barınma, bilimsel tarım gibi temel alanlarda yol gösterici olma zorunluluğu ortaya çıkmaktaydı (Tonguç, 1938, s. 188).

1936 yılının ilk günlerinde Bakan Arıkan, Müsteşar Rıdvan Nafiz Edgüer, Talim Terbiye Kurulu Başkanı İhsan Sangu ve İlköğretim Genel Müdürü İ. Hakkı Tonguç'u bir toplantıya çağırdı. İlk kez az nüfuslu köylerde açılacak 3 sınıflı okullara öğretmen bulmak amacıyla askerliklerini çavuş olarak yapmış olanlardan yararlanma düşüncesi ortaya atıldı (Tonguç, 2009, s. 178). Bunun üzerine Tonguç ve arkadaşları Eskişehir, Çorum, Kayseri ve Yozgat köylerinde uzun bir gezi incelemesine girişti. O gezide bazı gençlerin kendi köylerinde uygun yerlerde okuma yazma bilmeyenler için kurslar açtıklarını gördüler ve çalışmaların umut verici olduğunu saptadılar (Kaplan, 2002, s. 19)

Tonguç, 22.02.1935 tarihli mektubunda yapmacık aydınların köye giremeyeceklerini, köyü harekete geçirecek elamanı bulmak amacıyla nüfusu 150'den az olan köyler için öğretmen gönderebilme şartları gerçekleşinceye kadar o köyün en güçlü adamını sosyal ve kültürel alanda önderlik edecek duruma getirmek istediklerini belirtti. Bu girişimin amacının köyde üretimin artırılması, teknikleştirilmesi ve rasyonel hale getirilmesi olduğunu fakat planın henüz açık olmadığını, çalışıldığını söyledi (Koç, 2013, s. 109).

1935-1936 öğretim yılı içerisindeki durum şu şekildeydi: İlkokullara öğretmen yetiştiren 13 adet öğretmen okulu bulunmaktaydı. 6 sınıflı bu okullarda toplamda 2805 öğrenci vardı. Bu da yılda ortalama 600 ile 650 arası öğretmen yetiştirileceği anlamına gelmekteydi. Ancak yılda ortalama 800 e yakın öğretmen değişik sebeplerden dolayı mesleği bırakmaktaydı. Bu durumda öğretmen sayısı artırılması şöyle dursun, açık giderek büyüyecekti (Gedikoğlu, 1949, s. 14).

Tonguç,04.02.1936 tarihinde Bakan'a öğretmen okullarının durumu ile ilgili bir yazı yazdı. Bu yazı da öğretmen yetiştirilmesi, atanması ve çalışmalarının izlenmesi işinin kendi bölümünü yakından ilgilendirdiği gerekçesiyle önce öğretmen okullarında uygulanan programların eskimişliğini ve bunun öğretmenlerin daha sonraki çalışmalarına yaptığı olumsuz etkiyi belirtti. Ayrıca, programın yenilenmesini, uygulamalı iş eğitimine yer verilmesi gerektiğinin üzerinde durdu. Yazı da ayrıca şunları da belirtiyordu (Tonguç, 2009, s. 180):

Köy yaşamının gerektirdiği bilgiler ve beceriler, köy okulu örgütünü ve işletme çabalarının istediği hazırlıklar bu programın içinde kendini göstermeli... Adayların köylerde pratik ve esaslı uygulamalar yaparak yetiştirmeleri için gerekli önlemler alınmadıkça ülkenin gereksinimi olan öğretmen yetiştirilmiş olmayacaktır... Yapılacak

olan bu uygulamalardan başka, öğretmen okullarının kendi çevrelerinde bahçe, tarla, hayvan bakımı gibi işlerle, köycülük organizasyonu, Köy Kanunu, köyün kalkınması ve inkılâbın atılımlarına uyan bir varlık göstermesi yolunda sürekli çalışmaya ve okul dışındaki uygulamalardan alınacak sonuçların ve izlenimlerin bu sürekli çalışmaların içine katılmasına ve bir arada işlenmesine elverişli bir alan durumuna getirilmesine gerek vardır. Köyün içinden gelen çocuklardan öğretmen olmaya yetenekli olanların aranıp bulunması ve öğretmen okullarından yetiştirilmesi, hem yüze çıkmayan köy zekâsının gelişmesine yol açacak, hem de kişinin ortamı olan köye tüm varlığı ile bağlı bir öğretmen olarak yetişmesine olanak verecektir.

Köyde çalışması düşünülen yeni eğitimci, köy öğretmen tipinden ayrılmaktaydı. Askerlik görevlerini başarıyla tamamlayan, orduda elde ettiği başarıları nedeniyle de onbaşı-çavuş rütbelerine terfi ettirilen 22 yaşın üzerindeki köy delikanlıları eğitimci olarak yetiştirilecekti. Bu tür bir çözüm, eğitim masraflarının karşılanmasının getireceği masrafları bertaraf edeceği için önceki denemelerin hiçbirinde görülmemiş bir yenilik taşımaktaydı. Ekonomik çözümün yanı sıra köy eğitimcilerinin köye aşına olmaları ve köyden kaçmayı düşünmeyecek yapıya sahip olmaları bu girişimin başarı şansını artırmaktaydı. Eğitimci, öğretmenlik görevlerine karşılık küçük bir aylık alacaktı ve ayrıca Tarım Bakanlığının sağladığı tohum kredi ve üretim araçlarının yardımıyla bir işletme kurarak geçimlerini sağlayacaktı (Kaya, 2001, s. 156).

Köy eğitimcileri ile ilgili yasa, ilk eğitimci kendilerini kırsal bölgelerde çalışarak kanıtladıktan sonra kabul edilerek yürürlüğe girdi. Bu yasaya göre eğitimci, köyün dokuz ile on yaş arasındaki tüm çocukları ile ilgilenmek zorundaydı. Bunun yanında, P.Dumont'un da belirttiği gibi, okul süreleri üç yıldır. 1924 yılında kabul edilen "Köy Kanunu'nun öngördüğü gibi okul yapıları köylüler tarafından finanse edilecekti. Eğitimcilerin zamanları oldukça doluydu ancak onlardan haftada iki gecelerini yetişkinlerin okuma-yazma öğretime vermeleri ve zamanlarının geri kalan bölümünde bir tür devamlı eğitim sağlamaları isteniyordu (Arayıcı, 2002, s. 201).

Bu süreçlerin üzerine köy öğretmenlerini ve eğitimcilerini yetiştirmek üzere Eskişehir ile Çifteler Çiftliğinde açılacak kursun talimatnamesi 03.08.1936 yılında belirlendi (Aysal,2005, s.269). Bu talimatnameye göre (Köy Enstitüsü İle İlgili yasalar, 2005, s. 15) köy öğretmenlerini ve eğitimcilerini yetiştirmek için Kültür(Mili Eğitim) Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı müşterek çalışmak suretiyle Eskişehir ilinin Çifteler çiftliğinde bir kurs açacaklardı. Aynı talimatnamenin diğer maddeleri şu şekildeydi:

- Kursun ziraat dersleri ve işleriyle alakadar faaliyetlerinde Çifteler Çiftliğinin bina, alet, hayvan ve nakil vasıtaları gibi her türlü vesaitinden istifade edilecekti.
- Kurs öğretim ve eğitim işleri için Kültür Bakanlığı, Bakanlar Kurulu kararı ile lüzumlu kadar ilkokul öğretmeni, ilköğretim müfettişi ve inşaat işleri öğretmeni istihdam edecekti.
- Kursa devam eden öğretmen ve eğitmen namzetlerine, stajlarını yapmak üzere köy okullarına gönderildikleri zaman Bakanlar Kurulu kararı ile aylık ücret verilecekti. Bu masraflar Kültür Bakanlığı bütçesinin 626 ncı faslına konulan köy öğretmenleri için vilayetlere yardım tahsisatından ödenecekti.
- Köy eğitmen ve öğretmenleri kursunun 1937 yılında geniş bir kadro ile faaliyette bulunabilmesi için Kültür ve Tarım Bakanlıklarınca lazım gelen tedbirler alınacaktı.

Bu kursa eğitmen kursu, orada yetişen köy öğretmenlerine de eğitmen denildi. Olumlu sonuçlar alınması üzerine 24/04.1937 tarihli ve 3238 sayılı Köy Eğitmenleri Kanunu çıkarıldı (Tonguç, 1947, s. 494). Bu kanunun birinci ve ikinci maddeleri şunlardı:

- Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin, öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerini fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilir.
- Köy eğitmenleri Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından, ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir.

Eğitmen kurslarına kabul edilen adaylarda aranılan özellikler şunlardı (Koç, 2013, s. 110):

- Köyde büyümüş olmak, köy hayatını bilmek.
- Köyde karşılaşılabileceği sorunlarla baş edebilecek güç ve karakterde olmak.
- Köye sade fakat ileri bir hayatı sokabilecek olmak.
- Köyde okul çağındaki çocuklarla okuma yazma bilmeyen köylülere okuma, yazma, hesap, yurt ve yaşama bilgisini öğretebilecek yetenekte olmak.

Eğitmen projesini ilk zamanlar yürüten idealistler, köy dünyası içinde bulunan ve o hayatın denemelerinden kendilerine mahsus bir idealizm kazanan kimselerdi. Bunların birçoğu öteki aydınlar gibi önemli bir tahsili olmayan kimseler ve kadınlardı (Kirby, 1962, s. 57). Eğitmenlerin, kırsal yerleşim birimlerinde sayısız görevleri vardı. Durup dinlenmeksizin gece-gündüz çalışmak zorunda kalan eğitmenler, aynı zamanda ağaç dikmek, tarımsal istatistikleri tutmak, işletmesinin verimliliğini artırmak için önlemler

almak, köylülere bilimsel, modern ve yenilikçi bir tarım örneği sunmak durumundaydı (Arayıcı, 2002, s. 201).

Gerçekten de, eğitmen deneyimine harcanan emeğin karşılığı alınmıştı. Köy Eğitmenlerinin okuttuğu öğrenciler yeni kurulacak olan Köy Enstitülerinin öğrenci kaynağını oluşturmaktaydı (Arayıcı, 2002, s. 202). Bunun yanında Falih Rıfki Atay, köylere giderek eğitmenlerin eğitiminde bizzat kendisi de yer aldı ve kurslarda yetişen eğitmenlerin ayarında İstanbul'un hiçbir okulunda böyle eğitmenlerin bulunmadığını belirtti (Kaya, 2001, s. 168).

Türk köylerinde yeni bir toplumsal sistem yaratmak için gerekli ham madde hazırды. Bu ham madde, şehirlerde Batı usullerinin taklitçisi olan küçük bir kısım kadınların tutumları gibi "kökü dışarıda" değil, halis yerli malı idi. Bu, Enstitülerde ki öğretmenlerin yardımıyla birlikte köy gençlerinin böyle bir örnek yapı oluşturduklarında bunun Türk eğitimine uyarlanabileceği bir sistem olacaktı. (Kirby, 1962, s. 180).

Bunun yanında köy eğitmenleri ile ilgili olumsuz görüşler de mevcuttu. Örneğin bazı eğitmenlerin kısa zamanda köyün yapısını öğrenerek kendini acındırmaya başladığını, kendine yardım eden zengin aileler hakkında övgü dolu sözler sarf ettiklerini ve köylülerle iletişimin kesilerek köy çalışmalarının sonuçsuz kalmalarına neden olduklarına dair eleştiriler vardı (Koç, 2013, s. 121). Bunun yanında Tarım Bakanlığı ile Milli Eğitimin ortak projesi olan köy eğitmenleri deneyimi bir süre sonra tamamıyla Milli Eğitim Bakanlığının üstüne kaldı (Kaya, 2001, s. 167).

Özetlemek gerekirse Köy Eğitmen Kursları, yedi sekiz ay kadar süren kurslardı. Kursta, eğitmen adaylarından kümeler oluşturulur ve her kümeden bir öğretmen sorumlu olurdu. Kursları başarı ile bitiren eğitmenler genellikle kendi köyelerine, eğer olmazsa en yakın köye atanırdı. Kurslarda kümenin eğitiminden sorumlu olan öğretmen, yetiştirdiği eğitmenlerin başına gezici başöğretmen olarak atanırdı. Gezici başöğretmen eğitmenleri iş başında yetiştirmekten sorumluydu (Aydoğan ve Başaran, 1997, s. 21).

Eğitmen kurslarından elde edilen sonuçlar sadece İlköğretim Genel Müdürü'ne değil, Milli Eğitim Bakanı Arıkan'a, başta Atatürk olmak üzere tüm CHP'li Kemalist aydınlara umut verdi. Hem çevreden gelen olumlu tepkiler hem de eğitmen denemesinden elde edilen sonuçlar Milli Eğitim Bakanlığının bütün köy öğretmenlerini aynı ilkeler altında yetiştirmeye yöneltti. Eğitmen kurslarını daha gelişmiş bir yapıda tekrar uygulamaya koymak için bakanlıkça çalışmalar başlatıldı (Kaya, 2001, s. 169). Tonguç adları sonrada Köy Enstitüleri olacak Köy Öğretmen Okullarında uygulanacak ilkeleri şu sözlerle açıklamaktaydı (Tonguç, 1946, s.147);

Köyün kültürel ve genel hayatında ileri bir seviye yaratabilmek klasik anlamdaki öğretmenle mümkün olamaz. Köy hayatı bir bütün olarak ele alınmazsa şimdiye kadar olduğu gibi yalnız klasik kültür bakımından işlenmek ve bu vasıta ile ilerilik yaratılmak istenirse bu çalışmadan olumlu sonuç alınamaz... Beş yıllık ilköğretimden geçmiş köy delikanlılarını öğretmen veya meslek erbabı olarak yetiştirmek gereklidir. Köy öğretmen ve eğitimleri devlete büyük ve uzun yıllar sürecek külfet yüklememelidir. Bunun için okul üretici bir okul olmalı, yaşayabilmesi için gereken bütün araçları kendisi üretmelidir...

Saffet Arıkan'ın bakanlığı sırasında, nüfusları normal öğretmen vermeye elverişli durumda olan köylere öğretmen yetiştirmek amacıyla deney okulu olarak biri İzmir civarında Kızılçullu'da, diğeri Eskişehir ilinin Mahmudiye-Hamidiye köyünde olmak üzere iki köy öğretmen okulu açıldı. Bu kurumlara üç veya beş yıllık köy ilkokullarını bitiren çocuklar alındı. Bunlar normal ilkokul üzerine beş yıllık bir öğrenime tabi tutulduktan sonra köy öğretmeni oldu (Tonguç, 1947, s. 495). Nitekim 1939 yılında Resmi Gazete'de 3704 sayılı Köy Eğitim Kursları İlk Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun ile birlikte yürürlüğe girdi (Resmi Gazete, 1939, s. 889). Kanunun maddeleri şu şekildeydi:

- Madde 1 – Öğretmen yetiştirilmek üzere Maarif Vekilliğince köylerde açılmış ve açılacak öğretmen okullarıyla Maarif ve Ziraat Vekilliklerince köy eğitmeni yetiştirilmek maksadıyla 3238 sayılı kanuna göre açılan eğitim kursları ihtiyaçlarına kifayet edecek miktarda Maarif Vekilinin talebi üzerine tahsis edilecek Devlete ait tarla, çiftlik, bağ ve bahçe vesaire gibi arazi İcra Vekilleri Heyetince kararlaştırılacak esaslar dairesinde tefrik ve tesbit olunur.
- Madde 2 – İlk öğretmen okullarıyla eğitim kurslarının her biri için Maarif Vekâleti bütçesinden 20 000 liraya kadar mütedavil sermaye verilebilir. Bu işler için icap eden vasıtalar da bu sermayeden temin edilir.
- Madde 3 – Bu öğretmen okullarıyla eğitim kurslarının mütedavil sermayeden yapacakları alım ve satım işleri 2490 sayılı Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunu hükümlerine tabi olmadığı gibi Divanı Muhasebatın vizesinden de müstesnadır. Ancak mütedavil sermaye muhasibi Divanı Muhasebata hesap vermekle mükelleftir. Mütedavil sermayenin işletilmesinden elde edilecek varidat fazlası mal sandığına yatırılır.

17/4/1940 tarih ve 3803 sayılı kanunla, bu kanunda adı geçen köy öğretmen okulları tabiri köy enstitüleri şeklinde değiştirildi, köy öğretmen okullarını köy

enstitülerine dönüştüren 3803 sayılı kanun ise 27/1/1954 tarih ve 6234 sayılı kanununun 12. maddesiyle yürürlükten kaldırıldı; aynı madde ile 3704 sayılı kanunda geçen "köy enstitüleri" tabiri "ilk öğretmen okulu" olarak değiştirildi ve bu değişiklik metne işlendi.

2.4.2 Köy enstitülerinin kurulması

"Bu bizimdir, kimseden almadık, bizden alsınlar."

Hasan Ali Yücel, 17.04.1940

1938 yılının sonlarında Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılarak yerini Hasan Ali Yücel'e bıraktı. Kendisinde aslen bir öğretmen olan Yücel birçok yerde eğitim yönetmeni olarak çalışmıştı ve köy eğitimi konusunda yapılan çalışmaları onaylamaktaydı. Bu yüzden Yücel Köy Enstitüsü sisteminin bir an önce kurulabilmesi için çalışmaları hızlandırdı. (Aydoğan, 1997, s. 16).

Daha Enstitüler kanunu geçmeden önce birçok tedbir alındı. Mart 1940 da yeni direktörlerin çoğu tayin edildi. Bunların hemen hepsi eğitim kurslarında veya Çiftelerde veya Kızıllıçullu'da tecrübe görmüş kimselerdi. Kendilerine kadrolarında çalıştıracak kimseleri seçme yetkisi verildi. Kurulmuş Enstitülerde bulunan eğitimci namzetleri öğrenci akımına karşı hazırlıklar yaptı. Gayri resmi malzeme sağlayan firmalarla lüzumu halinde siparişler verilmek üzere temasa geçildi. Henüz kanun geçmeden ve tahsisat alınmadan bundan daha fazlası yapılamazdı (Kirby, 1962, s. 201).

Eğitimci kursları ve dört yerde açılan köy öğretmen okulları denemelerinin güzel sonuçlanması neticesinde bütün köylerdeki ilköğretim işini planlama aşamasına geçildi. Her yıl yetiştirilecek eğitimci ve öğretmen sayısına göre bina, araç, yetiştirici eleman ve para konusunda alınması gereken tedbirler de hesaba katılarak bir ana eylem planı oluşturuldu. Bütün bunları gerçekleştirmek adına Büyük Millet Meclisine yepyeni esaslara dayanan bir kanun tasarısı sunuldu. Kanun, Hasan Ali Yücel'in üstün gayretleri sayesinde 17.04.1940 yılında kabul edildi ve 22.04.1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu yürürlüğe girmiş oldu. Kanunun birinci maddesi şu şekildeydi (Tonguç, 1947, s. 496):

Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazi bulunan yerlerde Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır.

3803 sayılı Köy Enstitüleri kanunu 24 maddeden oluşmaktaydı. Bu maddelerden bazıları şu şekildeydi (Tonguç, 2009, s. 280-281):

- Öğrenim süresi 5 yıl olan enstitülere beş yıllık köy ilkokullarını bitirmiş, yetenekli ve sağlıklı köylü çocukları seçilerek alınacaktır (Madde 3).

- Madde 20 yıllık bir zorunlu hizmet getiriyordu.
- Buradan çıkacak öğretmenler, görev yaptıkları köylerde “örnek tarla, bahçe, bağ, işlik gibi tesislerle” köylülere rehber olacaklar ve köylülerin bunlardan yararlanmalarını sağlayacaklardı (Madde 6).
- Buradan mezun olan öğretmenler köylere 20 lira ücretle atanacaklardı (Madde 7).
- Öğretmenlere devletçe parasız olarak araç, gereç, tohumluk, çift hayvanı, fidan gibi üretim araçları verilecekti (Madde11).
- Öğretmene köy sınırları içindeki elverişli araziden köy kanununa göre satın alınarak öğretmenin geçimine ve öğrencilerin ders uygulamalarına yetecek arazi ayrılacaktı (Madde 12).
- 13. Madde bir tür tarım sigortası getiriyordu: Doğal afetlerle herhangi bir zarar, ziyan durumunda Bakanlıkça bunu karşılayacak yardım yapılacaktı.
- Öğretmenin işleri gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişlerince izlenip denetlenecekti. Öğretmene “Devlet örgütü mensupları yardım edeceklerdi” (Madde 15).

Köy Enstitüleri Kanunu'nun TBMM'ndeki müzakereleri sırasında Kazım Karabekir'in “Bu nereden alınmıştır?” sorusu üzerine Hasan Ali Yücel şu şekilde bir açıklama yaptı (Binbaşoğlu, 1993, s. 33):

Arkadaşlar, bu kanunla bizim yaptığımız şey, bir kopya değildir. Fakat indi, uydurma bir şey de değildir. Bizim yaptığımız işi Bulgaristan'da başka mahiyette görürsünüz. Meksika'da başka şekilde görürsünüz. Meksika'da başka şekilde bulursunuz. İlköğretim meselesini bundan bir asır evvel halletmiş memleketlerde de başka şekillerde tesadüf edersiniz. Biz, hiçbir memleketin ilk tahsillerini hallederken aldığı tedbirleri aynen almadık. Hepsinin tarihini de biliyoruz; cahili değiliz. Bunları, kendi memleketimizin fiili hakikatine ve içtimai realitesine uyararak yapmış bulunuyoruz. Bu bizimdir. Kimseden almadık. Başkaları bizden alsın.

Yasanın geneline bakıldığında, bürokratik düzenleme ve engellerden kurtulmayı, yöneticilerinin iş görebilmelerini kolaylaştıracak, yetkilerini kullanabilecekleri düzenlemelerin getirildiği görülmektedir. Köy öğretmeninin sosyal güvencesini sağlama ve bir tür tarım sigortası ile ilgili hükümler önemli yeniliklerdi. Bunların yanında kanun, Köy Enstitüleri sisteminin temel ilkelerini uygulamak, bu kurumları kurup işletmek için gerekli esasları yasalaştırmakta ve istenen yetkileri vermekteydi (Tonguç, 2009, s. 281).

Ancak en çok tartışma yasanın üçüncü maddesi üzerinde yaşandı. Yasa taslağının “Enstitülere tam devreli köy okullarını bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köylü çocukları

seçilerek alınırlar” biçimindeki maddesi görüşülürken ilk sözü Feridun Fikri aldı ve köy özelliği taşıyan kimi ilçe ve il merkezlerinden de enstitülere öğrenci alınması gerektiğini söyledi. Bunun yanında Kazım Karabekir de bu maddenin encümenlerde yeniden gözden geçirilmesinin taraftarı olduğunu dile getirdi. Bunun üzerine Bakan Yücel, özellikle Feridun Fikri’nin sözü üzerine “ *Mesele, köy çocuğunu hayat bakımından köylülük mahiyetini kaybetmeksizin yetiştirmektir, bu davayı hiçbir suretle zayıflatmayalım* ” dedi (Kaya, 2001, s. 229).

Mecliste konuşmaları dinleyen Tonguç özellikle Karabekir’i dikkatle izlemekteydi. Bütün yapılan konuşmaların ve eleştirilerin 1. Eğitim Şurasında R.Şemsettin Sirer, Reşat Tardu gibi eğitimcilerin söyledikleriyle benzerlik taşıdıklarını fark etti. Eleştiriler genellikle 4 ana noktada toplanmaktaydı (Kaya, 2001, s. 229):

1. Ad sorunu,
2. Kentlerden öğrenci alınmaması, kent-köy ayrımının yapılması,
3. Köylerin yarı aydın köylü kökenli elemanlara teslim edilmesi,
4. Kent öğretmen okullarında, öğrencinin köylerde kalacak kadar ülkücü yetiştirilmemesine değinilmesi.

Ancak, dünyanın büyük bir kısmı 1940 yılında savaşa tutuşmuşken Türkiye’de eğitim yoluyla geriliğe karşı savaş için İlköğretim Seferberliği hazırlıkları yapıldığı için bu eleştiriler çok fazla taraftar bulmadı. Çünkü, Türkiye’de barış yoluyla yapılacak bir “Otuz Yıl Savaşı”nın modern Türkiye’yi uygarlığın doruklarına ulaştırması istenmekteydi. Köy Enstitüleri hareketi işte bu barışçı savaşın ağırlık merkezini oluşturmaktaydı (Kirby, 1962, s. 201).

Bakan Yücel, yasanın kabulünden sonra şu sözleri söyledi (Aydoğan, 1997, s. 106):

Sayın arkadaşlarım, bizim hazırladığımız, encümenlerin üstünde çalıştığı kanun layihasını şu anda kabul etmiş bulunuyorsunuz. Bu kanunun memleketimizin istikbali, halkımızın maarif ihtiyacı ve köylümüzün kalkınması bakımından haiz olduğu ehemmiyet tasvibinizle bir kere daha ve en esaslı surette tahakkuk etmiştir. Bunu görmekle büyük bir bahtiyarlık duyuyorum ve şahsen, uzun yıllar kalbimde sakladığım bir idealin tahakkukuna şahit oluyorum. Onun için Yüksek Heyetinize bütün samimiyetimle, bütün yüreğimle bu tarihi anda en derin teşekkürlerimi arz ederim.

Aslında bu kanun Türk köylüsünün çocuklarına, gelişmiş memleketlerdeki çiftçilerin bile henüz elde edemediği bir takım haklar sağlamaktaydı (Kirby, 1962, s. 163).

İkinci Dünya Savaşının tüm dünyayı etkilediği yıllarda, yaşanabilecek sıkıntılar göze alınarak Köy Enstitülerinin kurulmasına başlandı. Köy Enstitülerinin kurulmasında göz önünde tutulan esaslar şunlardı (Tonguç, 1947, s. 496-497):

1. Enstitünün yerini seçmek ve bölgesini tayin etmek,
2. Gelecekte göreceği işlere ve alacağı öğrencilerin sayısına göre vaziyet planı ile binaları için açılacak müsabakanın ana şartnamesinin esaslarını tespit etmek,
3. Memleket mimarları arasında müsabakalar açarak birinciliği kazanan projeyi köy enstitüsü öğrencilerine inşaat ve sanat dersleri temrini olarak tatbik etmek.

Bütün bu bilgiler doğrultusunda Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. İlköğretimi bütün millete yaymak,
2. Dönemin koşullarında üretimi artırmak için kırsal kesimdeki nüfusu meslek sahibi yapmak ve üretim yaşamını örgütleyerek dönüşümleri gerçekleştirmek,
3. Okul ve köyün dayanışmasını sağlayarak köy halkını sosyal hayat bakımından dönemin şartlarına göre yetiştirmek,
4. Enstitülerin özellikle verimsiz topraklar üzerinde kurulmasını sağlayarak bu toprakların verimli hale getirilmesi konusunda köylüye örnek olmak,
5. Öğrencileri köyden alarak hem eğitim-öğretimin hem de üretimin devamlılığını sağlamak,
6. Köyde yaşayan halkı siyasal, toplumsal vb. hakları konusunda bilinçlendirmek,
7. Tüketici okuldan üretici okula geçmek ve ezberci bir öğretimin yerine yaşayan yaşatan bilgiyi koymak,
8. İlerleyen dönemlerde toprak reformu gerçekleştiğinde üretimi örgütleyecek kadroları yetiştirmek.

Yukarıda ifade edilen amaçlardan da anlaşılacağı gibi dönemin mevcut şartları içerisinde ülkeyi kalkındırmak ve bu kalkınmanın sürekliliğini sağlamak enstitülerin ana temasıydı. Köylü gençleri eğitilirken seçkin bir azınlık yetiştirmekten ziyade, içinden seçkin azınlığın kendiliğinden çıkacağı aydın bir çoğunluk yetiştirme hedefi de dikkat çekmekteydi (Eyüboğlu, 1999, s. 25)

Kanuna göre 1940 ile 1942-43 yılları arasında 14 Köy Enstitüsünün kurulması gerekmekteydi. Kızılçullu ve Çifteler'den başka Gököy Enstitüsü o zamanlar mevcut tu. Bir dördüncü olarak Trakya'da açılmış bir enstitü olsa da bazı toprak meseleleri ve Almanya'nın saldırması tehlikesi karşısında bir süre yerine yerleşemedi. 1937 yılından beri bir Eğitim kursu yeri olan Cılavuz, kuzeydoğu bölgesi için Enstitü yeri olarak

seçildi. Bunun yanında Haruniye-Adana’da eski bir Alman misyoner hastanesinin binaları kullanılarak bir Enstitü kuruldu. Bunlar, Beşikdüzü, Gönen ve Akçadağ Enstitüleri oldular. Geri kalanlar tamamıyla yeniden kurulacaktı (Kirby, 1962, s. 200).

Köy Enstitüleri genellikle kentlerden uzak yerlerdeki geniş arazilere kuruldu. Bunun amacı, tarım derslerinin iş yaparken öğretilmesi için gerekli olan arazilerin kent içlerinde bulunmasının zor olmasıydı. Ayrıca bunun amacı, köy çocuklarının kent yaşamına alışıp, köyde devamlı çalışmayı istememe durumunun engellenmesi ve öğretmenin ileride görev yapacağı çevreye yakın özellikleri olan yerlerde yetişmesi gerekliliğiydi. 1940 yılında 10 tane daha köy enstitüsü açıldı. 1944’e kadar enstitü sayısı 20’ye çıkarıldı. Bu sayının 24’e yükseltilmesi planlandı, ancak bu gerçekleştirilemedi.

“Açılan 21 Köy Enstitüsü’nden 1951–52 öğretim yılı sonuna kadar 1398 kadın, 15.943 erkek olmak üzere toplam 17.341 öğretmen yetişti.” (Altunya, 2005, s. 19-20; Gedikoğlu, 1970, s. 231).

Bu enstitüler, öğrenci toplama alanları ve öğrenci sayıları Tablo 2’de verildiği gibidir (Türkoğlu, 2000, s. 189).

Tablo 1.2

Köy Enstitüleri ve Öğrenci Toplama Alanları

Enstitü Adı	Öğrenci Toplama Alanı	Alınacak Öğrenci Sayısı
1940 Yılında Kurulan Köy Enstitüleri		
1 Kars Cılavuz (Susuz) Köy Enstitüsü	Çoruh, Kars, Bayazıt, Erzurum	200
2 Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü	Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu	50
3 Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü	Malatya, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Muş ve Bingöl, Erzincan, Sivas, Divrik, Gürün, Kangal, Koyulhisar	250

Tablonun devamı

4	Kayseri Pazarören (Pınarbaşı) Köy Enstitüsü	Sivas (Merkez, Hafik, Suşehri, Şarkışla, Yıldızeli), Kayseri, Niğde, Kırşehir, Yozgat	250
5	Samsun Akpınar (Ladik) Köy Enstitüsü	Tokat, Amasya, Samsun	50
6	Kastamonu Göl Köy Enstitüsü	Kastamonu, Çorum, Çankırı, Sinop, Zonguldak	150
7	Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü	Konya, Ankara, Afyon, Eskişehir, Kütahya	200
8	Sakarya Arifiye Köy Enstitüsü	Bolu, Bilecik, Bursa, Kocaeli, İstanbul (Anadolu)	200
9	Balıkesir Savaştepe Köy Enstitüsü	Balıkesir	40
10	İzmir Kızılcıllu (Buca) Köy Enstitüsü	Muğla, Denizli, Aydın, İzmir, Manisa	210
11	Kepirtepe(Lüleburgaz) Köy Enstitüsü	İstanbul (Trakya), Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale	100
12	Seyhan Düziçi Köy Enstitüsü	Gaziantep, Maraş, Seyhan, İçel	160
13	Isparta Gönen Köy Enstitüsü	Isparta, Burdur	80
14	Antalya Aksu Köy Enstitüsü	Antalya	60
1941 Yılında Kurulan Köy Enstitüleri			
15	Ankara Hasanoğlan (Elmadağ) Köy Enstitüsü	Çankırı, Ankara	
16	Konya İvriz (Ereğli) Köy Enstitüsü	Konya, Nevşehir, Niğde	-
1942 Yılında Kurulan Köy Enstitüleri			
17	Sivas Pamukpınar (Yıldızeli) Köy Enstitüsü	Sivas, Erzincan	-

Tablonun devamı

18	Erzurum Pulur (Aziziye) Köy Enstitüsü 1944 Yılı ve Sonrasında Kurulan Köy Enstitüleri	Erzurum, Bingöl	-
19	Aydın Ortaklar (Germencik)	Aydın, Denizli	-
20	Diyarbakır Dicle Köy Enstitüsü	Diyarbakır, Urfa, Mardin, Bitlis,	-
21	Van Ernis (Erçiş) Köy Enstitüsü	Van, Hakkari	-

Enstitülerin nerelerde kurulacağı meselesi üzerinde uzun uzadıya düşünöldü. İlk kurulan enstitülerin her biri muhtelif idari bölgelerden öğrenciler alacaktı. Her enstitünün, aşağı yukarı aynı ziraat özellikleri olan bir bölgenin az çok merkezi bir yerinde bulunması, her birinin bu özelliklere göre ziraat faaliyetlerini merkezleştirmesi gerekmektedir. Fakat öyle basit bir fikir bile birçok problemle karşılaştı. Cılavuz'un bölgesinde astropikal ılıca vardı. Beşikdüzü'nün kırk millik yarım kutru içinde balıktan mısıra, mısırdan fındığa, tütüne, ormandan kuru tarıma geçiliyordu. Seçilecek yerlerde su bulunması, işe yarayacak bina ve tarla bulunması, az çok taşıt vasıtaları bulunması; hastane, pazar ve hükümet dairelerine ulaşma imkânları bulunması gerekiyordu. İdeal olarak arazinin istimplâke başvurmada sağlanması, yerli halk tarafından enstitü istenmesi ve yeni binalar plana göre yapılırken kalınacak binaların bulunması gerekiyordu. (Kirby, 1962, s. 202).

Gedikoğlu'na göre kuruluş yerlerinin seçiminde tarım işlerine elverişli arazinin olması, merkezi olması, okul ve öğretmen durumu, hava ve su bakımından sağlık koşullarına uygun yerler olması arandılan özelliklerdendi. Bununla birlikte hiç yapısı bulunmayan, çadırla işe başlamak suretiyle kurulan enstitüler de vardı. Fakat birçok enstitü, ilk yıllarda, köy okulunda, diğer boş yapılardan, varsa fırın ve hamam gibi kuruluşlardan yararlandı (Gedikoğlu, 1971, s. 40-41). Sonuç olarak Cumhuriyet ideolojisinin alt yapısını oluşturmak, bu ideolojiyi Türkiye'nin her yöresindeki halka götürmek için kurulan Millet Mektepleri ve Halkevlerinin verdiği eğitim-öğretimle aydın insanların kırsal bölgelerde yaşayan halka yönelmeleri amaçlandı, ancak bu çalışmaların köy problemlerine yönelik etkili çözümler üretme imkânı olmadı. Bu nedenle köylerin

hayat şartlarına uygun, onların hayat sorunlarını çözebilecek olan Köy Enstitüleri hayat buldu.

2.4.3 Köy enstitülerinin ilkeleri

Bakan Yücel, Türk köylüsünün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde verilemeyen öğelerden birinin kültür olduğunu dile getirmekteydi. Ülke nüfusunun büyük bir bölümünün köylerde yaşamasına rağmen 41 bin köyün ancak 5 bininde okul bulunmaktaydı ve buralarda sadece 250 bin kadar çocuk okutulabilmekteydi, 1 milyona yakın çocuk ise her yıl okuma yazma bilmeyen büyük kitlenin içine dâhil edilmekteydi (Koç, 2013, s. 204). Bu manzaranın dehşetini gören Maarif Vekaleti, klasik tahsil usulleri ile bu yükün altından kalkamayacağını pek yerinde ve pek haklı olarak kabul etmiş bulunmaktaydı (Yücel, 1937, s. 23).

Bunun yanında, Köy Enstitülerini başarılı kılan ve unutulmazlıklarını sağlayan etkenlerin başında ilkeli oluşları gelmekteydi. O günün ortamında köylü ve kentli yaşantısı arasında uçurum vardı. Kırsal kesimde bulunan insanların beslenme, barınma ve sağlık sorunları geleneklere göre çözümlenmekteydi. Eğitimde fırsat eşitliği bilinmemekte, kadın ve erkek ayrımı sıkça görülmekteydi (Kaplan, 2002, s. 55).

Ancak Milli Eğitim Temel yasasında şunlar vardı (Aydoğan, 1996, s. 37): “Milli Eğitimde kadın erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılı, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.”

Göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli bir husus da, eğitimin her düzeyde ve türde parasız olması fikrinin çoğu yerde özellikle az gelişmiş ülkelerde hayata geçirilememesi idi. Bazı durumlarda da, eğitim ve öğretimin yayılmasından sadece toplumun en zengin ve varlıklı kesimleri yararlanma olanağı buldu. Eğitimin demokratikleşmesi, sadece niceliksel olmamalı, eşitsizlikleri giderip herkese en iyi şans ve fırsatı vermeliydi. Bu perspektifler doğrultusunda olduğu sürece eğitim önemini koruyabilirdi (Arayıcı, 2002, s. 24).

Köy Enstitüleri bu ayrımı ortadan kaldırdı ve kıza - erkeğe eşit imkânlar sağladı. Kırsal kesime dönük bir okul olduğu için de öğretmen, sağlık memuru, ebe gibi yetiştireceği adayları köyden aldı (Kaplan, 2002, s. 56).

Köy enstitülerinde bu amaçlara uygun eğitim ve öğretim yapılması planlandı ve amaçları da ona göre belirlendi. Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin ilkeleri yaşamın

gereğine, doğal koşullara uygun olarak düzenlendi. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Kaya, 2001, s. 241-242):

- 1- Çevreye uygunluk ilkesi: Önemli olan yaşanılan yerdeki koşulların öğretmenin gideceği köydeki koşullara benzemesi ve öğrencinin, her iki çevreyi de bilinçli olarak tanımasıydı.
- 2- Öğrencinin doğasına uygunluk ilkesi: Öğrenciyi yıldıracak, çalışmaktan bezdirecek iş ve ödevlerin verilmemesiydi.
- 3- Kendi kendini yönetim ilkesi: Enstitünün günlük yaşamında türlü nöbetler yanında, derslik, işlik ve tarım alanlarında, yapım işlerinde her öğrenci nöbetleşe görevlendirilirdi. Başkan ve nöbetçi öğrenciler çalışma zamanlarına ilişkin işlerden sorumlu olurlardı. Bu ilkenin uygulanması, demokratik düzenle yönetilen bir toplumun okullarında ödevlerini, haklarını, sorumluluklarını bilen vatandaşların yetiştirilmesi açısından da büyük önem taşımaktaydı.
- 4- İş içinde ve kendi kendine çalışma ilkesi: Köy Enstitülerinde el-kafa birliğine, tensel-tinsel güçlerin birbirini destekleyerek birlikte gelişmesine önem verilirdi. Bu kurumlarda iş ve kendi kendine çalışma yöntemlerinin taşıdığı anlamlar ayrı ayrı değil, ders ve işin aynı zamanda işlenen konunun yapısına göre uygulanmaktaydı.
- 5- Öğrenciye yetki ve sorumluluk verme ilkesi: Köy Enstitülerinde öğrenciye yetki ve sorumluluk verilmesi ilkesi gerek bireyin gelişimi gerekse çevreyi değiştirmesi yönünden özgün bir uygulamaydı. Tonguç, Türkiye gerçeklerinden yola çıkarak uygulamaya başladığı projeye yeni insan yetiştirmede klasik eğitimin edilgenliğini aşmaya çalıştı.

Köy Enstitüleri başlı başına bir iş yeri ve fabrika gibiydi. Buralarda, bütün öğrencilerin üretime katılması gerekmekteydi. Enstitülerin öğrencileri, öğretim hayatlarına başladıkları ilk yıllarından itibaren dönüşümlü olarak, enstitülerdeki çeşitli kollarında etkinliklere aktif bir şekilde katılmaktaydı. Daha sonra ise kendilerini en çok ilgilendiren ve yeteneklerini en çok geliştirebilecekleri kollara yönelmeleri olanaklıydı. Enstitüleri bitiren öğrenciler, gerçek yaşamda geçerli olabilecek bir meslek ya da sanata sahip oluyorlar ve görevlendirildikleri kırsal alanlarda, öğrendikleri bu meslekleri bizzat pratik yaşamda uygulayarak oradaki insanlara örnek olma görevlerini yerine getiriyordu (Arayıcı, 2002, s. 234).

Köy Enstitüleri sistemi ile o güne kadar klasik okullarda uygulanmayan birçok eğitim özelliği de uygulanmaya başlandı. Bunlar arasında yaparak, üreterek öğrenme özelliği, yani iş eğitimi üzerinde bir hayli duruldu. Bunun kadar önemli sayılan öğrencilerin yönetime katılma ilkesi de Enstitülerde her gün, her yıl düzenli olarak uygulandı. İş eğitimi, Köy Enstitüleri sisteminin belkemiğini oluşturmaktaydı ancak kitaptan öğrenme asla küçümsenmezdi. Ders kitaplarının yanında yerli ve çeviri eserlere büyük önem verilmekteydi. Enstitüler yetiştirdiği öğrencileri işbaşında izlemeyi, onlarla ilişkiyi sürdürmeyi de bir özellik olarak uyguladı. Böylece acemilik döneminde genç öğretmenin önüne çıkan zorluklar giderilmeye çalışıldı ve iş akımı sağlandı. Enstitüleri enstitü yapan özelliklerin arasında en önemlileri; yıl boyu eğitim, herkesi başarılı kılma özelliği ve karma eğitim bulunmaktaydı (Baykurt, 1995, s. 47).

2.4.4 Köy enstitülerinde eğitim

Enstitülerde öğrencilere verilen eğitim büyük önem taşımaktaydı. Dersler; kültürel, tarımsal etkinlikler ve teknik çalışmalar olmak üzere üç grupta toplanmaktaydı. Kültürel dersler; coğrafya, tarih, matematik, fizik, kimya, Türkçe, yabancı diller, kompozisyon, eğitimbilimi, askeri bilgiler, resim, müzik, folklor oyunları, ev idaresi, çocuk bakımı ve kooperatifçilik ekonomisi gibi konuları içermekteydi. Tarımla ilgili olan dersler ise; yoğun tarımsal etkinlikleri, besin maddeleri tarımını, gerekli endüstriyel bitkilerin tarımını, tarım sanatlarını, zooteknik, hayvan besiciliği, ipek böcekçiliği, tavukçuluk, balık avcılığı, arıcılık ve buna benzer etkinlikleri içermekteydi. Gruplar arasında en önemli çalışmaları oluşturan grup ise teknik çalışmalar grubuydu. Bu grupta uygulamalı çalışmalar ve her türlü mesleki-kırsal kesime yarayışlı etkinlikler ağırlıktaydı (Arayıcı, 2002, s. 233).

Enstitülerin ilk yıllarında yıllık okutulacak ders konuları öğretmenler kurulunca öğrencilerin yaş ve sınıf düzeylerine göre çevresel olarak hazırlanmaktaydı. Her Enstitü'nün öğretmen kurulları, kendi buldukları çevrenin gereksinimlerini göz önünde bulundurarak, koşul ve olanakların el verdiği ölçüde kendine özgü bir dizge saptıyor, bunu Bakanlık onayından geçirdikten sonra uygulamaya koyuyordu (Kaplan, 2002, s. 93). Beş yıllık denemeden sonra 1943 yılında Maarif Bakanlığı tarafından Köy Enstitülerinde uygulanmak üzere "Köy Enstitüleri Öğretim Programı" hayata geçirildi. Program sayesinde her ders ve işin amaçlarını, metotlarını, konularını ve ders çizelgeleri saptanmış oldu. Ders ve iş konularının seçilmesinde, sıralamasında deneme yıllarında

olduğu gibi çevreye görelilik, hayatilik ve iş ilkelerine gerekli önem verildi (Candoğan, 1993, s. 59).

Hasan Ali Yücel'in onayı ile yürürlüğe giren 1943 programı Şu temel ilkelere dayanmaktaydı:

- 1- Beş yıl içinde Köy Enstitüleri'nde okutulacak olan derslerin dağılımı Şu şekildeydi; kültür dersleri 114 hafta, ziraat dersleri ve çalışmaları 58 hafta, teknik ders ve çalışmaları ise 58 hafta olarak belirlenmişti. Sürekli tatillerin sayısı ise 30 haftaydı.
- 2- Enstitüler haftalık, aylık, mevsimlik çalışma programlarını, kendi özelliklerine, işlerin durumuna, öğrencilerin düzeylerine ve sayısına, öğretmenlerin özelliklerine, iş araçlarının çeşitliliğine, iş alanlarının genişliğine, hayvanların cins ve sayılarına göre düzenlerdi.
- 3- Enstitüler öğretim ve uygulama çalışmalarını “kültür”, “tarım”, “teknik” alanlarda ilgili dersleri yarım gün, tam gün veya hafta arasına göre düzenlemekte serbestti.
- 4- Bina, yol, köprü yapımı veya su arkı açılması veya bitirilmesi yahut ekin ekilmesi veya hasat kaldırılması gibi önemli işler çıktığı zaman bütün çalışmalar o iş üzerinde yoğunlaştırılırdı. Önceden planlanan ders ve uygulama kayıplarının uygun bir zamanda telafisi yoluna gidilirdi (Erçelebi, 1993, s. 65).

Müfredat programının, ilkokulu bitiren bir çocuğun modern, pozitif bilimleri özümsemiş, kültürlü bir insan olarak yetiştirmesini hedeflediği görölmektedir. Örneğin, eğitim programlarında ilk defa yer alan kooperatifçilik dersi ile birlikte Türk köylüsünün birlikte hareket ederek ekonomik özgürlüğünü sağlayacak olan derslerin daha öncelerde müfredatlarda yer almadığı görölmektedir. Bunun yanında 2. Dünya Savaşı'nın sınırlı imkânları dâhilinde Enstitülerde zirai işletmeler ekonomisi ve kooperatifçilik adıyla bir dersin konulması, bunun uygulama alanının yaratılması son derece önemliydi. Ayrıca müfredatta bulunan resim, müzik, halk oyunları gibi derslerle birlikte güzel sanatlar alanında kendini yetiştiren nesillerin yaratılması amaçlanmaktaydı (Türen, 2018, s. 47).

Tablo 2.3

Haftalık Ders Saatlerinin Sınıflara Göre Dağılımı

A Kültür Dersleri	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Türkçe	4	3	3	3	3
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	-
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-
Matematik	4	2	2	3	2
Fizik	-	2	2	1	1
Kimya	-	-	2	2	-
Tabiat ve Ok.Sağ.Bil.	2	2	2	1	1
Yabancı Dil	2	2	2	2	1
El Yazısı	2	-	-	-	-
Resim-İş	1	1	1	1	1
Beden Eğ. ve Ulusal Oy.	1	1	1	1	-
Müzik	2	2	2	2	2
Askerlik	-	2	2	2	2
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6
Zirai İşletme ve Koop.	-	-	-	-	1
Toplam	22	22	22	22	22
B Ziraat Ders ve Çalışmaları	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bit. Zir. ve Zir. San	-	-	1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Bóc.	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su Mah.	-	-	-	2	2
Toplam	11	11	11	11	11
Demircilik	2	-	-	-	-
a) Sıcak ve Soğuk Demircilik	-	8	8	6	6
b) Nalbantlık	-	-	-	3	3

Tablonun devamı

c) Motorculuk	2	3	3	2	2
Toplam		11	11	11	11
Dülgerlik	2	-	-	-	-
a)Dülgerlik	-	6	6	7	7
b) Marangozluk	-	3	3	2	2
c) Duvarcılık	-	2	2	2	2
Toplam		11	11	11	11
Yapıcılık	5	-	-	-	-
a)Yapıcılık	-	6	6	7	7
b) Betonculuk	-	3	3	2	2
c) Dülgerlik	-	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11	11
Kız Öğrenciler					
Dikiş biçki: El Sanatları	11	-	-		
a)Dikiş	-	6	6	7	7
b) Örgü ve Dokuma	-	3	3	2	2
c) Ziraat Sanatları	-	2	2	2	2
Toplam		11	11	11	11
Ziraat Sanatları					
a)Ziraat Sanatları	-	6	6	7	7
<i>Tablonun devamı</i>					
b) Dikiş	-	3	3	2	2
c) Örgü ve Dokumacılık	-	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11	11

1943 ders programının temelinde iş aracılığıyla, iş içinde ve işe dönük eğitime yer verildi. Gerçeklikten kaynaklanan, beceri ve bilgiyi artırmaya yönelik bu programda üretim en önemli amaç olarak yerini aldı. Öğretim ortamının laboratuvar ve atölye dışına taşıyarak, doğada, yakın çevrede ve giderek de yakın civarlarda uygulama yapılması istendi. Bu programda yer alan en önemli özelliklerden birisi de köyden gelen köy çocuklarının tekrar köye dönerek köye yararlı işler yapabilmelerinin önünün açılmış olmasıydı. 1943 programında gözlem, deney, araştırma, inceleme ve tartışma gibi ileri

eğitim bilimsel ilkeler de yer almaktaydı. Ezbercilikten uzak, iŖe yaramayan temrin niteliğindeki eğitim anlayıŖından olabildiğince uzak kalındı (Kaya, 2001, s. 240).

Kültür derslerinin ve genel bilgi derslerinin üst sınıflarda genişletilerek tekrarlanması yöntemine yer verilmedi ve böylelikle zaman ve enerji kaybının da önüne geçildi. Emin Soysal'a göre köylerden çok zayıf bir Türkçe bilgisi ile gelen öğrencilerin edebiyat dersi yerine Türkçeyi iyi bir şekilde öğrenmelerine önem verildi. Bunun yanında tarih, sosyoloji, psikoloji gibi konular üzerinden dil ve dilbilgisi çalışmaları yapıldı (Koç, 2013, s. 259).

Kültür derslerinde not almak, sınıf geçmek amacıyla değil günlük yaşamda kullanılmak üzere yapılırdı. Bilgiler elde edilirken öğrencilerin ilgileri, istekleri, becerileri zihin ve beden yapıları öncelikli olarak izlenirdi. Gerektiğinde kültür dersleri tarım teknik uygulama öğretmeni ile işbirliği yapılarak öğretilirdi (Kaplan, 2002, s. 99). Bunun yanında kültür derslerinde canlı tabiat köşeleri, toplum olayları, eşya ve uygulamaları ön planda tutulurdu. Genel bilgi derslerinin işleniŖi yalnız kitaplara, kara tahtaya, tebeşire, kalem ve deftere, öğretmenin notlarına ve sözlerine bağlı değildi. Ancak yeri geldiğinde de bu araçlardan yararlanıldı. Ayrıca, her dersin yapısına, özelliğine göre gözlem ve deneylere, araştırma ve incelemelere, yapılan iş ve eserlere başvurulurdu. Örneğin fizik dersinde elektrik konusu kara tahtadan, tebeşirden, kitap ve Ŗemalardan öğrenilmezdi. Enstitülerde elektrik direklerinin dikilmesi, hatların çekilmesi, elektrik motorunun çalıştırılması, elektrik tellerinin bağlanması, aksaklıkların giderilmesi gibi işlerde çalışarak elektrik akımı, iş gücü, türlü kurallar ve korunma yolları öğrenilirdi. Motorhanede motorun çalışması, gaz, benzin gibi enerjinin motorla nasıl elektrik enerjisine çevrildiğini anlayan ve uygulayan bir öğrenci hem kitaplardan öğrenebilirdi hem Ŗema çizebilirdi. Daha kalıcı bir bilgi edinmiŖ olurlardı (Gedikoğlu, 1971, s. 92). Bunun yanında örneğin Tarih derslerinde araştırma incelemeye dönük konular, işlenirdi. Olayların neden ve sonuçları araştırılır, Türkiye'de ki yenilik hareketlerinin neden geciktiği üzerinde durulur ve bu geri kalmıŖlıđın sebepleriyle alakalı kitaplar okunması öğütlenirdi (Koç, 2013, s. 258).

Kendi başına birer işyeri ve fabrika gibi olan Enstitülerde herkes üretime katılmak zorundaydı. Öğretimlerine başladıkları ilk yıllardan itibaren öğrenciler enstitülerde ki çeŖitli kollarla etkinliklere aktif bir şekilde katılırdı. Daha sonra ise en çok ilgi duydukları kola yönelirlerdi. Enstitülerden mezun olan öğrenciler gerçek yaşamda bir yeri olan bir meslek ya da sanata sahip olarak mezun oluyorlardı ve görevlendirildikleri yerlerde

öğrendikleri bu mesleki ve sanatsal bilgileri pratik yaşamda uygulamaya koyarak çalıştıkları yerlerdeki halka örnek oluyordular (Arayıcı, 2002, s. 234).

Ayrıca Köy Enstitüleri, Anadolu'da çağdaş, teknik tarımı öngörüp bunu halka indirgemeyi amaçladı. Her Enstitünün yetirince toprağı vardı. Hangi toprağın hangi tür tarıma elverişli olduğu dikkatlice incelenir, iklim koşullarına uygun sebze, meyve ve tahıl yetiştirilirdi (Kaplan,2002,s.110). Enstitülerin müfredat programı içinde, beş yılda toplamda 116 hafta olarak planlanan zirai ve teknik dersler, eğitimin önemli bir bölümünü oluştururdu. Zirai derslerin ve çalışmaların amaçları müfredat programında şu şekilde belirtilmektedir (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943, s. 147):

1. Öğrenciyi, ziraat derslerine konu olan bitki ve hayvanların yetiştirilmeleri ve bakımlarıyla ilgili iş hayatı içinde yetiştirmek. Onları maksada en uygun ziraat araçlarını kullanabilecek ve bu işleri pozitif bilimlerin ilkelerine göre planlaştırarak yapabilecek duruma getirmek.
2. Bu gücü elde eden öğrenciye, ziraat işleri alanında meydana gelen değişiklikleri kendi kendilerine ve devamlı olarak takip edebilme alışkanlığını kazandırmak.
3. Öğrenciye, tabiat olaylarının, canlı varlıkların hayatı üzerinde yaptıkları tesirleri inceleyebilecek bilgiler kazandırmak.
4. Öğrenciyi, öğretmen olacakları çevrenin özelliklerine en uygun ziraat şekil ve usullerini iş alanına tatbik edebilecek ve bu bakımdan köy halkına örnek olabilecek bir duruma getirmek.

Bunların yanında Enstitülerin zirai dersleri ve çalışmaları bölgelerin iklimi ve coğrafyası gibi özelliklerine göre düzenlenir ve her enstitü bünyesinde farklı bir şekilde uygulanırdı. Her Enstitünün belli başlı uzmanlık alanları vardı. Örneğin Beşikdüzü Köy Enstitüsü balıkçılık, Kars Cılavuz Köy Enstitüsü büyük baş hayvan bakımı, Kastamonu Gök köy Köy Enstitüsü arıcılık ve ipek böcekçiliği alanlarında yoğun bir eğitim programı uygulardı (Türen, 2018, s. 49).

Bunun yanında her Enstitü, yakın komşu köyün dışında, bölgesinde bulunan köyler arasında 25-40 köyü kapsayan bir uygulama alanı seçerdi. Seçilen bu köylerin, her köy okulu tipinden hiç olmazsa birini kapsamasına özen gösterilirdi. Enstitünün son iki sınıf öğrencileri, toplam olarak altı aydan az olmamak koşuluyla, kısa staj süreleriyle bu köylere yatılı olarak gider ve bütün ihtiyaçları bağlı olduğu Enstitülerce karşılanırdı. Öğretmen adayları, staj için kırsal kesime giderken yanlarında, kitaplarını, müzik aletlerini ve Enstitüler tarafından verilmiş bir aşlık azıklarını da beraberlerinde götürürlerdi. Görevlendirildikleri köylerde, köy odalarında ya da orada bulunan okulların

lojmanlarında kalırlardı. Buralarda buldukları süre zarfı içinde çeşitli dallarda dersler verip, köye ilişkin çok yönlü araştırma ve inceleme yaparlardı. Ayrıca gelecekte öğretmen olarak çalışacakları köy için kolaylık olsun diye beş yıllık bir çalışma planı hazırlamaktan sorumluydular (Arayıcı, 2002, s. 239).

Tarım alanında olduğu gibi, teknik alanda da öğrenci iş içinde iş aracılığıyla teknik bilgi ve becerileri edinirdi (Gedikoğlu, 1971, s. 121). 58 hafta verilmek üzere planlanan teknik derslerin amaçları ise şu şekildeydi (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943, s. 162):

1. Öğrenciyi teknik derslerin konuları ile birlikte ilgili iş hayatı içinde, seçildiği sanatı, metotla ve başarı ile yapabilecek bir duruma getirmek; talebenin iş ahlakını kuvvetlendirmek.
2. Bu iktidarı kazanan öğrenciye, teknik işler alanında meydana gelen değişiklikleri kendi kendilerine ve devamlı olarak takip edebilme alışkanlığını kazandırmak.
3. Öğrenciyi Enstitüde öğrendiği sanatı, öğretmen olacağı çevrenin özellikle ve ihtiyaçlarına göre tatbik edebilecek ve bu bakımdan köy halkını faydalandırabilecek duruma getirmek.

Bunun dışında erkek ve kızlar farklı alanlarda eğitimleri vardı. Enstitülerde, ikinci sınıftan sonra çeşitli uzmanlaşma gruplarına ayrılan öğrenciler, belli alanlarda haftada daha fazla ders görürdü. İkinci sınıftan sonraki uzmanlaşma alanının seçiminde, öğrencinin gideceği köyün gereksinimleri de dikkate alınarak ve bir yandan da öğrencinin ilgi ve yetenekleri de hesaba katılarak, köy temel meslekleri olarak kabul edilen “demircilik, dülgerlik ve yapıcılık” kollarından biri erkek öğrencilerin tercihlerine sunulurdu. Bir alanda uzmanlaşan bir öğrenci, diğer alanlardan da bilgileri geliştirmek adına dersler alırdı (Türen, 2018, s. 51).

Köy Enstitüleri’nde teknik alan çalışmaları ilk yılların belkemiğini oluştururdu. Her öğrenci teknik alanda yeteneğine uygun bir sanat kolunda kolaydan zora, basitten karmaşığa, yakından uzağa doğru hazırlanan eğitim öğretim dizgesine uyarak çalışırdı. Bir binanın tahta bölümünü bir küme, demir bölümünü, taş, tuğla bölümünü başka bir küme yapmazdı. Temelde işe hangi küme başlamışsa, çatıya kadar anahtar teslimi tüm işleri aynı küme tamamlardı (Kaplan, 2002, s. 116).

Ayrıca, Köy Enstitülerindeki eğitim uygulamasıyla ilgili, öğrencilerin özelliklerinin incelenmesi ve bunun için yapılacak gözlemlerin şeklini içeren bir genelge yayımlandı. Diğer muadil okullarda uygulanan ve teorik bilgiyi ölçmeye yarayan gelenekleşmiş not sistemi Köy Enstitülerinde ikinci plandaydı ve öğrencinin kişilik

özellikleri, bu özelliklerde ki gelişmeler gözlenerek değerlendirmeler yapılırdı. Öğrencinin kendisine verilen işlere ilgisi, aldığı işe olan bağlılığı, kendiliğinden iş görme ve yaratma gücü, araç gereç ve eşyaya bakımı, tertip düzen ve güzellik anlayışı, yeniliği benimsemesi, arkadaşlarına olan davranışı, engellerden yılmazlığı, temizlik durumu, bedenine bakımı değerlendirme ölçütleri olarak kullanılırdı. Derslerden bağımsız olarak özgür okuma, grup içinde çalışma, tek başına çalışma ve nöbetçilik çalışmaları da değerlendirilirdi. Tüm değerlendirmeler de iyi, orta ve zayıf ölçütleri kullanılırdı (Tonguç, 2009, s. 287).

Bunun yanında Köy Enstitülerinde genellikle “küme sistemi” denen bir teşkilat ve tecrübe usulü kullanılırdı. Bu, eğitmen deneyinden edinilen bir usuldü. Ayrıca, İngilizlerin elite okullarının üzerinde durduğu tutorial sistemiyle neredeyse aynı olan bir sistemdi. Bunun dayandığı pedagojik prensip ise, öğrenci ve öğretmenleri az çok otonom aile birimleri halinde teşkilatlandırmaktı. Köy Enstitülerindeki şeklinde bu sistemin pedagojik olmaktan başka yönleri de vardı. Bununla beraber, bu usul, uluslararası dünyada uygulanmış başka en iyi usullerle yarışacak kuvvette idi. Direktörlerin şikâyetlerine rağmen uygulanan ortalama hali ile küme sistemi, daha sonra Amerikan tesiri ile konan “guidance” sisteminden daha üstün bir usuldü. “Küme”, temelinde İdari bir birim idi ve Enstitünün bina durumuna tesir eden bir durumdu. Mesela Akçadağ ve Pazarören’de küme birimleri Enstitünün mimari temelini teşkil ederdi. Her birimin bir öğretmen dairesi, toplanma ve ders yeri, yatakhane, helâ ve Akçadağ’da olduğu gibi mutfaktan oluşan birimleri vardı (Kirby, 1962, s. 229).

Enstitüler ayrıca yaz tatili dâhil hiçbir zaman kapatılmazdı ve tam yıl tam gün uygulaması mevcuttu. Öğrenciler ya gruplar halinde ya da dönüşümlü olarak en çok 45 gün izin yapma haklarına sahipti. Böylelikle, enstitüler ile köyler arasındaki iletişim sürekli devam ederdi (Arayıcı, 2002, s. 240).

Bakıldığında Köy Enstitülerindeki derslerin oldukça ağır olduğu görülebilmektedir. Derslerin ve işlerin ağırlığından dolayı öğrencilerin kendilerine ayırabilecekleri ve dinlenebilecekleri zaman oldukça sınırlıydı. Çoğu öğrenci örneğin resim yapmak ve çok kitap okumak gibi hoşlandığı şeyleri yapacak zaman bulamazdı. Öğrenciler bir iş gününde temizlik, kahvaltı ve serbest okumanın ardından dört ders ya da iş saati okulda zamanlarını geçirirdi. Daha sonra öğle yemeğinin ardından tekrar üç saat iş ve ders olmak üzere okulda bulunurdu. Bütün bunların ardından tekrar serbest okuma saati vardı. Ancak, adının serbest okuma saati olmasına rağmen aslında bu saat zorunlu bir mütalaa saati idi. Akşam yemeğinin akabinde tekrar bir mütalaa saati yapılırdı

ve daha sonra öğrenciler yatarı. Boş zaman yoktu ve bu yüzden bireysel farklılıklardan doğan yeteneklerini geliştirebilecekleri bir çalışma şeklini alışkanlık haline getiremezlerdi (Tütengil, 1949, s. 11).

Ancak Köy Enstitülerinde ki bu yoğun temponun öğrenciler açısından bakıldığında aslında işe yarar bir durum olduğunu savunanlarda vardı. Örneğin 1944 yılında Köy Enstitüsünden mezun olan Saniye Ayhan bu durumu şöyle anlatmakta (Gazalcı, 2016, s. 56):

Köy Enstitülerinde verilen eğitim köylere hizmet yönünde yararlı idi. Her bakımdan bilgi verildiği ve uygulamalı olduğu için köyde faydalı ve uyum açısından yararlı oldu. Beni örnek alan köy kızları Köy Enstitülerine gönderildi. Sanat geliştirdi. Köye nikâh olayı girdi. Kızlar hiç okumazken okuyanlar çoğaldı.

Köy Enstitülerinin dışındaki okullarda, sınıfı geçecek kadar not alamayan öğrenciler okuldan uzaklaştırılırken Köy Enstitülerinde başarısız öğrencilere bir sanat dalında beceri kazandırılırdı. Öğrencilerin başarısız olmalarından dolayı okuldan kovulma olayı neredeyse hiç yoktu. Her öğrenci o bölgenin ihtiyacına göre bir sanat dalına yerleştirilirdi ve böylece geldiği topluma onurlu bir şekilde geri gönderilmesi amaçlanırdı. Bu durum öğrencilerin kişiliklerinde meydana gelebilecek yarıntıları önlediği gibi buldukları topluma uyum sağlamalarını da kolaylaştırırdı (Irmak, 1943, s. 224).

Bunun yanında Enstitüler eğitim açısından yeterli ve kaliteliydi. Eğitimin en önemli özelliği ise demokratik olmasıydı. 1946 yılında Köy Enstitüsünden mezun olan Sabri Kurt bu özelliği şu şekilde anlatmakta (Gazalcı, 2016, s. 56-57):

Okulun öğrencilerce yönetilmesi, cumartesileri demokratik forum ve çalışma değerlendirmeleri, eleştiriler yapma, öğrencilerde kişilik gelişmesini ve kendine güveni sağlamıştır.

Bu özelliği ile Enstitülerin dönemin diğer kurumlarından farklıydı. Enstitülerdeki demokratik ortam aynı zamanda öğrenciye değer veren, onu bir birey olarak gören anlayışı da geliştirdi. 1952 yılında Köy Enstitüsünden mezun olan Mustafa Demir şunları belirtmektedir:

Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin o zamana kadar Türkiye’de uygulanan eğitim ve öğretimden apayrı bir niteliği vardı. Doğaldır ki biz öğrenci olarak ilk yıllar bunun ayırımında değildik. Yalnız şunu iyice hissetmeye başladık. Bize değer veriliyordu. Biz başka insanlar gibi bireydik. Hem de sözlerine, düşüncelerine, davranışlarına değer verilen bireylerdik. O zamana kadar okumak denilince sadece kitapları okumak, öğretmeni dinlemek, sınavda iyi not almak anlaşılıyordu. Oysa biz kitap da okuyorduk,

öğretmeni de dinliyorduk ama okuduğumuz, dinlediğimiz bilgileri uyguluyorduk, uygulamanın sonuçlarını da not alıyordu. Öğrendikçe davranışlarımızda değişiklikler fark ediliyordu.

Özetlemek gerekirse, Enstitülerin temel taşı modern pedagojinin meydana koyduğu yaratıcı işti. Bu kurumlarda derslerin çoğu iş başında ve iş içinde, inşaat alanında, tarlada, bahçede, ağaç gölgesinde, taş ya da kireç ocağında, tuğla harmanında verilirdi. Yapıcılık, yaratıcılık her şeyin başında ve ön planda yer alırdı. Barınak için gereken yapıları ve döşeme eşyasını hazırlamak işi, eğitim ve öğretimle ilgili bütün çalışmalara yön verirdi. Yapıların arasını bahçelerle bezemek, yol yapmak, idare binalarını telefonla birbirine bağlamak, enstitüde posta merkezi kurmak, fırın, hamam, yüzme havuzu, toplantı salonu, spor alanı, açık hava tiyatrosu meydana getirmek, değirmen, elektrik santrali yaratmak için ark açmak ve baraj yapmak, hayvanlar için gerekli ahır, ağıl, kümes gibi yerleri inşa etmek enstitü mensuplarının görevleri arasındaydı. Böylelikle öğrenciler bilgiyi yaşayarak ve iş yaparak öğrenme fırsatına kavuştu (Tekben ve diğerleri, 1947, s. 27).

2.4.5 Köy enstitülerinde işleyiş ve günlük hayat

Enstitülerin özellikleri günlük hayat faaliyetlerine de etki etti. Her gün ilk uyananlar, ekmekçi öğrenciler ve yardımcıları idi. Özellikle başlangıçta bunlar profesyonel birinin nezareti altında çalışır ve görevleri süresince diğer faaliyetlerden muaf tutulurlardı. Bunlardan sonra, depo ve yemekhane işleri ile görevli idareci öğrenciler kalkardı. Bunlar öğün nöbetinde bulunan öğretmenleri ve mutfak görevlilerini kaldırırlardı. Malzemenin tartılmasında ve verilmesinde, mutfağın temizliğinde, işlerin gecikmemesinin sağlanmasında ve hatta yiyeceklerin muayenesinde nöbetçi öğretmenlerle ortaklaşa çalışırlardı (Kirby, 1962, s. .230-231).

Genellikle işler nöbetleşe öğrenciler tarafından yapılırdı ancak çamaşır ve bulaşık yıkama ile hastanedeki öğrencilerin işleri için hizmetliden yararlanılırdı. Örneğin Köy Enstitülerinde uygulanan günlük programlar şu şekildeydi (Koç, 2013, s. 261):

Tablo 2.4

Köy Enstitülerinde uygulanan günlük program

SAAT	SAAT	FAALİYET
05:30	05:30	Kalkma
05:30	06:00	Giyinme ve yıkanma
06:00	06:30	Ulusal Oyunlar
06:30	06:45	Kahvaltı
06:45	07:00	Sabah toplantısı
07:00	08:30	Mütalaa
08:30	08:50	Dinlenme
08:50	09:30	Birinci ders
09:30	09:40	Dinlenme
09:40	10:20	İkinci ders
10:20	10:30	Dinlenme
10:30	11:10	Üçüncü ders
11:10	14:00	Yemek ve dinlenme
14:00	14:10	Öğle toplantısı
14:10	15:40	Mütalaa
15:40	16:00	Dinlenme
16:00	16:40	Birinci ders
16:40	16:50	Dinlenme
16:50	17:30	İkinci ders
17:30	17:40	Dinlenme
17:40	18:20	Üçüncü ders
18:20	20:00	Yemek ve dinlenme
20:00	21:00	Mütalaa
21:00	21:30	Temizlik ve uyku

Görüldüğü gibi Enstitülerde zamanın kullanımı işlevsel olabilecek bir şekilde planlanırdı. Zamanlama ilkeleri yarım gün, tam gün ve bir hafta esasına dayanan düzenlemeler şeklinde uygulanırdı.

Yarım gün esasına göre yapılan düzenlemeler, bütün sınıfların yarısı öğleden önce ya da sonra kültür derslerine; geri kalanların yarısı tarım, yarısı teknik ders ve çalışmalarına gidecek şekilde yapılırdı. Tam gün ilkesine göre sınıfların yarısı tam gün kültür derslerine, kalanların yarısı tam gün tarım dersi ve çalışmalarına, yarısı tam gün teknik ders ve çalışmalarına devam ederdi. Bir hafta düzenlemesine göre ise sınıfların yarısı bir hafta kültür dersi, kalanların yarısı o hafta tarım dersi ve çalışmaları, kalan yarısı teknik ders ve çalışmaları yapardı (Türkoğlu,2000, s.216). Genel olarak saat altıda kalkılarak güne başlanırdı. Yıkama ve giyimden sonra öğrencilerle beraber öğretmenler de herhangi bir toplu beden hareketine katılırdı. Çoğu kez bu etkinlik halk dansları olmakla birlikte bazen oyun bazen de beden hareketleri yapılırdı (Kirby, 2010, s. 318).

Enstitülere özgü olan kahvaltı yapıldıktan sonra öğrenciler bir saat boş bırakılarak, yatakhane ve derslikler temizlenip havalandırılırdı. Elektrik ve hoparlör bulunan yerlerde haberler, müzik ya da enstitü programı yayınlanırdı. Öğrenciler bir saatlik aranın ardından saat 8.30'da toplanırlardı. Yoklama ve günlük işlerin dağılımı yapılırken küme başı öğrencilerin kıyafetlerini ve temizliklerini kontrol eder, kontrolün ardından topluca marşlar okunur ve öğrencilerden kimisi işliklere, kimisi tarlalara kimisi de dersliklere dağılırdı. Başlayan sabah programı üç saat sürerdi, duruma göre derslik çalışmalarından kesintiler yapılarak daha sonradan saat hesabına göre eksiklikler tamamlanırdı. Öğle yemeğinden sonra sabahki programa benzer şekilde bir uygulama daha yapılırdı. Bunun yanında akşam yemeğinden sonra öğrencilere ders çalışma süresi verilirdi. Günlük program genel olarak 21.30 ya da 22.00 de sona erer ve bu saatten sonra nöbetçi öğretmen dışında herkes yatardı. Enstitülerin haftalık programı cumartesi günü saat 12.00'de sona ererdi. Bayrak töreninden sonra genel bir toplantı yapılır nöbetçi ekip, yeni ekibe görevlerini devreder ve enstitüde temizlik ve muayene yapılırdı (Kirby, 2010, s. 318-321).

Bütün bu yorucu tempoya rağmen Enstitülerde iş ile eğlence sürekli bir biri içindeydi. Örneğin bir toplantı öncesinde davul ve zurnalar çalmaya başlardı, bunun yanında bir ekip çıkar ve zeybek oynar akabinde okulun direktörü alana çıkıp öğrencilere yapılacak olan binaya taş taşınması gerektiğini öğrencilerin çok yorulmuş olmalarına rağmen işin önemini anlatırdı. Kızlar ve erkekler o taşları adeta yarışircasına taşırlardı ve işler bittikten sonra direktör davulu alıp çalmaya başlar ve sanki yorulan onlar değilmiş gibi her biri neşe içinde oyun oynarlardı. Sonrasında direktörün belirlediği bir konu üzerine örneğin” Köylerimizin ve milletimizin çağdaş uygarlıktan geri kalmasının tarihi

ve sosyal nedenleri” tartışılmaya başlanırdı. İş ve eğlencenin bir arada olduğu bir gün yaşanırdı (Şanlı, 1964, s. 8).

Köy Enstitülerinde bazı akşamlar ya da sabahlar edebiyat saatleri vardı. Bu derslerde yeni çıkan kitap ve dergiler tanıtılırdı ve gerekirse o dergi ve kitaplardan seçme öyküler ve yazılar okunurdu. Ayrıca yeni çevrilen kitapların okunmasına da sıkça yer verilirdi. Hafta da en az bir gece de eğlence yapılırdı. Bu eğlencelerde şarkılar söylenir, şiirler okunur ve orta oyunları oynanırdı. Bu eğlencelerin içinde öğrencilerin yazdığı şiirler ve yine onların köylerinden getirdikleri ve yeni bir biçim verdikleri orta oyunları bulunurdu. Gogol’un Müfettişine varıncaya dek seçme eserlerde bu arada oynanırdı. Çeşitli bölgelerden gelen öğrenciler kendi çevrelerinin halay ve türkülerini birlikte oynar ve söylerdi. Böylelikle karşılıklı bir kültür etkileşimi gerçekleşirdi. Bu serbest konuşma, okuma ve eğlencelerin başlı başına bir eğitim türü olduğunu söyleyen eski bir Enstitü direktörü şunları belirtmiştir (Kaya, 2001, s. 247).

Saç traşları, diş bakımları, vaktinde yatıp kalkmalar, derse devam, kız erkek ilişkileri, giyim kuşamlar, selam sabahlar, törenler, bayramlar, münazaralar, müsamereler. Akla gelen her oluşum düzene girip yontuluyordu ve onun için derim ki, Köy Enstitüleri benim onlara verdiğimden çoğunu bana vermiştir.

Ayrıca Enstitülerin yönetim ve öğretim kurulları gerek derslerde gerekse enstitünün genel işleyişi içinde öğrencilerinin kişisel gelişimlerine imkân sağlardı. Toplumsal eğitimlerini, yurtseverlik görev ve sorumluluklarını besleyip kuvvetlendirdi. Genel toplumsal hayatın gerektirdiği iş bölümüne ve beraberliğine alıştırdı. Boş zamanlarını etkin bir şekilde kullanmaları öğretilirdi. Bu amaçlara ulaşmak için eğitsel çalışmalara yer verilerek kollar oluşturulurdu:

- Sağlık, temizlik ve muaşeret kolu,
- Oyun ve spor kolu,
- Kızılay ve gençlik derneği,
- Fotoğrafçılık kolu,
- Kooperatif kolu,
- Temsil kolu,
- Müzik kolu,
- Kitaplık kolu,
- Yayın kolu,
- Gezinti ve inceleme yolu,

Enstitülerde bulunan kol faaliyetlerinin son derece canlı olduğu ve sadece kâğıt üzerinde kalmadığı bir gerçektir (Koç, 2013, s. 264).

Bunların yanında köylerden her anlamda aç gelmiş Enstitü öğrencilerinde serbest kitap okuma saatleri, öğrencilerin kitapları sevmesini ve kitaplar üstüne bir merak, kitaplardaki dünyaya girmek için bir çaba sarf etmelerini sağladı. Kitaplıklar zengindi. İlk yıllarda bile üçer-beşer bin seçme kitap vardı. Öğrencilerin kitap alıp vermelerinin kaydedildiği kitaplık defterleri kısa zamanda dolardı. Köy Enstitülerinin kitaplıklarını dolduran kitaplar daha çok Milli Eğitim Bakanlığının çevirtip yayınladığı dünya klasiklerinden oluşurdu. Bu dizide yayınlanan kitapların sayısı ilk aşamada 496'ya, sonradan beş yüzü geçen bir sayıya ulaştı. Listede genelde Hint, Çin, Yunan, Alman, Amerikan, Fransız, İngiliz, İtalyan, Macar, Rus ve İskandinav klasikleri bulunurdu (Makal, 1995, s. 88-89).

2.4.6 Enstitülerde kültürel etkinlikler ve ulusal bayramlar

Köy enstitülerinde müzik eğitimi önemli bir etkinlikti. Her Köy Enstitüsü öğrencisinin halk türkülerini, oyun havalarını çalıp söyleyecek ve öğretmen olunca da öğrencilerine öğretebilecek düzeyde yetişmesi (Apaydın, 1990, s. 256) en önemli amaçlar arasındaydı. Enstitülerin temel prensibi olarak müzik dersi ve çalışmaları da kendi iş ortamında yapılırdı. Karatahta başı öğretimden uzak olan enstitülerde, nota ve müzik terimleri ezberletilmek yerine, şarkı türkü doğrudan söyletir böylece öğrenci etkinleştirilerek teknik terimlerin bu yöntemle öğrenilmesi sağlanırdı (Türkoğlu, 2000, s. 302).

Köy Enstitüleri'nde en çok öğretmen açığı müzik ve beden eğitimi derslerinde vardı. Bu alanlarda yaşanan sorunun çözümü enstitülerden enstitülere öğretmen ve usta öğreticilerin değişimi aracılığıyla olurdu. Ruhi Su, Âşık Veysel gibi sanatçılar enstitülerde dersler verirdi. Öyle ki Âşık Veysel, "Enstitü" ve "Benim Sadık Yârim Kara Toprak" isimli şiirlerini Mahmudiye Köy Enstitüsü'nde yazdı (İnan, 1988, s.117).

Enstitülerde en çok kullanılan müzik aleti mandolindi. Çünkü kullanımları bir kolaydı ve alt düzeyde profesyonel bir yöntemle öğrenilebilirdi. Ayrıca mandolinler hem Türk, hem de Batı müziğinin anlatımına elverişli aletlerdi. Bunun yanında mandolin enstitülerin işliklerinde yapılabilirdi ve böylece mezunlar köyelerine bir müzik aracı ile gidebilirlerdi. Bu araçlar hem tek olarak hem de orkestrayla çalmaya elverişliydi (Kirby, 2010, s. 358).

Mandolinin yanı sıra her enstitüde başta radyo olmak üzere gramofon, akordeon, davul, zurna, kaval gibi aletler de bulunurdu. Bunun yanında bazı enstitülerde çok az müzik aleti varken bazı enstitülerde ise zengin bir koleksiyon bulunurdu. Örneğin Beşikdüzü Köy Enstitüsü, müzik öğretmenin de yoğun çabaları ile çok sesli bir müzik odasına sahipti. Enstitü demirbaşında kayıtlı olan aletler şunlardı:

Bir adet piyano, 48 keman, 1 alto, 1 viyolonsel, 20 mandolin, 1 akordeon, 10 kemeçe, 2 zurna, 4 saz, 1 büyük salon gramofonu, 60 klasik plaklık koleksiyon, 1 adet hoparlörlü amplifikatör ve pikap teşkilatı, bir bataryalı ve elektrikli olmak üzere iki adet radyo mevcuttur. Bunlara ek olarak öğrencilerin şahıslarına ait olmak üzere 135 keman, 34 mandolin, 4 kemeçe, 3 kaval yer almaktadır. Toplam müzik aletlerinin sayısı 320 idi.

Enstitülerde her sabah topluca oyunlar oynanırdı ve bu oyunlara tüm öğrenciler katılırdı. Böylelikle ulusal duygu ve hareket eğitiminin kökleşmesi, ritim estetiğinin kazandırılması, eğlence, zevk ve coşkunun aşılması (Türkoğlu, 2000, s. 312) amaçlanırdı. Halk oyunlarının öğretilmesi için her enstitü kendi bölgesinin tanınmış halk oyunlarını enstitülerde çalışırdı. Bölgesel oyunların ulus ölçüsünde yayılmasında, enstitüler içindeki öğrenci değişimlerinin büyük rolü vardı. Bunun yanında kız ve erkek öğrenciler hep beraber çağdaş toplumsal dansın öncülüğünde halk oyunlarını birlikte oynardı (Kirby, 2010, s. 361). Ulusal oyunların yanında enstitünün bulunduğu mekâna uygun olarak farklı spor aktiviteleri de gerçekleştirilirdi. Bunlar arasında yürüyüş, dağcılık, kayak, kızak, güreş, atıcılık, avcılık, bisiklet- motosiklet kullanmak, kayak yapmak vb. sporlar (Türkoğlu, 2000, s. 315) vardı.

Hafta sonu eğlenceleri bütün enstitülerde gerçekleştirilen bir etkinlikti. Merkeze yakın olan yerlerde öğrencilerin hafta sonlarında günü birlik gezebilme olanakları vardı ancak merkezden uzaktaki köyler düşünüldüğünde öğrenciler eğlenebilecekleri kısıtlı bir zamana sahipti. Dolayısıyla hafta sonu eğlenceleri çok daha önemliydi. Enstitülerde her cumartesi akşamı eğlence vardı. Halk türküleri, milli oyunlar, şiirler, fıkra anlatma, taklitler ve temsiller gerçekleştirilirdi (Cimi, 2001, s. 58).

Haftalık eğlencelerin yanında yaklaşık 15 günde bir yapılan eğlenceler de öğrenciler için temel bir gereksinim olarak görülürdü. Eğlenceler herkesin etkin olarak katılabileceği bir imkân görülürdü. En basitinden öğrenciler, öğretmenler ve konuklar eğlencelerde tiyatrolar, milli oyunlar, halk türküleri gibi faaliyetlerde yer alırdı. Eğlencelere etkin olarak katılan öğrenci sanatsal ve kültürel beceriler kazanmanın yanı sıra topluluk önünde konuşabilme, kendini ifade edebilme gibi yetkinlikler de edinirdi.

Bayramlar, enstitüler tarafından özel olarak kutlanırdı. 1940 yılında Düziçi Köy Enstitüsü kurulmadan önce Haruniye’de Kurtuluş Bayramı yapılırdı. Çünkü A. Lütfi Dağlar’ın bu konuda yaptığı araştırmaya göre Haruniye 28 Mart 1920 yılında Fransızlardan kurtarıldı. Bu bilgidен hareketle Düziçi’nin ilk Kurtuluş bayramı 28 Mart 1941 yılında kutlandı (Saral, 2002, s. 90). Kurtuluş bayramı kutlamalarında geniş çapta halkın katılımı sağlandığı gibi tekrar edile edile halkın bayramı benimsemesi sağlandı. Günümüzde yöre halkı kutlamalar yapmaya devam etmesi de bunun bir göstergesidir. Kurtuluş Bayramı’nın Dağlar tarafından “Keşfi”ni ulusal bayramların, ulus bilinci yaratmada kullanımı ile birlikte değerlendirmek gerekir. Köy Enstitüleri’nin uluslaşma ile olan bağlantı noktalarından biri tamda bu bayramların keşfi üzerinden kurulabilir. İlk kez Köy Enstitüleri ile birlikte köylüler orta oyunu ve seyirlik oyunlarla tanışma fırsatı buldu. Halkta okuma yazma oranı düşük olduğu için okuma yazmaya olan ilgi ve bilinç alt seviyelerdeydi. Bu gibi sebeplerin de etkisiyle enstitüler açılışlarının ilk evrelerinde özellikle kız çocukları enstitülere gönderilmek istenmezdi. Enstitülüler bu noktada oyunları halka ulaşma aracı olarak kullandı. Oyunlarla sadece halkı ve öğrencileri eğlendirme amacı güdülmeydi, bunun yanında okul ve aile arasındaki köprünün sağlamlaştırılması da sağlandı (Cimi, 2001, s. 197).

Köy Enstitülerinde ulusal bayramların kutlanmasına da büyük önem verilirdi. Her bayramda en yakın şehir merkezine gidilerek halkla birlikte kutlanır ve gösterişli törenler yapılırdı. Öyle ki Enstitülerin mandolin korosunun çaldığı ulusal marşlar eşliğinde geçit törenleri yapılırdı. Çoğunlukla her kutlamanın sonunda müzik kolunun yönetiminde ve öğrencilerin kullandığı sazların eşliğinde farklı yörelerden derlenen türküler söylenirdi. Öğrencilerin bu azim ve başarıları herkes tarafından takdir edilir ve büyük coşkuyla karşılanırdı. Ayrıca, yapılan spor gösterileri; aletli jimnastik, yer hareketleri, bayrak yarışları da etkinlikler arasında yer alırdı. Enstitülerde aktif bir şekilde işleyen kollar ulusal kültürün parçaları olan Türküleri, masalları ve gelenekleri araştırırlar ve çeşitli yollarla bu eserler sergilenirdi (Dağlar, 1989, s. 26).

2.4.7 Köy enstitüleri ile ilgili görüşler

Bu bölümde yurt içinde ve yurt dışında Köy Enstitülerine yapılan olumlu görüşler ve eleştirilere yer verilmiştir.

2.4.7.1 Köy enstitüleri ile ilgili olumlu görüşler

20. yüzyılda Türklerin yarattığı ve insanlığa armağan ettiği en büyük işlerden biri olan Köy Enstitüleri Atatürk'ün gerçekleştirdiği kendine dönüş ve bağımsızlık politikasının öncü kurumlarından birisidir (Türen, 2018, s. 237).

Bu durum gerek yurt içinde ki insanların gerekse yurt dışındaki akademik çevrenin ilgisini oldukça çekti. Örneğin, İstanbul Üniversitesinde çalışan Alman Profesörlerden Schwarz Kessler Arifiye'ye yaptığı bir ziyaretten sonra şunları söyledi (Gedikoğlu, 1971, s. 262);

“Enstitünün öğretmenleri çok uyanık ve kültürlüydü. Kız ve erkek öğrenciler bir arada okuyor ve gözlerinde öğrenme aşkı ve zevki parlıyordu. Hele kız ve erkek öğrencilerinin teşkil ettiği bir müzik topluluğunun mandolinle batı müziği konseri dinledik. Beethoven ve Mozart'ın bazı parçalarını çocuklar bir arada ve hatasız çaldılar. Bir kısmı Anadolu bozkırlarından gelen ve ruhları o zamana kadar Türk halk müziği ile beslenmiş olan bu çocukların klasik batı müziği alanında gösterdikleri bu başarı ve icra kudreti bizi hayretlere düşürdü. Türk milleti hakikaten büyük meziyetleri olan bir millettir.”

Köy Enstitüleri hakkında doğru ve hakikate uygun bir fikir almak isteyenler, F.R.Atay'ın 19.11.1936 tarihli ULUS gazetesinde çıkan şu yazısını okuduklarında gerçeği anlayacaklardır (Kepenek, 2001, s. 12):

“Köyde tarlası ve işi olan terbiyecisi için bugün vereceğimiz 10 liranın kıymeti büyüktür. 40 bin köyü böyle donattığımızı farz etseniz, masrafımız senede beş milyondan daha aşağı olacaktır. Senede beş milyonla köy çocuklarını okutmak, köye onu ilgilendiren her hususta rehberlik imkanı elde etmek, Türkiye için icadı lazım gelen bir tedbir idi... Yarın her köyün bir kadını da doğumlara ve onun kafasının alabileceği en basit hijyen meselelerine yardım etmek üzere yetiştireceğiz. Davalarımızın hepsinin temeli köydedir. Onu ne kadar sağlamaya ve sağlamlamaya muvaffak olursak, milli inşamızın kudretine ve devamına o kadar bel bağlayabiliriz”

Afrika'yı, İtalya'yı, İran ile beraber bütün Ortadoğu'yu dolaşarak Türkiye'ye gelen tanınmış Portekiz gazetecisi Manuel L. Rodriques, Enstitüler hakkındaki görüş ve duyularındaki heyecanını şöyle ifade etmekteydi (Tonguç, 1947, s. 628):

“Kanaatim şudur ki, bütün dünyada eşine hemen hemen hiç rastlanmayan çok orijinal ve cidden cesaretli bir teşebbüstür. Burada yetişen köylü gençleri tekrar köylerine geri yollamak ve oradaki çocukları yetiştirmek üzere vazifelendirmek

fevkalade bir buluştur. Ders programlarına gelince, köyü ve köylüyü maddi ve manevi bakımdan kalkındırabilecek şeylerin hemen hepsini toplamıştır. Türkiye'nin Köy Enstitüleri, birçok memleketlere olacağı gibi Portekiz için de çok güzel bir örnektir. Bilirsiniz ki Portekiz'de köyle birbirine oldukça uzak kurulmuşlardır ve gene esefle kaydedeyim ki, çoğu bugün öğretmensizdir. Sizin Enstitüleri görmekle elime eğitim sahasında işlenecek ve yurduma fayda getirecek çok geniş bir mevzu geçirmiş oldum.”

Aynı şekilde Tonguç 1961 yılında ilk defa İmece dergisinin 3. Sayısında yayınlanan yazısında, bugün yurdun en ıssız köşelerine dağıtılmış bulunan 20 bine yakın köy öğretmeni ve sağlık memuru, birer ışıldak gibi buldukları köyleri aydınlatmak için canla başla çalışmaktadır, diye bir beyanat verdi. Bunun yanında Tonguç'a göre köyleri cehenneme çevirmek isteyen geriliğin karşısına dikilip savaştan onlardır. Görgüleri, tecrübeleri artmış; çoğu yedek subaylığını yapmış, evlenerek birer yuva kurmuş, böylece köylere kök salmış olan bu kahramanlar, yetiştirilmeseydi, köyler neyle ve nasıl aydınlatılabilirdi? (Tonguç, 1961, s. 9).

Köy Enstitüleri ile ilgili ilk uluslararası çalışmaya imza atan Fay Kirby'e göre Köy Enstitüleri, Türk toplumunun modern bir toplum haline gelişinin kaldırıcı olarak kurma ve kullanma yolunda II. Mahmut zamanından başlamış olan deneylerin ardı ardına gelen başarısızlıkların verdiği tecrübelerden sonra bulunmuş olan çıkar yoldu. Köy Enstitüleri, bu toplumsal geçişin niteliğini en iyi kavramış olan Kemalizm prensiplerine dayanılarak bir yandan Batı uygarlığını anlama, diğer yandan da bu uygarlığa geçişin yollarını, Türk toplumunun kendi ihtiyaçlarına göre bulma fikrinin bir zaferi oldu (Kirby, 1962, s. 348).

İngiliz tarihçi Tymbee 1948 yılında Köy Enstitüleri ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir (Gedikoğlu, 1971, s. 264).

“Köy ile şehir arasında uçurum açmışsınız. Birkaç Köy Enstitüsünü ziyaret ettikten sonra anladım ki, bu uçurum Köy Enstitüleri ile düzeltilebilir. Türkiye'de köylü ile şehirli, halk ile aydınlık arasındaki uçurumu doldurmak için bulunmuş pek maharetli bir çaredir.”

Edebiyat dünyasının en tanınmış isimlerinden biri olan Fakir Baykurt Gönen'deki anılarını şu şekilde anlatmaktadır (Baykurt, 2016, s. 23):

“Ben az topraklı, çok yoksul bir köylü ailesinin altı çocuğundan birisiyim. Babam anam okuma yazma bilmiyordu. Evimizde bir tek kitap yoktu. Gönen Enstitüsü'nde kazandığım okuma ve yazma alışkanlığımı yaşamam boyu

sürdürerek, kendimi geliştirerek Türkiye'nin tanınmış bir öğretmeni ve yazarı olabildim; bu mutluluğumu işte ben Gönen Köy Enstitüsüne borçluyum.”

Yurt içi olduğu kadar yurt dışında da geniş yankılar bulan Köy Enstitüleri sistemini Tayland Öğretmen Okulları Genel Müdürü şöyle anlatmaktadır (Gedikoğlu, 1971, s. 264):

“Aradığımızı, istediğimi burada bulduk. Köy Enstitüleri asrın icapları ve çevrenin şartları içinde eğitim vermesini beceren, bizim bünyemize uygun düşen bir eğitim kuruluşuna sahip olduğu için çok beğendik. Buraları bitiren öğretmenlerin köylerde çalışmaları da verimli olmaktadır. Diğer öğretmenlerin köylerde başaramadıklarını bu genç öğretmenler başarmaktadır.”

Köy Enstitülerinde ve Yüksek Köy Enstitüsünde yıllarca direktörlük yapmış olan Hürrem Arman'a göre Köy Enstitüleri eğitim sistemi, bütün ilke ve uygulamalarıyla ülkemizin özlemine çektiği bir devrim niteliğindedir... Köy Enstitülerinde içtenlikle uygulanan demokratik eğitim, göstermelik değil, gerçekten herkesin yönetime katılması; sürekli eleştirilerle ve her konudaki tartışmalarla, serbest okumalarla fikir özgürlüğü olarak yürümekteydi. Okullarımızın, üniversitelerimizin dün de bugün de cumhuriyete ve demokrasiye aykırı tutumlarının yanında bu uygulamalar, eğitimde bu konuda da örnek alınması gerekli devrim niteliğini taşımaktadır (Tekben vd. 1971, s. 28).

Köy Enstitüleri sisteminin yılmaz savunucusu ve kurucularından olan dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleri ile ilgili konuşmasında şunlara değinmektedir (Kaplan, 2002, s. 203).

Takdir buyurursunuz ki, biz bunları veteriner olarak yetiştirmiyoruz. Ama köylünün hasta hayvanına ilk yardım olarak ne yapmak mümkündür bilecek. Bir baytara götürmesi lazımsa onu söyleyecektir. Bir anne başı yarılmış çocuğunu getiriyor. Köy Enstitüsü'nden mezun ettiğimiz bu genç öğretmen bir operatör değildir. Otursun da uzun, ince ameliyat yapsın, buna imkân yoktur. Ama gerekeni yapsın oksijenli su ile yarayı yıkasın, tentürdiyot sürsün, üstüne temiz pamuk koysun. Daha önemli ise kazasına vilayet merkezine göndersin, çocuğu muhakkak bir tehlikeden kurtarsın... Sonra tohumu korumak ve tarlaya en iyi şekilde serpmek için öğüt verebilsin.

Yazar ve Çifteler Köy Enstitüsü mezunu Talip Apaydın Çifteler Köy Enstitüsü'nde geçirdiği yılları şu şekilde aktarmaktadır (Apaydın, 1967, s. 25):

Her birimiz bir makinenin parçaları gibi, birbirimizi tamamlayarak, güçlerimizi birbirine ekleyerek çalıştık... Hep o yıllardaki öğretmenlerimizi

düşünüyorum. Bugünkü ölçülerle anlamak zor oluyor. İşi nasıl kutsal bilmişler, çalışmayı ve çalıştırmayı nasıl benimsemişler? Tatili, izni olmayan bir okulda öğrencilerle birlikte gece gündüz sürüp giden bir çalışma. Öyle bir ortam yaratmışlar ki, çalışmayınca rahatsız oluyorduk. Kaytaran, işten kaçan arkadaşlar en büyük ayıbı işlerdi. Utanç çukuruna düşerdi. Birlikte çalışmanın, başarmanın, ortaya eser koymanın coşkunluğu içinde idik. Emeklerim, terlerim, yorgunluğum helal olsun.

Hukuk profesörü, akademisyen, siyaset ve devlet adamı olan Turhan Feyzioğlu'na göre, Köy Enstitüleri, memleket meselelerine ve memleketteki kalkınma hamlelerine yabancı kalmayan her yurttaşı en çok ilgilendirecek konular arasındadır. Çünkü bu memleketin, yükselme yolunda kat edeceği en mühim merhalelerden ikisi: ilköğretim davasının ve köy meselesinin hallidir; Köy Enstitüleri de bu iki davayı bir arada kucaklayan, bu iki derde birden deva bulmaya çalışan büyük ve orijinal bir teşebbüstür (Feyzioğlu, 1945, s. 4).

1940-44 yılları arasında Çifteler Köy Enstitüsü Müdürlüğü, 1944-46 yıllarında Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdürü ve meslek dersleri öğretmeni olan M. Rauf İnan'a göre okulun olumlu nitelikleri tümüyle vardı; olumsuz nitelikleri ve etkileri hiç yoktu. Orada her öğrenci kendi yeteneğini göstermek, başarı sağlamak, değer ve saygı kazanmak olanağını bol bol bulur, kişiliğini geliştirirdi. Hiçbir eğitim kurumumuzda ve okulumuzda Köy Enstitülerinde olduğu gibi, öğrenciye verilen değer, gösterilen saygı, güven ve içtenlik, yalınlık ve birliktelik, bununla onda gelişen özgüven, kişilik, içtenlik, açıklık, özgürlük, özgür düşünce, hoşgörü, özgecilik, atılganlık, girişkenlik sağlanamadı (İnan, 1988, s. 11).

Bunların yanında “Türk Köylerine Öğretmen Yetiştirme” kitabının yazarı Profesör Frank Tachau Enstitülerden şöyle bahsetmektedir (Türen, 2018, s. 244):

Görmüş olduğum Çifteler İlk Öğretmen Okulu, Türkiye gibi bir memlekette, modern şehirler ile geri kalmış köyler arasındaki boşluğu doldurmak için neler yapılmakta olduğunu gösteren iyi bir örnektir. Bu Enstitüler, Türk hükümetinin memleketi geliştirme gayretlerinin en çok ileriye çevrili taraflarından biriydi. Bunlar sadece köylerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmek için değil, aynı zamanda modern hayatı mümkün olduğu kadar iyi tanıtmak, böylece onları bütün toplum için yenilik yaratıcı kimseler olarak köylere göndermek amacı ile kurulmuşlardı. Bugün enstitüler Türkiye'nin çeşitli köy ve şehirlerindeki otuz yedi ilk öğretmen okulunun meydana getirdiği sistemin bir parçası

olmuşlardır. Artık sadece öğretmen yetiştirmekle sınırlandırılmış oldukları için amaçları da nispeten mütevazıdır.

Köy Enstitüleri ile ilgili birçok olumlu görüş sıralanabilir. Literatür incelendiğinde görülmektedir ki Köy Enstitüleri ile ilgili yazılan kitap, dergi, broşür ve yazıların yüzde 88'i olumlu, yüzde 12'si olumsuzdur. Olumsuz görüşler belli bir yazarın kitap ve broşürü olmayıp, birkaç dergi ve gazetede zaman zaman aynen tekrarlanan yazıların toplamından ibarettir (Gedikoğlu, 1971, s. 265).

2.4.7.1 Köy enstitülerine yapılan eleştiriler

Genel olarak literatür incelendiğinde Köy Enstitülerine yapılan eleştiriler şu konular üzerinde yoğunlaşmaktadır; kuruluş yerlerine ve işleyişlerine olan eleştiriler, öğretmen kadrosunun yetersizliği ile ilgili eleştiriler, sağlık koşullarının yetersizliği ile ilgili eleştiriler, Köy Enstitüleri sisteminin demokratik olmadığı yönünde yapılan eleştiriler, programları, metotları ve ilkeleri üzerine yapılan eleştiriler, kız ve erkek öğrencilerin ilişkilerine yönelik yapılan eleştiriler, disiplin eksikliğine yönelik yapılan eleştiriler ve en çok da solculuk ve komünizm üzerine yönelik yapılan eleştirilerdir.

Yazar Necip Fazıl Kısakürek Köy Enstitüleri ile ilgili şöyle demektedir (Kısakürek, 1962, s. 28);

Son günlerde peçesi kaldırılan ve bazı temayüllere göre tekrar ihyası için zemin aranan Köy Enstitüleri davası, memleketimizdeki komünizm hululünün şahdamarını çizer... Köy Enstitüleri, Anadolu çocuğunun ruh topografyasını silerek dümdüz ederek, üzerinden silindir gibi geçerek boşalan yere Allahsızlık, milliyetsizlik, maddecilik ve komünizm çatısının kurulması için girişilen hesaplı ve seviyeli bir arsa teşebbüsüdür. Anadolu çocuğunun ruh mezbahasıdır ve dış ifadesiyle değil, iç gayesiyle, Türk'e ait bütün kıymetler bakımından en ağır küfür merkezidir.

Yine aynı şekilde yazar olan Peyami Safa, 23 Nisan 1960 tarihli Tercüman gazetesinde yazdığı yazıda şu eleştirilere yer verdi: “ Çocuklara Nazım Hikmet'in şiirlerini ezberleten, markisizim hakkında konferanslar verdiren, dergilerinde de markisizim hakkında makaleler neşreden Köy Enstitülerinin komünist yuvaları olduğunu bilmeyen bir şuurlu Türk aydını yoktur. Kenan Öner merhum mahkemede bunu bütün teferruatıyla ortaya koymuştur. Büyük Millet Meclisinde Maarif Vekili ve milletvekilleri vesika üstüne vesika okumuşlardı. Köy Enstitüsü mezunlarından yazı hayatına girenleri Moskova radyosu öve öve bitiremez (Koç, 2013, s. 475):

Köy Enstitülerinin kapanması kara kuvvetinin zaferi ise 30 Ağustos zaferine benzetilen kuruluşları kızıl kuvvetin zaferi midir? Kızıl olmayan mutlaka kara mıdır? Hür milletler camiası kara milletler topluluğu mudur? Komünist değilseniz mülteci misiniz?

Bakan Şemsettin Sirer'in emriyle müfettiş olarak enstitülerin iç hayatını ve genel işleme tarzını tetkik ve teftiş etme fırsatı bulan Fethi İsfendiyaroğlu'na göre, Enstitülerde çok sık kitap tanıtma, okutma ve özünü açıklama, öğretmen ve öğrencilere bu eserlerin özetini çıkarma işi yaptırılırdı. Çocuklar boş zamanlarında ders dışı eserler ve roman şeklinde kitaplar okurdu. Enstitülerin kitaplıkları yerli ve yabancı solcu, sosyalist yazarların eserleri ile tıklım tıklım doluydu. Klasiklerin mahiyetinin karanlık eserler olduğu göz önüne alınırsa hareketin anlaşılması kolay olacaktır (Türen, 2018, s. 242).

Genel olarak Enstitülere yapılan Komünistlik eleştirilerini şu şekilde özetleyebiliriz (Gedikoğlu, 1971, s. 290-291):

- Köy Enstitülerinin kitaplıkları milliyet, askerlik aleyhine, komünistlik lehine kitaplarla, Rus eserleriyle, Rus şarkılarıyla tıklım tıklım doluydu. Bu milli suikasta rağmen, solcular pek az köy enstitülerinde yuva kurabildi.
- Din düşmanlığı, din aleyhinde davranışları da meydana çıkardı. Böylece Türk köyünü ayakta tutan bütün manevi kıymetler nizamı yıkılmak istendi, köyün bünyesi ve realitesi namıyla da suni kişiler hazırlanarak, bunlar marksizm esaslarına göre işlendi.
- Kara tahtanın, sıranın Köy Enstitülerinden kaldırılması, Sovyet Rusya'ya yaklaşıldığını ifade eder. Bunlar Rusya'da da kaldırıldı. Rusya'da da köy enstitülerinde de öğrenciler halk işlerinde çalıştırılırdı. Rusya okullarında siyaset vardı, köy enstitülerinde de alabildiğine köylü şehirli ayrımı yapılmaktaydı.
- İş ilkesine dayanan eğitim, insanı saadete götürür. Kendi hayatınızda başarılı bir iş görmenin tadını en çok ne zaman duyduunuz? İş insan için neden saadet kaynağıdır? Soruları materyalist ve Marks zihniyetinin ifadesidir.
- Bu enstitülerde büyük ehemmiyet verilerek bilhassa tatbik edilen eğitim sistemi çok sakattır. Bu sistemin Sovyet eğitim sisteminin bir benzeri olduğu delillerle ortadadır.

Komünistlik suçlamasının yanı sıra Enstitülerde kız ve erkek öğrenciler arası uygunsuz ilişkiler olduğu yalanının bazı Enstitülülerin askerde bile peşini bırakmadığı anlaşılmaktaydı. 1942 Kızılcıllu mezunu Hacı Angı, yedek subay okulunda bir gün bölük komutanı yüzbaşının kendisini odasına çağırdığını ve "Sizin okula komünist diyorlar, kız-

erkek aynı yatakhane de yatıyormuşsunuz” dediğini anlatmaktadır (Gazalcı, 2016, s. 169).

Köy Enstitülerinde uygulanan yatılı karma eğitim yönetimi, türlü yankılarla, yorum ve eleştirilere konu oldu. İlk kez köylü kız ve erkek gençleri birlikte yetiştiren bu yöntemi yerenler, dikkatlerini kız ve erkek öğrencilerin cinsel sevişme ilişkilerinde topladılar. Özetlemek gerekirse kız-erkek ilişkilerine yönelik yapılan eleştiriler şu şekildeydi (Gedikoğlu, 1971, s. 288):

- Bir öğrencinin kız arkadaşını evlenmeye zorlayan bir mektup yazdığı,
- Bir öğrencinin, bir öğretmenin karısına musallat olduğu,
- Kız öğrencilerin büyük kısmının enstitü öğretmenleri tarafından çok çirkin muamelelere maruz kaldığı,
- Bir öğrencinin bir kız arkadaşının bacağına sıkığı, birinin diğerine aşık olduğu, birinin de ilişki kurmadığı için kız arkadaşını dövdüğü, birinin de kız arkadaşının cebine aşk mektubu koyduğu,
- Bir kız öğrencinin gebe kaldığı,
- Köy kızlarının, Köy Enstitülerine alınmalarıyla ahlaklarının bozulduğu,
- Erkek ve kız öğrencilerin kız erkek ilişkilerinde tahrik edildiği,
- Köy kızlarının namuslarının ayaklar altına alındığı,
- Köydeki sarsılmaz namus telakkisini yıkma gayesinin güdüldüğü, ileri sürüldü.

Bunun yanında Köy Enstitülerinde “İş”in eğitimde bir araç olmaktan çıkması, bir amaç haline getirilmesine yönelik eleştiriler de vardı. Bu konuda ki ilk eleştirilerden birisi, Köy Enstitülerinin kurulmasına düşünsel yönden katkıda bulunmuş olan Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni Dr. Halil Fikret Kanad’dan geldi (Binbaşoğlu, 1993, s. 84). Kanad, 1942’de yayımladığı “Milliyet İdeali ve Topyekun Milli Terbiye” adlı kitabında şunlara yer verdi (Kanad, 1942, s. 32):

Köy Enstitülerine maddeye şekil vermeyi ve hayatı kazanmayı gaye edinen marangozluk, demircilik ve yapıcılık gibi bir sanat ve teknik okuludur; ne de tarımsal üretim amacıyla açılan bir tarım kurumudur. Köy Enstitüleri, sadece karakterli, becerikli ve kültürlü öğretmen yetiştirmeyi amaç edinen bir kurumdur.

İşin ön plana, bilginin arka plana alınması, genel bilgi ve meslek bilgisi yetersizliği ile ilgili eleştiriler genel olarak daha çok meslek çevrelerinden geldi. Bu konuda ileri sürülen görüşlerden bazıları şu şekildeydi (Gedikoğlu, 1971, s. 282):

- Köy Enstitülerinde her bedeni çalışmaya iş denildi ve amaç gözü ile bakıldı. Kültür ikinci planda kaldı, işe çok yer verildi, işçi yetiştirildi.

- Enstitülerin iaşelerini kendilerinin sağlanması istendi. Bu istek Enstitüleri gelişigüzel istihsal faaliyetlerine, amelevari çalışanlara sürükledi.
- Sanat öğretilmemiş, amelelik edilmişti. Öğrenci çok usta yok, alet yok, yer yoktu. Öğrencinin tuğla ve taş taşması sanat öğrenmesi demek değildi, iptidailikti.
- Haftada 22 saat kültür dersiyle köyde başarı sağlayacak öğretmeni yetiştirmek mümkün değildi. Tarım, teknik dersleri için ayrılan 11 saat de yeterli değildi.
- Genel bilgi dersleri zayıftı. Çünkü öğretmenlerin yüze 90'ı ilkokul öğretmeni idi. Ders kitapları, laboratuvar malzemesi yoktu. Binalar yapılmadan fazla öğrenci alınmış, Enstitüler bina yapmaya zorlanmış, genel bilgi derslerinin zamanı inşaat çalışmalarında kullanılmıştı.
- Bilgi düşmanlığı yapıldı. Kalem, kâğıt yerine çapa, kürek, orak, örs, rende, çekiç iş gördü.
- Pratik bilgiler yüzünden öğretmenlik bilgisi ve vasfı kazandırılmadı. Esasen bu konudaki program ilmi değildi.

Enstitülerin öğretmen kadrosunun yetersizliği açısından yapılan eleştirilerin başında, eserlerinde eğitim sorunlarını ve Batılılaşmayı sorgulamış olan Prof. Dr. Mümtaz Turhan gelmektedir. Ona göre (Turhan, 1959, s. 24);

Köyün asırlar boyunca hususi şartlara göre gelişen kendine has iyi kötü bir kültürü olduğu kabul edilmelidir. Her kültürde olduğu gibi dünyanın en halis, en özlü ve en mukavemetli iki unsurunu, Mehmetçik ile anasını yetiştiren bu kültürde de peşin hükümler, batıl itikatlar, zararlı unsurlar bulunabilir... Onun için dünyanın en korkunç müstemlekeçilerinden biri olan Hollandalılar, yerlilerle temas edecek memurlarını üniversite mezunları arasından seçtikten sonra, onlara ayrıca kültür antropolojisi ve sosyal psikolojiden ibaret olmak üzere 4 senelik hususi tahsil yaptırmakta idiler. Hâlbuki bugün Köy Enstitülerinde biraz daha fazla bilgi verildiği için şikâyet edilmektedir. Sonra bizim gezdiğimiz 50 ye yakın köyün hiçbirisinde eski enstitü mezunlarının sözde öğrendikleri sanatları icra ettiklerini görmedik

Kuruluş yerleri ile ilgili olan eleştirileri şu şekilde özetleyebiliriz (Gedikoğlu, 1971, s. 265):

- Kuş uçmaz kervan geçmez, kurak ve susuz dağ başlarında kurulmuşlardı.
- Tenha enstitü duvarları içine alınan, kültürden yoksun bırakılan körpe Türk çocuklarının dünya ile irtibatı kesilmiş ve böylece fesadı gizlemek mümkün olmuştu.

Bütün bunların yanında Köy Enstitüleri mezunları sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve davranışlarla yeni bir öğretmen tipi idi. Okul, onları, yaratıcı, kendine güvenen ve özgür bir kişilik olarak yetiştirdi. Bu da ister istemez eskinin memur tipi ile karşılaştırıldı. Bu yeni tipe alışık olmayan bürokrasi ve halk, bu tipi önceleri yadırgadılar. Ona karşı zaman zaman cephe alarak her fırsatta güvensizliğini belirttiler. Bu eleştirilerin etkileri Köy Enstitülerinin gerçek amaçları ve topluma nasıl etki ettikleri anlaşılincaya kadar devam etti (Binbaşoğlu, 1993, s. 86-87).

2.4.8 Köy enstitülerinin kapatılması

Köy Enstitüleri sistemi 1947 yılından önce birçok değişikliğe uğradı. Genel olarak sistemin bütünlüğü ile ilgili sorunlar ele alınıp ve gerekli girişimler yapıldı. Bunun sonucunda da geniş çaplı uygulamalara geçildi. Ancak 1946 yılında 21. Van-Erciş Köy Enstitüsü'nün açılmasından başka yeni ve ileri girişimlere ve uygulamalara yer verilemedi. Ancak bir yandan mevcut düzende devam edilirken bir yandan da sistem üzerinde bazı önemli değişiklikler meydana geldi (Gedikoğlu, 1971, s. 184). Bu bölümde Köy Enstitülerinin kapatılmasına kadar geçen süreç kronolojik olarak ele alınmıştır.

7.1.1946'da Celal Bayar başkanlığında kurulan Demokrat parti (Tonguç, 2009, s. 474) Köy Enstitülerinin bir numaralı düşmanı haline geldi (Türen, 2018, s. 119). Öyle ki yeni kurulan Demokrat Parti, Halk Partisini yenmek ve iktidarı ele geçirmek için yaptığı propaganda konuları arasına Köy Enstitülerini de dâhil etti. Köy okullarının yapım işleri, köylünün çektiği ve çekmekte olduğu sıkıntılar ele alındı ve bunlar politik yaptırım haline geldi. Seçim kampanyası ile başlayan yermeler ve eleştiriler yaygınlaştı. Bu tutum karşısında köylüye hoş görünmek zorunluluğu duyan Halk partisi içinde de, bu politik havadan yararlanma eğilimi kendini gösterdi (Gedikoğlu, 1971, s. 184).

Buna istinaden 9.1.1946'da İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne İçişleri Bakanlığı'ndan bir yazı geldi. Bakanlık, Niğde Milletvekili Hüseyin Ulusoy tarafından verilen, 4274 sayılı yasanın belediyeleri bulunan köy ve bucaklarda da uygulanmasını öngören yasa önerisi üzerindeki görüşlerini bildiriyordu. Köy ve bucak belediyelerinin bütçeleri çok kısıtlıydı. Yalnız bedensel çalışma yükümlülüğü ile de okul yaptırılmayacağı düşünülürse, gereken paranın Köy Kanunu hükümlerine uyularak, belediye encümenlerince belde halkının parasal durumuna göre bunlara paylaşılması ve tahsil edilmesi hükmü, yasa önerisine eklendi (Tonguç, 2009, s. 474).

1946 yılında ki seçimde Halk partisi iktidarda kaldı ancak Hasan Ali Yücel gibi ilerici yöneticiler artık iş başında değildi. Bu tasfiyelerden sonra, Halk Partisi'nin sağ

kanadı partide ipleri iyice eline aldı (Türen, 2018, s. 119). Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un yerlerine sırasıyla Reşat Şemsettin Sırer ve Dr. Tahsin Banguoğlu getirildi. İlköğretim Genel Müdürü olarak ise Yunus Kazım Köni getirildi (Gedikoğlu, 1971, s. 185).Yine aynı şekilde 20 Köy Enstitüsüne yollanan müfettişler hiçbir dönemde bu denli fazla değildi. Bakanlığın yetkilileri tarafından Demokrat Partiye yakın basına el altından bir çuval dolusu belge gönderdi ve bu belgeler Köy Enstitülerinin aleyhine kullanılmaya başlandı. Daha sonra Köy Enstitüsü müdür ve öğretmenleri yerine daha bilgili müdür ve öğretmenler gönderiliyor maskesi altında değiştirildi ve haklarında müfettiş raporları tutulmaya başlandı (Kaya, 2001, s. 348).

27.2.1946 günü Türkiye'nin dış politikası bakımından önemli bir gelişme meydana geldi. İngiliz Dışişleri Bakanı Avam Kamarası'ndaki konuşmasında "Türkiye'nin uygar bir devlet durumuna geldiğini görmek istemem... Türkiye bağımsız ve özgür bir devlet olarak kalmalıdır" dedi. Savaşın bitimi ile 1946 Şubat sonu arasında geçen süre, Türkiye'nin Sovyetler Birliği karşısında yalnız bırakıldığı, çok kritik, belki de 2. Dünya Savaşı günlerinden daha tehlikeli bir dönemdi. Kamuoyunca açıkça bilinmeyen o günlerde İnönü'nün çok huzursuz olduğu anlaşılıyordu (Tonguç, 2009, s. 482).

13 - 31 Aralık 1946 bütçe çalışmalarında bilhassa 23 ve 24 Aralık günleri, artık Halk Partisinde disiplin ve dayanışma eseri kalmadığı aşikârdı. 23 Aralık günü Köy Enstitüleri üzerinde yapılan bir tartışma, parti arası ve parti içi kavgaların üstünlüğü yüzünden sadece teknik mahiyette olmaktan öteye gitmedi. 24 Aralık günü tartışmalar biraz daha tenkitli oldu. İlk söz alan üyelere biri Türk öğretmenin kendini sadece milli şuuru, milli tarihi ve Türk dilini öğretmeye yöneltmesi gerektiğine işaret etti. Sırer'in yakınlarından olan diğer bir üye Yüksek Köy Enstitüsünün lüzumsuz olduğu, kaldırılması gerektiğini söyledi. Bu oturumda yer yer yapılan söz kesmeler, araya söz katmalar havanın gerginleşmekte olduğunun bir göstergesiydi. Ancak fırtına okullarda din öğretimi üzerine koptu; fakat Başbakan Peker kuvvetli bir konuşma ile bu konuyu yatıştırdı ve oturumun kapanmasını sağladı. Fakat bugünün Soysal için büyük bir gün olması mukadderdi. Oturum açılır açılmaz söz alarak Meclis zabıtlarında 11 sayfa tutan bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında Yücel ve Tonguç hakkındaki yazılarında, ileri sürdüğü iddia ve isnatları tekrar sayıp dökmeye başladı. Ek olarak Enstitülerin neredeyse gayri tabii işler yapılan yerler haline geldiğini belirtti. Ayrıca ana - babalarının rızası dâhilinde öğrencileri birbirleriyle evlendirildiğini dile getirdi. Enstitüler din aleyhtarlığı

yapıyordu. (Soysal vaktiyle İslamiyet'in Türk karakteri üzerine zararlı tesirler yaptığını iddia ediyordu) ve en nihayet, geçmişteki tartışmaları hatırlatarak bunların Enstitülerin komünizm yuvaları olduğunu ispat ettiğini bildirdi (Kirby, 1962, s. 339).

Bunların yanında Köy Enstitüsü mezunlarının, yeterli bilgiye sahip olmadıkları toplumda yayılmaya çalışıldı. Bu düşüncelerle Köy Enstitülerinin ilk mezunları yetiştirme kurslarına çağırıldı ve 1947 yılında programda değişiklik yapıldı(Binbaşıoğlu,1993,s.86). Yapılan değişikliklerden bazıları şu şekildeydi (Gedikoğlu, 1971, s. 190-191-192):

- Enstitülerden çıkan öğretmenlerin okul yapımı tamamlanmış ve geçim toprağı sağlanmış kendi köyelerine,
- Kendi köyelerinde bu koşullar yerine getirilmemişse, kendi köyelerine yakın köylerde gerekli hazırlığı yapılmış köylere,
- Bir köye birden fazla öğretmen atanması gerekiyorsa, hazırlık bir enstitü çıkışlı öğretmene göre yapılmış ise, diğer öğretmenlerin öğretmen okulu mezunlarından atanmaları ön görülmekteydi.
- Köy öğretmenleri için Köy Enstitülerinde 45 gün süre ile ilk kez 1947 yılında tamamlayıcı kurslar açıldı. Düzenlenen programa göre kurslarda genel bilgi dersleriyle ilgili kitaplar incelenecek ve hazırlık sınıflarında uygulamalar yapılacaktı.
- Genel bilgi derslerinin saati artırılıp, tarım derslerinin sayısı azaltıldı. 1943 programında teknik ders ve çalışmaları için her sınıfa ayrılan ders saati 11'di. 1947 programında ise tıpkı tarım derslerinde olduğu gibi her sınıfta değişti. Yalnız kızların 4 ve 5. Sınıflardaki haftalık ders saatleri birer saat artırılarak 10-11'e çıkarıldı.
- Sınıfların haftalık ders saati tutarı 44'ten 39'a indirildi. Bu indirmenin sebebi, haftada 44 saat ders ve işin yorucu olmasıydı.

Aslına bakılırsa bu dönemlerde ülkemizde olağanüstü bir süreç yaşanıyordu. Bir yandan ekonomik ve askeri olarak emperyalizme bağımlılık sağlanırken diğer yandan da Köy Enstitülü yazar-öğretmenlere acımasızca saldırılar vardı. Kemalist düzenin iç ve dış politikası tamamen değişerek ülkemiz Orta Doğu'da Amerikan emperyalizminin temsilcisi ve jandarması görevini üstlendi. Bu arada süre gelen soğuk savaş, bir anti-komünist kampanyanın başlatılmasına eşlik eden "Truman Doktrini"nin ilanını beraberinde getirdi. Buna paralel olarak, komünizmin ilerlemesine karşı NATO

örgütünün kuruluşu ve Türkiye'nin de bu örgütte aktif bir şekilde yer alması dönemin önemli değişikliklerinden sayılabilir (Arayıcı, 2002, s. 268).

Bu arada Köy Enstitülerini yok etmek için girişilen çalışmalara daha bilimsel bir görüntü vermek için de çalışmalar başlatıldı. Tek parti döneminde yeri geldikçe Köy Enstitülerini öven, gerçek düşüncelerini susarak saklayan ya da açıklamak istemeyen profesörler ortaya çıkmaya başladı. 1947 Mart ayında Cumhuriyet gazetesinde bir eleştiri yazısı yayımlayan Prof. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, yeni ortama hemen uyum göstermiş olan eski bir Köy Enstitüsü Müdürü Sabri Kolçak'ın açıklamalarını kaynak göstererek ortaya çıktı(Kaya,2001,s.403). Fındıkoğlu'na göre (Fındıkoğlu, 1947, s. 7):

Köy Enstitüleri köylüyü okutmak amacından saptırılmış, başka devlet kurum ve kuruluşları yokmuş gibi, öğretmene birçok görevler yükletilmiş kurumlardı. Enstitüler sınırlarını aşmışlardı. Bir yığın enerji boşa harcanmış ve sonunda öğretmenler kültürsüz yetişmiş, bilgi ve kültürden nasip alamamışlardır. Başbakanın gazetecilerle görüşmesinde < Köy Enstitüleri öğrencilerinin milli duygularının kuvvetli olarak yetiştirilmelerine önem veriyoruz > demesi umut vericidir... Misyoner ruhlu, idealist, kendisini ilgilendirmeyen işlerden kurtarılmış kuvvetli öğretmenlerle yeni köy mektebimizin caminin yanında başka bir hayatın odağı olması gerçekleşecektir.

Halk Partisinin politikalarında yaptığı değişiklikler Köy Enstitülerin yozlaştırılmasını da beraberinde getirdi. Örneğin; iş eğitimi ilkesinin kısıtlanarak iş, işçilik, tarla ve hayvan üretiminin azaltılması, köy okulları, sağlık memuru, ebe ve öğretmen lojmanları yapımının özel idare devlet bütçesine bağlanarak bina yapımlarının araçlara verilmesi, kent doğumlu öğrenci alımlarına başlanması, öğrenci sayılarının azaltılarak kız öğrenci alımlarının yüzde 10'a düşürülmesi, buna karşılık işçi, memur, öğretmen ve yönetici sayılarının artırılması, kurucu öğretmen ve yöneticilerin alınarak yerlerine iktidar yanlılarının getirilmesi, özgür okuma saatlerinin kaldırılması ve birçok kitabın yasaklanarak yakılması, sınıfta bırakma ve okuldan atmaların çoğalması, öğrencilerde not korkusunun yaratılması, öğretmen adaylarının köylerde staj yapmaları ve enstitüler arası yardımlaşmaların durdurularak enstitülerde bulunan konuk evlerinin kapatılması, öğretmen, işçi, öğrenci, usta öğretici ve yöneticiler arasındaki uyumun bozulması, enstitü çıkışlı öğretmenlerin 20 lira olan aylıklarının 88 liraya çıkarılarak geçimleri için verilen inek, at, araba, takım, tezgâh ve köy tarlasının geri alınması, enstitü çıkışlı öğretmenlere 45 günlük kurs görme zorunluluğunun getirilmesi, açılması öngörülen köy enstitülerinin ertelenmesi ve durdurulması, ebe ve sağlık memuru

kollarının kapatılması Köy Enstitülerinin kapanışına zemin hazırladı ve halk gözünde itibarı zedelendi (Türen, 2018, s. 127-128).

1950 seçimlerinden sonra Demokrat parti'nin galip gelmesiyle ana hatları değiştirilmiş olan Köy Enstitülerinin kapanışı hız kazanmış oldu. 1950'de karma eğitime son verilerek, enstitülerde ki kız öğrencilere, Kızılçullu'da Kız Köy Enstitüsü'ne dönüştürülen okulda eğitim almalarına karar verildi. Fakat bu enstitünün bulunduğu yer NATO'ya tahsis edilince, enstitü Bolu ve Trabzon'a nakledildi. Bu durum sonucunda kızlarını uzak yerlere göndermeyen aileler nedeniyle kızların okullara gönderilmesi oranı ciddi derecede azaldı (Türen, 2018, s. 129).

Demokrat Parti iktidar olduktan sonra İlk Milli Eğitim Bakanı olan Avni Başman'ın Enstitü kapatma işine yanaşmayışı ve de Atatürk devrimlerinin yozlaştırılmaya başlandığını anlayarak istifa etmesinden sonra 11 Ağustos 1950 günü, Samsun İl Bayındırlık Müdürü iken milletvekili seçilen Tevfik İleri, Milli Eğitim bakanlığına seçildi. Tevfik İleri, Bakan olduktan birkaç gün sonra radyoda bir konuşma yaptı ve “*öğretmenler arasında 3-4 yüz kadar komünist bulunduğunu, bunları saptayıp mahkemeye vereceğini, milli eğitimi bunlardan temizleyeceğini*” açıkladı. Bütün bunlar için Tevfik İleri, Köy Enstitülerini ve Tonguç'u suçlayacak belgeleri toplamak ve gerekli araştırmaları yapmak amacıyla Sami Akyol, Lütfi Erinç, Osman Bener adlı üç müfettiş görevlendirdi. Ancak daha sonra bu müfettişler ifadelerini aldıkları kırktan fazla kişiden sadece ikisinin olumsuz görüş bildirdiklerini ifade etti (Kaya, 2001, s. 445-446):

Hatta Tevfik İleri 19 Kasım 1951 yılında ki Meclis gizli oturumunda şunları söyledi (Aydoğan, 2010, s. 320):

Komünizmle mücadele gibi dünya çapında bir dava karşısında, mutlaka partiler üstünde bir yer almak hepimize düşen bir vazifedir... Bir noktaya temas edeceğim. Köy Enstitülerini nasıl temiz aldınız dediler. Kendileri gayet iyi bilirler; Komünizmin telkin unsurlarından birisi de, aile mevhumunu yıkmak yok etmektir. Din mevhumunu yıkmak nasıl gayelerinden birisi ise; aile müessesesini yıkmak da diğer gayretlerden birisidir. Bir takım genç insanların komünizme katılmalarını temin etmek için buldukları çare, para yerine serbest cinsi münasebettir. Gençler bununla avlanıyor arkadaşlar. Köy Enstitülerinin bir feci manzarası da budur. Dağ başlarında kurulmuş olan, Valilerin ve Maarif Vekâleti umumi müfettişlerinin girmesi yasak edilen ki, bu arkadaşlar her yere girer oraya giremezler. Bu müesseselerde 500 erkek çocuğun, yanında hepsi 16,20,22 yaşlarında 60-70 kız çocuğu beraber okur, beraber çapa çapalarlar. Beraber horon oynar. Bu gizli celsede söylenebilir. Nice köy kızları serbest fuhşa teşvik edilmiştir. Bunu Reşat Şemsettin'den sonra teslim aldığımız zaman oradaki kızları toplayarak, ayırarak,

İzmir’de tertemiz bir yuva içinde toplamak ve ayrı bir kız enstitüsü haline getirmek ve böylece bu memleket içindeki çibanbaşlarını temizlemek çok şükür olsun bize nasip oldu.

Ayrıca 1950 yılı Sovyet Rusya ve komünizm tehlikesi ile mücadele için Türkiye’de bir kırılma noktası oldu. ABD’ye göre II. Dünya Savaşı Avrupa’da büyük bir kaosa neden olmuş, bu sebeple komünist partiler ve Sovyet Rusya yükselişe geçmiş bulunmaktaydı. Bunun için Sovyet tehlikesine karşı Avrupa güçlendirilmek zorundaydı. Alım gücü neredeyse sıfıra inen Avrupa’nın güçlendirilmesi gerekmektedir. Dünyanın istikrarı için bu durum elzemdi ve eğer istikrar sağlanmazsa uzun süreli bir barıştan söz edilemezdi (Oran, 2002, s. 538). Bunun için 12 Temmuz 1947’de 16 Avrupa ülkesi Fransa’da bir araya gelerek taleplerini ilettiler. Toplantıda hazır bulunan Türkiye’de kendi taleplerini Amerikan yetkililerine ilettiler. Kendi ekonomik kalkınma planını gerçekleştirebilmek adına Amerika’dan kendisine 615 Milyon dolar yardım yapılması istendi. Ancak ilk öncelikleri savaştan bitap düşmüş olan Avrupa’nın kalkınması olduğu için bu teklif reddedildi. Bunun üzerine ekonomisi diğer savaştan çıkmış Avrupa ülkelerinden daha iyi durumda olduğu için Türkiye’ye kısa vadede ekonominin mevcut düzenini korumaya yardımcı olacak mamul maddelerin gönderilmesi kararlaştırıldı. Böylelikle programın ilk 15 aylık periyodu için, madencilik ve tarım sektöründe kullanılmaya yarayan aletler, elektrik malzemeleri, kamyonlar, petrol ürünleri gibi yaklaşık olarak 59 Milyon Dolarlık yardım yapılması ABD Kongresinde kararlaştırıldı (Ertem, 2009, s. 391).

Ancak Marshall Planı içine dâhil edilmeyen Türkiye direk ABD Hükümeti’ne başvurdu ve kendilerinin de bu plana dâhil edilmelerini istedi. Türk yetkililer bu başvurusunda ülkemizde ki ekonomik durumla askeri ve siyasal istikrar arasındaki ilişkiyi vurguladı. Bunun yanında ABD’nin Türkiye Büyükelçisi, Türkiye’nin de plana dâhil edilmesi gerektiğini anlatan bir mektubu ABD Hükümeti’ne gönderdi (Oran, 2002, s. 540). Bunun üzerine istekleri bir kez daha değerlendirmeye alan ABD Hükümeti çabuk gelişen bir ekonomiye sahip olan Türkiye’nin askeri gücü ile iç düzeni arasındaki ilişkinin önemini anlayarak henüz daha Avrupa İktisadi İşbirliği Anlaşması imzalanmadan ülkemizi Marshall Planı’na dâhil etmeye karar verdi (Ülman,1961, s. 119).

3 Nisan 1948’de yardımın sağlanması için Ekonomik İşbirliği kanunu kabul edildi (Sönmezoğlu, 2006, s. 42). Daha sonra ise 4 Temmuz 1948’de ABD ile Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalandı. Anlaşmaya göre Türkiye ABD’den 1948-1951 yılları arasında 62 milyon Dolar hibe, 126 Milyon Dolar dolaylı yardım, 3 Milyon Dolar teknik yardım ve 78 Milyon Dolar ise ödünç yardım aldı (Ertem, 2009, s. 392).

1950'den sonra "Marshall Yardımı"nın gelişi ile ülkemizde ilginç gelişmeler meydana geldi. Örneğin, bu yardımla eski model Amerikan traktörleri ya da bunları satın alacak krediler ülkeye girmeye başladı. Genel eğitim içinde tekniğe, motora ve makineye önemli yer veren Köy Enstitüleri itibarsızlaştırıldı (Kaya, 2001, s. 452).

Ayrıca, özellikle 1950'lerden sonra, eğitim ve öğretim sistemimiz de Amerikan etkisi hissedilmeye başlandı. 1951'de K.W.Wofford adındaki bir Amerikalı eğitimcinin Türkiye'ye gelişinden sonra, öteki değişikliklere de aşama aşama geçilmeye başlandı. Eğitimci Wofford'un hazırladığı rapor göz önünde tutularak yapılan en büyük değişiklikle, enstitülerde gerçekleştirilen uygulamalı çalışmalar ve iş eğitim ilkesi tamamen yok oldu. Rapor genel olarak, enstitü öğrencilerinin uygulamalı çalışmalarından kurtarılmasını, bu tip etkinlikleri azaltmalarını ve yalnızca derslerde kullanılan basit araçlar yapmalarını istemekteydi. Wofford'un eğitim raporunda işaret edildiği gibi, Amerikan eğitim modeli ya da kapitalist eğitim anlayışı eğitim ve öğretim sistemimizde yavaş yavaş kendini hissettirmeye başladı. Böylece özünde çağdaş, laik ve demokratik olan anlayışın yerini, gelenekçi, tutucu ve gerici temele dayanan kapitalist bir eğitim anlayışı aldı (Arayıcı, 2002, s. 272-273).

1952'den itibaren adları da değiştirilerek "Köy Öğretmen Okulları" yapılan Köy Enstitüleri nihayet 27 Ocak 1954'te 6234 sayılı kanunla kaldırılarak "İlköğretmen Okulları" ile birleştirildi. Enstitülerde, öğretim süresi beş yıl iken, İlköğretmen Okullarında süre altı yıla çıkarıldı. Bu arada çıkarılan 5117 ve 5129 sayılı kanunlarla köylerdeki öğretmenlerin enstitülerle bağları kesildi, verilen tarım, sanat gereçleri geri alınarak, 100 lira aylıklı memur durumuna getirildiler (Başaran, 2010, s. 127).

2.4.9 Çifteler Köy Enstitüsü

Eskişehir'deki Mahmudiye Köy Öğretmen Okulu 3 binadan oluşmaktaydı. Binalar Maarif Vekâlet'inin köy okulları için kabul ettiği planlara uygun olarak 1936'da eğitimcilere tatbikat yaptırılarak inşa edildi. Binaların yapılmasında özellikle eğitimciler ve inşaat usta okulu öğrencileri çalıştı. 1936-1937 öğretim yılında buradaki köy okulunda öğretim yapılarak sonraki yıl Köy Öğretmen Okulu açıldı (Koç, 2013, s. 223).

Çifteler Köy Enstitüsü Eskişehir'de Mahmudiye ve Hamidiye yerleşim yerlerinde yer alan eğitim yerleşkelerinin ortak adıdır. İlk olarak Eskişehir merkeze 42 km uzakta yer alan Mahmudiye kısmı 1937 yılında "Öğretmen Okulu" adıyla kuruldu. Aslında bu yapı Osmanlı İmparatorluğu döneminde II. Abdülhamit zamanında "Çiftliği-i Hümayun'un ana merkeziydi. Bu merkez 1815'te padişah II. Mahmut'un emriyle Çifteler

bölgesindeki at, koyun yetiştiriciliği ile tarımsal faaliyetlerin yapılabilmesi amacıyla kurulmuştu (Köksal, 2009, s. 343).

Kısa bir süre yerel yöneticiler tarafından yönetilen çiftlik daha sonra 1824’de vakıf olarak faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. 1886’da Çiftlerde bulunan merkez Mahmudiye’de olan ve sonraları Köy Enstitüsü Binası olarak işlev görecek olan yere taşınmıştır. Öğretmen Okulu olarak işlev görürken 1939’da okulun adı Köy Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiş ve 17 Nisan 1940 tarihli ve 1803 sayılı yasaya göre ise “Çifteler Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu” olarak bilinmeye başlanmıştır (Çorakbaş ve Sümertaş, 2012, s. 13).

Okulun eğitim içeriği Köy Enstitüleri eğitim sistemi ilkelerine göre uygun bir şekilde gelişim göstermiştir. Mahmudiye ve Hamidiye olarak 1952 yılına kadar eğitimini sürdüren Enstitü bu tarihte Türkiye’de Köy Enstitülülerinin kapatılmasından sonra okulun Mahmudiye kesimi kapanmış ve Hamidiye yerleşkesi de Öğretmen Okulu olarak hizmetine devam etmiştir. Okulun statüsü 4 Şubat 1954 tarihinde 6234 sayılı karar ile Kent Öğretmen Okullarına denkleştirilerek eğitim 6 yıl olmuştur (Küçükcan, 2009, s. 3).

Okulun adı Ekim 1956’da tekrar değiştirilerek Yunus Emre İlköğretmen Okulu olmuştur. Okulun eğitim süresi 1970-1971 eğitim öğretim yılında 7 yıla çıkarılmış ve ilkokul öğretmenleri eğitiminin yanı sıra lise öğretmeni yetiştirmek içinde programlar açılmıştır. 1975 yılında ise Yunus Emre İlköğretmen Okulu ilk mezunlarını vermiştir. Bunun ardından İlköğretmen kısmı kapatılmış ve lise kısmı eğitime devam etmiştir. Böylece 1937 yılından bu geçen süreye kadar öğretmen yetiştiren bu kurumlar işlevini yitirmiştir. Eğitim Bakanlığının 1990-91 eğitim-öğretim yılında ki kararı ile okulun eğitim süresi dört yıl olmuş ve okul bir kez daha öğretmen okuluna çevrilerek Yunus Emre Anadolu Öğretmen Lisesi adını almıştır. Türkiye’de 2015 yılında öğretmen liselerinin kapatılmasıyla birlikte okul Yunus Emre Tarım lisesine dönüşmüştür ve halen bu adla faaliyetlerini sürdürmektedir (Çorakbaş ve Sümertaş, 2012, s. 13).

2.5 Örgüt Kültürü

Toplumda birçoğumuz ya bazı kurum ve kuruluşların üyeleriyiz ya da belirli gruplara üyeyizdir. Bunun yanında kişisel davranışlara, özelliklere ve tutumlara ek olarak, aynı zamanda sadece grup üyeleri için anlamlı olan otantik davranışlara ve özelliklere de sahip bulunmaktayız. Mintzberg’e göre (1983, s. 71), her grup kendine özgü bir kültür yaratan grup ruhuna sahiptir. Araştırmacıların örgütlerin informal yapısına odaklanması yeni değildir. 1930’larda ve 1940’larda, hem Elton Mayo (1945, s. 145) hem

de Chester Barnard (1938, s. 201), informal yapıların doğasını incelemeye ve tanımlamaya çalışmışlar ve grup üyeleri arasındaki etkileşimlerden kaynaklanan *duyguların, değerlerin, inançların ve normların* örgüt içinde gizli bir sözleşme olarak hizmet ettikleri sonucuna varmışlardır. Selznick (1957, s. 57), teknik gereklilikler yerine ortak değerlere sahip örgütleri tanımlamış ve bu değerlerin varlığının örgütler için kendine özgü bir kimlik oluşturduğunu bulmuştur. Başka bir deyişle, örgütler çeşitli beceri ve özelliklere birine sahip olan vakıflar olarak tanımlanmaktadır. Bu örgütlerin birer kültür oldukları veya benzersiz bir kültüre sahip oldukları anlamına gelmektedir.

Şişman'a (2007, s. 17) göre kültür *bakmak, yetiştirmek* anlamına gelen Latince *clore* veya *culture* kelimesinden gelmektedir. Bireysel ve sosyal bir olgu olarak kültüre ait bazı tanımlar şu şekildedir sıralanabilir:

- Bireyin içinde yaşadığı toplum veya gruptan edindiği sosyal miras
- Bireyin inanma, düşünme ve hissetme biçimi
- Bir toplumun yaşam biçimi
- Problemlere ait çözüm yolu
- Öğrenilen davranışların bütünü
- Davranışları düzenleyen normatif bir sistem

Geniş bir çerçeveden bakıldığında ise kültür, bir toplumun yaşam biçimlerinin toplamıdır. Toplumu oluşturan duygu, düşünce ve hareketler aynı zamanda kültürü de oluşturmaktadır. Aynı zamanda kültür, insanların toplumsal ve fiziksel çevrelerine uyum sağlayabilmeleri için yarattıkları manevi ve maddi eserlerin tümüdür (Tezcan, 1993, s. 37). Kültür, gelenek ve görenekler, diller, din, ahlaki standartlar, değerler, görüşler ve canlı stiller, eğitim, sanat ve sosyal kurumlar (*örneğin*; aile, okul, politikalar) gibi birçok unsuru içermektedir (Hager, 2011). Rai ve Panna (2010, s. 98) kültürün dört temel özelliğini şu şekilde ifade etmektedirler;

Kültür sosyaldir: Kültür bir birey tarafından yaratılmaz. Toplumsal etkileşim yoluyla oluşturulur, geliştirilir ve bir grubun veya toplumun üyeleri arasında paylaşılır.

Kültür sistematiktir: Etrafımızdaki her şey ve her kavram bir sistemdir. Bununla birlikte, bir sistem olarak kültür, bütünlüğünün kısmi öncüller tarafından gizlenebileceği kadar karmaşık görünmektedir. Örneğin, Taylor'ın (1871, s. 28) tanımı gibi (*kültür = bilgi + inanç + sanat + ahlak + kanun + gelenek...*) bazı kültür tanımları onu farklı bölümlerden oluşan bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Kültürün bir değeri vardır: Kültür bir sistemdir. Ancak tüm sistemler kültür

değildir. Kültür, değerleri olan bir sistemdir. Kültür, insanlık seviyesinin ölçme aracıdır.

Kültür paylaşılr ve öğrenilir: Kültür, bir nesilden diğerine miras alınabilir ve aktarılabilir; bu da onu dinamik ve sürekli kılar. Aynı zamanda tarihsel büyümesiyle birlikte fiziksel ortamın koşullarına göre kültür değişebilir.

Örgüt kültürüne ait tek bir tanımın veya görüşün olduğu söylenemez. Örgüt kültürünün yönetim, iletişim, psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinler içinde yer alan araştırmacılar tarafından çalışılması, söz konusu olguya ilişkin farklı tanımların ve görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Gizir, 2003, s. 68). Kültürü içeren konulardan biri hem sebepleri hem de etkileri bakımından tanımlanmış olmasıdır. Kültürlerin sıklıkla tanımlandığı *çıkıtlar* ve *süreç* olmak üzere iki şekli bulunmaktadır (School, 2003, s. 93).

Çıkıtlar: Kültürü kendini gösteren bir davranış kalıbı olarak tanımlamaktır. Birçok insan, bireyler arası davranış tutarlılığı kalıplarını tanımlamak için kültür terimini kullanmaktadır. Örneğin, insanlar ‘*Buradaki işleri yapma şeklimiz*’ olduğunu söylediklerinde kültürü tutarlı bir şekilde tanımlamaktadır. Ayrıca insanların görevleri yerine getirme, sorunları ve çatışmaları çözme, müşterilere ve çalışanlara davranma şekilleri de kültürü oluşturmaktadır.

Süreç: Kültürü bireysel davranış tutarlılığı yaratan mekanizmalar kümesi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda kültür, bir kurumdaki bireylerin ve grupların birbirleriyle ve kurum dışındaki insanlarla nasıl etkileşime girdiğini kontrol eden informal *değerler*, *normlar* ve *inançlar* olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda *örgüt kültürü*, bir organizasyon içindeki değerlerin, anlamların, inançların, ideolojinin, normların, beklentilerin, sembollerin, dilin ve mitlerin bütünü olarak tanımlanabilir (Arogyaswamy ve Byles, 1987; Moore, 1985; Smircich, 1985). Örgüt kültürünün bu tanımlamalarına ek olarak, Ouchi (1981, s. 111), örgüt kültürünün, kurumların temel değerlerini ve inançlarını çalışanlara ileten sembollerin, törenlerin ve mitlerin toplamı olduğunu iddia ederken, Mintzberg’de (1989, s. 241) ayrıca bu tanımlamayı öne çıkarmaktadır ve ona göre örgütü diğerlerinden ayıran *gelenekleri* ve *inançlarıdır*. Yukarıda bahsedilen teorisyenlere paralel olarak, Robbins (1998, s. 78) ve Schein (1985, s. 62), örgüt kültürünü, örgüt üyelerini bu örgütün ontolojik misyonunu gerçekleştirmek üzere bir arada tutan temel alanların bir kombinasyonu olarak tanımlamaktadır. Özetle birçok antropolog, kültürü bir toplumun yaşama biçimi olarak tanımlamaktadır.

Kültür, örgütlerin en önemli öğelerinden birisidir. Bu nedenle örgütlerin yaşama

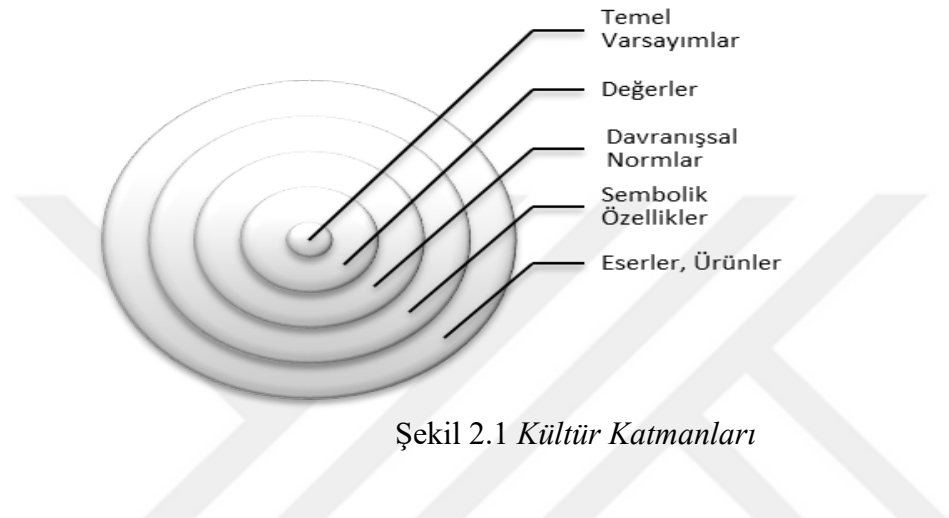
ve gelişmelerini büyük ölçüde etkilemektedir. Bir paradigma olarak örgüt kültürü örgüt gerçeğinin görülmesine imkan sağlayan düşünsel bir yapıdır. Bu paradigma, örgütte bulunan bireylere, rutin süreçlerden iyi ve kötü çözüm önerilerine kadar bir takım fırsatlar sunmaktadır ve üyelerin örgütte nasıl davranacaklarını bilme yeterliliklerini artırmaktadır. Bir başka deyişle bir örgütün paradigması, bireylerle paylaşılan normlar, ortak dil ve referanslar sunarak örgütte meydana gelen bir probleme çözüm getirmede benzer yaklaşımlardan yola çıkmayı sağlamaktadır (Atay, 2001, s. 71).

Örgütler örgütsel davranışı belirleyen farklı kimliklerden oluşmaktadır ve bu nedenle kültür örgütsel davranışı ve performansı anlamak ve yönetmek için bir çerçeve sağlamaktadır. Ortak öncüllerin, inançların ve değerlerin tümünü tehlikeye attığından, kuruluşun ortak hedeflerine odaklanmak için astların örgütlenmesine yardımcı olmaktadır, başka bir deyişle, kuruluşun üyelerini yönlendiren bir pusula görevi görmektedir. Bu bağlamda kültür, aynı zamanda gayri resmi bir kontrol ve değerlendirme mekanizması olarak da görev yapar (Deal ve Peterson, 1991, s. 142).

Örgüt kültürü, bir örgüt içinde sosyalleşmenin başka bir yoludur. Schein'e (1997, s. 58) göre, örgüt kültürü dış çevreye ve kuruluşun iç bütünlüğüne uyum sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, yeni başlayanlar için işlerin nasıl yapılacağı, sorunların nasıl çözüleceği ve örgütsel süreçler sırasında nasıl davranılacağı konusunda yardımcı olur ve bu sayede örgüte uyum süreci onlar için daha kolay hale gelmektedir. Ayrıca, kültür, çalışanların ve yöneticilerin kurum içindeki ve dışındaki kavramların ve olayların anlamını belirlemelerine yardımcı olmaktadır. Gerçekliğin yorumuna uygun olarak, onlara ayrıca kararlar verme, harekete geçme ve başkalarıyla etkileşime girme olanağı da sağlamaktadır. Bu gerçeğe bağlı olarak, örgüt kültürünün bir örgütün iş operasyonları üzerindeki güçlü etkisi de ortaya çıkmaktadır. Örgüt kültürü, örgüt ve çalışanların, kurum içindeki ve dışındaki olaylara ekledikleri anlamları belirleyerek kararlarının, eylemlerinin veya etkileşimlerinin her birini şekillendirmektedir (Smircich, 1983, s. 88).

Schein (1990, s. 95), gözlemlenebilir semboller, törenler, hikâyeler, sloganlar, davranışlar, kıyafet ve fiziksel ortamları içeren '*kültür buzdağının*' kurumun kültürünün görünür ve görünmez seviyelerini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Kültür buzdağının görünmez seviyeleri; (i) *temel değerleri*, (ii) *varsayımları*, (iii) *inançları*, (iv) *tutumları* ve (v) *duyguları* içermektedir. Deal ve Kennedy (1982) ise kahramanlar, ayinler, ritüeller, efsaneler ve törenler gibi daha görünür kültür seviyelerine vurgu yapmaktadır. Ancak, kamu sektörü kuruluşlarının örgütsel değişimi ilerletme veya engellemedeki etkileri bakımından daha güçlü yönleri kültürün görünmez düzeylerdir.

Rousseau (1990, s. 126), bir veya birkaç özellik üzerinde yoğunlaşan araştırmacılara yaptığı eleştirisinde, halka olarak yapılandığı çok katmanlı bir model önermektedir (bkz. Şekil 2.1). Rousseau halkaları kolayca erişilebilen (*dış katmanlar*) ve kolay erişilemeyen (*iç katmanlar*) şeklinde düzenlemiştir. Rousseau'nun modeli, bilinçaltından bilinçliliğe, yorumlayıcıdan davranışa, erişilemeyenden erişilebilirliğe kadar kültürün bütün kilit unsurlarını kapsamaktadır.

Şekil 2.1 Kültür Katmanları

Özetle örgüt kültürü, davranış kalıpları ve gözlemlenebilir semboller ve törenler gibi daha 'yüzeysel' yönlerden ve daha derin oturmuş temel değerler, varsayımlar ve inançlardan oluşmaktadır. Bazı teorisyenler örgütsel kültürünün, davranışları şekillendirmeye yardımcı olduğu için, törenler ve ayinler gibi daha görünür yönlere odaklanarak değiştirilebileceğini savunmaktadır. Bununla birlikte, diğer teorisyenler örgüt kültürünü ve kültüre yönelik olası değişiklikleri göz önünde bulundurarak kültürün inanç ve duygular gibi daha derin yönlerinin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır (O'Donnel ve Boyle, 2008, s. 36). Buna ek olarak kültür, insanların davranışlarına önemli ölçüde etki etmektedir. Bu tartışmalar ışığında literatürde sıklıkla atıf yapılan örgüt kültürü tanımları şu şekildedir;

- Bir örgütün kültürü, grupların ve bireylerin işleri başarmak için bir araya gelme şeklini karakterize eden normların, değerlerin, inançların ve davranış biçimlerinin benzersiz şekilde yapılandırılması anlamına gelmektedir (Eldridge ve Crombie 1974, s. 92).
- Kültür, insanların çoğu zaman nasıl davranacaklarını açıklayan bir informal kurallar sistemidir (Deal ve Kennedy, 1982, s. 153).

- Örgüt kültürü, geçerli olarak kabul edilebilecek temel varsayımların bir örneğidir ve bu nedenle organizasyonun yeni üyelerine bir problemi algılamının, düşünmenin ve hissetmenin doğru yolunu öğretmede oldukça işe yaramaktadır (Schein, 1985).
- Kültür, bir örgütte var olan yaygın inançlar, tutumlar ve değerlerdir. Daha basit bir ifadeyle, kültür '*buradaki işleri yapma şeklimizdir*' (Furnham ve Gunter,1993, s. 16).

Kültür, üyenin toplumdaki davranışlarını da etkilemektedir. Bu nedenle güçlü bir örgüt kültürü aynı zamanda çalışanların kuruluştaki davranış şeklini de açıkça etkilemektedir. Bir başka deyişle, örgüt kültürü, çalışanların birbirleriyle olan performanslarını ve işbirliğini artırarak kuruluş için rekabet avantajı yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, güçlü bir kültür, örgüt içindeki çatışmayı azaltmaya, çalışanları sevk etmeye, kontrol etmeye ve motive etmeye yardımcı olmaktadır (Dawson, 2010, s. 65; Schein, 2010, s. 75; McKenna, 2012, s. 41).

2.5.1. Örgüt kültürü modelleri

Örgüt kültürü güçlü ya da zayıf olarak değerlendirilebilmektedir. Güçlü kültürler bağlılığı ve fikir birliğini güçlendirirken, zayıf kültürler çatışmalara ve yanlış iletişime neden olmaktadır (Deal ve Kennedy, 1982). Örgütün üyeleri, güçlü bir kültüre maruz kaldıklarında örgütsel davranışlara rehberlik eden ortak inanç ve değerleri takip ederler ve tersi bir durumda, ortak inançlar ve değerler bulunmamaktadır ve başarı veya karda sürekli bir düşüş gözlenmektedir (Hoy ve Miskel, 1996, s. 103).

Güçlü kültürlerin liderleri, *karar alma sürecinde* duruma nasıl tepki vereceğini bilirler ve daha az zaman, enerji ve kaynak harcarlar. Ancak karar verme sürecinde zayıf kültürler için belirsizlik ve çatışma kaçınılmaz olmaktadır (Deal ve Kennedy, 1982, s. 47). Ne kadar çelişkili olursa olsun, en etkili kültür istikrarlı ve esnek olandır. İstikrar değişmeyen vizyon, misyon ve değerler ile ilgiliyken, esneklik ise kurumun yapısı ve faaliyetleriyle ve kendisini hem iç hem de dış koşullara adapte edebilmesiyle ilgilidir (Khan et al., 2010, s. 63). Bunlar, örgüt kültürünün boyutlarını/temel alanlarını tanımlamak isteyen, ölçmek isteyen, onları örgütün etkinliğiyle rekabetçiliğiyle ilişkilendiren yönetim bilimindeki teorisyenler, uygulayıcılar sayesinde zaman içinde anlaşılmiş ve öğrenilmiştir. Antropolog Edward B. Taylor, ana unsurların, örgüt bireylerinin edindiği bilgi, inançlar, sanat, ahlak, hukuk, gelenek, diğer yetenekler ve alışkanlıklar olduğunu vurgulamaktadır. Sosyolog Max Weber ise örgütsel kültürün

normlar, halklar, belirsizlik ve açık irrasyonelite gibi diğer özelliklerini tanımlamak için karizmatik liderlik kavramına dikkat çekmektedir.

Literatürde teorisyenlerin belirli bileşenlere dayanarak örgüt kültürünü nasıl sınıflandıracığı veya modelleyeceği hakkında birçok fikir ve görüş bulunmaktadır. Örgüt kültürü çalışmaları irdelendiğinde Harrison (1972, s. 156), Handy (1985), Sethia ve Glinow (1985, s. 52), Kono (1992), Pheysey (1993, s. 265) ve Chang ve Lin (2007, s. 81), Shein (2004, s. 69), Rousseau (1990, s. 47) tarafından önerilen örgütsel kültür modelleri en sık kullanılan modeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ampirik verilere dayanan kapsamlı bir modeli ilk oluşturanlardan Harrison'dır. Harrison (1972, s. 71) dört farklı '*örgüt ideolojisi*' tanımlamış ve onlara (i) *güç yönelimi*, (ii) *rol yönelimi*, (iii) *görev yönelimi* ve (iv) *kişi yönelimi* adlarını vermiştir. Genel olarak, örgüt üyeleri kontrol ve çıkar çatışmalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu tür organizasyonların daha geleneksel olduğu söylenebilir. *Rol kültürü* için bürokrasi ve politikalar ön plandadır ve rasyonalizm, kurallar, hiyerarşi, rol, devlet, konum ve sorumluluk gibi konular son derecede önemlidir. Gücün kaynağı uzmanlık ve örgütsel işlevselliktir. Sorumluluk kültürleri için asıl mesele örgütsel hedeflerdir ve bu kültür türünün baskın olduğu örgütlerde, her süreç örgütsel hedeflere ne ölçüde hizmet ettiğine göre değerlendirilmektedir. Bu nedenle örgütsel süreçler hedeflere ulaşılacak şekilde düzenlenmelidir. Rol odaklı bir örgüt mümkün olduğunca rasyonel ve düzenli olmayı hedeflemektedir. Rekabet ve çatışma, anlaşmalar, kurallar ve prosedürlerle düzenlenmekte veya değiştirilmektedir. Örgütlerde hiyerarşi ve statü üzerine güçlü bir vurgu vardır ve örgütler meşruiyet ve yasallığa sıkı bir bağlılıkla yönetilmektedir (Harrison 1972, s. 68). Harrison (1987, s. 131), bildiğimiz, birlikte yaşadığımız ve çalıştığımız çoğu örgütün güç odaklı ve rol odaklı modellerin bir birleşimi olduğunu, *bürokratik* [rol odaklı] moda doğru eğilimli daha büyük kuruluşlarla birlikte olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında yine Harrison gibi Charles Handy'de (1993, s. 76), '*güç kültürü*', '*rol kültürü*', '*görev kültürü*' ve '*kişi kültürü*' olmak üzere dört tür kültür tanımlamaktadır. Handy'e (1993, s. 11) göre, *güç kültürü* bir 'ağ' olarak sembolize edilebilir ve merkezden kuruluşun geri kalanına bir ağ gibi yayılan kontrolü ifade etmektedir. Güç kültürleri genellikle mülk, ticaret ve finans şirketleri gibi küçük girişimcilik örgütlerinde bulunmaktadır. Örgütler bir güç kültürünü benimsediğinde, kurallar ve bürokrasiler asgari düzeyde tutulmaktadır. Bu tür örgütlerde aynı zamanda kararların bürokratik veya rasyonel temelden ziyade esas olarak ikna üzerine alındığı görülebilir. *Rol kültürü*, çalışanlarına güvenlik ve öngörülebilirlik sağladığı yüksek

tanımla bir yapılandırılmış örgüt anlamına gelmektedir. Handy (1993, s. 147), bu kültürün mantık ve rasyonaliteyle çalıştığından bu tür bir örgütlenme yapısını bir Yunan Tapınağı olarak tanımlamaktadır. Rol kültürüne sahip kuruluşlar, güçlerini sütunlarına, rollerine ve uzmanlık alanlarına koymaktadır. Sütunlar genellikle finans departmanı ile satın alma departmanını içermektedir ve bunlar arasındaki etkileşim, başlıca etki yöntemleri olan kurallar ve prosedürlerle düzenli olarak kontrol edilmektedir. Bu tür örgütler hiyerarşik bürokrasiler oluşturmakta ve güç, kişinin uzmanlığından ve profesyonelliğinden değil, bireyin konumundan kaynaklanmaktadır. Dahası, rol kültürüne sahip kuruluşlar değişim ihtiyacını fark etmekte yavaştır ve bu nedenle değişimin uygulanması uzun zaman almaktadır. *Görev kültürü* ise iş odaklı olup, bireylerin takım olarak çalıştığı, gücün yalnızca uzmanlıktan ve sadece gerektiğinde elde edildiği kuruluşlarda mevcuttur (Handy 1993, s. 37). Görev kültürü, işin yapılmasına büyük önem vermektedir ve bu nedenle, bu tür bir kültür, uygun kaynakları ve doğru çalışanları kuruluşta uygun bir seviyede birleştirmeye gayret göstermektedir. Bu kültür türü çok uyumlu olmakla birlikte genellikle orta ve birinci seviyedeki yöneticilerin çalışmayı sevdiği türdendir. Son olarak *kişi kültürü* oldukça sıra dışıdır ve bireylerin çalıştıkları örgütten daha üstün olduğuna inandıkları kuruluşları yansıtmaktadır (Handy 1993, s. 54). Uyum içinde olan bir çalışan grubu, genellikle amaç ve hedefleri takip etmektedir. Kontrol sistemleri ve yönetim hiyerarşileri, karşılıklı onaylanmadığı sürece bu tür kültürlerde geçerli değildir.

Bir başka örgüt yapısı da William Ouchi tarafından tanımlanmaktadır. Ouchi (1993, s. 83) yüksek verimli şirketlerin, eğer varsa, ortak yönlerini ortaya çıkarmak üzere bir araştırma yapmıştır. Bu şirketlerin başarısını açıklamak için Ouchi Z Teorisini geliştirmiştir. Aslında Z teorisi, McGregor'ın X teorisi ve Y teorisinin bir uzantısıdır. Bu teoriler arasındaki fark şu şekildedir; X teorisi ve Y teorisinin formülü bir yöneticinin tek başına sahip olduğu liderlik stillerini birbirinden ayırt etmeyi amaçlarken, Z teorisi '*bütün örgütün kültürü*' ile ilgilenmektedir. Yani, Z teorisi yalnızca bir yöneticinin tavır veya davranışlarıyla ilgilenmez, daha çok bütün örgütün bir araya geliş ve yönetiliş şeklinde örgüt kültürünün yarattığı farkla ilgilenmektedir.

Z teorisi, uzun süreli istihdam, ortak karar verme, bireysel sorumluluk, aralıklı değerlendirme ve terfi, belirgin performans ölçme yöntemleriyle sistemin gayri resmi kontrolü, kısmen uzmanlaşmış kariyer planları ve aileyi de içine alacak şekilde çalışanın hayatının bütün yönlerine kapsamlı bir yükümlülük gibi temaları içermektedir (Ouchi, 1993, s. 89). Ouchi'nin (1982, s. 58) Z teorisi 1980'li yıllarında başlarında okullarda uygulanmıştır. Okullar için uygun olan özellikler, güven, zekâ ve samimiyeti; paylaşılan

kontrol ve karar vermeyi; planlama eğitimlerini, örgütsel gelişimi, bütçeleme sistemlerini ve kişilerarası becerileri; kişisel ilgi yoluyla motivasyonu; uzun süreli ödülleri ve yüksek kaliteli eğitimin önemini içermektedir (bkz. Şekil 2.2).

Şekil 1.2 Z Teorisini Okullarda Uyarlanması

Hofstede'nin (1980, s. 93) kültürel değerlerin ölçümünde kullanılabilecek bir model olarak geliştirdiği model, literatürde kullanılan en yaygın modeldir. Bunun yanında bu model örgütsel kültürün, kültürler arası karşılaştırılmasına rehberlik eden en iddialı teorik model olarak görülmektedir (Bakan, 2008). Hofstede'nin (1980, s.87; 1983, s. 149) analizlerine göre, kültür dört boyutta incelenmektedir. Bunlar; (i) *güç mesafesi*, (ii) *belirsizlikten kaçınma*, (iii) *bireycilik/toplumculuk* ve (iv) *erillik/dışılık* özellikleridir. Özellikle Çin'de devam eden çalışmalarının sonucunda, (v) *zaman uyumu* olarak bir boyut daha eklenmiştir (Hofstede,1994, s . 82).

Güç mesafesi, örgütlerin ve kurumların (*örneğin*; aile, okul) daha az güçlü üyelerinin, gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasını kabul ettiği anlayıştır. Bir toplumun eşitsizlik seviyesinin, liderler kadar takipçiler tarafından da onaylandığını öne sürmektedir. *Belirsizlikten kaçınma*, riskten kaçınmayla aynı değildir ve bir toplumun belirsizlik toleransı ile ilgilidir. Bir kültürün üyelerini yapılandırılmamış durumlarda kendilerini ne kadar rahat veya rahatsız hissettiklerini göstermektedir. Yapılandırılmamış durumlar, yeni, bilinmeyen, şaşırtıcı ve normalden farklı durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. *Bireyci* tarafta, bireyler arasındaki bağların gevşek olduğu kültürler bulunmaktadır, yani herkesin kendisine ve yakın ailesine bakması beklenmektedir. *Kolektivist* tarafta ise doğuştan itibaren insanların, güçlü, uyumlu gruplar halinde, çoğu kez genişletilmiş ailelere (amcalar, teyzeler, büyükanne ve büyükbabalara)

entegre olduklarını, soru sormayan ve sadakatli gruplar bulunmaktadır. *Erillik/dışilik* boyutunda ise insanlara ve insanlar arası ilişkilere verilen önem ön plandadır. Dışil özellikte bir kültürün hâkim olduğu bir örgütte, çalışanların katılımı, eşitlik ve dayanışma ön planda bulunmaktadır. İlişkilerde nazik, merhametli ve sevgi dolu bir hava hâkimdir. Eril kültürün baskın olduğu bir örgütte ise yükselme tutkusu, otokratik ve baskıcı tavırlar, rekabetin önemli olması, atılganlık, para kazanma hırsı ve materyalist eğilimler sık sık görülebilmektedir. *Zaman uyumu* boyutunda ise kültür; bazı kültürlerin zamanı daha çok gelecek merkezli olarak algılamasıyla bazı kültürlerin daha çok geçmişe yönelmesi bakımından ele alınmaktadır. Zaman, bireyler ve örgütler açısından oldukça önemli ve kıt bir kaynaktır. Batılı toplumlarda zaman; belli dilimlere ayrılmış, düzenli, standart, planlı, ölçülebilir, objektif, doğrusal bir karakterde düşünülmektedir. Bunun yanında bazı Doğu toplumlarında ve Kuzey Avrupa ülkelerinde ise zaman, geleneksel olarak algılanmakta, tüm yaşamı kapsayan, sınırsız, çevrimsel/devirli, çok boyutlu olarak görülmekte ve kullanılmaktadır (Hofstede, 2011, s. 73).

2.5.2. Örgüt kültürünün öğeleri

Schein (1985, s. 118) kültürün öğelerine vurgu yapıp örgüt kültürünü '*bir grup insan arasında paylaşılmış inançların, varsayımların ve değer sistemlerinin örüntüsüdür*' şeklinde daha özel bir tanım yapmaktadır. Yine Schein'e (1985) göre örgüt kültürünün bazı öğeleri: (i) değerler, (ii) normlar ve (iii) varsayımlardır. Diğer yandan, örgüt kültürünün görülebilen ifade biçimleri arasında; (iv) seremoniler ve törenler, (v) adetler (ritueller), (vi) iletişim ağları (kahramanlık ve mitler), (vii) semboller, (viii) dil ve (ix) kahramanlar bulunmaktadır.

Değerler ve Normlar: Değerler; felsefeyi, ideolojiyi, ahlaki ve etik kodları, amaçları, idealleri ve neyin doğru neyin yanlış olduğunun hükmünü ortaya koyan temel değerleri içeren örgüt ilkelerini yansıtmaktadır. Değer örneklerini Hoy ve Miskel (1991, s. 63) güven, yakın arkadaşlık, işbirliği, yakınlık ve grup çatışması olarak ifade etmektedir. Normlar; çeşitli durumlarda örgüt üyelerinden beklenen yazılı olmayan sosyal kurallar ve ilkelerdir. Hoy ve Miskel (1991, s. 69) norm örneklerini meslektaş desteği ve disiplin problemlerinin çözümü olarak ifade etmektedir. Bunun yanında örgüt kültürünü Nowinski ve arkadaşları (2007, s. 105) örgütün üyelerinin örgütün devamıyla alakalı olarak sahip olduğu sosyal düşünceler, inançlar veya değerler bütünü şeklinde tanımlamaktadır. Örgüt kültürü kavramı bir örgütün diğer örgütlerden farklılaşmasını sağlayan, bütün üyelerinin sahip olduğu ve bunları benimsediği değerler sistemi şeklinde

tanımlanmaktadır. Aynı zamanda değerler, örgüt içerisinde başarıyı açıklayan, başarının ölçülerini belirleyen kavramlar ve inançlar olarak da tanımlanmaktadır. Örgütsel değerler, çalışanlar arasında hedefler ve örgütsel tutumların seçiminde rehberlik etmektedir. Temel değerler, normlar tutarlılığı, çözümlülüğü ve varsayımı sağlayan kültürel unsurlardır. Bu nedenle değerler ve normlar, birlik, istikrar ve örgütsel güvene sahip olmak, onu takip etmek; alt örgütleri örgütsel hedefleri gerçekleştirmeleri için motive etmek adına oldukça önemlidir. Örgütsel davranışların oluşturulmasında, sürdürülmesinde yasa ve mevzuatlardan daha etkili oldukları iddia edilmektedir (Şişman, 2007, s. 51).

Varsayımlar: Genel anlamda varsayım, doğru veya yanlış yargıları, inançları ve genellemeleri ifade etmektedir. Örgüt kültürü için, örgüt üyelerinin herhangi bir konuda kuşkusuz doğru olarak kabul ettiği herhangi bir şeydir de denilebilir (Şişman, 2007, s. 58). Başka bir deyişle, kuruluşun özünü oluşturan varsayımlar, kuruluş üyelerinin kendilerini, başkalarını, olayları algılama ve değerlendirme yolu olarak da tanımlanabilmektedir. Varsayımlar, bir grubun bir organizasyon içindeki çeşitli durumları, ilişkileri algılaması, hissetmesi, değerlendirmesi ve yargılaması için bir arka plan oluşturmaktadır. Belirli bir örgütün kültürünü analiz ederken, ortak algı temelleri olarak kabul edilen, her üye için geçerli olan varsayımlar, ilk olarak temel ve daha derin kültür seviyelerini yansıttıkları için incelenmelidir. Şişman (2007, s. 63), varsayımların insan-çevre, hakikat, insan, insanların davranışları ve kişisel ilişkiler konusundaki öncüllerine göre analiz edilmesi gerektiğini önermektedir.

Seremoniler ve Törenler: Seremoniler örgütlerin özel olaylarıdır. Seremonilerin asıl anlamı, belli bir mesajı iletmek veya daha özel bir amacı gerçekleştirmektir. Bu özel olay sırasında örgütte ki bireyler kahramanlar, mitler ve semboller gibi örgütsel kültürün bir parçası şeylere ait kutlamalar yapılmaktadır. Bu nedenle seremoniler, önemli kültürel normların ve değerlerin sağlamlaştırıldığı olaylara örnek gösterilebilir. Seremonilerin birçoğu, gelenekselleşmiş etkinlikler olarak tanımlanan törenleri kapsamaktadır. Bu örgütsel törenler şu şekilde sıralanabilir (Nelson ve Campbell, 1997, s. 74);

- *Statü töreni*, bireyin statüsündeki değişimi gösterir (*örneğin*; emeklilik yemekleri).
- *Teşvik törenleri*, bireylerin başarılarına destek vermektedir (*örneğin*; satış yarışmasında kazananlara ödülleri verilmesi)
- *Yenileme töreni*, örgütteki değişime önem verir, öğrenme ve başarmayı cesaretlendirmektedir (*örneğin*; yeni bir şirket eğitim merkezinin açılması).

- *Bütünleşme törenleri*, örgütteki farklı grupları birleştirmeyi ve daha büyük bir örgüt olma isteğini pekiştirmektedir (*örneğin*; geleneksel olarak düzenlenen piknikler).
- *Çatışmayı azaltıcı törenler*, örgütte doğal olarak ortaya çıkan çatışmaları ve anlaşmazlıkları gidermeyi amaçlamaktadır (*örneğin*; şikâyetlerin dinlenmesi ve birleşme sözleşmelerinin müzakereleri).
- *Derece indirme*, bazı örgütler tarafından davranış değer ve normlarını uygulamakta başarısız olan kişileri cezalandırmak için kullanılmaktadır (*örneğin*; bazı başkanlar örgütsel hedefleri başaramadıklarında veya etik davranışa sığmayan davranışta bulduklarında değiştirilmektedir. Japonya’da bazı örgütlerde olumsuz davranışlarda bulunan çalışanlara ceza olarak kurdele takılmaktadır.).

Semboller ve Dil: Örgüt kültürünün temel öğeleri arasında bulunan semboller, örgüt içerisinde bulunan kişiler aracılığıyla özel anlamlar yüklenen sözler, hareketler ve simgelerdir. Kültürün en kapsamlı öğesi olan semboller önemli bir yere sahiptir. Bir diğer öğe ise örgütsel kültürü aktaran temel araç olan dildir. Kültür açısından düşünce, duyu, fikirlerin anlatılıp birlik ve beraberlik sağlamasında dil önemli bir rol oynamaktadır. Hikâyeler ise, örgütlerin sahip oldukları değerlerin sürdürülmesini sağlayarak örgüt kültürünün oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Göldağ, 2015, s. 86).

Kahramanlar: Örgüt kültüründe kahramanlar ise örgüt için önemli figürlerden bir tanesidir. Reformcu ve yenilikçi yapıları sayesinde örgütte bulunan kişileri etkileyerek örgütün sahip olduğu değerlerin değişmesini sağlayarak örgütte ana rol model olmaktadır. Bu vesileyle örgütü değiştirerek çevresine uyum sağlamasına olanak sağlamak ve başarılı bir insan profili çizmektedirler. Örgütte bulunan temel değerleri güçlendirici bir etkileri bulunmaktadır, reformisttirler ve örgütte bulunan kişileri etkileme gücüne sahiptirler. Pek çok okulda, yerel kahramanlar -temel değerlerin simgesi- herkesin neyi hedeflemesi gerektiği konusunda model oluşturmaktadırlar. Bu adanmış çalışan, işe erken gelmekte, öğrencileriyle bir araya gelmek için her daim istekli olmakta ve sürekli olarak becerilerini güncellemektedir (Lunenburg ve Ornstein, 2013, s. 36).

İletişim Ağları: Kahramanlık mitleri ve hikâyeler örgütte iletişim ağları aracılığıyla yayılmaktadır. Bu ağ, okul kültüründe önemli rol oynayan çeşitli bireyler tarafından karakterize edilmektedir. Her kuruluş, örgüt içerisinde neler olduğuna dair yorumlar getiren hikâye anlatıcılara sahiptir. Bu bilgilerin bu kişilerce yorumlanması diğer insanların örgüt konusundaki algılarını etkilemektedir. Bu bireylerden her biri örgüt

kültürünü kurma ve devam ettirme konusunda önemli rol oynamaktadırlar (Lunenburg ve Ornstein, 2013, s. 47). Resmi iletişim ağları otorite hiyerarşisi aracılığı ile gerçekleşirken, resmi olmayan iletişim ağları ise bütün örgütlerde bulunmaktadır. Bireyler bir gruba dâhil olduklarında olayları çok hızlı bir şekilde anlayabilmektedirler ve kendi aralarında iyi bir iletişim kurmaktadır. Gerçekler, düşünceler, tutumlar, şüpheler, söylentiler, dedikodular grup içinde serbest ve hızlı bir şekilde dolaşmaktadır (Hoy ve Miskel, 1991, s. 98).

2.5.3. Örgüt kültürünün özellikleri

Morgan (1997, s. 97) örgüt ve organizmayı birbirleriyle karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırmada organizma canlılığını sürdürmek için etrafına bir cevap vermek zorundadır. Bu örgütün bir açık sistem oluşuna atfedilmektedir. Sürekli bir şekilde örgütteki alt gruplar çevreyi araştırmakta ve ona adapte olmaktadır. Bürokratik düşünceden bağımsız olarak kuralları yıkmak ve çevrenin ihtiyaçlarını karşılama yolunu organize etmektedir. Bu sayede alt gruplar örgütün içinde yaşayabilmekte ve daha kaliteli bir hayatın sahibi olabilmektedirler. Örgüt içindeki bireyler birbirlerini bu sayede daha iyi tanıma ve ona göre davranma eğilimi göstermektedir. Bu süreçte anlaşılmayan mevzular öğrenme ortamı oluşmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda örgüt kültürü öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Örgütler karmaşık ve eşsizdir. Kültürel boyutlarını ve derinliğini anlamak için onları derinlemesine inceleme gerektirir. Bolman ve Deal (1997, s. 67) örgüt analizi için dört çerçeve önermektedir: (i) insan kaynakları, (ii) yapı, (iii) politika ve (iv) sembol.

İnsan kaynakları çerçevesi birey ve örgüt arasındaki uygunluğu en yüksek seviyeye çıkarmaya çalışmaktadır. İnsanların kendisini, içinde yaşadığı örgütü nasıl algıladığı ve bu durumda nasıl bir yönetim sergileneceği önemli unsurları oluşturmaktadır.

Yapısal çerçeve bir örgütün uygun düzen, koordinasyon ve kontrolü nasıl sağladığını gözlemlemek için bir pencere açar (Bolman ve Deal, 1997, s. 17). Bu pencere sayesinde bireye sahip olduğunu görebilme ve öz kontrol becerileri sergilemesi daha anlamlı, farkındalıklı bir hale gelir.

Politik çerçeve ise ayar, güç ve karar alma stratejilerinin gündemini değerlendirir. Karar alma durumundaki bireyin kendisinin güçlü yönlerinin farkına varmasını ve bu sayede ayar mekanizmasını devreye sokup daha nitelikli bir sınır belirlemesini sağlar.

Sembolik çerçeve bir örgütteki seremoni ve ritüellerin değerinin altını çizer.

Semboller ile örgütün sahip olduğu kültürün yansımasını burada görmek mümkündür. Bir örgütün en temel niteliklerinden ve aidiyet duygusunu geliştirici bir özelliği olarak sembolik çerçeve örgütün temel yapılarından birisidir.

2.5.4. Örgüt kültürü ve okul kültürü

Örgüt kültürüyle eş zamanlı olarak gündeme gelen ve kullanılan okul kültürü kavramı, ilk olarak ABD’de popüler hale gelmiştir. Dolayısıyla literatürde örgüt kültürü ve okul kültürü konularında baskın bakış açısı, buna göre şekillenmiştir. Bunun bir nedeni, 1980’li yıllardan itibaren örgüt kültürü konusunda yazılan ilk popüler kitapların ABD kaynaklı olmasıdır. Avrupa’da, örneğin İngiltere’de yapılan araştırmalarda ise önceleri okul kültürü karşılığı olarak daha çok *okul ethosu* kavramı kullanılmıştır. 1980’li yıllardan itibaren eğitimle ilgili literatürde *okul kültürü ve okul ethosu* kavramlarıyla birlikte *okul atmosferi, okul tonu (tone), okul karakteri* gibi kavramlar, yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunlar içinde özellikle okul kültürü kavramı, adeta okulla, eğitimle ilgili bütün sorunların kaynağı aynı zamanda bunların çözümünde sihirli ve anahtar bir kavram olarak görülmeye başlanır (Prosser, 1999, s. 56).

İşletme yönetimi alandaki gelişmeler, okulları da etkilemektedir. Okul yönetimi alanında gündeme gelen kavram ve modellerin çoğu, işletme yönetimi alanından uyarlanmaktadır. Ancak okullar birer işletme değildir. Her ne kadar uzunca bir zaman okullar bir işletme olarak görülüp tasarlanmış olsa da okullar, mal üreten işletmeler gibi nesnel ürünler üreten fabrikalar değildir. Örgüt kültürü kavramının işletme yönetimi alanında popüler olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bu kavram okullar içindeki kültürü açıklamada da kullanılmış; çoğu zaman da bunun yerine, eş anlamlı olarak okul kültürü kavramı tercih edilmiştir. Okul kültürü, okula ve okul içinde olup bitenlere, okul içindeki davranışa ilişkin yeni bir bakış açısı getirmiştir. Okul kültürü, okulun daha çok öznel yönünü vurgulayan, mikro düzeydeki konu ve süreçlere dikkati çeken bir kavramdır.

2.6. Okul Kültürü

Eğitim kurumlarını veya okulları diğer bütün kurumlardan ayıran temel fark, onların girdi ve çıktılarının insan olmasıdır. Bu nedenle, öğrencilerin davranışlarını istenilen şekilde değiştirmeyi ve kültürlenmeyi amaçlayan eğitim kurumları, kendilerine ait bir örgütsel yaşam tarzına veya basitçe kültürüne sahip olmalıdır. Sergiovanni’ye (1994, s. 159) göre, her okulun örgütsel eylemlerin kaynaklarını motive edebilen kendine

has karakteri ve değerleri vardır. Yine Deal ve Peterson'a (1990) göre, okul kültürü, okul tarihi içinde gelişen değerler ve varsayımlardan oluşmaktadır.

Okulun kültürü okulun karakteri olarak paylaşılan misyonu ve okulun amaçlarını yansıtılmaktadır, bu nedenle üyelerden ne beklendiği konusunda üyeler haberdar olurlar. Aynı zamanda, bu hedeflere nasıl ulaŐılacaęına dair bir ereve sunar ve dolayısıyla motivasyonu, tutarlılığı, bağlılığı, uyumu ve verimliliği arttırır (Atay, 2001, s. 83). Deal'e (1985, s. 19) göre, güçlü okul kültürünün aşağıda belirtilen özelliklere sahip olması gerekir:

- Örgütsel eylemler açısından paylaşılan değerler ve uzlaŐma,
- Temel rgtsel değerleri temsil eden bir kahraman olarak okul müdürü,
- Örgütsel değerleri ve varsayımları anımsatan törenler,
- Durumsal kahramanlar olarak alıŐanlar,
- KltrleŐtirme ve kültürel yenileme ritüelleri,
- Temel değerlerin kutlanması ve dönüŐtürülmesi,
- İnovasyon, gelenek, özerklik yürütmek ve dengeli bir Şekilde kontrol etmek,
- Okul ritüellerine geniş katılım.

Yukarıda belirtilen güçlü okul kültürlerinin özelliklerine ek olarak, okul kültürünün okulun etkinliğinin önemli bir belirleyicisi iddia edilebilmektedir (Lee, 2007, van Houtte ve van Maele, 2009, s. 91). Değişim abaları ve okul kültürlerinin benzersizliği dikkate alınmadan yapılan eğitim reformları boŐuna olacaktır, bu da okul temelli bir değişim sürecini vurgulamaktadır. alıŐmalar (Deal, 1985, s. 187; Deal ve Peterson, 1990, s. 38), kültürü anlamının okulları daha etkili hale getirmenin n Őartı olduğunu göstermektedir. Ayrıca birçok araştırmacı (Peterson, 2000, s. 31; Schein, 2004, s. 46), okul kültürünün her türlü örgütte olduğu gibi eğitim kurumlarının başarısını sağlamanın en etkili yollarından biri olduğu iddia edilmektedir. Okul kültürünün bileŐenleri arasında *işbirliği*, okul kültürüne ve ğretmen profesyonelliğine katkıda bulunan ana unsurlardan biridir (Barth, 2006, s. 53; Fullan ve Hargreaves, 1992, s. 154; Saphier ve King, 1985, s. 139). İŞbirliğinin yüksek olduğu okullarda, kolektif destek ve öğrenme ortaklıklarıyla ortak anlayışın yoğun bir Şekilde gözlenmesi beklenmektedir (Gruenert, 2005, s. 78).

Okul kültürü, eğitimde en karmaşık ve önemli kavramlardan birisidir. Okul geliŐimiyle ilgili olarak, aynı zamanda en ihmal edilenlerden biri olmuştur. Schein (1985, s. 35), bir kurumun kültürünün temel özünü, bir kuruluşun yeleri tarafından paylaşılan ve bir kuruluşun kendisine, çevresine ilişkin kabul görmüş Şekilde tanımlayan temel

varsayımlar ve inançlar düzeyi olarak kabul eder. Bunlar okul kültürünün kalbidir. Okul kültürü, örgütün nasıl işlediğini ve görüldüğünü bir mercek gibi göstermektedir. Temelde, sosyal bir organizasyon içindekiler için gerçeği tanımlar, onlara destek ve *kimlik* verir. Mesleki öğrenme için bir çerçeve oluşturur. Her okulun farklı bir gerçekliği ya da okul yaşamı zihniyeti vardır, genellikle basit ifadesiyle okul kültürü buradaki işleri yapma şeklimizdir (Deal ve Kennedy, 1983, s. 81). Okullar dış ortamlarında meydana gelenlerle ilgili olarak kendi düşünce sistemine de sahiptir. Kültür, bu nedenle, aynı alanda bulunan ve aynı çevreden gelen aynı sayıda öğrencinin katıldığı, aynı görünüşte benzer iki okulunun örneğinde görülebileceği gibi '*durumsal olarak benzersizdir*'. Bu iki okulun öğrencileri, çalışmaları ve karşılaştıkları dış kısıtlamaları birbirinden oldukça farklıdır, benzersizdir (Beare, Caldwell ve Millikan, 1989, s. 41). Bir okulun kültürü, tarih, içeriği ve içindeki insanlar tarafından şekillendirilir (Stoll, 1988, s. 15):

Okulun yaşı kültürel değişimi etkileyebilir: Schein (1985, s. 63), bir işletme örgütünün hayatındaki üç önemli gelişim dönemini tanımlamaktadır. Bunlar (i) ilk yıllar, (ii) orta yaş ve (iii) durgunluk veya düşüş dönemleridir. Yeni bir okulun ilk yıllarında, baskın değerler *kurucularından* doğar ve okul kültürünü bu değerler açıklamaktadır. Kurucular değerlerini netleştirir, benzersiz bir kimliği bulur ve dile getirir. Öğretmenler, öğrenciler veya veliler ise bu değerleri okula yeni gelenlerle paylaşır. Kültür, herkesi bir arada tutan ve olumlu bir gelişme gücü olarak görülebilen bir yapıştırıcı gibidir. Orta yaşta ise okul iyi kurgulanmıştır, ancak büyümeye ve yenilenmeye devam etmesi gerekmektedir. Güçlü ve zayıf yönleri değiştirerek, iç ve dış bağlamlarında değişiklikler olmuş olabilir. Kültürün en önemli yönleri bu aşamada görülmekte ve kabul edilmektedir. Kültür gittikçe örtülü bir hale gelir. Bunun yanında alt kültürler de yayılmaya başlar. Kültürün daha az bilinçli olması nedeniyle değişim daha zor bir hale gelir, onu ifade etmek ve anlamak zorlaşır. Durgunluk ve gerileme kültürel değişim perspektifinden en sorunlu olanıdır. Bu aşamada, okul büyümeyi bırakıp çevresine cevap vermeyi bırakır. İşlevsel olmayan durumlar ortaya çıkar ve değişime direnç gösterir (Fink, 1999, s. 85).

Okul kültürü, okulun dış çevresinden etkilenir: Yerel olarak, öğrencilerin ebeveynleri de dâhil olmak üzere bir okul topluluğunun gerçek bir okulun ne olduğuna dair kendi fikirleri olabilir (Metz, 1991, s. 117). Yerel de bulunan eğitimden sorumlu otoriteler ayrıca okulların kendi gelişim uyumuna ve diline sahip olmalarının yanı sıra okullarda bir iyileştirme hareketinin yaratılmasına da yardımcı olabilirler (Rosenholtz, 1989, s. 148). Siyasi ve ekonomik güçler, ulusal veya yerel eğitim politikalarındaki değişiklikler de okul kültürünü etkileyebilir. Örneğin, dış değerlendirme sistemini sadece

ilköğretim seviyesindeki ana konulara odaklamak, okullarda neyin değerli olduğunu etkilemektedir. Bunun yanında, öğretmen sendikaları da okul kültürünü ve dolayısıyla gelişime yönelimini etkileyebilecek diğer bir faktör olarak görülmektedir (Fink, 1999, s. 136).

Okul kültürleri temel eğitim ve orta öğretim arasında değişim göstermektedir: Okul öncesi ve ilkokullarda ki bakım ve kontrol okulun kültürünü etkilemektedir, bu yüzden öğrenciler ilkokuldan ayrıldıklarında ailelerini terk ettikleri hissine kapılmaktadırlar (Hargreaves, Earl ve Ryan, 1996, s. 37). Buna karşılık, ortaokul ve lise kültürü yalnızca büyüklük ve bölüm yapılarından değil, aynı zamanda öğretmenlerin akademik yönelimlerinin çok temel niteliğinden de etkilenmektedir. Örneğin, ortaokul, liselerde her derse ayrı öğretmen girmektedir ve öğrenciler bir konudan ve öğretmenden diğerine geçme deneyimini sürekli olarak yaşamaktadır.

Okul kültürü, okuldaki öğrencilerden ve onların sosyal sınıf geçmişinden etkilenmektedir: Thrupp (1997, s. 51), öğrencilerin bir grup olarak birbirleriyle olan ilişkisinin kümülatif etkisinden dolayı okulun sosyal karışımının okul kültürü üzerinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Temel olarak, okula devam eden öğrenciler kendi kültürleriyle okul kültürünü etkilemektedir. Bu, ergenliğe ulaştıklarında daha fazla önem kazanmakta ve dolayısıyla *kimlikleri ve değerleri* değişime uğramaktadır.

Toplumdaki değişiklikler okul kültürüne zorluklar getirmektedir: Bu değişiklikler öğrenmeyle, öğrenci nüfusuyla, örgüt yönetimiyle, hızlı teknolojik gelişmeler veya kadınların toplumdaki değişen rolleriyle ilgili olabilmektedir (Dalin ve Rolff, 1993, s. 71). Bu tür toplumsal değişiklikler genellikle bir okuldan hızlı tepkiler talep etmektedir. Ancak, katılımcılar değiştikçe kültür değişirken, özellikle de uzun süre kültürün bir parçası olanlar için dengeleyici bir güç olabilmektedir. Bu nedenle, okul kültüründe değişiklikler bekleyenler için bu durum bir sorun teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla, kültür hem statik hem de dinamiktir. Gerçekte (Rossman, Corbett ve Firestone, 1988, s. 99) sürekli evrim geçirmekte (Hopkins, Ainscow ve West, 1994, s. 44) ve yeniden inşa edilmektedir (Angus, 1966, s. 54).

2.6.1. Okul kültürün işlevleri ve etkileri

Kültür, okulun tüm yönlerini etkiler. Okul yemekhanesinde gayri resmi konuşmaları, öğretimin türünü, mesleki gelişimin nasıl görüldüğünü ve bütün öğrencilerin öğrenmelerini sağlamak için paylaşılan bağlılığı etkiler. Kültürün işlevine ve etkilerine verilecek birkaç örnek, yaygınlığını göstermektedir (Deal ve Peterson, 2009, s.

162).

Kültür, okulun etkinliğini ve verimliliğini teşvik eder (Leithwood ve Louis, 1998, s. 74; Levine ve Lezotte, 1990, s. 88; Newmann ve Associates, 1996, s. 92; Purkey ve Smith, 1983, s. 118). Öğretmenler üretkenlik (bakım veya iş kolaylığı yerine), performans (sıkı çalışma, özveri ve sebat) ve iyileştirme (sürekli ince ayar ve öğretimin iyileştirilmesi) üzerine odaklanan bir kültürde başarılı olur. Böyle bir kültür, öğretmenlerin çalışmalarındaki belirsizliği odaklanma ve kolektiflik sağlayarak aşmalarına yardımcı olur (Lortie, 1975, s. 33). Mesleklerini sürekli olarak geliştirmek için profesyoneller teşvik edilir ve ödüllendirilir.

Kültür, kolektivite, işbirliği, iletişim ve problem çözme uygulamalarını geliştirir (DuFour, 2007, s. 49; Kruse ve Louis, 1997, s. 77; Peterson ve Brietzke, 1994, s. 187). Ortaklığa, işbirliğine önem veren okullar, sosyal, profesyonel fikir alışverişi, etkili uygulamaların geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yaygın profesyonel problem çözme için daha iyi bir fırsat sunar.

Kültür, inovasyon ve okul gelişimini teşvik eder (Deal ve Peterson, 1990, s. 95; Kruse ve Louis, 1997, s. 32; Louis ve Miles, 1990, s. 55; Waters, Marzano ve McNulty, 2004, s. 45). Sıradanlığı, ataleti ve ilgisizliği barındıran toksik kültürlerin yenilikçi olmaları muhtemel değildir. Buna karşılık, değişimi ve risk almayı teşvik eden okullar, yenilikçi uygulamalar arayan ve yeni yaklaşımları deneyen insanları teşvik eder. Olumlu kültürlerde, personel yeni uygulamaları planlar ve uygular.

Kültür, bağlılık ve nezaket motivasyonu oluşturur (Schein, 1985, s. 39; 2004, s. 46). İnsanlar, anlamı, değerleri, etkileyici bir amacı olan bir girişimde kendilerini motive ve bağlı hissederler. Kimlik tespiti yapan ritüeller, okulla bağlantıyı güçlendiren gelenekler, topluluk oluşturan törenler ve işletmenin kalbini, ruhunu taşıyan öykülerle motivasyon güçlendirilir.

Kültür, okul personelinin, öğrencilerin ve toplumun enerjisini, canlılığını artırır (Deal ve Peterson, 2009, s. 77). Sosyal iklimin ve kültürün bir okulun duygusal, psikolojik yönelimini etkilediği uzun zamandır bilinmektedir. Bu özellikle iyimser, özenli, destekleyici ve enerjik okullarda geçerlidir. Ancak bunun tersi de geçerlidir. Bazı okul kültürleri toksiktir. Sosyal çevre o kadar olumsuzdur ki, pozitif bir bireyin bile bu tür bir çevrede cesareti kırılabilir.

Kültür neyin önemli ve değerli olduğuna odaklanır (Deal ve Kennedy, 1982, s. 39; Schein, 1985, 2004, . 127). Kurallar, iş tanımları ve politikalar bir insanın ne yaptığını etkileyebilir. Yine de yazılı olmayan kurallar, gayri resmi beklentiler, törenler, olumlu

eylemen ve devam eden ilerlemenin daha anlamlı öncüleri olabilmektedir. Varsayımlar, beklentiler kültürel kalıplara gömülür ve zamanla daha yoğunlaşır. Anlamlı değerlerle günlük iş, kaliteli öğretime, öğretimin sürekli iyileştirilmesine ve hızlandırılmış öğrenme konularına odaklanır.

Halen, okul reformu savunucuları, okulların topluluklar olması gerektiğini ve öğrencilerin bu tür değerler konusunda eğitilmelerini önermektedir. Elbette, kimin değerleriyle ilgili olarak eğitilmesi konusunda ciddi tartışmalar bulunmaktadır (Higgins ve Sah, 1998, s. 99). Okulların topluluklar olması gerektiği fikri teorik olarak daha az tartışmalı görünse de, pratikte hiç de öyle değildir. Sarason (1991, s. 49), Fiske (1991, s. 77) ve Sergiovanni, (1994, s. 110) okul kültürüyle okul reformu fikirleri arasında yakın bir ilişki olduğu görüşünü desteklemişlerdir. Aslında, Wyner (1991, s. 38), *Okul Kültürü Üzerine Güncel Perspektifler* isimli eserinde okul kültürlerini inceleme çabalarının asıl amacının bu ortamdaki farkındalığı arttırmak ve ortamlardaki çeşitliliğin gerçekliğini, olanaklarını değiştirmek olduğunu savunmaktadır.

Giroux (1988, s. 66) kültürün öğrencilerin disiplin sorunlarıyla ve başarılarıyla doğrudan ilgili olduğunu göstermektedir. Purkey (1990, s. 52) maddi durumu iyi ve fakir okulların doğasını tanımlamak için kültür ögesini kullanmaktadır. Lightfoot (1983, s. 56) ve Sergiovanni (1994, s. 85) kültürü eğitimcilerin gerçekten değiştirebileceği veya geliştirebileceği bir eğitim unsuru olarak açığa çıkarmaktadır. Lieberman, Saxl ve Miles (1990, s. 39) tarafından öğretmenlerin okullarında nasıl lider olduklarını değerlendiren bir araştırmada 'istisnasız, bu liderler kendileri için yeni bir deneyimmiş gibi okul kültürünü öğrenmektedir' savını ortaya atmaktadırlar. Son 60 yıl boyunca, Waller (1961, s. 78), Lieberman ve Miller (1984, s. 82), Higgins (1991, s. 23) gibi araştırmacılar ve Lortie (1975, s. 83), Giroux (1988, s. 27) ve Wyner (1991, s. 56) gibi eleştirmenler öğretmenlerde özellikler özerklik normları etrafında kültürlerinde yıllar içinde meydana gelen değişiklikleri tarif etmişler veya savunmuşlardır. Öğretmenlerin kendi sınıflarında istediklerini yapmaları ve özellikle ciddi zorluklar yaşadığı zaman başka öğretmenlere tavsiye vermemeleri veya yardım etmemelerinin yıllar içinde aynı kültürde bir sorun yaratmadığını bulmuşlardır (Arends, 1991, s. 49).

Higgins'in (1989) geliştirdiği 'Okul Kültür Ölçeğini', öğrencilerin okul yönetimine katılımını arttırmaya yönelik bir müdahalenin parçası olarak başarıyla kullanılmıştır Beckum ve Zimney'in (1991, s. 76) belirttiği gibi;

Başka bir deyişle, okulun mesajlarının öğretim yöntemleri ve öğretmen-öğrenci ilişkileri yoluyla nasıl düzenlendiği ve aktarıldığı, kültürel bir koddur. Bu

kod aracılığıyla iletilen değerler, baskın kültürün etkisini korumak ve farklı kültürlerin etkilerini ortaya koymalarını imkânsız olmasa da zorlaştırmak için tasarlanmış bir mekanizma olarak işlev görür. [...] Okul ortamı ve öğretim süreçleri, okulun ve öğretmenin kültürel yönelimini yansıtan kültürel moda faaliyetlerdir.

Purkey (1990, s. 41), yaptığı incelemede, sorunun hem sistematik olduğunu hem de okulların kurumsal yapılarıyla ve toplumun sosyal koşullarıyla ilgili her tarihsel noktada, çocukluğun gelişimsel aşamalarıyla ilgili olduğunu belirtmiştir: Gençlik ve bilişsel, duygusal ve sosyal özellikler.

2.6.2. Okul kültürü sınıflandırmaları

Örgüt kültürleriyle ilgili yapılan genel sınıflamalar yanında doğrudan eğitim kurumları ve okul kültürleriyle ilgili sınıflamalar da yapılmıştır. Literatürde sıklıkla atıf yapılan okul kültürü sınıflandırmaları Steinhoff ve Owens (1989, s. 83), Stoll ve Hargreaves (1994, s. 75), Stoll ve Fink (1996, s. 58), Karadağ (2009, s. 47) ve Hoy ve Miskel (2012, s. 29) tarafından yapılan sınıflandırmalardır.

2.6.2.1 Steinhoff ve Owens'in sınıflaması

Steinhoff ve Owens (1989, s. 88), eğitim kurumlarında var olan kültürleri inceleyerek kamu okullarında mevcut olan kültürü, metaforlar yardımıyla açıklamaya çalışmışlardır. Kültürle ilgili olarak örgütün tarihi, değerleri ve inançları, örgütsel mit ve hikayeler, kültürel normlar, gelenek/ritüel ve seremoniler, kahramanlar olmak üzere altı boyut belirlemişler ve bu bağlamda (i) *aile kültürü*, (ii) *makina kültürü*, (iii) *eğlence kültürü* ve (iv) *küçük korku dükkânı kültürü* olmak üzere dört tip kültürden söz etmişlerdir.

Aile kültürü; aile metaforuna bağlı olarak tanımlanan bir kültür olup üyelerin çalışma duygusunun altında, öğrencilere karşı sorumluluk yatar ve herkes birbiriyle ilgilenir. Herkes, okul denen büyük ailenin bir parçası olup üzerine düşeni yapar.

Makine kültürü; makine metaforuna bağlı olarak kavramlaştırılan bir kültür olup örgütün yapısından kaynaklı olarak yöneticiler girdilerin devamını sağlama yeteneğine sahiptir. Böyle okulların sosyal yapısı sıkı örülmüş olup aile kültüründeki sıcaklıktan ziyade korumacılık hâkimdir. Öğretmenler, verilen işlerin tamamlanmasına çalışır.

Eğlence kültürü; öğretmenler, aile kültüründeki gibi grubu bağlayıcı sosyal faaliyetleri gerçekleştirir. Ancak buradaki temel fark, performansın merkezinde yer alan

ilişkiler ve kişilerin tepkileridir. Kişinin entelektüel ve artistik öğretim kalitesiyle büyük bir gurur duyulur.

Küçük korku dükkânı kültürü; bir savaş anı ya da devrim zamanının özelliklerini taşıyan, tahmin edilemez ve yüksek gerilimli kâbusu andıran bir kültürdür. Aile ya da eğlence kültürünün tersine bu okullarda öğretmenler, çok az sosyal faaliyetin içinde yer aldığı izole edilmiş bir ortamda çalışır. Çalışanlar arasında sıcaklık olmayıp genellikle sözlü tacize rastlanır. Böyle bir kültür, soğuk, düşmanca ve hastalıklı bir kültür olarak tanımlanır.

2.6.2.2. Stoll ve Hargreaves'in sınıflaması

Stoll ve Hargreaves (1994, s. 57), konuya öğretmenler açısından yaklaşarak (i) *bireyci kültürü*, (ii) *işbirliğine dayalı kültür*, (iii) *zorunlu işbirliğine dayalı kültür* ve (iv) *Balkanlaştırılmış/ayrışmış kültür* olmak üzere dört öğrenme ve öğretim kültüründen söz etmiştir. *Bireyci kültür*; özerklik, yalıtılmışlık, rekabet gibi özellikleriyle tanımlanır. *İşbirliğine dayalı kültür*; paylaşma, dışsal kontrol olmadan çalışma, görüş ve materyalleri paylaşma gibi özellikleriyle tanımlanır. *Zorunlu işbirliğine dayalı kültür*; formal toplantılar, zorunlu işbirliği, sabit(fiks) zaman ve mekân gibi kavramlarla tanımlanır. *Balkanlaştırılmış/ayrışmış kültür*; birbirinden ayrılmış birimler, gruplar, küçük gruplar, kıdemli ve acemiler arasında ayrışma gibi kavramlarla tanımlanır.

2.6.2.3 Stoll ve Fink'in sınıflaması

Stoll ve Fink (1996, s. 81), okul kültürüyle ilgili (i) *hareketli okullar*, (ii) *sabit hızla seyreden okullar*, (iii) *ağır hareket eden okullar*, (iv) *mücadeleci okullar* ve (v) *işlevini kaybeden okullar* olmak üzere beşli bir sınıflama yapmıştır.

Hareketli okullar; bu okullar oldukça etkilidir. Bu tür okullardaki insanlar, gelişmeyi sürdürmek, değişen bağlamsal koşullara uyum sağlamak ve cevap vermek için birlikte aktif olarak çalışırlar. Bunlar, birlikte nereye gittiklerini ve gidecekleri yere varmak için gerekli olan beceri ve yapıların ne olduğunun farkındadır.

Sabit hızla seyreden okullar; bunlar, etkili bir okulun bazı özelliklerini taşır; genel olarak öğretmen, yönetici ve çevresindeki toplum tarafından etkili okullar olarak algılanırlar. Öğretimin kalitesine rağmen öğrencilerin başarılı olduğu, sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bölgelerde yer alan okullardır. Öğrenci başarısı, daha geniş nüfus ve aynı ekonomik özelliklere sahip diğer öğrencilerle karşılaştırıldığında standart başarı ölçümlerine göre yeterince iyi olmasa da üst düzeydedir. 1965'li yıllarda olsaydı bu

okullar iyi okullar olarak nitelendirilebilirdi. Ancak bunlar, öğrencilerini değişen bilgi çağı toplumu için hazırlamaya yönelik olmayıp bu durum, öğrenciler ve toplum için yararlı değildir.

Ağır hareket eden okullar; bunlar ne etkili ne de etkisiz okul özellikleri taşır. Okul geliştirmeye yönelik çabalar olmakla birlikte bunlar, yeterli, hızlı ve uygun değildir. Bu okullar, iyi tanımlanmamış ve bazen birbiriyle çatışan amaçlara sahiptir. Ayrıca söz konusu okullar, orta derecede başarılı okullar olup gelecek açısından sorunlu gözükmektedir. Bu okulların sık sık dış kaynaklar tarafından etkilenmesi, desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekir.

Mücadeleci okullar; bunlar, etkili okullar olmayıp kendileri de bunun farkındadır. Bunlar, okulu geliştirme gereğine inanmakla birlikte, bunu gerçekleştirecek yönetim ve beceriden yoksundur. Söz konusu okullar, önceden bilinen bazı şeyleri dener, fakat bilineni tekrar ettikleri için bir gelişme olmaz. Bu okullar, dış danışmanlardan çok yararlanırlar.

İşlevini kaybeden okullar; bunlar, tam anlamıyla etkisiz okullardır. Çoğunlukla sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerde bulunur. Okul kadrosu, ilgisiz ve bilgisiz olup değişim yönünde hiçbir çabaları yoktur. Bu okullarda, okul programı oldukça basit olup genelde öğretmenler, öğrencilerin başarısızlığını aile ve ev yaşantılarıyla ilişkilendirerek kendi başarısızlıklarını görmezden gelirler. Böylesi bir okul kültürünün düzeltilmesi mümkün değildir. Bu zararlı okul kültürünün ortadan kalkması için bu tür okulların derhal kapatılması gerekir. Daha sonra aynı yerde bir başka okul, yeni bir isim ve yeni bir vizyonla yeniden açılabilir.

2.6.2.4 Karadağ'ın sınıflandırması

Bu sınıflandırma temelde *açık sistem teorisi* (Katz ve Kahn, 1978, s. 42) temel alınarak oluşturulmuştur. Sistem teorisi kapsamında sistemler genel olarak ikiye ayrılırlar: Çevreleriyle etkileşim hâlinde olanlar, sistemler *açık* ve çevreleriyle etkileşim hâlinde olmayanlar ise sistemler *kapalı* olarak ifade edilir. Kapalı sistem okullar kendini besleyen, kendisiyle yetinen, çevresiyle etkileşimde bulunmayan, durağan, sıkı bir manastır toplumuyla özdeşleşmiş örgütlerdir. Bu nedenle kapalı sistem okullar, çevresel değişime çok az duyarlıdırlar. Buna karşın, açık sistem okullar, çevreleriyle sürekli bir etkileşim içinde ve sürekli olarak çevreden girdiler almak suretiyle alınan girdileri çıktılara dönüştürerek değişime uğrarlar. Açık sistem bir örgütte girdi, dönüşüm ve çıktı faktörüyle birbirini tamamlar. Açık sistem teorisine göre kültür, okul verimliliğine ve

sistemik dengeye katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle bir okul geliştirmek için de okulla ilgili sosyokültürel alt sistemin etkilenmesi gereği üzerinde durulmaktadır. Bu yaklaşımda, örgütsel bağlılığın inşa edilmesinde, yönetim felsefelerinin iletilmesinde, rasyonellik ve uygunluk eyleminde, personelin motive edilmesinde, sosyalleşmeyi kolaylaştırmada ve sosyal dengeyi arttırmada kültürün önemi üzerinde durulmaktadır. Şekil 2.3'te sunulduğu üzere sistem teorisi çerçevesinde bu araştırma yaklaşımı örgütlerin çevreleri ile geniş olarak belirleyici bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymakta, kültürel çevrenin bütünleştirici rolü üzerinde durmaktadır.

Şekil 2.3 Karadağ'ın Okul Kültürü Sınıflandırması

2.6.2.5 Hoy ve Miskel'in sınıflaması

Eğitim kurumlarının kültürüyle ilgili bir sınıflama, Hoy ve Miskel (2012, s. 74) tarafından yapılmış olup üç tür okul kültüründen söz edilmiştir. Bunlar, (i) *etkinlik odaklı kültür*, (ii) *güven odaklı kültür* ve (iii) *kontrol odaklı kültür* olarak adlandırılmıştır.

Etkinlik odaklı kültür; okul, eğitimle ilgili hedeflere ulaşmak için amaç merkezli çalışır. Örgütsel işlevler, bireylerin bilgi, öğrenme, kendi kendine düşünme ve kendi kendini yönetmesine bağlıdır. Kendi kendine etkinliğin dört temel kaynağı, ustalığa dayanan deneyimler, başkalarından öğrenilen deneyimler, sosyal ikna ve duygusal harekettir. Bu dört bilgi kaynağı, kolektif etkinliği oluşturmada önemli olsa da bilginin oluşum süreci ve yorumu da önemlidir. Öğretmenler, öğretim sürecine katıldıklarında neye ihtiyaç duyacaklarını değerlendirir.

Güven odaklı kültür; öğretmenler tarafından paylaşılan ortak inançlar ve öğretim kadrosunun birbirine duyduğu güven ön plandadır. Güçlü örgütsel güvenin olduğu

okullarda, öğretmenler öğrencilere, müdüre, velilere ve birbirlerine güvenir; böylece gruplar karşılıklı olarak işbirliği içinde çalışır.

Kontrol odaklı kültür; kontrol odaklı kültürde öğretmenler ve müdürler, öğrencilerin kontrol edilmesi gerektiği inancına sahiptir. Bu kültür, gözetimci ve insancıl kültür şeklinde iki türde incelenebilir. Gözetimci kültür, verilen emirlerin yerine getirildiği, katı ve üst düzeyde kontrolün sağlandığı geleneksel okullarda görülür. Gelenekselliği benimseyen öğretmenler, okulu katı öğrenci-öğretmen hiyerarşisi içinde otokratik bir örgüt olarak algılar. Bu okullarda tek yanlı ve yukarıdan aşağıya doğru bir iletişim ve güç akışı vardır. Öğrenciler, öğretmenlerin söylediklerini sorgulamadan kabul eder. Öğretmenler, öğrencileri anlamaya çalışmaz, onları kontrol edilmesi gereken sorumsuz ve disiplinsiz bireyler olarak görür. İnsancıl kültürde ise öğrencilerin karşılıklı iletişim ve işbirliği içinde deneyimlerle öğrenmesi söz konusudur. İleri derecede öğretmen kontrolünün yerini, kendi kendini kontrol anlayışı almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ile verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel etnografiya ile desenlenmiştir. Etnografik araştırmalar, topluluklarındaki insanların yaşamlarının incelenmesine kültürel bir mercekle getiren araştırma çeşididir (Hammersley ve Atkinson, 2007, s. 187). Etnografik araştırma yerel zaman ve mekânda bulunan kültür teorilerine ya da insanların nasıl düşündüğüne, inandığına ve davrandığına dair açıklamalar getirir (LeCompte ve J. Schensul, 2010, s.12). Neler olduğunu, ne anlama geldiğini ve sosyal gruba olan önemini etik (dışsal) bir perspektiften ziyade içeriden bir bakış açısından anlamaya çalışır (Grenfell, 2012, s. 9).

Etnografiya araştırmacısı genellikle alan çalışması da denilen bir süreçte hedeflediği kitlenin içerisine girerek onlarla birlikte bir yaşantı oluşturur. Onları günlük etkinliklerine katılır ve gözlemler. Böylelikle araştırması kültürel öğelerin gerçek yaşamlarında gerçekleştirmiş olur. Bunun yanında alan çalışması en az bir yıl sürmesi gereken uzun bir süreçtir(Erickson,1984, s. 57).

Yaklaşım: Etnografik yöntem Chicago Okulu, etkileşimcilik, temelli teori, yapısalcılık, gerçekçilik, etnometodoloji, resepsiyon etnografisi, feminist çalışmalar ve postmodernizm gibi çok sayıda teorik yaklaşım tarafından kullanılmıştır (Gobo, 2008, s. 34). Bu, eğitim etnografisi ile ele alınabilecek perspektif çeşitliliği de göstermektedir.

Stratejiler: Araştırmacı ile araştırılan arasındaki ilişki, etnografik bir çalışmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Antropolojik çalışmalarda, araştırılan kültürün üyelerine tarihsel olarak “yerliler” denmektedir. Ancak etnografi “muhabirler”, “muhataplar” veya “katılımcılar” terimlerini tercih eder. “Bilgi verenler” etnografin diğer kültürler hakkında bilgilendirilme arzusunun vurgularken “muhatap” “etnograf ve kültür üyesi arasında karşılıklı konuşma alışverişinde eşitlik anlamına gelir (Boellstorff vd., 2012, s. 17). Bu arada, katılımcılar ise “bir kültürün üyeleri ve onun içine katılan etnografiler arasında aktif bilgi paylaşımı yapan kişiler” anlamına gelir (Boellstorff ve ark., 2012, s. 17).

Eğitim etnografisinde iki ana araştırma stratejisi kullanılır; katılımcı olmayan gözlem (uzaktan) veya katılımcı gözlem (katılımcılarla doğrudan temas dâhil) (Gobo, 2008, s.5). Katılımcı olmayan gözlem araştırmacının katılımcı davranışını etkilememesini sağlamaya çalışır, katılımcı gözlem ise etnografin doğal çevreye gömülmesine ve daha derin bir anlayış için günlük törenler ve ritüellerle etkileşime girmesine izin verir (Gobo, 2008, s. 5).

Araçlar ve Bilgi kaynakları

David Bloome'a göre, etnografik araçlar öncelikle nitel araştırma teknikleridir (Grenfell, 2012, s. 11). Bilgi veya veri öncelikle gözlem yoluyla toplanır. Diğer kaynaklar ise:

Gayri resmi görüşmeler

Bireysel veya grup görüşmeleri

Belgesel materyaller / kültürel eserler

Günlükler, mektuplar, sınıf denemeleri, organizasyon belgeleri, gazeteler, fotoğraflar ve görsel-işitsel yardımlar (Gobo, 2008, s. 5)

Nüfus veya örnek araştırmalar

Görsel işitsel yöntemler (LeCompte ve J. Schensul, 2010, s. 178)

Etnografik Araştırma Süreci: Bu araştırma türünde analiz etme, bilgi toplama ve yorumlama birlikte hareket eder ancak verilerin toplanıp sonra da analiz edilmesi gibi farklı basamaklardan oluşan bir sıralaması yoktur. Bilgi toplama ve analiz süreçleri iç içe geçmiştir. Örneğin araştırmacı katılımcı gözlemlerini yaparken ve bunlarla ilgili günlük notlarını tutarken bir yandan da o zamana kadar yapılan gözlemlere dayanarak olayların nasıl ve neden olduklarına yönelik yorumlarını yapar. Etnografya açık uçludur ve kültürel öğelerden öğrenilenler ışığında araştırmaya yön verilir (Saban, A. ve Ersoy, A., 2019, s. 196-197).

Sosyal hayatın nasıl şekillendiğinin gün yüzüne çıkarılması etnografyanın merkezinde bulunmaktadır. Çünkü etnografya da analizin yapıldığı şey yaşantının nasıl düzenlendiğidir (Berger ve Luckman, 1967, s. 167). Geertz'e göre kültürü aslında farklı yöntemlerle insanlığın zaman içinde yapılandığı “anımlar ağıdır” (Geertz, 1973, s.5). Özetlemek gerekirse kültür bir toplumun nasıl bir sosyal organizasyon içinde bulunduğu ile ilgilidir ve günlük hayatın sıradan ayrıntılarında kendine yer bulur (Malinowski, 1992, s. 174).

Zayıf Yönleri: Etnografin, kendi önyargılarının etkilenerek sorgulama yoluna girmesi zayıf bir katılımcı gözlemi olur ve sonuç olarak verilerinin veya sonuçlarının

doğruluğu düşüktür (Spindler, 2006, s. 240). Araştırmacılar, etnografik araştırmalarda metodolojide ele alınması gereken birçok konu olduğunu belirtirler.

Domingo'ya (2003, s. 196) göre;

- Araştırmacılar çalışmayı etkileyen önyargıların farkında olmalıdırlar.
- Katılımcılar, gözlemlendiklerini bildiklerinde doğal davranmayabilirler.
- Tanık olunan her şeyi not etmek veya dâhil etmek zordur.
- Anekdotlara çok fazla güvenme riski vardır.
- Bu yöntem zaman alıcıdır ve en iyi bulguları elde etmek için uzun süreli gözlemler gerektirebilir.

LeCompte ve J. Schensul'a (2010, s. 198-315-316) göre; veri toplama biçimlerini etkileyebilecek planlar değişebilir. "Alana girme ve çalışma kapsamındaki bireylerle tanışma süreci, genellikle proje ilk tasarlandığında beklenmeyen soruları gündeme getirmektedir". Bunun yanında katılımcılar araştırmanın ardından araştırmacının sürekli destek vermesini bekleyebilirler Ayrıca katılımcılar, çalışmadan ilave faydalar bekleyebilirler (örneğin, "kullanılabilir hale getirmek ve katılımcılara yardımları için para vermek").

Güçlü Yönleri: Spindler, eğitim etnografisinin, araştırmacıların sınıf yapısının önemli analizini yapmasını sağlayacak çeşitli kavramsal ve metodolojik araçlar sunduğunu ileri sürmektedir. En önemlisi de, etnografya "sadece öğrencilerin kültürünü değil, aynı zamanda kültürün öğretmenlerin sınıflarını anlamalarına aracılık etme yollarını bulma, analiz etme ve temsil etme yollarını bulma ihtiyacı" konusunu ele almaktadır (Spindler , 2006, s. 274).

Etnografi, geleneksel lineer araştırmaların aksine genellikle bir hipoteze doğru geriye doğru çalışır, bu nedenle araştırmacı hipotezlerine bağlı değildir ve "sadece ne aradıklarını" görme riskini atlatır. Etnografi, toplumsal yaşamı değişkenlere ayırmak yerine "topluluktaki insanların birbirlerini nasıl etkilediğine odaklanır" şeklinde bütüncül bir yöntemdir. Aynı şekilde etnograflar bilmek istediklerimizi doğrudan gözlemler ve onlarla etkileşime girer. Etnografların odak kültürüne kendi katılımlarının etkisiyle verilerini yararsız kılacakları eleştirisini savunan Boellstorff ve ark., etnografin birçok kişi arasında sadece bir aktör olduğunu ve bu nedenle, her zaman bir akış durumunda olan kültürler içinde önemli miktarda değişiklik sağlama olasılığının düşük olduğunu öne sürmektedir (Boellstorff ve ark., 2012, s. 32).

3.2. Çalışma Grubu

Köy Enstitülerindeki örgüt kültürünü kapsayan çalışma için 1939-1952 Köy Enstitüleri dönemine ayrıntılı yer verilmiştir. Köy Enstitülerinin tamamen değiştirilip ilk öğretmen okullarına dönüştürüldüğü tarih 1952-1953' tür. Bu bağlamda değişimin etkisini incelemek için 1920-1954 yılları arası araştırmada dikkate alınmıştır. Örgüt kültürü birbirine benzer özellikler gösterse bile kurumdan kuruma özgünlükler taşıyabileceğinden, ayrıca derinlemesine bir çalışmanın tüm enstitüler için yapılmasının bu araştırmanın sınırlılıkları kapsamında olanaksız olmasından dolayı yalnız Çifteler Köy Enstitüsü çalışma birimi olarak alınmıştır.

3.2.1. Okul

Çifteler Köy Enstitüsü diğer enstitülerde görülmeyen bazı özelliklere sahipti. Çifteler, Sakarya Irmağının kaynağının yanında kurulmuştur. İç Batı Anadolu'yu iç kısımlara bağlayan yoların geçiş güzergâhı üzerinde bulunan ilçe merkezi, bugün Eskişehir-Konya-Adana karayolları üzerindedir. İl merkezine uzaklığı 75 km olup köy ve bucak olduğu dönemlerde konumundan dolayı tarımsal ve hayvansal ürünlerin pazarlanması bakımından Eskişehir merkezden sonra önemli ticaret merkezlerinden birisi durumundadır (Yakut, 2014, s. 15). Enstitünün bir diğer özelliği de ilk eğitim kursunun, ilk köy öğretmen okulunun kurulduğu yerde olmasıdır. Enstitünün kurulduğu Mahmudiye ve Hamidiye köyleri Eskişehir-Çifteler yol güzergâhındadır ve Çifteler bölgesine 16-27 km uzaklıktadır. Bunun yanında Hamidiye Köyü, bu hattan ayrılan Eskişehir-Ankara karayolunun da kavşak noktasındadır ve Mahmudiye'ye 11 km uzakta bulunmaktadır. Hem bu köylerin hem de enstitünün ve eğitim kursunun bulunduğu alanlar, mülkiyeti padişah II. Mahmut Vakfına iat topraklar üzerinde yer alan Çifteler Çiftliği-i Hümayunu adıyla anılan büyük bir işletmeye aittir. Sakarya'nın bir kolu olan Seydisuyu'nun verimleştirdiği ve tarımsal üretimin yanı sıra bu alanda saray ve ordu için at yetiştiriciliği de yapılmaktaydı. Tonguç, enstitünün kuruluşundan önce Ferit Oğuz Bayır'a ve M. Rauf İnan'a yazdığı mektuplarda, Mahmudiye'de bir eğitim kursunun açılacağını belirtmiştir. Bu mektubunda Tonguç "Ziraat Vekâletinin Çifteler Harasının bulunduğu Mahmudiye'de bir eğitim kursu açıyoruz. Aynı vekâletin Hamidiye köyünde de bir Çifteler Çiftliği vardır" demektedir (Tonguç, 2009, s. 283).

Hem Mahmudiye'de hem Hamidiye'de olmak üzere iki yerleşim yeri tercih edilmiştir. Daha sonraları bu tercihin ne kadar isabetli bir karar olduğu anlaşılmıştır. Hızlı bir gelişme gösteren eğitim kursları ve enstitü sadece yerleşim yerlerinin birinde sıkışıp

kalmamış kurulduğu her iki bölgede de halkla bütünleşebilmiştir. Böylelikle etkileri daha hızlı yaygınlaşabilmiştir. Bunun yanında 2000 dönümü Mahmudiye’de, 5000 dönümü de Hamidiye’de olmak üzere sahip olduğu toprak varlığı bakımından da emsallerinde farklı bir yerde bulunmuştur (Yakut, 2014, s. 16).

Bunların yanında yerleşim yerinin yöreye ayrı bir özellik kazandıran uygun toplumsal bir yapısı da bulunmaktaydı. Ayrıca yakınlarda ki köylerde halk eğitim öğretime düşkün, yasalara saygılı, barışçıl nitelikte Kırım ve Romanya kökenli, dönemin şartlarına göre ileri tarım teknikleri uygulayan göçmenler yaşamaktaydı. Enstitünün kurucusu olan M.Rauf İnan’a göre bu insanlar, “Türkiye’ye ilk ileri tarım tekniğini sokanlardan oldukları gibi Cumhuriyetin köyü canlandırma, onun adamını yetiştirme teşebbüsünü destekleme bakımından da başta ve önde gelen yurtsever insanlardır.” (İnan, 1988, s. 81).

Görüldüğü gibi gerek yerleşim yerinin özelliği gerekse içinde bulunduğu dönemin toplum yapısı Köyün Aydınlanması fikrini en iyi temsil edecek en iyi yerin Çifteler bölgesidir. Enstitü bu nedenlerden dolayı diğer enstitülerin hem kuruluş yerleri hem de toplum yapısı özellikleri bakımından ayrı bir yerdedir ve incelemeye değer bir kurumdur.

3.3. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

'Güvenilirlik' terimi nicel araştırmayı test etmek veya değerlendirmek için kullanılan bir kavram olmasına rağmen, her türlü araştırmada kullanılabilen bir kavramdır. Test etme fikrini bir bilgi ortaya çıkarma yolu olarak görürsek, herhangi bir nitel çalışmanın en önemli testi niteliğidir (Eisner, 1991, s. 58).

İyi bir niteliksel çalışma gizemli veya kafa karıştırıcı bir durumu anlamamıza yardımcı olabilir (Eisner, 1991, s. 58). Stenbacka'ya (2001) göre, nitel araştırmalarda güvenilirlik kavramı yanıltıcıdır. Nitel bir çalışma bir ölçüt olarak güvenilirlikle tartışılırsa, bu çalışmanın istenilen bulguları verememesiyle alakalıdır. (s. 552). Öte yandan Patton (2001, s. 36) geçerlilik ve güvenilirliğin herhangi bir nitel araştırmacının bir çalışma tasarlarırken, sonuçları analiz ederken ve çalışmanın kalitesini değerlendirirken üzerinde durması gereken iki faktör olduğunu belirtmektedir. Burada önemli olan araştırmacının okuyucuları araştırmanın bulgularının dikkate değer olduğuna ikna edebilmesidir. (Lincoln ve Guba, 1985, s. 290). Soruyu cevaplamak için Healy ve Perry (2000, s. 165) her çalışmanın kalitesinin kendi paradigmasının şartlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmektedir.

Nitel araştırmada geçerlilik, araçların, süreçlerin ve verilerin uygunluğu anlamına gelmektedir. Araştırma sorusu istenen sonuç için geçerli mi, metodoloji seçimi araştırma sorusunu cevaplamak için uygun mu, tasarım metodoloji için geçerli mi, örnekleme ve veri analizi uygun mu ve son olarak sonuçlar örnek için geçerli mi sorularının cevaplarını verebilmesi gerekmektedir (Waterman, 2013, s. 63).

Nitel araştırmanın inandırıcılığının sağlanabilmesi için farklı stratejiler bulunmaktadır. Örneğin eğer araştırmacı katılımcılar ile uzun süreli etkileşim halinde ise bu verilerin daha güvenilir olmasını sağlamaktadır. Bunun yanında verilerin çeşitli kaynaklardan alınması da inandırıcılık için önemli bir husustur. Ayrıca, farklı uzmanların hem verileri hem de bulguları incelemesi ve sonuçların bunlar tarafından incelenmesi de araştırmanın inandırıcılığı açısından önemlidir (Christensen ve Brumfield, 2009, s.73). Nitel araştırmalarda sonuçların genellemesi amaçlanmaktadır. Benzer olaylar karşısında çıkan sonuçların nasıl uygulanabileceğine dair bilgilerin sunulması da araştırmanın geçerliliğini sağlamaktadır. Bundan dolayı yapılan işlemlerin ayrıntılara yer verilerek aktarılması gerekmektedir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 85).

Çalışmanın inandırıcılığını sağlayabilmek adına sonuçlara ulaşırken izlenen bütün süreçler ayrıntılı olarak verilmiştir. Araştırma sahası, araştırma yerinin özelliği, araştırma esnasında ilenen süreçler ve araştırmacının verileri toplarken açmak zorunda olduğu prosedürler ayrıntılı bir Şekilde araştırma da verilmiştir. Bunun yanında araştırma sonuçlarının benzer ortamlara nasıl uyarlanabileceği konusunda ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Köy Enstitüleri kurumların da ki örgüt kültürü ve yapısının hangi durumlarda günümüz koşullarında hangi okullara nasıl uyarlanabileceği ve bunların nasıl uygulanabileceği konusunda ayrıntılı bilgiler de verilmiştir. Ayrıca araştırma da her kesimden insanın fikir ve görüşlerine yer verilmiş ve gerek veriler toplanırken gerekse analizi yapılırken eleştirel bir gözle bakılarak olaylara ve durumlara objektif olarak yaklaşılmıştır.

İnandırıcılık için izlenen bir diğer yöntem ise uzman görüşlerinin alınması olmuştur. Özellikle alanında uzman kişilerin ve tez İzleme Komitesi yelerinin görüşleri araştırmanın her safhasında alınmıştır. Araştırma amaçlarının belirlenmesi, verilerin analizinin yapılma süreçleri ve bulguların yazılmasında uzmanlar görüşlerini açık bir Şekilde dile getirmişlerdir. Veriler farklı uzmanlara incelenmesi için gönderilmiş ve bulguların geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Kullanılan dil bakımından incelenmesi için Türkçe alanında uzman iki kişinin görüşleri alınmış ve kullanılan dilin araştırmanın niteliğine uygun olduğu anlaşılmıştır.

3.4. Nitel Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda bir olayın ya da olgunun hangi sıklıkta ortaya çıktığını sorgulamak yerine belli bir etkinliğin niteliği, olayların anlamı ve katılımcıların dışa vurdukları eylemler üzerine odaklanılır (Büyüköztürk, 2008, s. 45). Kültür gibi son derece karmaşık ve dışarıdan kolayca anlaşılamayan alanları çalışan bir araştırmacının temel amacı, kültürü oluşturan bireylerin bakış açılarını ve algılarını ortaya çıkarmak üzere bu bireylere yakın bir konumda çalışmak olmalıdır. Kültür, ancak içeriden derinlemesine ve ayrıntılı bir bakış açısıyla özömlenebilir, anlaşılabilir. Bu şekilde gerçeği derinlemesine bir incelemeye tabi tutmak, başka araçlarla keşfedilemeyecek bir derinlik sağlar (Yıldırım,2000, s. 56). Araştırmada konuyla ilgili yazılı ve basılı kaynaklar incelenmiş ve elde edilen veriler bir bütönlük içerisinde değerlendirilmiştir. Doküman inceleme, araştırma yapılan olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla çalışılan problemle ilgili görsel ve yazılı materyal araştırmaya dâhil edilmiştir. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Tarananlar: Geçmişteki olguların anında iz bıraktığı fotoğraf(resim), plak, ses ve resim, araç gereç, bina, heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb.leridir. Olguya en yakın, onu en yakından yansıtan ve hatta onunla bütönlöşen belgeler, kalıntılardır. Yazılı ve basılı belgeler ise, sonradan oluşturulduklarından, kalıntılara oranla, gerçekten, daha uzak olabilirler (Madge, 1965, s.91). Duverger (1973, s. 74)'in “belgesel gözlem” dediği bu tekniği, Rummel (1968, s. 25) ve daha birçoğu “doküman metodu” olarak tanımlanmaktadır. Best (1959, s. 118) de tekniği “mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak, sistemli incelenmesi ” olarak ifade etmektedir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelenmesi, hemen her araştırma için kaçınılmaz olan bir veri toplama tekniğidir. Belge yoksa tarih de yoktur (Madge, 1965, s.75).

Köy Enstitülerinden doğrudan ya da dolaylı bir biçimde bahseden kitap ve dergilere atıfta bulunulmuştur. Bununla birlikte günümüzde köy enstitüleri ile ilgili süreli yayınlar, kongre bildirimleri, sempozyum bildirimleri ve internet araştırmada sıklıa başvurulan bilgi kaynakları olmuştur.

Ancak bugün enstitülerin içinden çalışma olanağı yoktur. Doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda belge analizi tek başına kullanılabilir bir yöntemdir (Turgut,2009). Bu nedenle veriler belge incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir.

Herhangi bir kurumu çalışmak isteyen araştırmacı için yıllık kurum raporları, basın açıklamaları, stratejik planlar, kurum içi yazılı kural ve yönergeler belge analizine konu olabildiği gibi anılar, günlükler özel mektuplar v.b. de konu olabilir (Yıldırım, 2000, s. 35).

3.5. Verilerin Toplanması

ifteler Köy enstitüsü arşivine girilmiş ve örgüt kültürü ile ilgili dokümanlar, materyaller, resimler ve bilgiler taşınabilir tarayıcı yardımıyla aktarılmış ve analiz edilmiştir.

3. 6. Verilerin zmlenmesi

Köy Enstitülerinin rgt kültürü ile ilgili olarak elde edilen kuramsal veriler araştırmanın konu başlıklarında verilmiştir. Verilerin analizinde verinin orijinaline mümkün olduğu kadar sadık kalınarak ve gerektiğinde doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur. Aynı zamanda elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlar söylem analizi yöntemiyle yorumlanmış ve bu yorumlara yer verilmiştir. Yorumlama araştırmacı için öznel bir süreç olduğundan herkes tarafından kabul edilmesi beklenmemelidir.

Söylemin kısa tanımını vermeyi zor bulan dilbilimciler, onun cümlenin ötesinde bir dil olduğunu kabul etmişlerdir. Cümlede ki daha büyük dil kullanımı olduğunu kabul etmişlerdir. Cümlede ki daha büyük bir dil kullanımı olarak adlandırılır. Doğal olarak oluşan sözle bağlantılı cümleler, söylemin oluşumunda çok önemli bir rol oynar. Söylem sadece cümlelerin bir birleşimi değildir aynı zaman da cümleler belirli bir bağlamda birleşmeli ve toplumsal bir anlam taşımalıdır(Osaba & Sobola, 2014, s. 200). Crystal (1992, s. 32), söylemi; bir cümleden daha büyük, genellikle bir vaaz, argüman, şaka veya anlatı gibi tutarlı bir birim oluşturan (zellikle konuşulan) dilin sürekli bir şekilde genişlemesi olarak açıklanır. Açıklaması, söylemin herhangi bir ayrıık cümle dizisinden değil, sosyal bir bağlamda koordineli bir dilden oluştuğunu doğrular. Söylem, dilin hukuk, bilim, tıp, eğitim, moda, mühendislik, spor, siyaset, medya ve daha fazlası gibi etkileşimli amaçlar için kullanıldığı tüm öğrenim alanlarında bulunur(Edbe, 1996, s. 125). Schiffrin (1994, s. 20) söylemi belirli bir dil birimi (cümlenin üstünde) ve özel bir odaklanma (dil kullanımına) olarak ifade etmektedir. Jakobson (1960, s. 42) Hymes'in (1961, s. 117) de desteklediği altı dil işlevi önermektedir. Stubbs (1995, s. 46) bu işlevleri gözlemlemiş, dilin anlamlı veya duygusal, yönlendirici veya kavramsal, şiirsel, tetematik,

metalistik, referans ve bağlamsal işlevleri üzerine kendi önerilerini yaparak Jakobson ve Hymes'in önerilerine katkı sağlamıştır. Halliday (1970, s. 140-165) ayrıca dilin düşünsel, kişilerarası ve metinsel işlevler olarak yerine getirmesi gerektiğine inandığı üç geniş işlev önermektedir. Bu işlevler, farklı söylem türlerinde dil ile gerçekleştirilebilir. Örneğin, yazılı metinler, aile (aile üyeleri arasındaki etkileşim), sınıf (öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşim), hastane (doktor ve hasta arasındaki etkileşim), pazar (satıcı ve alıcı arasındaki etkileşim), politik (politikacılar arasındaki konuşma) gibi çeşitli söylem türleri bulunabilir.

Zellig Harris (1952, s. 56), söylem analizi terimini, tek bir cümlenin ötesinde tanımlayıcı dilbilimsel analize devam etmek, aynı zamanda kültür ve dil arasında ki korelasyonu göstermek için bağlı konuşmayı veya yazıyı analiz etmeyi bir yöntem olarak kullanan ilk bilim insanıdır. Sinclair ve Coulthard (1975, s. 82) kişiler arası diyaloglarda doğal olarak oluşan konuşmanın yapısal bir analizini yapmaya çalışan ilk kişilerdir. Spontan söylem birimlerini ve ilişkilerini sırayla incelemişlerdir.

Söylem Bilgi Arkeolojisinde “tüm ifadelerin genel alanı” veya “bireyselleştirilebilir bir ifade grubu” veya “belirli sayıda ifadeyi açıklayan düzenlenmiş bir uygulama” olarak tanımlanmaktadır (Foucault, 2002, s. 90) .

Mills'e (2003, s. 53) göre, ilk açıklama bir etki ile yapılan tüm ifadeleri belirtirken, sonucusu diğerlerinden ziyade belirli ifadelerin ifade edilme olasılığını belirtmektedir. Söylem terimi, tek bir oluşum sistemine ait olan ifade grubu olarak tanımlanabilir; ... Klinik söylem, ekonomik söylem, doğal tarih söylemi, psikiyatrik söylem gibi ”(Foucault 2002, s. 121). Bu tanımlarda Foucault tarafından kullanılan ve açıklığa kavuşturulması gereken iki kavram vardır. Birincisi ifade, ikincisi söylemsel oluşum kavramını ifade eden biçimlenme sistemidir. Foucault'ya (2002, s. 90-98) göre bir ifade, söylemin “temel birimi” dir. Foucault'nun belirttiği gibi, ne cümle ne de önerme ile konuşma eylemi aynı şeydir, bu nedenle aynı ölçütlerle değerlendirilemez.

3.6.1 Söylem özellikleri

Söylemi karakterize eden bazı özellikler vardır. Bu özelliklerin sayısı değişkendir, ancak onları önemli kılan, söylem alanına gömülmüş olmaları ve bilgilerinin, söylemi çok iyi bilmeyen akademisyenler için söylem analizini kolaylaştırmasıdır.

Söylem çözümlemesi üzerine eserler üretenler arasında Wale Osisanwo Söylem Çözümlemesine Giriş ve Edimbilim adlı giriş kitabında söylemin basit ama kapsamlı özellikleri verilmektedir. Bu özellikler şunlardır(Osisanwo, 2003, s. 189):

Konuşma: Bu insanlar arasındaki etkileşimdir. İki kişide konuşmaya katılmalı ve konuşma birbirine cevap niteliğinde ardı ardına olmalıdır. Bazı durumlarda, jest, başını sallama veya yüz ifadesi gibi paralinguistic ipuçları bir yanıt olarak kullanılabilir.

Söylem katılımcıları: Bunlar konuşmaya katılan insanlardır. Muhatap olarak bilinir; her biri konuşmacı ve muhatap olarak farklı şekilde ele alınır.

Söylemin açılışı ve kapanışı: Konuşma başlamadan önce yapılması gereken ön değişim, söylemin başlamasıdır. Selamlama veya çağırma şeklinde olabilir. Konuşmayı başlatmak için bir platform oluşturur. Söylemin sona ermesi, katılımcılardan birinin konuşmanın sona erdiğini göstermek için yaptığı sonuç yorumudur. "Güle güle", veya "Görüşürüz" gibi ipuçları kullanılabilir.

Bekletme yeri: Bu, bir katılımcının söylemde konuştuğu, diğer katılımcıların söylediklerini bitirmesini beklediği bir durumdur.

Dönüş: Konuşmacının konuşmayı bıraktığı ve başka bir konuşmacının konuşmaya başladığı bir noktadır. Sohbet, her katılımcı çakışmayı önlemek için sırasını bekler.

Bir sonraki konuşmacıyı seçme: Kimin konuştuğunu seçme yöntemidir. İki şekilde yapılır: ya bir sonraki konuşmacıyı görüşünü yayınlamak için arayarak ya da bir sonraki konuşmacıyı işaret etmek gibi sözel olmayan ipuçları kullanarak ya da sadece iki katılımcı söylemde yer alıyorsa konuştuktan sonra sessiz kalarak.

Çakışma: Buna kesinti de denir. Başka bir konuşmacı ilk konuşmacının konuşmasını bitirmesine izin vermediğinde ortaya çıkar, Böylece iki veya daha fazla katılımcı futbol konuşmalarında olduğu gibi aynı anda konuşur.

Konu müzakeresi: Konuşmada terk edilmiş hissedilen ve her ne pahasına olursa olsun ifade etmeye istekli olan bir katılımcı tarafından kullanılan bir cihazdır. Yeni bir konuyu tanıtarak yapılır.

Söylem belirteçleri: Bunlar, ilişkiyi göstermek için söylemde bir ifadenin sınırını işaretlemek için kullanılan aygıtlar veya işaret sözcükleridir. Bir söylem parçasının başka bir parçaya nasıl bağlandığını gösterirler. Söylemin, yani söylenen veya yazılan ile söylenecek ya da yazılacak arasında bağlantı olduğunu gösterir. Örneğin, “düşünün”, “hala”, “bu arada”, “ancak”, “yine de”.

Konuşma hataları: Bunlar konuşma sırasında veya dönüş sırasında yapılan hatalardır. Tereddütleri, tekrarları ve boşluk kullanımını içerir “em”, “Ben ...”, “Biliyorsunuz”, “demek istiyorum” vb.

Onarım mekanizması: Konuşma hatalarını düzeltmek için kullanılan yöntemdir. Bu, ifadenin yeniden düzenlenmesi veya geri çekilmesi ya da diğer katılımcılar tarafından düzeltilmesi yoluyla yapılabilir.

Rol paylaşımı: Rol, yaş, cinsiyet, eğitim, başarı, meslek veya sosyal statü temelinde bir sosyal yapıdaki katılımcılara tahsis edilir.

Konuşma başlatma: Konuşma başlatma sürecidir. Katılımcılardan biri konuşmaya başlar, diğeri dinler.

Konuşmada ortaya çıkma: Muhatapı sorgulayarak bir muhataptan tepki, yanıt veya geri bildirim (sözlü veya sözsüz) talep etme işlemidir.

Söylemi sözlü ve yazılı olarak iki gruba ayırabiliriz (Osaba & Sobola, 2014, s. 208).

Sözlü söylem: Resmi veya gayri resmi tüm sözlü ifadeleri içerir. Nedensel konuşma, röportaj, vaaz, seminer, kamuya açık ders, sınıf içi konuşma, telefon konuşması, siyasi konuşma gibi örnekleri verebiliriz bu söylem türü için. Sözlü söylem sözlü olmasına rağmen, söylemin yorumlanmasına yardımcı olmak için yüz hareketleri ve vücut hareketleri gibi sözel olmayan bazı davranışlara da eşlik eder. Sıradan konuşma, insan toplumunda en sık kullanılan söylem türüdür. Sözlü söylem, konuşmacının telefon görüşmesi, radyo ve televizyon yayını gibi fiziksel olarak bulunmadığı yüz yüze veya uzaktan iletişim şeklinde de olabilir.

Yazılı Söylem: Yazılı söylem, bir kâğıt veya diğer medya araçlarında grafiksel olarak temsil edilen ya da belgelenen herhangi bir söylem şeklidir. İletilen mesajın daha sonra referans olarak kullanılabilen dokümantasyonunu teşvik eder. Sözlü söylemin aksine, düzeltme ve yeniden yapılanma imkânı sunmaktadır. Yazar, çalışmalarının içeriğini ayarlayabilir.

Yazılı söylemdeki fikirler yapısal olarak paragraflar halinde düzenlenmiştir. Her paragraf, konu cümlesi adı verilen bir cümle halinde özetlenebilecek bir fikir taşır. Noktalama işaretleri, bunu okuyucuya anlamlı kılmak için yazılı söylemde kullanılır. Söylemi birleştirilmiş bir bütün haline getirmek için paragraflar bağlarla birbirine bağlanır. Yazılı söylemin bölümlere, birimlere, başlıklara, alt başlıklara ayrılabilmesine dikkat etmeliyiz. Yazılı söylem türünde ki bazı örnekler şunlardır; roman, oyun, şiir, kitap, gazetede başyazı, dergide makale, mektup, rapor vb. (Brown ve Yule 1983, s. 12-26).

Söylem çözümlemesinde hem metin hem de bağlam üzerinde çalışılmaktadır. Bağlam fikri, Malinowski'nin, herhangi bir dilin veya söyleme katılan kullanıcıların

kendilerini bulduğu bağlama atıfta bulunan duruma bağlıdır. Söylemin yorumlanmasında ve anlaşılmasında durum bağlamı vazgeçilmezdir (Daramola 2005, s. 67). Bir metin durum bağlamında oluşur. Halliday'e (1970, s. 140-165) göre durum bağlamının üç bileşeni vardır. Bunlar alan, tenor ve tarzdır. Üç bileşen, bir metnin özelliklerini açık hale getirerek dikkatimizi belirli bir konuşma durumuna odaklamamıza yardımcı olur. Bu bileşenlerin her biri, söylem çalışmasını açık hale getirir. Söylem alanı, devam etmekte olan etkinliği ve dilin etkinlik bağlamında gerçekleştirdiği amacı ifade eder. Söylem (tenoru)tarzı, katılımcılar arasındaki etkileşimi, özellikle kendi aralarındaki sosyal ilişkiyi ifade eder. Söylem tarzı, özellikle iletişim kanalı veya aracı olarak dilin iletişimdeki rolünü belirtir. Söylem tarzı konuşulabilir veya yazılabilir.

3.6.2. Söylem Analizi Yaklaşımları

Söylem çözümlemesi yaparken uygulanabilecek çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar hem teorik hem de metodiktir. Bu yaklaşımlardan yedisi: Edimbilim, konuşma eylemleri, göstergebilim, iletişim etnografisi, konuşma analizi, etkileşimli toplum dilbilim ve politik temelli söylem yaklaşımı aşağıda kısaca incelenmiştir.

Edimbilim: Bu teori, konuşma davranışını kurallardan ziyade genel “ilkeler” açısından formüle etmektedir(Stubbs, 1983, s. 145). Başka bir deyişle edimbilim, dilin kullanım bağlamında incelenmesidir. Edimbilim de dil ifadenin nasıl kullanıldığından ve ilişkisinden ve kullanıldığı sosyal bağlamla ilişkisinden elde edilen anlamdan söz eder. Edimbilimcilerin kökeni, onu göstergebilimin bir dalı olarak tanımlayan Morris'e (1938, s. 42) kadar uzanmaktadır (Schiffrin 1994, s. 191, Osisanwo 2003-2005, s. 49). Edimbilim, dilin anlamı üzerine çalışma olan anlambilimden farklıdır. Konuşmacıya ve dinleyiciye bağlı olan anlam ve dilin kullanım yönüne bakar (Osaba & Sobola, 2014, s. 212).

Konuşma Eylemi Teorisi: Söylemdeki sözlerin üretilmesinden ziyade yoruma odaklanan konuşma organizasyonuna loji-felsefi bir bakış açısıdır. Dilin eylemleri gerçekleştirmek için kullanıldığı temel inançtan doğar. Bu teoriye dayanarak, her ifade, konuşmacının belirli bir amaca ulaşmak için niyetinin gerçekleştirilmesi olarak analiz edilebilir. Analizin odak noktası konuşma eylemi veya uzlaştırma gücüdür. Dilbilimcilerin karşılaştığı temel sorun, söylem işlevi ve dilbilgisel biçim arasında bire bir eşleşmenin olmamasıdır. Bu teori, konuşma analizinin temel biriminin resmi olarak tanımlanmış olandan ziyade işlevsel olarak motive edilmesi gerektiği konusunda fikir vermektedir (Stubbs, 1983, s. 157). Austin'e göre konuşma eylemlerinin altında yatan iki

koşul vardır; metin (bir eylemi gerçekleştirmek için yapılan söyleme) ve bağlam (sözü doğru veya uygun yapan şey). Bu, bir ifadenin belirli bir durumda hareket etmeye uygun olup olmadığını belirleyen bağlamdır (Austin, 1962, s. 139)

Gösterge Bilim: Göstergebilim terimi, gözlem işaretleri ile ilgili Yunanca bir terim olan semeiotikos kelimesinden türemiştir. Semiyotik, İngiliz filozof John Locke tarafından on yedinci yüzyılın başlarında ortaya atılmıştır (Daramola 200, s. 161). Göstergebilim, her türlü iletişim biçiminde bulunan işaret ve sembollerin, yani hem konuşulan hem de yazılan dil, jestler, kıyafetler, reklam panoları, insan ve hayvan davranışlarının incelenmesi ve analizi ile ilgilenen bir disiplindir. Charles Sander Pierce ve Ferdinand de Saussure, oluşum aşamasında göstergebilime katkıda bulunan bilim insanları arasında yer almaktadır. Semiyoloji terimi, toplumdaki tabelanın yaşamı üzerine çalışma olarak adlandırdığı Saussure tarafından icat edildi (Stubbs, 1983, s. 157). Bunun yanında göstergebilim, işaretlerin ve kodların iletişimsel gücü üzerine yapılan bir çalışmadır. İnsan dili işaret ve kod sisteminden oluşmaktadır. Muhataplar genellikle belirli bir grup tarafından paylaşılan özel kodlar aracılığıyla grubun üyesi olmayanlardan gizli olarak iletişim kurarlar. Sadece grup üyeleri kodları analiz edebilir ve mesajı yorumlayabilir (Hookway, 1985, s. 187).

İletişim Etnografisi: Bu teori, dilsel etkileşimlerin sosyal bağlamını anlamakla ilgilidir: “kim kime, ne zaman, nerede, neden ve nasıl söyler”. Temel analiz birimi konuşma olayıdır. Konuşma olayı 'doğrudan konuşma kullanımı için kurallar veya normlar tarafından yönetilen etkinlikler' anlamına gelir (Hymes 1974, s. 56). Mevcut veriler üzerinde veya önceki araştırmaların sonuçlarına dayanarak çalışmaz. Katılımcı gözlemler ve röportajlar yoluyla yeni veriler alır. İnsanların yerel zamanda, mekânda birbirleriyle nasıl düşündüklerini, inandıklarını ve davrandıklarını keşfetmek için yeni teoriler üretir. Antropoloji ve dilbilim üzerine kurulu bir yaklaşımdır. İletişim uygulamalarında çeşitlilik olasılığının tanınmasını, sosyo-kültürel bilgi ve davranışımızın bir parçası olarak bu tür uygulamaların gerçekleştirilmesini içeren kültürel davranışların iletişim kalıplarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. (Schiffrin 1994, s. 138).

Konuşma analizi: Konuşma, ileri çalışmalar için kaydedilebilen sözlü bir söylemdir. Doğal olarak, iletişimin örgütlenmesinin kurallarına uyan bir sosyal ortamda katılımcılar arasında sözler ortaya çıkmaktadır. Konuşma sosyal bir olgudur. Konuşma analizi, bir toplumun üyelerinin bir sosyal düzen duygusu üretmek için kullandıkları yöntemleri keşfetmeye çalışan sosyoloji söylemine bir yaklaşımdır ve sosyal düzenimizin çoğunun kaynağıdır (Schiffrin, 1994, s. 232). Buna etkileşimli konuşma da denir.

Konuşma analizi kavramı, Schegloff, Sacks ve Jefferson tarafından 1970'lerin başında ortaya atılmıştır. Sosyal düzen sorunu, yani dilin sosyal bağlamı nasıl yarattığı ve sosyal bağlamın dili nasıl yarattığı ile ilgilidir. Bağlama vurgu yapan bir söylem yaklaşımıdır ve bağlamın önemi metin üzerindedir. Bir konuşmadaki katılımcıların, tekrarlayan organizasyonel konuşma sorunlarına nasıl sistematik çözümler geliştirdiğini ve çözümlerin konuşmanın sıralı ilerlemesinin yakın analizini nasıl gerçekleştirdiği ile ilgilidir (Schiffrin, 1994, s. 273). Konuşma analizinin temel dayanakları; a. Dil, bir sosyal etkileşim biçimidir; b.konuşma yapıları kurallara tabidir. Ayrıca konuşma analizi, sözlü etkileşimlerin hem yapısal olarak hem de bağlamsal olarak yönlendirildiğini öne sürmektedir.

Etkileşimli toplumdilbilim: Etkileşimsel toplumdilbilim, John Gumperz tarafından yüz yüze görüşmelerde gerçek zamanlı süreçleri analiz etmek için geliştirilen yorumlayıcı bir dilbilimsel yaklaşımdır (Gumperz 1982, s. 8). Sözlü ve sözsüz işaretler olan dil ve davranışın sinyal mekanizmaları olan ve ifadenin anlamının çıkarılması için gerekli ön varsayımlara katkıda bulunan bağlamsal bilgi ile ilişkilendiren bağlamsallaştırma ipuçlarını kullanır (Gumperz, 1982, s. 12). Yaklaşım, farklı kültürel kökenlerden gelen insanların bir dilin dilbilgisel bilgisini nasıl paylaşabileceğine odaklanır. Dili, sosyal anlamda makro bir seviyesini, yani grup kimliğini ve statü farkını yansıtan, sosyal, kültürel olarak yapılandırılmış bir sembol sistemi olarak görür. Mikro düzeyde ise, dili sosyal ve kültürel olarak yapılandırılmış bir sembol sistemi olarak görür. Konuşmacılar sosyo-kültürel grupların üyeleridir. Dili kullanma şeklimiz grup kimliğimizi yansıtır ve kim ne anlatmak istiyoruz, nasıl iletişim kurmak istiyoruz gibi durumları ortaya çıkarmaya yardımcı olur (Schiffrin, 1994, s. 102).

Politik Temelli Söylem Yaklaşımı: İdeolojik söylem yaklaşımı ile benzerlikleri oldukça fazladır. En önemli temsilcileri arasında Jhon Wilson bulunmaktadır. Ona göre söylem bütünüyle politik bir yapıdadır; çatışma, denetim, egemenlik ve iktidar ilişkileriyle tanımlanır (Wilson 2003, s. 135). Wilson ideoloji yaklaşımında Foucault'dan etkilenmiştir. İdeoloji soyut bir düşünce sisteminin somut halidir. Söylem de bu somut biçimin bir ürünüdür. Daha modern zamanlarda belki de dikkatimizi dilin politik potansiyeline ilk çeken Orwell'di. Bu, düşünceyi manipüle etmek için dilin nasıl kullanılabileceğini gösterdiği klasik "Politika ve İngiliz Dili" makalesinde göstermiştir, ayrıca bu makalesinde "siyasi konuşma ve yazmanın büyük ölçüde savunulamazları savunması olduğunu" göstermektedir (Orwel, 1969, s. 225). Bunun yanında Wilson, sosyal teoride ki temsil etme kavramını kullanmaktadır. Bu diğerlerinin isteğine bağlı

olan bir temsildir. Diğer insanların size inanmaları için yapılması gereken temsildir. Temsil ise kötü niyetli bir eylemdir. Bu yaklaşımda politik söylem kötülük doğuran toplumsal bir pratik olarak kullanılır. Bu kavram aslında kötü niyeti bir örtme çabasıdır (Wilson, 2003, s. 135).

Kültürel Söylem: Kültürel söylem analizi genel olarak “iletişim kültürel bir uygulama olarak nasıl şekillenir?” sorusuna odaklanır. Belirli sorular, pratik retorik sanatları da dahil olmak üzere insanların günlük yaşamlarını gerçekleştirirken kullandıkları eylemlere, olaylara ve iletişim stillerine odaklanır (Carbaugh ve Wolf, 1999, s. 79). Bir kültürde ki insanların iletişimi nasıl yaptıkları, tasarladıkları değerlendirilir ve bu sorulara cevap vermek için tasarlanan araştırmalar yerel şekilleri ve iletişim formlarını anlamamıza yardımcı olur (Bloch, 2003, s. 132). Bunun yanında kültürel söylem analizi yaklaşımı insanların kullandıkları iletişim sembollerinde hangi anlamaların olduğunu kültürel bir şekilde yorumlamaya yardım eder (Carbaugh, 2007, s. 169). Bu analiz türünde beş farklı sorgulama metodu uygulanmaktadır. Bunlar; bu çalışmanın bakış açısı ve ele aldığı kavramsal problem nedir sorusuna yanıt aramaya çalışan Teorik Metot, aslında söylemde bir iletişim pratiği olarak ne olduğu sorusuna cevap arayan Açıklayıcı Metot, bir iletişim pratiğinde hangi anlamların aktif bir şekilde kullanıldığını sorgulayan Yorumsal Metot, incelenen iletişim pratiği diğer kültürel söylemlere veya diğer konuşma topluluklarında benzerlerine benzeyip benzemediğini sorgulayan Karşılaştırmalı Metot ve katılımcılar arasındaki söylemlerin kültürel değeri nedir sorusuna yanıt arayan Kritik Metottur (Carbaugh, 2007, s. 173). .

Söylem analizinde keşif yolu ile bilgi elde edilir. Burada keşfedilen şey bilgi hakkındaki bilgidir. Dil incelenir, bilginin yapılanmış olan anlamlarına farklı yollar ile ulaşma şekilleri gösterilir. Söylemi analizini anlaşılır hale getiren unsurlar dilin fonksiyonları, kurallar; anlatım/ifade, konuşma yolları, beyanlar, eylemlerdir. Söylem analizi sonunda ulaşılan bilgi, düşünce ile üretilen epistemolojik bir bilgi değildir. Bu pratikte var olan söyleme dair üretilmiş bilgidir (Sözen, 2017, s. 84).

Özetle söylem analizinin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Söylem analizi sosyoloji, psikoloji, felsefe, iletişim, tarih gibi farklı disiplinlerin yaklaşımlarını kullanır. Söylem analizi disiplinler arası bir yaklaşımdır.
- Söylem analizi politik, sanatsal, dini, bilimsel söylemlerin yanı sıra dildeki farklı kavramlar ve dilbilimsel özellikleri de konu alır. Böylece söylem analizi araştırma alanı olarak çok çeşitli konulara yönelebilmektedir.

- Söylem analizi metinselliğin ötesindedir. Sadece metinlere değil, sembollere, geleneklere, normlara, şekillere, ifadelere, jargonlara, disiplinlere odaklanan geniş kapsamlı bir yaklaşımdır.
- Söylem analizi metinlerin alt metninde ne olduğu ile ilgilenir. Metnin yazarının niyetini çözümlenmeyi amaçlar. Metni ve metni oluşturan tüm öğeleri ele alır. Kelimenin, cümlelerin, metnin ötesindeki anlamını arar, satır aralarını okur.
- Söylem analizi, söylemin etkinliği ile ilgili çıkarımlar sağlar.
- Söylem analizi, söylemdeki bilgilerin başka kültürler tarafından anlaşılıp anlaşılmayacağını belirler (Akturan & Baş, 2017, s. 31).

Kurumun içinde birden fazla alt tabaka ya da birim düşünülmediği ve ele alınmadığı için, ayrıca kendi içinde bütünlük taşıyan çeşitli durumlar(örneğin birden fazla enstitü) çalışılmadığı için bütüncül tek durum deseni gerçekleştirilmiştir (Yıldırım,2000, s. 20). Nitel araştırmalarda bir olayın ya da olgunun hangi sıklıkta ortaya çıktığını sorgulamak yerine belli bir etkinliğin niteliği, olayların anlamı ve katılımcıların dışa vurdukları eylemler üzerine odaklanılır (Büyüköztürk, 2008, s. 37). Kültür gibi son derece karmaşık ve dışarıdan kolayca anlaşılabilen alanları çalışan bir araştırmacının temel amacı, kültürü oluşturan bireylerin bakış açılarını ve algılarını ortaya çıkarmak üzere bu bireylere yakın bir konumda çalışmak olmalıdır. Kültür, ancak içeriden derinlemesine ve ayrıntılı bir bakış açısıyla çözümlenebilir ve anlaşılabilir. Bu şekilde gerçeği derinlemesine bir incelemeye tabi tutmak, başka araçlarla keşfedilemeyecek bir derinlik sağlar (Yıldırım, 2000, s. 32). Ancak bugün enstitülerin içinden çalışma olanağı yoktur. Doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda belge analizi tek başına kullanılabilir bir yöntemdir (Turgut, 2009, s. 47). Bu nedenle veriler belge incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Herhangi bir kurumu çalışmak isteyen araştırmacı için yıllık kurum raporları, basın açıklamaları, stratejik planlar, kurum içi yazılı kural ve yönergeler belge analizine konu olabileceği gibi anılar, günlükler özel mektuplar v.b. de konu olabilir (Yıldırım, 2000, s. 41).

Veri toplama aracı, tüm bu söylem analizi yaklaşımlarından esinlenerek, araştırmacının amaçlarına uygun olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Veri toplama aracının bütün söylem analizi teorisyenlerinin görüşlerini tamamen yansıtmadığını belirtmek gerekmektedir. Dönemin kültürel, politik, sosyo-ekonomik yapısı göz önünde bulundurularak metin yorumlanır. Ayrıca gerekli yerler de kullanılan dilin yapısı ve cümlede ki asıl anlamı ifade edilir. Örgütün kültür yapısı bu analizler yoluyla çıkartılır. Edinilen bilgilerle alakalı örnekler değiştirilmeden verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Köy Enstitüleri örgüt kültürünü tarihsel bir perspektif ortaya koyarak daha iyi anlamak için bazı parametreler ışığında söylem analizi yapılmıştır. Tez de bazı isimler etik değerler gözetilerek kapatılmıştır. Bu parametreler;

- 1- Disiplin İşleri
 - a. Öğrenci disiplin işleri
 - b. Öğretmen disiplin işleri
- 2- Eğitim Öğretim
- 3- Kültürel Faaliyetler
- 4- Resmi makamlarla olan ilişkiler
- 5- Öğretmen yeterlikleri ve atamaları (tayinleri)
- 6- Müfettiş raporları

4.1. Disiplin İşleri

4.1.1 Öğrenci disiplin işleri

Bu bölümde 1946-1952 arasında ki enstitü tarafından ele alınan öğrenci disiplin işleri incelenmiştir. Genel olarak disiplin kurulu yazışmalarında olayın geçtiği yerin önce verilmesi bir gelenek haline gelmiştir. Belge – 1 de görüldüğü gibi bu sayede olayın kendisinden çok yapıldığı yerin önem arz ettiği ve alınacak kararlarda etkin rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca suçlayıcı bir dil yerine tarafların kendilerini savunmalarına imkan tanıyan bir açıklıkta getirilmiştir. Bu da öğrenci merkezli okul yönetimi anlayışının bir kurum kültür haline geldiğinin açık bir göstergesidir. Bunun yanında dönemin kültür yapısı göz önünde bulundurulursa erken yaşta evlenme vakalarının sıklıkla görüldüğü anlaşılmaktadır. Belge -2 de görüldüğü gibi birisi son sınıf birisi de 4. Sınıf olan öğrencilerin aralarındaki aşk münasebetlerinin arttığı ancak bu münasebetlerin evlilik için yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışmaya başladıkları düşünülürse bu vakaların dönemin olağan bir süreci olduğu varsayımına ulaşılabilir. Disiplin ifadelerinde kullanılan kelimelerden bazılarının eklerinin olmaması, günümüzde kullanılan “açıkladı” yerine “açıklanırdı” ifadesinin kullanılması o dönemdeki dil yapısını ortaya koymaktadır

Belge 4.1

Öğrenci Disiplin Tutanağı 1

dildi,
a) [] ifadesinde kapının önünde dururken Müzik odasının köşesinden gelmekte olan [] kendisiyle görüşmek istediğini söyleyerek yanına geldiği ve ilerde []'ı görmesi üzerine içeri girdiğini ve kendisinin de arkasından girmek mecburiyetinde kaldığını belirtti. Nihayet 3-5 dakika kaldığını, dışarda gürültü olduğu için fazla birşey konuşmadıklarını ancak, ikinci sınıfta iken []'in kendisini sevdiğini söylediğini ve pekiyi dediğini, fakat sonradan on tanesini birden idare ettiğini düşünerek vazgeçtiğini, fakat []'in hadise gününde ilk sevgisinin [] olduğu ve artık kimse ile konuşmayacağını evlenmek istediğini anlattığını, nişanlı olduğundan reddettiğini, dışarı çıkmak istediğini açıkladı.

Belge 4.2

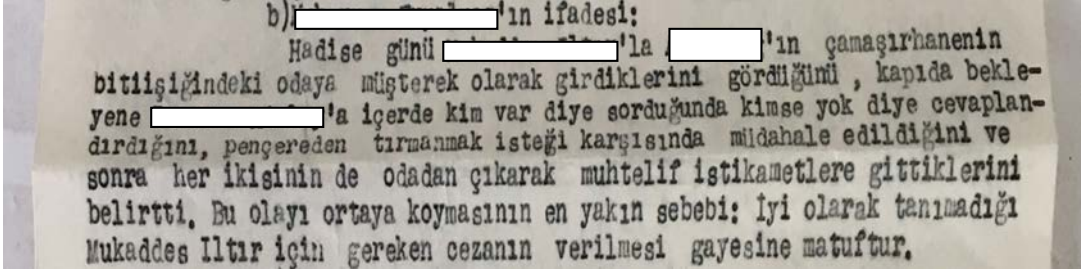
Öğrenci Disiplin Tutanağı 2

dildi,
a) [] ifadesinde kapının önünde dururken Müzik odasının köşesinden gelmekte olan [] kendisiyle görüşmek istediğini söyleyerek yanına geldiği ve ilerde []'ı görmesi üzerine içeri girdiğini ve kendisinin de arkasından girmek mecburiyetinde kaldığını belirtti. Nihayet 3-5 dakika kaldığını, dışarda gürültü olduğu için fazla birşey konuşmadıklarını ancak, ikinci sınıfta iken []'in kendisini sevdiğini söylediğini ve pekiyi dediğini, fakat sonradan on tanesini birden idare ettiğini düşünerek vazgeçtiğini, fakat []'in hadise gününde ilk sevgisinin [] olduğu ve artık kimse ile konuşmayacağını evlenmek istediğini anlattığını, nişanlı olduğundan reddettiğini, dışarı çıkmak istediğini açıkladı.

Disiplin tutanaklarından ayrıca göze çarpan bir diğer özellik ise ifadelerinin kaleme alınmasında açıklayıcı bir dilim kullanıldığıdır. Belge-3'de görüldüğü gibi "Matuftur", "müşterek" gibi eski kelimelerin sıklıkla yazışmalarda kullanılmasına sıklıkla rastlanırdı. Modern Türkiye'nin 1928 de gerçekleştirdiği harf inkılâbının etkileri görülmektedir ancak dilin değişiminin zaman almasından dolayı bu kelimelerin Türkçe karşılıklarının zaman içinde değişime uğramasının uzun zaman aldığı anlaşılmaktadır. Burada çalışan öğretmenlerin mezun olduğu dönemler göz önüne alınırsa eski dilin alışkanlıklarının hala üstlerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca ifade de suçlayan öğrencinin açık bir dille neden suçladığını ifade etmesinin kurumda aldığı ne olursa olsun doğrudan vazgeçmeyin idealiyle örtüştüğü ve olayı tüm ayrıntılarıyla anlatmasının da dönemin sosyo- kültürel yapısı göz önünde alınırca aslında halkın kız erkek ilişkilerine nasıl baktığının da bir göstergesidir.

Belge 4.3

Öğrenci Disiplin Tutanağı 3

Belge-4.3 de görüldüğü gibi evlilik çağına gelen gençlerin ilerde birlikte olacakları kişileri seçmesinin aslında bir doğal süreç olduğu ancak bütün ilişkilerin ileriye gitmeden ciddi düşünceler ve hayaller ışığında geliştiği anlaşılmaktadır. Köy Enstitüleri'ne yapılan en büyük eleştirilerden birisi olan kız erkek ilişkileri aslında olağan sürecinde işleyen bir süreçti. Mezun olduklarında hayata atılacak olan bu gençlerin eşlerini seçmesinden daha doğal bir olay olamazdı. Yapılan eleştirilerin haksız olduğunu aslında var olan kız erkek ilişkilerinin toplumun her alanında görülebilecek aşırıya kaçmayan ilişkiler olduğu buradan anlaşılmaktadır. Ancak o dönemde bu konularda da çok fazla eleştiri gelmesi üzerinde Köy Enstitüleri idaresi bu tür olayları ciddiye almakta ve disiplin sürecini dikkatli bir şekilde yürütmektedir.

Bunun yanında belge-5'de görüldüğü gibi disiplin kurullarında alınan karar yazılırken "yalan söylüyor" gibi rencide edici ifadeler yerine "samimi değildir" gibi daha yumuşak ve öğrencinin haysiyetini zedelemeyen ifadelerin tercih edilmekteydi. Bu da Köy Enstitüleri kültürünün öğrenciyi ön plana alan, onun itibarını koruyan bir yapıda olduğunun göstergesidir. Ancak Köy Enstitülerine yapılan kız erkek ilişkileri hakkında ki ağır eleştirilerin haksız olduğu Köy Enstitüleri Yönetmeliğinden anlaşılmaktadır. Kuruluşunda böyle bir madde koyan bir örgüt yapısına yapılan eleştirilerin dönemin sosyo-politik yapısından kaynaklandığı da anlaşılmaktadır. Her zaman göz önünde olan ve başarılı olduğu için bazı politik kesimlerin hedefinde olan bu kurumların kuruluşundan itibaren çağdaş okul sistemlerinde olması gereken bütün faaliyetleri ve yasaları layıkıyla uyguladığı anlaşılmaktadır.

Belge 4.4

Öğrenci Disiplin İfadesi 1

d) [redacted]
Hemşireli bulunan [redacted]'de dolma kalem olduğunu onun çamaşırhanede nöbetçi olması dolayısıyla oraya gittiğini ve bulamadığını, sonra çamaşırhane ile münasebeti olduğunu zannettiği bitişik odaya girdiğini, [redacted]'in orada kendisini bırakmadığını ve evlenme teklifini yaptığını, fakat öğrenci olduğundan yanaşmadığını anlatmakta ve konuşmalarının arkadaşlığın normal hudutlarını aşmadığını yazmaktadır.

Belge 4.5

Disiplin Kurulu Kararı 1

SONUÇ VE KARAR :
[redacted] ifadesinde girdiği odanın çamaşırhane ile münasebeği olduğunu zannettiğini ileri sürmüş olmasına rağmen bu iddiasında samimi değildir. Yukarıda açıklanıldığı üzere [redacted] görüşülenleri olduğu gibi kalattığı kanaatine varılmıştır. [redacted]'in heyecanlı şikâyeti, [redacted]'in bugüne kadar sürmüş olan durumu erkek arkadaşlarına karşı ciddi olmadığı mahiyetindedir.
[redacted]'a karşı hissi bir yakınlığı olduğu ve bu sebepten kapalı bir odada evlenmek üzerinde konuştukları anlaşılmaktadır. Bu itibarla Köy Enstitüsü Yönetmeliğinin 119.ncu maddesinin 13.ncü bendi gereğince suç sayılan işlerdendir.

Özellikle öğrenci disiplin cezaların da öğrencinin lehine karar alınması okul idaresinin yıkıcı değil yapıcı olmaya çalışmasının bir göstergesidir. Kullanılan dil bakımından incelendiğinde Belge 4.6 da örnekte olduğu gibi gayet düzgün bir Türkçe kullanıldığı ancak günümüz Türkçesinin de kullanmadığımız bazı kalıpların özellikle Osmanlıca filli yapılarının halen kullanılmakta olduğu görülmektedir. Kemalist devletin en önemli faaliyet alanlarından birisi olan harf inkılabı sayesinde 1928'den 1935 tarihine kadar iki buçuk milyon kişiye okuma yazma öğretildiği düşünülürse devrimin amacına ulaştığı görülebilir. Bunun yanında yüzlerce yıl Osmanlıca konuşulan ve yazılan bir toplumun yeni kelimeler türetmesi de zaman alacaktır. Aziz adlı öğrenciye burada dürüstlüğünden dolayı bir ödül verilmiş ve dürüstlük eylemleri olumlu yönde pekiştirilmiştir. Karakter eğitimlerinin ayrılmaz bir parçası olan dürüstlük ilkesi bu ve buna benzer ifadelerde işlenmektedir. Ancak bazı durumlarda ise Belge 4.7 deki söylemden öğrencinin samimi olmadığı ve dürüstlük ilkesinden ödün verdiği için cezalandırıldığı görülmektedir. Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarından olan erdemli ve dürüst insan yetiştirme özelliğinin sadece lafta kalan bir söylem olmadığı bu özelliğin yapılan eylemlerde de üzerine basılarak vurgulandığı görülmektedir

Belge 4.6

Disiplin Kurulu Kararı 2

[Redacted]
Kız arkadaşının arzusuna uyduğu ve kapalı bir odada görüştüğü ifadesiyle sabit olduğundan bugüne kadar suç işlemediği göz önünde bulundurularak birinci defaya mahsus olmak üzere bir tescille teczive edilmesine .

Belge 4.7

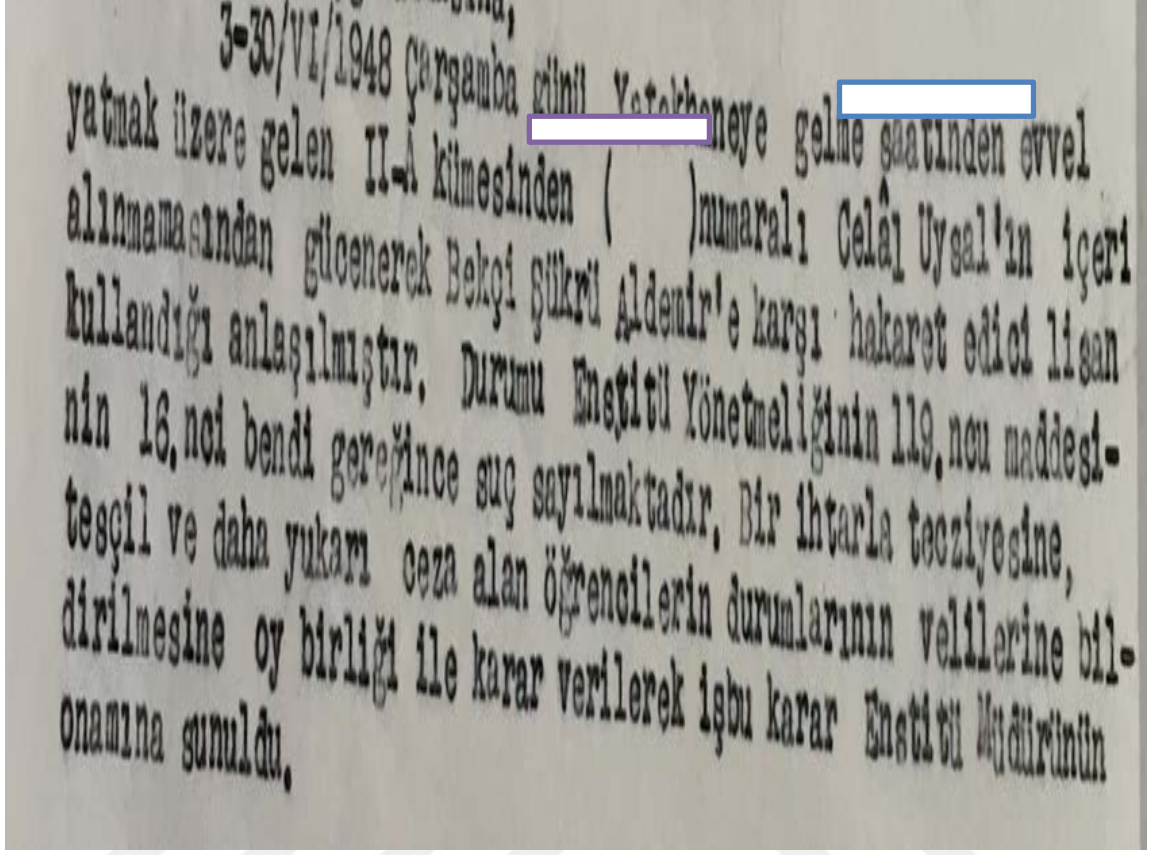
Disiplin Kurulu Kararı 3

V-A dan 672 Numaralı [Redacted] ise [Redacted]'in müdahalesine karşı içerde kimsenin olmadığını söylemesi ve pencereden tırmanmasına mani olması (Bu olayda kendisinin bir sun'i taksiri olmadığı ileri sürmüştüğü olmasına rağmen, bunda samimi değildir) gibi suça işti- rak halleri dikkat nazarı yaklaşımları çekmektedir. Bir ihtarla teczive sine .

Belge 4.8 deki örnekten de anlaşılacağı gibi Enstitüler de kurallar kesin ve katiydi. Bir öğrenci yatakhaneye ancak saatinde girebilir ve yatakhaneler saatinde boşaltılırdı. Bunun yanında yaptığı eylem aslında kurum yönetmeliğinde olmayan bir eylemdi. Ancak bu öğrenci yaptığı eylemin bilincinde olmayıp kendisine giriş izni vermeyen bekçiye hakaret etmişti. Bekçinin burada takındığı tavır bilinmemekle birlikte olayın idareye ulaştığı görülmektedir. Büyüklere ve çalışanlara saygı felsefesinin güdüldüğü bir kurumda bu göz ardı edilebilecek bir durum değildi. Bunun üzerine okul disiplin kurulu adı geçen öğrenciye uyarı cezası verilmesi gerektiğini oy birliği ile kabul etmiş olumsuz davranışların özellikle kendinden büyüklere ve enstitü çalışanlarına saygısızlığın bir müsemmasının bulunmadığı gösterilmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi günümüz modern okullarında bulunan disiplin süreçleri Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkan enstitüler de layıkıyla yerine getirilmekteydi. Her bakımdan modern eğitim kurumları olduğu görülen Köy Enstitüleri disiplin işleyişi bakımından da bugün çoğu okulun özlem duyduğu kararlılıkla işlemekteydi. Ayrıca, ceza alan öğrencilerin velilerinin bilgilendirilmesi Köy Enstitülerin de okul ve aile işbirliğinin açık bir göstergesidir. Köy Enstitüleri okul aile işbirliğinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktaydı. Eski usul ilim merkezlerinin aksine o günün kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda Köy Enstitülerinin bu çağın ilerisinde olduğunun bir göstergesidir.

Belge 4.8

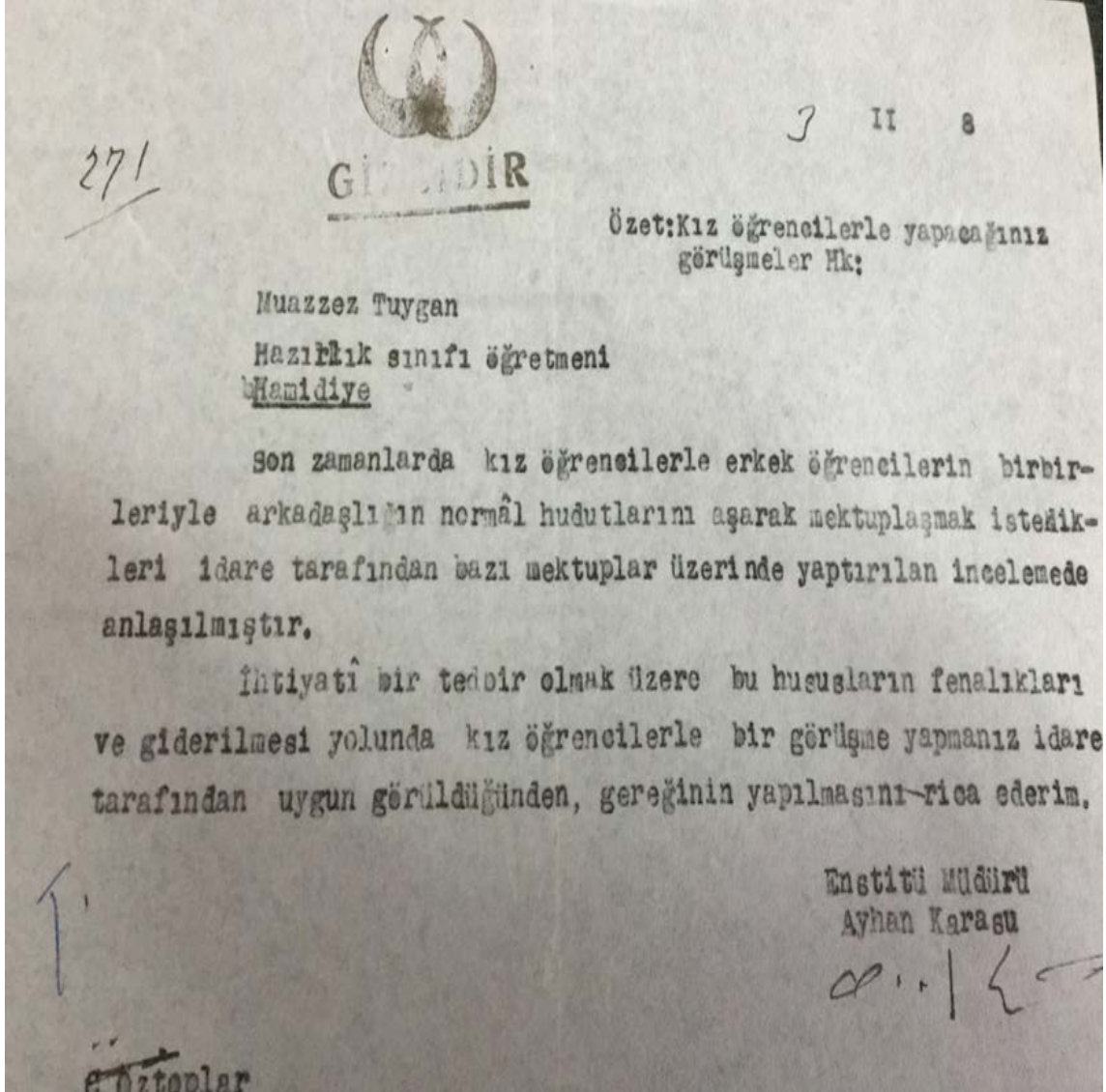
Disiplin Kurulu Kararı 4

Köy Enstitülerine yapılan en büyük eleştirilerden olan kız erkek ilişkilerinin en doruk noktasına ulaştığı dönemde Enstitü kendi önemlerini almaya başlamıştı. Özellikle toplum da kabul gören köy kızlarının namuslarının ayaklar altına alındığı ve köydeki var olan sarsılmaz namus anlayışının yıkılmaya çalışıldığı izlenimi üzerine kendi önlemlerini almaya başlayan Enstitü idaresi bu gibi durumlarda Belge 4.9 da olduğu gibi kadın öğretmenleri görevlendirerek olayların daha da büyümesini önlemeye çalışırdı. İhtiyati bir tedbir olarak yapılan bu yazışmalar da enstitü idaresinin önleyici bir tedbir arama içinde olduğunu göstermektedir. Özellikle o döneme kadar kız ve erkeklerin yatılı bir okulda kalması alışıl gelmiş bir durum değildi. Buna rağmen enstitüler çağdaş cumhuriyetin ilkelerini kararlılıkla uygulama yolunda üzerine düşenleri fazlasıyla yerine getirmiştir.

Belge 4.9

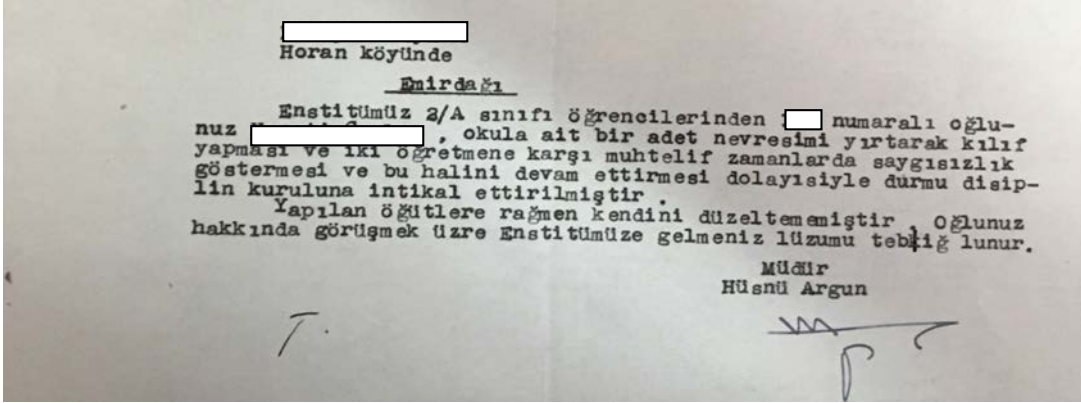
Kız Öğrencilerle Yapılacak Görüşmeler

Köy Enstitülerinde, özellikle o dönemdeki toplumun ve genç Cumhuriyetin ekonomik yapısı göz önünde bulundurulduğunda devlet malına zarar vermek suç sayılan davranışlar arasında bulunmaktaydı. Bunun yanında her disiplin vakasında veliye haber vermek bir kurum kültürü haline gelmiştir ve okul aile iş birliğinin önemli bir göstergesi sayılmaktadır. Belge 4.10'da görüldüğü gibi olumsuz bir davranışın anında cezalandırılması yerine önleyici ve telkin edici davranışlar sergilenmekteydi. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer hususta bugünler de okullarımızın disiplin tutanaklarında bulunan “uyarılmıştır, ikaz edilmiştir” gibi olumsuz cümlelerin yerine “öğüt verilmiştir” gibi olumlu cümleler kullanılması da enstitüde bir dil kültürünün varlığına işaret etmektedir.

Belge 4.10

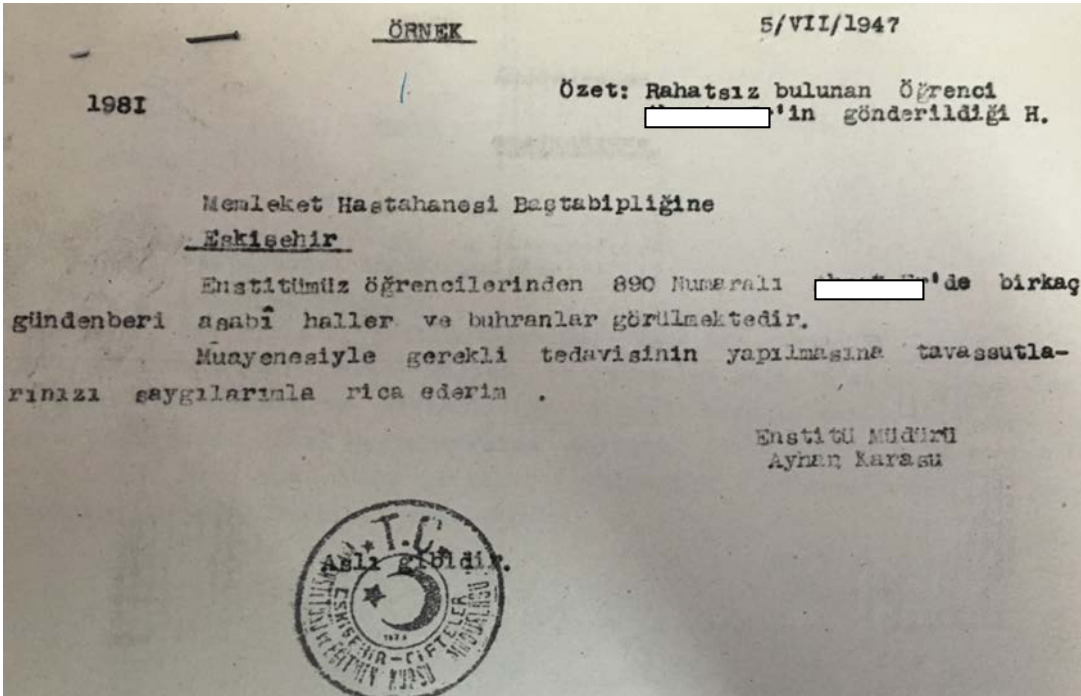
Veliye Disiplin Suçu Bildirimi

Bunun yanında Enstitü de öğrencilerin davranışlarının altında ki asıl nedenleri araştırmak bir kültür haline gelmişti. Örneğin Belge 4.11’de adı geçen öğrencinin daha önceki hallerinden şüphe duyan okul idaresi olayların daha da büyümemesi ve öğrencinin ruh sağlığının daha da bozulmaması amacıyla ondan vazgeçmek yerine onu kurtarma yolunu seçmiştir. Normal durumlarda gösterdiği olumsuz davranışlar neticesinden disiplin kuruluna sevk edilmesi gereken bir öğrenci için kaygılanıp onun tedavi edilmesi yönünde bir karar alan okul idaresi, öğrencilerine her türlü desteği veren bir kurumun temsilcisi olduğunu göstermektedir.

Belge 4.11

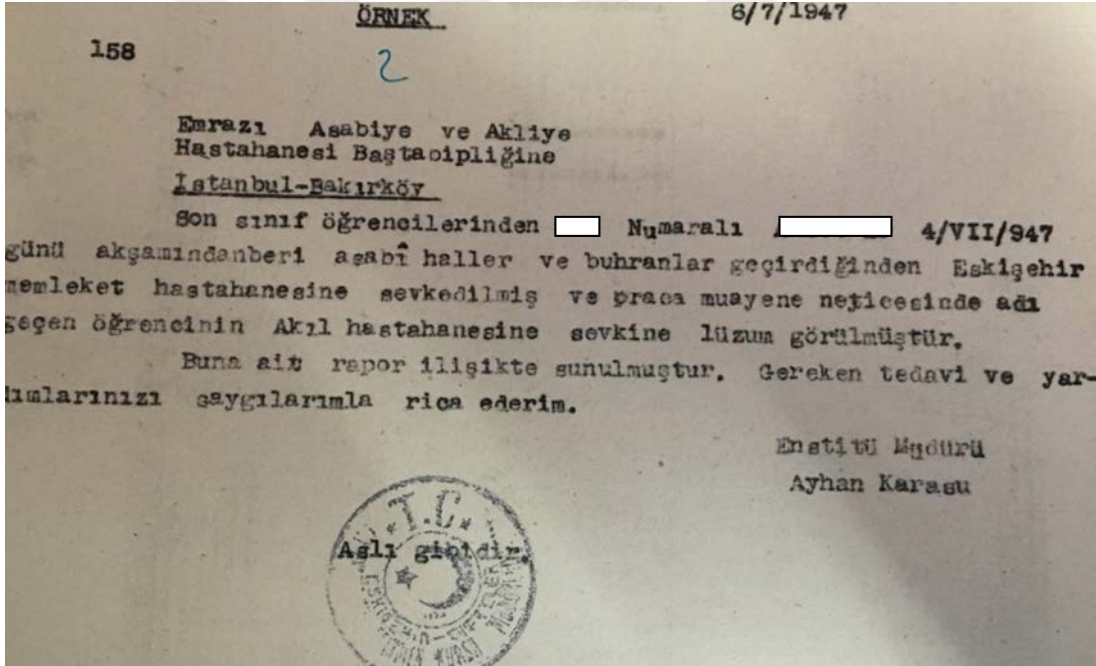
Hastaneye Gönderilen Öğrencinin Durumunu Bildirir Belge

İncelenen dokümanlardan elde edilen bir diğer bulgu ise Enstitü 'de sağlık problemlerinden dolayı hastaneye kaldırılmak zorunda kalan öğrencilerin bütün muayene sürecinin yakından takip edilmesi ve kendilerine emanet olan bu gençlerin her türlü sorunlarıyla ilgilenmeleridir. Bu şekilde bir güven oluşturan enstitüler, ailelerinde güvenini kazanmış ve aileler çocuklarını enstitülere yatılı olarak göndermeye istekli hale gelmişlerdir. Oluşturulan bu güven ortamı sayesinde evlatlarından ayrı kalan aileler emanetlerinin emin ellerde olduğunun bilincindedirler. Örneğin Belge 4.12'de adı geçen öğrenci hiçbir beklemeğe mahal vermeden hemen memleket hastanesine götürülmüş ve orada ki tetkiklerin sonucunda sevk edildiği hastaneye bir yazı göndererek olayın takipçisi olduklarını bildirmiştir. Yıllarca görmezden gelinmiş bir toplumun bu denli sahiplenilmesi elbette ki o dönemde görülmemiş bir olaydır. Enstitü öğrencilerinin her zaman yanında olduğunu gösteren ve hissettiren bir kültür oluşturmuştur.

Belge 4.12

Hastane İle Enstitü Yazışması

Dönemin politik yapısı göz önünde bulundurulduğunda bazen öğrencilerin yaptığı aslında cezalandırılmasını gerektiren davranışlar iken içinde buldukları durum göz önüne alınarak üzerinde durulmadığı zamanlarda olurdu. Örneğin Belge 4.13'de adı geçen öğrencinin akli durumu göz önüne alınarak ve yine enstitünün açık iletişim kanalları sayesinde durum görmezden gelinmiştir. Burada yine enstitünün öğrencisini her koşulda yalnız bırakmayan ve destekleyen kültüründen söz edebiliriz. Sabahattin Ali

1932’de “Hey anavatandan ayrılmayanlar / Bulanık dereler durulmuş mudur?” mısraları ile başlayan ve Mustafa Kemal’e, İsmet İnönü’ye ve bazı devlet adamlarına hakaretler eden bir şiir yazdığı iddiası ile tutuklanmış, 12 ay hapse mahkûm olmuş, Yargıtay cezasını iki ay ilâvesi ile 14 aya yükseltmişti. Yazar bu ceza sebebi ile Konya da Almanca öğretmeni olarak çalışırken devlet memurluğundan da çıkartılmıştı (Balcıgil, 2016, s. 54-56).

Bu olayın akabinde Belge 4.14’de görüldüğü gibi tedavi süreci tamamlanan öğrenci babasına teslim edilmiş ve bir buçuk ay istirahat süresi verilmiştir. Bu ve buna benzer yazışmalarda kullanılan devlet dilinin yanında olayın tüm açıklığıyla yazılması bir kültür haline gelmiştir. Öğrencinin arkasında durmaya devam eden enstitü aslında olayın başka bir yüzünü açığa vurmaktadır. Enstitüye yapılan eleştirilerin başında gelen komünistlik suçlamasıyla karşı karşıya olduğunu anlayan enstitü durumun açıklaması için öğrencinin okurken ki yazdığı şiirleri ve yazıları örnek göstermiş ve durumun aslında görüldüğü gibi olmadığını işin içinde kişisel hırsların yer aldığını anlatmaya çalışmıştır. Bunun yanında öğrencinin Enstitüye tekrar geldiğinde bir sınavdan geçeceği bu sınavın neticesinde devamına karar verileceği belirtilmektedir. Sınavın içeriği hastalığının tam anlamıyla geçip geçmediğini anlamak için yapılacaktır. Bünyesinde bir tabip öğretmen bulunduran enstitü için bu zor olmayan bir durumdur ancak burada dikkat edilmesi gereken asıl konu enstitünün öğrencisini terk etmemesi ve ona bir şans daha vermeye istekli olmasıdır. O dönemde ki komünistlik suçlamalarından birisi de köy enstitülerindeki okutulan eserlerin ve kitaplardaki bulunan kitapların komünistliği öven kitaplardan oluşuyor olmasıydı. Derslerde işlenen konuların çoğunda komünistliği över şekilde aktarıldığı da ileri sürülen savlardan bir tanesiydi. Ancak aşağıda ki Belge 4.15 ve 4.16’de adı geçen öğrencinin okuldayken yazdığı şiirler olayın hiç olmadığını göstermektedir.

Belge 4.13

Öğrenci Hakkında Okul Müdürünün Milli Eğitime Gönderdiği Yazı

Oraca tedavisinin yapıldığı, ve öğrenci babasına kefaletle teslim taburcu edildiği, şifasının temini için evinde (1,5) ay istirahatının muvafık bulunduğu kaydıyla hastahanedan çıkarıldığı açıklanmaktadır. Eskişehir memleket ve İstanbul Farazi Akliye ve Acabiye hastahanelerince verilen raporlarla memleket hastahanesine gönderildiğini gösterir yazımız suretleri ilişikte sunulmuştur.

Üzerinde durulan olay, öğrenci memleket hastahanesinden döndükten sonra ve istanbula göndermek için beklediğimiz gece olmuştur. Mahmudiye Bucak Müdürü, Enstitümüze karşı ötedenberi belediye başkanı kükünlüğü yüzünden ; olayı başka taraflara ve aslı olmayan kötüllüklere götürmek istemektedir.

[Redacted], akli muvazenesini gaip etmeden önce köyüne, Milliyetine, memleket ve milletine bağlılığını gösterir birçok içli ve duygulu şiirler yazarak öğrenci topluluklarında okumuştur. Müdürlükte saklı tutulan defterinden birkaç şiir örneği ilişikte sunulmuştur.

[Redacted] istirahati bitiminde Enstitüye gelince engel imtihanına tâbi tutulacaktır.

Kendisinde hastalık halleri görüldüğü takdirde, imtihana alınmadan yeniden hastahaneye gönderilerek muayene ve tedavisi yaptırılacaktır.

Durumu saygılarımla arz ederim.

Enstitü Müdürü
Ayhan Karasu

NOT: Gereken bilgi ve belgelerin Eskişehir C. Savcılığına ve Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderildiği arz olunur.

Belge 4.14

Öğrencinin Milliyetçilik Hakkında Kaleme Aldığı Şiir 1

Gayemiz

Koyu milliyetçi münevver olmak
Yerinde boğalsak, yerinde dolmak,
Halk ile yeşermek halk ile solmak
Budur düsturumuz, budur gayemiz

Ne yüksekte uçmak, nede sirtinmek,
Ne başka kılığa girip görünmek
Halk ile ağlamak halk ile gülmek
Budur düsturumuz budur gayemiz.

Ne kızıl tanırız nede kızamık,
Toprağın oğluyuz, bayrağımız yanık,
Daima ilerâ her an âyanık
Budur düsturumuz budur gayemiz.

10.2.1957. Ahmet Er

[Redacted]

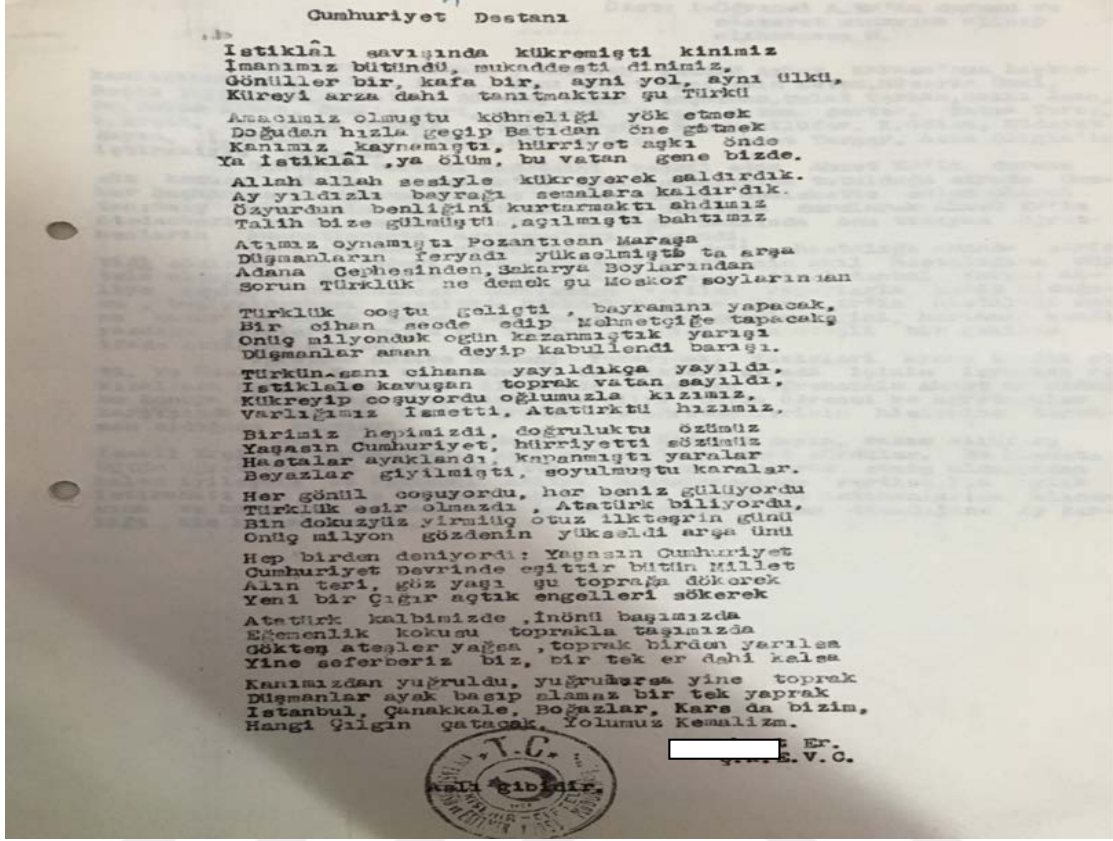
Hidayet Sayın Öğretmenimin Milliyetçi gözünden ilham alarak o anda yukarıdaki satırları karaladım.

İmza

Belge 4.15

Öğrencinin Milliyetçilik Hakkında Kaleme Aldığı Şiir 2

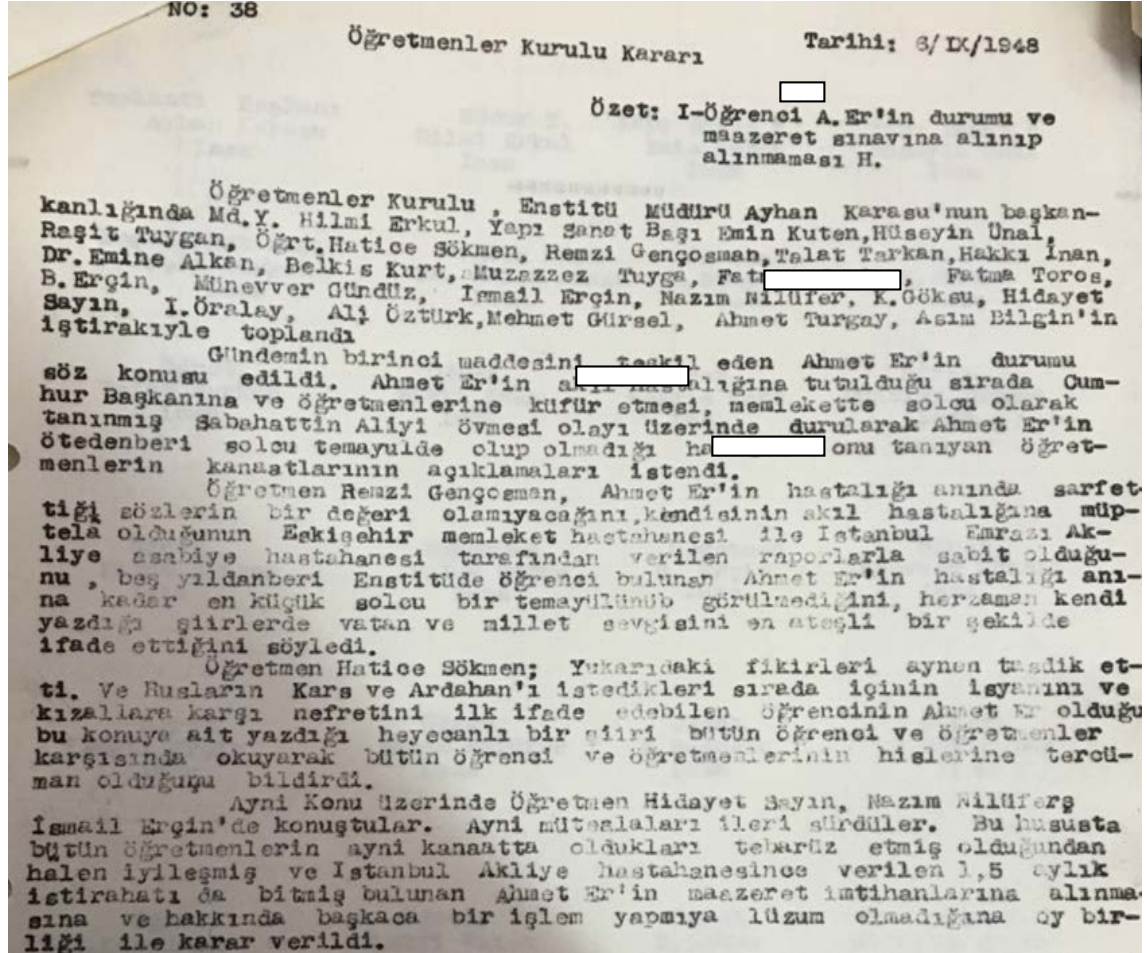

Belge 4.16'da görüldüğü gibi öğretmenler kurulu öğrencilerin psiko-sosyal gelişimleri ile yakından ilgililerdi ve öğrencileri iyi tanırlardı. Bu olayı yaşayan öğrencinin durumunu görüşmek üzere toplanan öğretmenler kurulunda öğrenciye atılan suçlama ile ilgili öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş ve toplantıdaki bütün öğretmenlerin öğrencinin suçlamalarla ilgisinin olmadığını örnekleriyle tespit etmişlerdir. Komünistlik suçlaması o kadar yoğun bir şekilde yapılmaktaydı ki aslında akli dengesinin düzeliş düzelmediğini tartışmak için toplanan kurulda bile atılan suçlamanın aklanması yönünde çabalar görülmektedir. Ayrıca günümüzde elde edilen belgelere göre de savaştan galibiyetle çıkan Sovyet önderliği savaş boyunca alttan alta Alman yanlısı politika izlemiş olan Türkiye'den Kars, Ardahan ve Artvin yöresini alarak bu toprakları isteyen Gürcistan ve Ermenistan cumhuriyetlerine vermek istemiştir. Bu duruma oldukça sinirlenen ve milli duygularını bastıramayan adı geçen öğrenci kendi yazdığı bir şiiri coşkulu bir şekilde öğretmenlerinin ve arkadaşlarının karşısında okumuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi Köy Enstitülerine yapılan çoğu haksız eleştiri ve suçlamalar da olduğu gibi komünistlik suçlamalarında da bir gerçeklik payı

bulunmamaktadır. Güçlü bir kurum kültürü oluşmuş olan enstitü de alınan kararlar kurul kararı ile olmakta ve çoğu zaman da dış etkenlerden bağımsız öğrencinin lehine olacak kararlar alınmaktaydı.

Belge 4.16

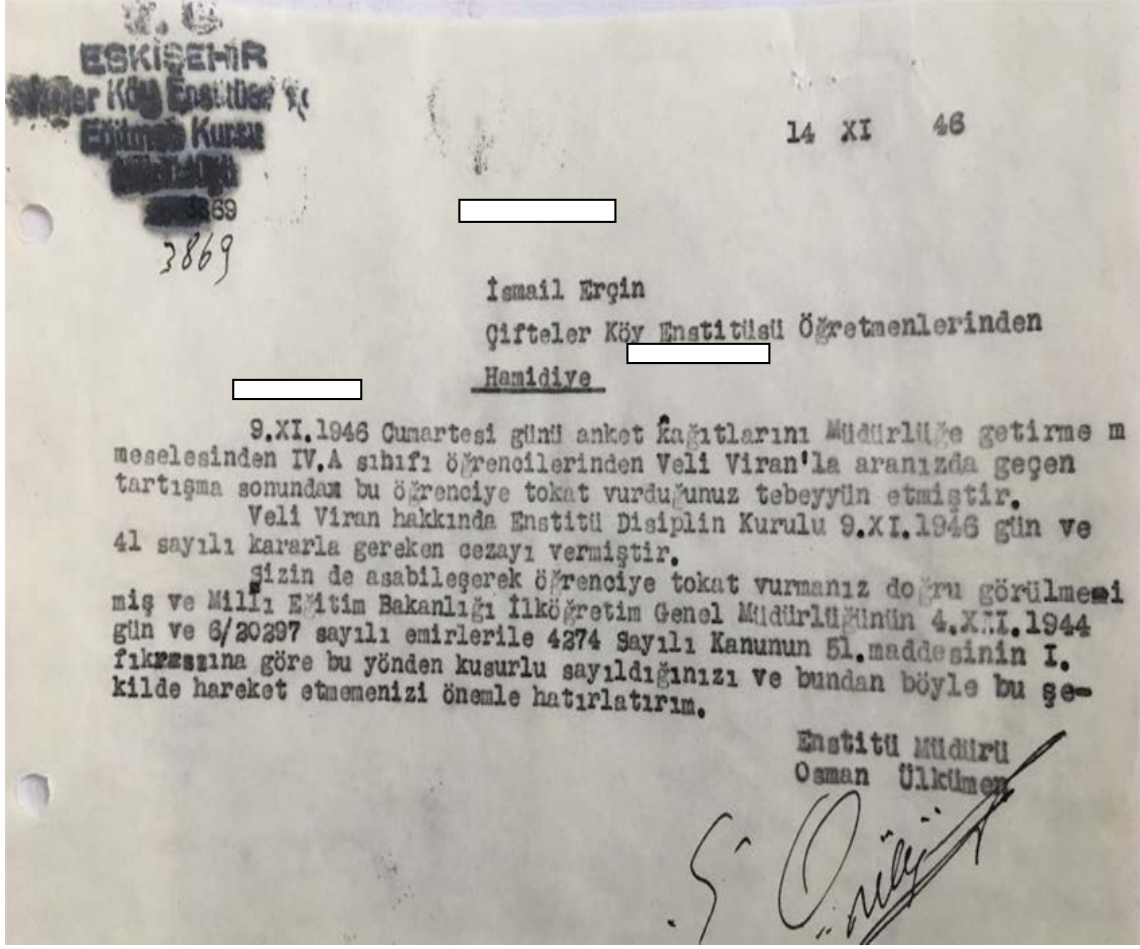
Öğretmen Kurulu Kararı

Enstitüde aslında bugünlerde yaşadığımız öğrenci her zaman haklıdır mitinin tersine bir durum söz konusuydu. Örneğin Belge 4.17'de adı geçen öğretmenin bir anlık sinirine hâkim olmadan yaptığı bu olumsuz davranış hoş görülmemiş ve uyarı cezası ile cezalandırılmıştır. Öğretmenin tokat atması elbette uygun görülmeyen bir davranıştır ancak burada öğrencinin de suçlu olduğu anlaşılmış ve her iki olumsuz davranışta cezalandırılmıştır. Köy Enstitülerini ayakta tutan normlardan bir tanesi tarafların karşılıklı hareketlerinin ölçülüp ona göre muamele edilmesidir. Yani öğrenci her zaman haklıdır anlayışı yerine olayın daha geniş ayrıntıları ve iç yüzü araştırılmaktadır. Burada okul idaresi her olumsuz davranışın bir cezası vardır demek ve davranışın kimden geldiği değil onun niteliği önemlidir mesajı vermektedir.

Belge 4.17

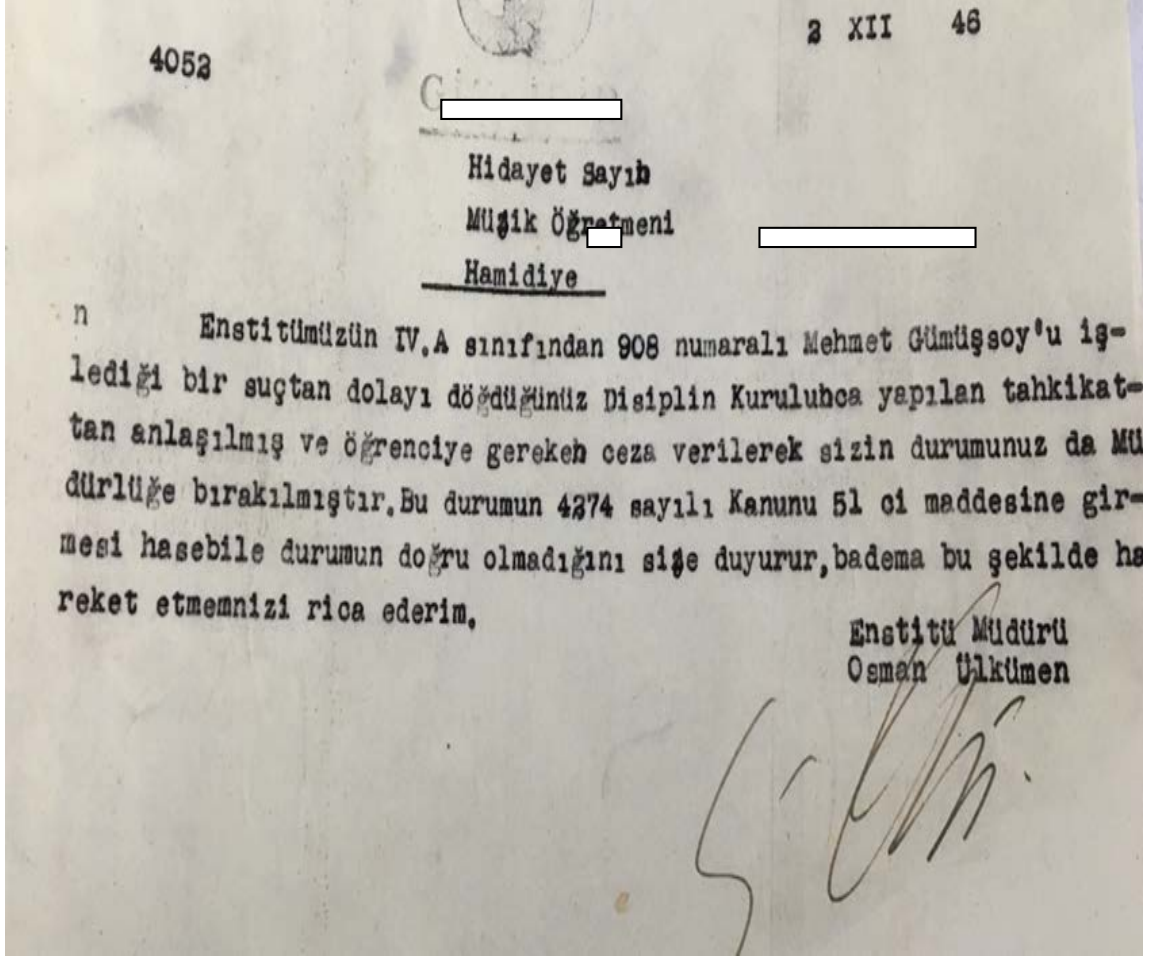
Okul Müdürünün Öğretmene Yazdığı İkaz Yazısı

Bugüne kadar Köy Enstitülerinin de öğrencilere kötü muamele yapıldığına dair herhangi bir eleştiri ve kayıt bulunmamaktadır. Toplumun sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda Belge 4.18'de bahsedilen konu ile ilgili öğretmenlerin tıpkı aileleri gibi çocuğu hırsından veya kişisel kızgınlığından değil bir olaya karşı verilen tepki sonucu tokat attıkları görülmektedir. Suçun ehemmiyeti göz önüne alınmış ve asıl suçlunun öğrenci olduğu görülmüştür. Ancak öğretmenin tokat atmasının kurum kültürüne uygun olmadığı ve bu davranışın tekrarlanmaması gerektiği öğretmene bildirilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise günümüzde üst ast yazışmalarında kullanılan "Gereğini arz ederim" gibi bir emir kipi yerine "rica ederim" gibi bir dilek kipinin kullanılıyor olmasıdır. Kullanılan dilin resmi ancak üstünlük göstergesi belirtmeyen bir dildir. Köy Enstitüleri çağına göre çağdaş eğitim kurumlarıydı. Bunun sebebi ise) sağlam bir kurum kültürü oluşturmalarına borçludurlar.

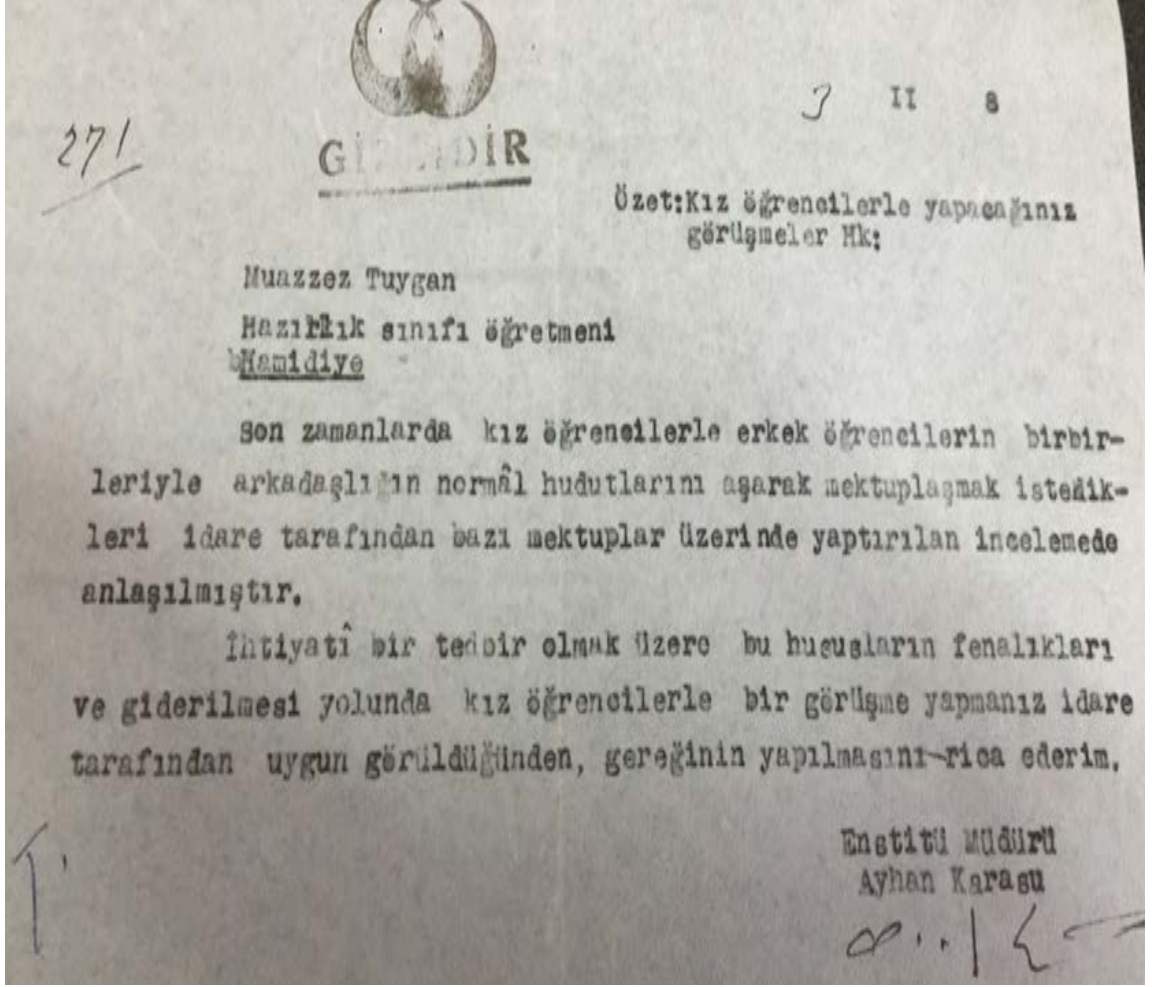
Belge 4.18

Okul Müdürünün Öğretmeni Öğrencilerine Karşı Şiddet Kullanmasına Yönelik Uyardığı Yazı

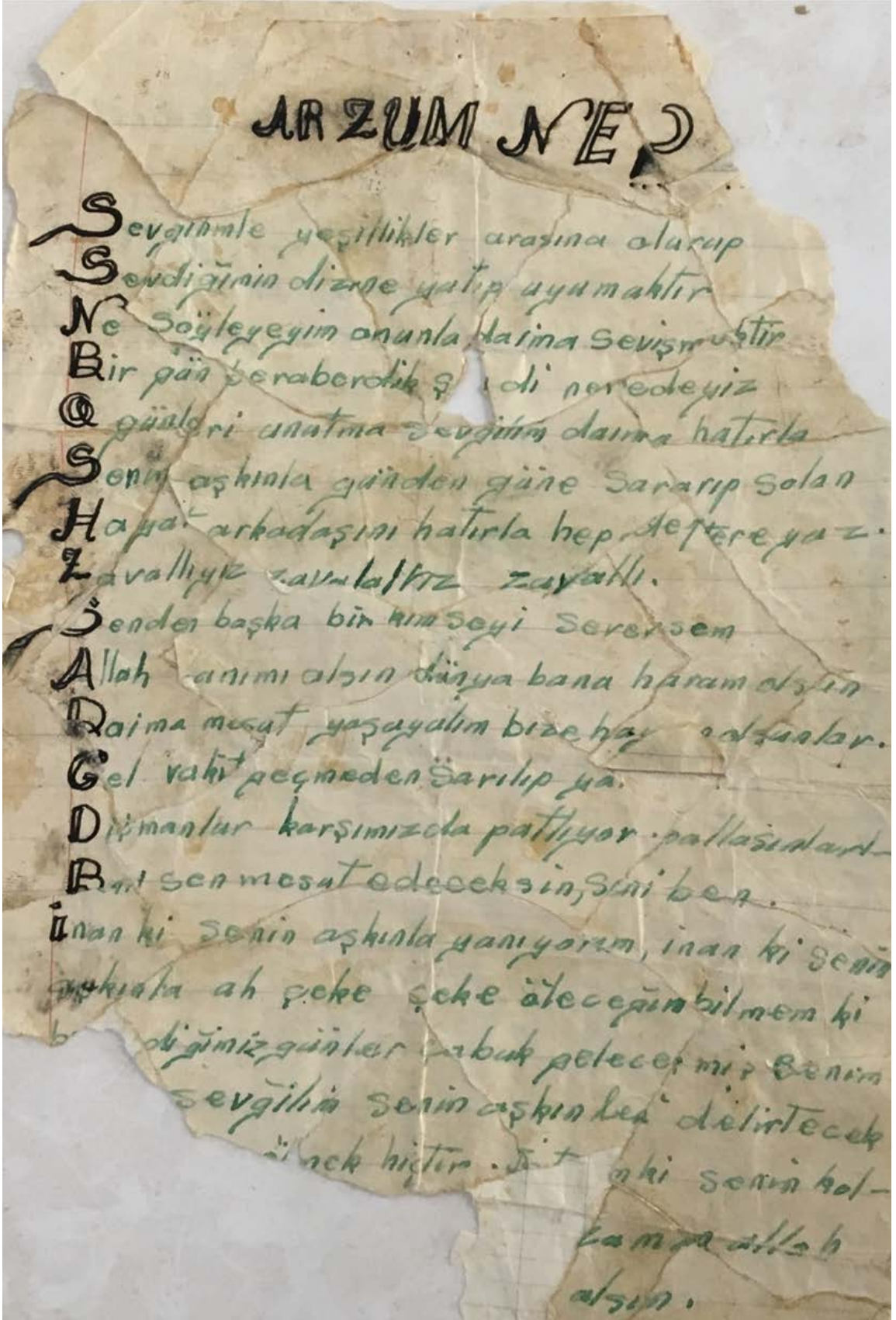

Enstitülere gelen eleştirilerin başında olan kız ve erkek öğrencilerin bir arada kalması ve aralarında ki duygusal ilişkilerin boyutları kavramı aslında Enstitü müdürlüklerinin en çok üzerinde durduğu konular arasındaydı. Bu konu hakkında aslında yapılan eleştirilerin çok acımasız olduğu Belge 4.19'da olduğu gibi bu ve bunun gibi belgelerle gün yüzüne çıkmaktadır. Kurum kültürü olarak önleyici tedbirler alma konusunda etkin bir yönetim yapısına sahip olan Enstitü bu konuda da duyarlılığını göstermekte ve olayların daha da büyüyerek gelişmesini önlemek amacıyla bir kadın öğretmeni kız öğrencilerle konuşmak üzere görevlendirmektedir. Bunun yanında yine yazışmada kullanılan dilin emredici bir yapıda olmadığı ve üstün astına rica mahiyetinde olduğu görülmektedir. Köy enstitülerin de böyle bir dilin kullanılması öğretmenlerin de kurumun idaresinde söz sahibi oldukları anlayışını aşlamak niyeti olduğunun bir göstergesidir.

Öğretmenin Kız Öğrencilerle Yapacağı Görüşme Hakkında Yazı

Bunun yanında öğrenciler arasında o günlerde yaygın haberleşme kaynaklarından biri olan mektup, aslında öğrencilerin yüz yüze birbirine aktaramadığı mesajların daha kolay aktarılmasına imkân vermektedir. Belge 4.20’de bahsi geçen mektuplardan bir tanesi olan şiiri görmekteyiz. Bu mektup bir erkek öğrencinin bir kız öğrenciye yazdığı bir şiiri içermektedir. Öğrencinin kullandığı dil edebi bir dildir. Hiçbir yerden alıntılanmamış olup kendi düşünce ve cümlelerini içermektedir. Günümüz de iki cümlelik hiçbir edebi nitelik taşımayan mesajlarla kıyaslandığında aslında öğrencilerin edebi bilgilerinin ne kadar geniş olduğunu anlayabiliriz. Özellikle normal derslerden sonra yapılan serbest okuma ve toplu okuma etkinlikleri sayesinde öğrencilerin edebi bilgileri gelişmekte ve yazma yetileri artmaktaydı. Burada Enstitü kitaplığının çeşitli kaliteli kitaplarla dolu olması ve etkinlik olarak okuma saatleri düzenlenmesi en büyük paya sahiptir.

Belge 4.21’de örnek olarak gösterilen belgeye göre Köy Enstitülerinde öğrencilerin bilişsel iyi oluşlarının yanı sıra sağlık bakımından da iyi olmaları beklenirdi. Öğrencilerin her türlü zararlı alışkanlıklardan uzak olmaları ve gittiği yerlerde çevrelerine örnek öğretmenler olmaları da bu beklentilerden bir tanesiydi. Sigara içen öğrenciler disiplin kuruluna sevk edilmeden önce ailelerine haber vererek bu davranışlardan vazgeçmeleri istenirdi. Ayrıca ailelerinin de konu ile ilgilenmeleri ve Enstitülere yardım etmeleri bir kurum kültürü haline gelmiştir.

Belge 4.21

Sigara İçen Öğrencilerin Okul Müdürlüğüne Sevki

Enstitü Müdürlüğüne

Enstitümüz öğrencilerinden aşağıda numaraları ve adları yazılı öğrenciler sigara içerlerken görülmüşlerdir. Velilerine duyurulmasına emir ve müsaadelerinizi saygılarımla arz ederim.

[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

Eğitim Baş
Cemalettin Yelqası

Sınıf	No.	Adı ve soyadı
4/B	580	Nurettin Karaaer
:	375	Remzi Akgün
X 5/A	157	Cemalettin Sarı

iqun de

Köy Enstitülerinde öğrencilere aşılana etik değerlerin başında iftira ve karalamanın kötü bir şey olduğu sürekli aşılana maktaydı. İleri de gidecekleri çevrede bu gibi etik değerlerin savunucuları olmaları beklenen bu öğrenciler kurum kültürünü özümsemiş ve davranışlarını bu yönde geliştirmişlerdir. Belge 4.22’de öğrencinin arkadaşı kendi ifadesine göre ona iftira atmaktadır. Ancak burada ki önemli husus bu ifadenin nezih bir dille yazılmış olmasıdır. Kendisine iftira atılmış olmasından muzdarip olan öğrenci bu sıkıntısını okul küme başına iyi ifade edilmiş ve suçlama içermeyen bir dille yazmaktadır. Bir diğer dikkat edilmesi gereken hususta öğrenci şikâyetlerinde bir silsile olmasıdır. Öğrenciler istek ve şikâyetlerini ilk önce küme başına iletmekten sorumludurlar. Küme başı gelen bu istek ve şikâyetleri değerlendirmekte ve daha sonra gerekli görülürse okul direktörüne iletmekteydi. Bu yapı tipik bir bürokratik okul kültürünün var olduğu anlamına gelmektedir.

Sayın Öğretmenim,

Bu gün Matematik dersinden çıktıktan sonra Hüseyin Sen arkadaşımın kalem muhafazası kaybolmuş bana sen almışsın, gören var, diye iftira da bulundu. Ben arkadaşım senin muhafazanı almadım, diye ne kadar yeminler ettimse hiç birisini kabul etmedi. Gören var dediği arkadaş XXXXXXXXXX Mehmet Ali Yeşilkaya'dır. Geçen günde arkadaşın birisiyle beni dövüştürüp soyre batmak istedi. Bende inanmadım onun sözlerine. Bugünde Hüseyin Sene benim almadığım halde bana kasten iftira attıran yine bu arkadaştır. Hüseyin Sene gelince oda bu arkadaşın sözlerine inanıp bana iftira atmasını saygılarımla ve sergilerimle önlenip hakkımda bu şekilde davranılmamasını siz büyüğümünden arz ederim.

Eğitimciye şükür.

~~XXXXXXXXXX~~

Vaziyeti saygılarımla arz ederim Sınıf II/E

Kırm. Öğ.
F. Öpe

XXXXXXXXXX
Mehmet Çomak

4.1.2 Öğretmen disiplin işleri

Bu bölümde öğretmenlerin disiplin olayları, öğretmen değerlendirme raporları ve öğretmenler hakkında enstitü idaresinin verdiği raporlar incelenmiştir. İncelenen belgeler sonucunda elde edilen en önemli bulgu Enstitülerde öğretmenlere yakışmayacak hal ve davranışların başında birbirleriyle olan kavgaları ve şiddete başvurmaları gelmesidir. Belge 4.23'deki örnekte görüldüğü gibi öğretmenlerin içinde bulunduğu uygunsuz durumun öğrencilerin kulağına gitmesi Enstitü için kurum kültürünü zedeleyen bir davranış olarak görülmüştür ve her iki öğretmeni ifadelerini almak için çağırmışlar ve bunun yanında olaya tanıklık eden üçüncü bir kişinin de tanık olmasını isteyerek olaya tarafsız yaklaşmak istemişlerdir. Olayın gelişimi o gün yemekhane nöbetçisi olan öğretmenin tarım dersinde çalışmakta olan öğrencilere yeterli miktarda yemek ayırmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun üzerine olaya taraf olan öğretmenler ve tanık ifade için çağırılmıştır. Her birinin ifadeleri dikkate alındığında bariz olan konu kavga ettikleridir. Bunun yanında her birinin ifadelerinin altında okul müdürlüğünün yorumu da eklenmiştir. Aslında bu yorum alınan ifadeler doğrultusunda karşı tarafı aydınlatmak için idare tarafından yazılmıştır.

Disiplin kurullarında öğretmenler ile ilgili bir olay görüşüldüğünde diğer öğretmenlerin, öğrencilerin ve enstitü çalışanlarının bu öğretmenler hakkında ki görüşleri alınmaktaydı. Böylelikle suçun aslında tarihsel gelişimi de göz önüne koyulmakta ve olayın temeline inilmekteydi. Bugün ki disiplin kurlarının çalışma koşullarıyla hemen aynı olan bu uygulama ile olay hakkında farklı bakış açısı sağlamaktadır.

Bütün alınan ifadeler ışığında sonuç olarak her iki öğretmenin de kavga ettikleri için suçlu oldukları kanaatine varılmıştır. Ancak Yemekhane nöbetçisi öğretmenin hem görevini yapmadığı hem de bu güne kadar yapmış olduğu eylemlerin dayanılmaz derecelere gelmesinden dolayı okul idaresi bir tedbir olarak görev yerinin değiştirilmesini talep etmektedir. Enstitüler kendi kültürlerine zarar vermekte olan çalışanların nakillerini istemekteydiler. Bunun için ise İlköğretim Genel Müdürlüğünden bunun yerine getirilmesini delillerle istemekteydiler. Böylelikle kendi kültürlerini koruma yoluna gitmişlerdir ayrıca gelecekte her biri öğretmen olacak öğrencilere iyi örneklerin gösterilmesi amacıyla da böyle tedbirler alınmaktaydı.

Bunun yanında bir ayrıntıya da dikkat edilmesi gerekmektedir. Toprak seçiciliği en az olan serin iklimi tahılı yulafın hasatı ağustos ayında yapılmaktadır. Enstitülerde o yerin iklim ve toprak yapısına göre ürün yetiştirmek en önemli görevlerden birisiydi. Birim alandan en fazla verimi elde edebilmek adına bu bilgiler hem Enstitü öğrencilerinin

günlük besinlerinin karşılanması hem de satarak döner sermayenin artırılması adına önemliydi. Bunun yanında hasat zamanı ve öğrencilerin izinden gelme zamanı dikkate alınacak olursa Enstitülerde ağustos ayında da eğitim ve öğretim devam etmekteydi. Bugünlerde çok sık bahsedilen ve uygulanan bir yapı olan tam yıl tam gün eğitimin ilk görüldüğü yerler olarak Enstitüleri gösterebiliriz.

Belge 4. 23

Öğretmen Kavgası

T. C.
ESKİŞEHİR - ÇİFTLER
KÖY ENSTİTÜSÜ VE ÖĞRETMEN KURSU
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : 2049

Mahmudiye
27 / VIII 1948

Millî Eğitim Bakanlığı
İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne
Ankara

Öz: İki öğretmenin kavgasları h.

Enstitümüz Mahmudiye bölümü Tarım b. [redacted] berk ile yapıcılık öğretmeni [redacted] in 21.VII.1948 günü Eğitim bağı odasında birbirlerine karşı bir öğretmene yakışmayacak hal ve harekette bulunmuşlardır. Ve hemen, bu iki öğretmenin kavgaya tutuştukları öğretmenler ve öğrenciler arasına yayılmıştır.

Olay üzerinde durularak, her iki öğretmenin Müdürlüğe müracaatları, ifadeleri, tanık olarak gece beke [redacted] leik in ifadesi ilişik olarak sunuldu.

Ifadelere göre olayı, her iki öğretmen hakkındaki mevcut kanaatı, ve her iki öğretmenin durumları hakkında düşüncelerimi aşağıda sunuyorum.

Olay: [redacted] berk [redacted] Nigin'in birbirlerini var kuvvetleriyle dövmeleeri.

Sebebi: Nöbetçi öğretmen [redacted] Nigin'in tarımında çalışmış 28 öğrenciyi 19 kişilik yemek ayırarak 10 öğrencinin ac kalmalarına sebep olması.

[redacted] erk'e göre:

.... Tarlada orak makinası ile yulaf biçiyordum. Yemek zamanından 40 dakika önce bir öğrenciyi Enstitüye yollayarak nöbetçi öğretmene 28 kişilik yemek ayırması heberanı gönderdim. Öğrencilerle yemekhaneye geldiğimde, onar kişilik iki sofraya ayrıldığını ve 8 öğrencinin açıkta kaldığını gördüm. Nöbetçi öğretmen [redacted] Nigin'i çağırdım, gelmedi. Kendisini balmak üzere yemekhaneden çıktım. İdare odasına gelirken yolda karşılaştım. Arkamdan idare odasına geldi. Odaya geldikten sonra, birbirlerini kırıcı söz ve hareketleri üzerine kavgaya tutuştukları anlaşılıyor.

[redacted] erk vine ifadesinde:

.... Nigin'in alışkanlığı üzerine söz ve hareketlerinin ölgüsünü bozdu. Ve yüksek sesle hakaret etmeğe başladı. Koridorda öğrenciler vardı. Kötu sözleri duymamaları için kapıyı örtmek üzere ayağa kalktım. Terbiyeye davet ettim. Ben kapıyı kapamakta iken şiddetle yerinden fırlayıp [redacted] Nigin üzerine atılarak boğazıma sarıldı ve vurmak istedi. Ellerini tuttum. Kendimi savunmak için kucakladım. Bu sırada [redacted] k içeri girdi. Bizi araladı.

[redacted] in 'e göre:

.... Ziraatte 28 öğrenci bulundu. [redacted] Tan - berk'in bunlara yemek ayırması için haber gönderdiğini söylediler. izinden avdet eden öğrenci fazla olduğu için, öğrenciler imkânca sıkıştırılarak (8 - dokuz) kişilik iki masa ayrılabilirdi. Bayrak direğinin yanında rasladım. Nigin yemek ayrılmadığını sordu. Sükunetini muhafaza eder, sınırlı bir vaziyette idi. Ben bu vaziyette Eğitim bağı oda-

Sayı : _____

sına geldim, O da arkamdan geldi. Odada yalnızdık... Nasıl yemek ayrılma-
mazmış... Pek fena kızarak, - Evet mahsus yaptın - diyerek, ve bu cümle
yi söylerken ağız [] battı.... Cürümde yakalamış gibi üzerine hü-
cum etti..... Saçlarımdan çekerek yumruklamağa bağladı.... Bir iki dakı-
ka sonra içeriye Nasuh Kızılcık (gece bekçisi) girdi.... Doğrudum, Aniden
kolumu uzatıp ben de onun saçlarını yakaladım... İki yumruk salladım...
Her ikisi de ifadelerinde şiddetle kavgaya tutuştuklarını

saklamadan açık []

Bu olayı gören ve her ikisini ayıran Nasuh Kızılcık'ın

ifadesi: [] []

Eki :

[] Tanberk yemekhaneye gelerek çocukların yemeksiz
kaldığı [] böyle yapıldığını söylüyordu..... Biraz sonra bir
talebe koşup geldi, Nasuh ağabeyi öğret [] yiyorlar dedi.....
Koştum, Asım Bilgin ile Hakkı beyi birbirlerini kavramış şekilde gördüm.
Üzerlerine atılarak ayırdım.... Yine birbirlerine sarılmak istiyorlardı.
Bırakmadım..... Asım Bilgin birkaç yıl evvel yine o zaman eğitim başı
bulunan İbrahim Oymak la böyle döğüş yaptığını gördüm. Ve yine ben ayır-
mıştım.... Bu sene de yine yapı sanat başı Hüseyin Ünal la döğüş yaptı -
ğını duydum..... []

Her iki öğretmenin ve gece bekçisi Nasuh Kızılcık'ın
ifadelerinden öğretmenlerin bir birine karşı hareketlerinin sebebi açık-
lanmış bulunuyor []

Her iki öğretmenin, öğretmenler, öğrenciler ve işçiler
arasındaki tanınmaları:

Hakkı Tanberk:

Ciddi, işine bağlı ve çalışkan. Kendini
beğenen, ve kendisine olduğundan fazla [] itimat eden, biraz da gururlu bir öğret-
men.

Asım Bilgin :

Çocuk huylu, çabuk alingan ve içlenen..
kavgacı bir öğretmen. []

Olay ve öğretmenler hakkındaki kanaatım:

Tarım başı (600) dönümlük ekini zamanında biçmek ve
harmanını yapmak için, öğrencilerle geceleri de çalışmaktadır.

Öğrencilerin fazla gıda aktularını sağlamak için 10
di kahvaltısı veriliyor, ve bazı akşamlar, tarım sınıfı diğer arkadaşla-
rından gec yemek yiyorlar. Olay günü akşamı da yemeğe geo gelecekleri-
ni ve 28 öğrencilik yemek ayrılması için Tarım başı nöbetçi öğretmeni-
ne haber gönderiyor.

Fakat nöbet vazifelerini sık, sık öğrencilere yaptırmağa alışan Asım -
Bilgin o gün de bu işle ilgilenmiyor. İzinden dönen öğrencilerin sayı -
larını tesbit etmek, sofrası sayısını öğrenmek ve yemeği ona göre dağıt-
tırmak görevi iken, bunu yapmamıştır. Tarım da 28 öğrenci çalıştığını
bildiği, ve ayrıca da haber gönderildiği halde 28 kişilik yemek yerine
18 kişilik yemek ayrılmıştır.

Öğrencilerle gec vakitlere kadar çalışmak mecburiyet
tinde kalan tarım başı, öğrencilerden 10 kişinin ac kaldıklarını görün-
ce nöbetçi öğretmeni [] e çıkışmıştır.

Her zaman [redacted] -Haksız da olsa- hiçbir söz ve hareketin altında kalmayan Asım Bilgin bu defa da ve ifadesinde açıkladığı gibi daimi sözlerine dayanarak, mademki bana itimat etmiyor-sun, mahsus yaptım. [redacted] in dedi [redacted] ci sözler söyleyerek kavganın başlamasına sebep oluyor.

[redacted] Asım Bilgin, bekci Nasuh Kızılcık'ın ifadesinde açıkladığı gibi: 4 yıl evvel öğretmenler odasında ve öğretmenler yanında eğitim başı İbrahim Öymak la çok şiddetli bir kavgaya tutuşmuşlardık. Bu olay üzerine Enstitüde kalamıyarak, gitmiş ve mustafî sayılmıştır. Askerliğini yaptıktan sonra yeniden Enstitüye tayin edilmiştir.

Enstitüdeki görevine başladığı günden itibaren, yapı-sanat başı Hüseyin [redacted] le geçimsizliğe başladı. Mahmudiye bölümünde kaldığı takdirde üzücü olaylara [redacted] vereceğini Mahmudiye bölümünde muvakkat görev verdim. Ve daimi göz altında bu [redacted] düğündüm.

Hamidiye bölümüne geldiği günün haftasında Hamidiye bölümü tarım başı Cahit Barlas la arası açıldı. Hem de hiç yoktan ve çok haksız olarak. Müdür yardımcısı Hilmi Erkul un yanında Cahit Barlası tahrik edici, insan tahammülünü aşıcı sözlerle çok incitmiş. Hilmi Erkul araya girerek Asım [redacted] kurmuş.

Bu olayı da haber aldım. Ve Asım Bilgin'i çağırarak ve hareketlerinin bir öğretmene yakışmadığını his ettirerek nasihat yollu bir konuşma yaptım.

5 gün sonra yıllık izine gidecekti. Bu müddet zarfında Mahmudiye bölümünde dersliklerin badana işini verdim. Ve yapı - sanat başı ile geçimsizlik olayı doğuramayacak şekilde işi tedbirledim. Bu sırada Tarım başı Hakkı Tanberk le bütün Enstitü ailesini üzen olaya sebep oldu.

SONUÇ:

[redacted] Kavgaya kadar götürdüklerinden her iki öğretmende de suç vardır.

Fakat, öğrencileri aç bırakmak suretiyle hem nöbetçi öğretmenlik vazifelerini yapmaması, ve hem de öğünlerde günün 17-18 saatında tarım işlerinde çalışın ve sıcağın sinirleri gerilmiş bir insanın, aç kalan öğrencilerin durumu karşısında üzüntülerinin haklı olduğunu kabul etmemesi ve aynı zaman da onları doyurmak için başka bir tedbir düşünmemesi, suçun tamamıyla Asım Bilgin de toplandığı kanaatini kuvvetlendiriyor.

Nöbetçi öğretmenlik görevlerini yapmayarak 10 öğrencinin aç kalmasına sebep olan, ve yine bu yüzden tarım başı ile kavgaya yol açan Asım Bilgin in cezalandırılmasına.

Geçimsizliği ile sık, sık Enstitümüzün ahengini bozan bu öğretmenin hemen buradan alınmasına yardım ve delâletlerinizi saygılarımla arz ederim.

Ç. K. Enstitüsü Md.
Ayhan Karasu

Belgelerin analizinden elde edilen diğer önemli bir ayrıntı ise Enstitülerin ilk kurulduğu yıllarda Enstitü direktörlerinin öğretmenlerin derslerine girerek dersleri ve kendileriyle ilgili görüş kanaatlerini doğrudan Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne bildirmesiydi. Daha sonra bu kurumlar İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Direktörler dersine girdiği her öğretmenle ilgili ayrı rapor tutmakta, bu raporlarda dersler ve öğretmen hakkındaki fikirlerini, görüşlerini açık ve kesin bir dille yazmaktaydı. Belge 4.24 ve 4.25'deki raporlarda olduğu gibi öğretmenin derse hazırlıklı gelişi, öğretim yöntem ve teknikleri, öğrencinin kişisel ödevlerini yerine getirip getirmediğini kontrolü, öğretmenin otoritesinin durumu(hem sınıf içi hem de okulda), dersin amaçlarının müfredatla örtüşüp örtüşmediği, ders anlatım teknikleri ve öğretmen hakkında genel görüşleri bulunmaktaydı. Böylelikle öğretmenlerin ve dersin denetimleri okul müdürlerinin bir göreviydi. Bu görevi yerine getirirken bu başlıklar altında öğretmen değerlendirilir ve yılsonunda bu değerlendirmeler ilk başlarda Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne daha sonraki yıllarda ise İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne bildirilirdir. Böylelikle Enstitünün çalışma koşulları denetlenir ve olası başarısızlıkların önüne geçmek amacıyla önleyici tedbirler alınır.

Belge 4. 24

Okul Müdürünün Ders Teftişi İle İlgili Tuttuğu Rapor 1

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Direktörlüğü

Tarih: 16/6/1938.....

Devre 5. sınıf Öğretmeni Rüştem Erdemlioğlu'nun

1937-1938 ders yılı ay içindeki derslerine ait görüşler

1 - Giren sınıf 5. sınıf

2 - Görülen ders Türkçe, hesap, tabiat

3 - Dersin konusu mesele hali, küçük hesaplar, parçası ve eşitlikler

4 - Öğretmenin okutma değeri iyidir.

a) Hazırlık ortadır.

b) Dersin aylara bölünüşü ders yılı başında başlamıştır.

c) Tedris usulü iyidir.

d) Talebin şahsî çalışmaya yedilmesi için alınan önlemler iyidir.

e) Öğretmenin verdiği ödev, ödevlerin düzeltilmesi ve değeri ortadır.

f) Öğretmenin sınıfta ve okul içinde dışında talebeleri üzerindeki otoritesinin derecesi. Bilhassa sınıfın yaşavım temin bakımından gücü ve yararlığı iyidir.

g) Şahsî çalışma, ödev severliği Bu yıl içinde ailevi durumu bozulduğundan kendisini ödevle tam verememiştir.

h) Yaptığı yoklamalar ve verdiği dersiyonlardan alınan sonuçlar, laboratuvarlar, atelyelerdeki çalışması iyidir.

i) Dersin, talebin faydalanması yönünden verimi iyidir.

j) Dersin programlarla saptanan amaçlara uygunluğu iyidir.

5 - Öğretmenin okul içinde ve nöbetleri sırasında gösterdiği yönetim muvaffakiyeti ve kabiliyeti Yukarıda yazdığım sebepten dolayı öğretmen bedbin olmasın kâzânkı bu işlere karşı biraz lâkayt kalmıştır.

Genel düşünceler Uzun senelerden beri öğretmenlik yapan Rüştem bu yıl ailevi endişelerle kendini ödevine lîyiklikle verememiştir. Zeki ve bilgili bir gençtir. Çok okur. Arkadaşları ile geçim iyidir.

NOT :

1 - 19.700 numaralı genelgeye göre, direktörler gördükleri derslerin öğretmenleri hakkındaki görüş ve kanaatlerini doğrudan doğruya Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne bildireceklerdir.

2 - Dersin görülen her öğretmen hakkında ayrı bir rapor doldurulacak ve gönderilecektir.

3 - Dersler hakkındaki fikirler ve düşünceler açık ve kesin olmalıdır.

4 - Cevap için ayırdan yerler yetmezse, matrucleri işaret edilerek suretleri, diğer bir kâğıda yazılarak rapora ilgiltilcektir.

M. Erdemlioğlu
Okul Direktörü

Belge 4.25

Okul Müdürünün Ders Teftişi İle İlgili Tuttuğu Rapor 2

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Direktörlüğü

Tarih: 16/6/1938

Devre 4. sınıf Öğretmeni Mesduha Özyürek'in
1937-1938 ders yılı ayı içindeki derslerine ait görüşler

1 - Girilen sınıf : 4. sınıf
2 - Görülen ders : tarih, hesap, türkçe
3 - Dersin konusu : Erkinlik savaşı, çıkaya sit mesele halli, türkçük parçası
4 - Öğretmenin okutma değeri : iyidir.

a) Hazırlık : Mesalleri için vesait hazırlar.
b) Dersin aylara bölünüşü : Ders yılı başında semasını yapmış ve mevzularını bu semaya göre yitirtmiştir.
c) Tedris usulü : iyidir.
d) Talebin şahsî çalışmaya yedilmesi için alınan önlem : Talebeyi çalıştırmak için önlemler almıştır.
Öğretmenin verdiği ödev, ödevlerin düzeltilmesi ve değeri : iyidir.
e) Öğretmenin sınıfta ve okul içinde dışında talebeleri üzerindeki otoritesinin derecesi. Bilhassa sınıfın yasavını temin bakımından gücü ve yararlığı : iyidir. Talebeye kendisini sevdirmiş ve saydırmıştır.
g) Şahsî çalışma, ödev severliği : iyidir.
h) Yaptığı yoklamalar ve verdiği disertasyonlardan alınan sonuçlar, laboratuvarlar, atelyelerdeki çalışması : iyidir.
i) Dersin, talebin faydalanması yönünden verimi : iyidir.
n) Dersin programlarla saptanan amaçlara uygunluğu : iyidir.
5 - Öğretmenin okul içinde ve nöbetleri esnasında gösterdiği yönetim muvaffakiyeti ve kabiliyeti : iyidir.

Genel düşünceler : Ödevine bağlı bir öğretmendir. Devamsızlığı yoktur. Okulun mülküne işleri ile alakadar olmuş ve bu sahadaki çalışması verimli olmuştur. Arkadaşları ile geçimi iyidir.

NOT :

1 - 19,700 numaralı genelgeye göre, direktörlük gördükleri derslerin öğretmenleri hakkındaki görüş ve kanaatlerini doğrudan doğruya Orta Öğretim Genel Direktörlüğüne bildireceklerdir.
2 - Dersi görülen her öğretmen hakkında ayrı bir rapor doldurulacak ve gönderilecektir.
3 - Dersler hakkındaki fikirler ve düşünceler açık ve kesin olmalıdır.
4 - Cevap için ayrılan yerler yetersizse, amaçları ifade edilmek suretiyle diğer yerlere yazılabilir.

Mahmudiye Öğret. Okul Direktörü
R. Özyürek

Belge 4.26'da görüldüğü gibi Köy Enstitüsü direktörü her öğrenim yılının sonunda öğretmenlerle ilgili bir rapor bildirdi. Bu rapor yıl içinde yapılan ders denetimlerinin ve genel durumunun gözlenmesi ile elde edilen görüşleri içermekteydi. Böylelikle öğretmenlerin ilk değerlendirmesinden enstitü direktörlerinin sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Raporda özellikle dikkat çeken özelliklerin başında öğretmenlerin genel sağlık durumlarının değerlendirme esnasında göz önünde bulunduruluyor olmasıdır. Öğretmenlerin değerlendirilmesi 5 ana başlığa ayrılmıştır. Bunlar; öğretmenlerin okuldaki dersleri ve kendisiyle ilgili bilgileri, öğretim işlerinde ki durumu, eğitim işlerinde ki durumu, yönetim işlerinde ki durumu ve öğretmenlerin kişisel durumlarıdır. Buradan da anlaşılmaktadır ki eğitim ve öğretim iki ayrı konu olarak değerlendirmeye

alınırdı. Yönetişim ilkesi gereği öğretmenlerin de okul yönetiminde söz sahibi olduğunun bir kanıtı olan bu raporlar enstitülerin demokratik kurum kültürlerinin bir yansımasıdır.

Öğretim işlerindeki durumu değerlendirilirken, öğretmenlerin alan bilgileri ve bu bilgileri artırmak için gösterdiği çabaların yanı sıra yabancı dil öğrenmeye karşı olan istekleri, öğrencilerinin öğrenmelerinden ne derece sorumlu oldukları, verdikleri sorumlulukların yerine getirilip getirilmediğinin takibini yapıp yapmadığı, çevre okul uyumunu derslerinde sağlayıp sağlayamadığı, öğrencilerinin okul kütüphanesinden faydalanmalarını sağlayıp sağlayamadıkları, derslerini müfredata göre işleyip işlemedikleri ve verdikleri notlarda adil olup olmadıkları göz önünde bulunduruldu. Eğitim işlerinde ki durumu değerlendirilirken, öğrencilerine saygı ve sevgiyi aşılayıp aşılamadıkları, disiplin anlayışları ve çevresine iyi örnek teşkil edip etmedikleri, enstitüdeki toplumsal ve kültürel olaylarla ilişkisi bu olaylara aktif katılımının dereceleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Yönetim işlerinde ki durumları değerlendirilirken, eğer üzerinde küme başılık gibi bir yönetsel görev varsa bu görevi yönetmelikler çerçevesinde layığı ile yapıp yapmadıkları, nöbet işlerinde ki tutumu, okul idaresince verilen görevleri yerine getirip getirmediği, aldığı görevleri yerine getirme de çevresince nasıl tanındığı, meslektaşları ve öğrenciler tarafından saygı görüp görmediği, kendilerine verilen eşyaların tertibi ve bakımı ile ilgili görevleri yerine getirip getirmediğine dikkat edilirdi. Son olarak ise öğretmenlerin kişisel durumları ile ilgili değerlendirmede, aileleri, arkadaşları ve çevresiyle ilişkileri, alışkanlıkları ve karakterleri, vatana, millete ve inkılâplara olan bağlılıkları göz önünde bulundurulmaktadır.

Bu değerlendirme raporundan anlaşılmaktadır ki yılsonunda yapılan öğretmen değerlendirmelerinde objektif ölçütler kullanılmaktadır. Öğretmenlerin durumu bir konu üzerinden değil çeşitli ölçütler üzerinden değerlendirilmekte ve öğretmen denetimleri şeffaf bir anlayışla yapılmaktadır.

<p align="center">Köy Enstitüsü Öğretmenleri hakkında öğrenim yılı sonunda Müdür tarafından doldurulacak rapor</p>	
Enstitünün adı :	
Öğretmenin adı ve soyadı :	F. H. İ. İ. İ.
Öğretmenin sicil numarası :	
Öğrenim yılı :	194 — 194
Hangi ders, sanat veya tarım işi ile görevlidir?	
Aylığı ve bu aylığı almağa başladığı tarih?	
Ek görevi varsa bu görevin adı ve aldığı ücret? Ücreti almağa başladığı tarih?	
Menşei	
Doğum yeri ve yılı?	
Meslekteki kıdemi	
Enstitüdeki kıdem	
Evli mi, kaç çocuğu var?	
Çocukları okula devam ediyorsa hangi derecedeki okullara devam ediyor?	
Öğretmenin sağlık durumu	
Öğretmenin bu öğrenim yılı içinde okutması gereken ders veya yaptırması gereken iş saatleri ile özürlü veya özürsüz yapmadığı saatlerin tutarı.	Okuttuğu ders veya yaptırdığı iş saati : Özürlü yapmadığı : Özürsüz yapmadığı :

SORULAR:	CEVAPLAR:
1 — ÖĞRETİM İŞLERİNDEKİ DURUM:	
1 — Öğretmenin genel ve mesleki durumu, okutmakta olduğu derste (kültür dersleri sanat ve tarım bilgisi?)	çok iyi
2 — Bilgisini artırmak için sarfettiği gayret, yabancı dil öğrenmeğe çalışır mı?	Bilgisini artırmak için gayret gösteriyor.
3 — Öğrencilerini yetiştirmek hususundaki ilgi derecesi; öğrencilerine derste, işlikte uygulama yerlerinde ve tarımda verdiği görevleri takip ve sonuçlandırma hususundaki başarısı?	çok iyi
4 — Enstitüdeki ders araçlarından ve çevreden öğrencilerini faydalandırma yolundaki gayreti?	iyi
5 — Okuttuğu ders bakımından çevrenin özelliklerini incelemek ve incelemek hususundaki başarısı?	incele çok iyi
6 — Öğrencilerini okul kitaplarından faydalandırmak, onları kişisel çalışmalara yöneltmek, özel yetenek gösterenleri ilgililere tanıtmak ve yetiştirmek bakımından başarısı?	iyi
7 — Aynı ders ve iş gurubu öğretmenleriyle işbirliği yapmağa çalışıp çalışmadığı?	gözetici ve çalışan
8 — Bütün derslerini, yönetmelik gereğince hazırlamakla mükellef olduğu plânlara göre uygunlayıp uygulamadığı?	uygulan
9 — Öğretmenin not takdirindeki isabet derecesi?	isabetlidir
II — EĞİTİM İŞLERİNDEKİ DURUM:	
1 — Öğrencilerini gerek birbirleriyle ve gerekse enstitünün bütün öğretici ve yöneticileriyle karşılıklı sevgi saygı hislerine dayanan duygu içinde yetiştirebiliyor mu?	yetiştiriyor.
2 — Disiplin anlayışı nasıldır; çeşitli görevlerini uygularken öğrencilerine bu yolda iyi örnekler veriyor mu?	iyi örnekler verir. Disiplin anlayışı iyidir.

SORULAR:	CEVAPLAR:
3 - Enstitüdeki eğitsel ve toplumsal kuruluşlara karşı ilgisi ve bu alanlarda adlıği ödevlerdeki başarı derecesi?	iyi
II - YÖNETİM İŞLERİNDEKİ DURUM: 1 - Yönetim işlerinde görevli ise bu görevini yönetmelik gerçekliklerine göre tam olarak yapıyor mu (iyi ve aksak tarafları kısaca ve o-laylara dayanarak belirtilecek)	Küme her ne kadar iyi olsa da
2 - Nöbet işlerini hakkıyla yapıyor mu?	yapıyor
3 - Emirleri nasıl karşılar, bunları uygulamadaki başarı durumu?	iyi karşılar ve uygular.
4 - Kanun, yönetmelik ve emirlerle uhdesine verilen işleri ikaza mahal bırakmadan kendiliğinden ve tam olarak yapar mı, irşat ve ikazları nasıl karşılar, üslerine karşı davranışı nasıldır?	ikazları mahal bırakmadan kendiliğinden ve tam olarak yapar, irşat ve ikazları nasıl karşılar, üslerine karşı davranışı nasıldır?
5 - Uhdesine verilen işleri uygulamada çevresinde bırakacağı etkiyi hesaplar mı, bu bakımdan nasıl tanınmıştır, altlarına ve öğrencilerine karşı davranışı nasıldır, bu haliyle çevresinde sevilir ve sayılır mı, öğrencilerinin çeşitli halleriyle yakından ilgilenir mi?	Çevresinde sevilir ve sayılır.
6 - Bakımı kendisine verilen eşya ve araçların temiz kullanılmasında, binaların bakımında gereçlerin tam yerine harcanmasında, enstitü hayvanlarının, bağ meyvalık, fidanlık, sebze-lik ve orman gibi tarım alanlarının bakım ve korunmasında gösterdiği titizlik hakkındaki görüşleriniz?	her ne kadar gösterir
- Enstitülerde, mesleğin diğer alanlarında ne gibi işler için yetiştirilir?	mesleğine bağlı işler için yetiştirilir

SORULAR:	CEVAPLAR:
IV — ÖĞRETMENİN KİŞİSEL DURUMU: 1 — Öğretmenin arkadaşlarıyla geçimi, aile hayatına karşı durumu, çevrede bıraktığı etki bakımından düşünceniz?	<i>geçim aile hayatı mıdır.</i>
2 — Karakterinde ve alışkanlıklarında göze batan taraflar var mı?	<i>Yoktur.</i>
3 — Öğretmenin millete, devlete, inkılabımızın ilkelerine olan bağlılık derecesi ve milli meselelerdeki hassasiyeti hakkındaki kanaatiniz?	<i>milli meseleler bizzat ve inkılabın ilkeleri dışındadır.</i>
V — Öğretmenin bunlardan başka dikkate değer tarafları varsa bunlar hakkındaki düşünceniz? VI — Bütün durumları göz önünde tutularak öğretmen hakkındaki kanaatinizin özeti.	<i>İde çok iyi, Terfii bizzat</i>

Köy Enstitüsü Müdürü

Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra faaliyetlerini öğretmen okulları adı altında yürüten Enstitülerin dönemin siyasi ve politik yapısından da etkilendiği görülmektedir. Bu çözümleri ve iç kargaşayı anlayabilmek için dönemin en önemli olayını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. 14 Mayıs 1950 tarihinde düzenlenen ve 9. Dönem milletvekillerinin belirlendiği seçim. "Gizli oy, açık tasnif" yönteminin ilk kez uygulandığı 1950 seçimleri, Türkiye tarihinin ilk demokratik seçimi olarak kabul edilir. Bu demokratik seçim neticesinde Demokrat Parti oyların yüzde 55 ini alarak TBMM de ki sandalye sayısının yüzde 85'ini elde etmiştir. Seçimlerden önce Cumhuriyet Halk Partisi içindeki muhalefetin yoğun eleştirilerine maruz kalan Köy Enstitülerine bu dönemde bir sürü müfettiş gönderilmiş ve okul müdürleri Enstitüler de ki olumsuz şartlar neden gösterilerek değiştirilmiştir. Bu değişimi Belge 4.27 'de açık bir şekilde görmekteyiz.

Bunun yanında her sene sonu öğretmen nakillerinden önce okul müdürünün öğretmenler hakkında ki görüşleri Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilmekteydi. 1951 yılında Enstitü de toplamda 42-52 saat Türkçe dersi ve iki öğretmen, 43 saat Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersi ve biri Müdür, biri müdür yardımcısı olmak üzere 4 öğretmen, 32 saat Meslek dersi ve 2 öğretmen, 39 saat matematik dersi ve 2 öğretmen, 56 saat Fizik-

Kimya Tabiat Bilgisi dersi ve biri toplu dersler öğretmeni olmak üzere toplam 4 öğretmen, 6 saat Okul Sağlığı ve Çocuk Bakım dersi ve bir adet Doktor öğretmen, 31 saat Resim-İş dersi ve bir öğretmen, 19 saat Beden Eğitimi ve Askerlik dersi ve bir öğretmeni bulunmaktaydı.

Raporda ayrıca, yeni gelen müdür Enstitü öğretmenlerin genel durumlarını belirtmektedir. Genel olarak öğretmenler arasında gruplaşmaların olduğunu ve öğretmenlerin yetersiz olduğu görüşü hâkimdir. Bir diğer dikkat çeken hususta özellikle gidecek olan kadın öğretmenlerin yerine erkek öğretmenler istenmesi Enstitüler de ki kadın öğretmenlerin diğer raporlar göz önünde bulundurularak erkekler kadar faydalı olamadığı belirtilmektedir. Kadın öğretmenlerin istenmemesinin sebebi olarak haklarında çıkan dedikodular ve tutulan raporların etkili olduğu düşünülmektedir.

Belge 4.27'de bunun yanında yıllarca Milli Eğitim Müdürlüğü yapıp Enstitüye gelen Meslek dersi öğretmenin durumundan da bahsetmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki günümüzde ki gibi idari hizmetler sınıfı ve eğitim öğretim sınıfı diye bir ayırım yoktur. Milli Eğitim Müdürlüğü yapan birisinin öğretmen olabileceği gibi bir öğretmenin de diğer meslek dersi öğretmeni gibi milli eğitim müdürü ya da müfettiş olma imkânı bulunmaktadır. Okul müdürünün bunu teklif etme yetkisi bulunmaktadır. Öğretmenler hakkında ki raporlar günümüzdeki gibi puana göre değil haklarında yapılan yorumlara göre düzenlenmekteydi. Bu tutulan raporlar öğretmenlerin atamaları ile ilgili önemli bir kıstas olarak görülmekteydi ve birinci sicil amirinin görüşleri çok önemliydi.

Enstitü öğretmenleriyle ilgili diğer önemli bir husus ise Enstitüler de öğretmen olarak uzman kişilerin de çalıştırıldığıdır. Böylelikle alanında uzman kişilerin öğrencilere daha faydalı olduğu görülmektedir. Örneğin sağlık bilgisi derslerine doktor, beden eğitimi derslerine de eski milli sporcuların girdiği anlaşılmakta ve Enstitüleri diğer okullardan ayıran önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli Eğitim Müdürlüğüne
ESKİŞEHİR

1951 - 1952 Ders yılı talim sicilleri emir gereğince yakında arzolanacaktır. Bakanlıkça Haziranda yapılması düşünülen nakil ve tahvillerde göz önüne alınır ümidi ile bu yazımız sunulmaktadır.

Enstitümüz 1950 - 1951 ders yılında çok büyük bir geçimsizlik ve huzursuzluk yüzünden öğretmen okullarından beklenen faydalı çalışmalarını yapamamış ve verimli olamamıştır. Uzun süren tahkikatlar sonunda selefin Müdürün ayrılmasına karar verilmiş fakat geride her vesile ile birbirini düşman tanıyan, birbiri aleyhinde her türlü sözlü söyleyen iki gurup kalmıştı. Bunlar ihbar ve şikayetleri tabii adet ve geçimsizliği normal gören insanlardı. Haklı ile haksızın seçilmesine katıyen imkan yoktu.

İşte ben, 1951 haziranında bu şeraitte vazifeye başlamış, Enstitü idare şeklini anlamak, mevcut öğretmenleri tanıdıktan sonra açık bir kanaata sahip olarak bu müessesenin selametini sağlamak istemişim. Bu güne kadar kadro bakımından bir çok değişiklikler olmuş sa da bu günkü durumun da, bundan sonraki çalışmalarımız için, delaletinizle Bakanlığa arzına zaruret hasıl olmuştur. Çünkü okulumuzun Eğitim ve Öğretim durumu ve elemanları hakikaten zayıftır.

Yalnız, maruzatımızın tamamen tarafsız bir görüşle ve sadece yarının yüzlerce öğretmenini yetiştirecek olan bu müessesede istenen bir öğretim heyetinin teşkili için temenni olunduğuna inanılması en büyük arzumuzdur.

T Ü R K Ç E Öğretimi ve öğretmenleri :

Enstitü kadrosunun 1952 - 1953 ders yılında da 550 olacağı ve en az yine 13 - 14 derhane ile çalışması gerekeceği anlaşılmaktadır. 48 - 52 saat Türkçe dersi olacaktır.

Halen iki bayan öğretmenimiz vardır.

- Feriba Karataslıoğlu : Tarih - Dil Fakültesi Türkçe Edebiyat mezunudur. Üç ders yılı Enstitümüzde çalışmıştır. Çok iyi ve dürüst bir öğretmendir. Bu sene buradan naklini istemiştir. Bu istek tarafımızdan uygun görülmemiştir. Fakat yerine gelecek öğretmenlerin erkek olması çalışkan ve verimli olma sırrına ermiş kimselerden olması temenni olunmaktadır. Bu sahada ders dışı çalışmalar rahatla yapılabilmesi için 52 saat ders için üç öğretmene ihtiyaç vardır. Binaenaleyh daha iki erkek öğretmenin tayini göz önüne alınmalıdır.
2. Neriman Gürkan : Bu öğretmen 1952 martında, yani iki ay evvel eşi Matematik öğretmeni Mehmet Gürkanla birlikte Adanadan naklen tayin olunmuşlardır. Yukarıda arzolanduğu gibi iki çalışkan ve dürüst Erkek öğretmen tayin olunursa bu öğretmenin de verimli olacağı umulmaktadır.

T A R İ H - C O Ğ R. ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri ve öğretmenleri :

Bu branşta bu gün için 43 saat ders vardır. Biri Müdür, ikisi Eğitimbaşı ve Müd. Yardımcısı, biri de bayan öğretmen olmak üzere 4 öğretmen vardır.

- 1 - Eğitim Baş olan Niyazi Günay : Yüksek Öğretmen okulu mezunudur. 6 senedir bu Enstitüde çalışmaktadır. Eşi Muhlise Günay da tabiiye Öğretmenidir. Niyazi Günay'ın Öğretmenliği Liselerde olduğu gibi sadece Coğrafiya derslerine inhisar etmektedir. Eğitimbaşılık görevlerinde de enerjik ve gayretli değildir. Daima emirle iş görmektedir. Çok durgun ve çekingen bir hali vardır. Karı koca Enstitülerde çalışmaktan bıkmış ve bezmiş bir durum arz etmektedirler.
- 2 - Akif Olğaç : Gazi Eğitim Ens. Mezunudur. 6 yıldır bu enstitüde çalışmaktadır. Devamlı ve çalışkan bir Öğretmendir. Yeni olarak Tarım Başılık kadrosu ile Müdür yardımcılığı işlerinde çalışmak üzere tayin olunmuştur.
- 3 - Meliha Oğün : Gazi Eğitim Ens. Mezunudur. Bu Enstitüde 4 yıldır vazife görmektedir. Eşi Hara Müdür muavini. Çalışması normaldir. Harada ikamet ettiğinden durumu aşağıda fizik -Kimya Öğretmeni Zühal Ünal ile birlikte arz olunmuştur.

M E S L E K Dersleri ve Öğretmenleri :

Bu branşta halen okulumuzda 32 saat ders vardır. İki öğretmen bulunmaktadır.:

- 1 - İsmail Teoman : 4 senedir Eğitim Başdır. Devamlı çalışır ve vazifesine bağlıdır. Beraber çalıştığı bir çok Müdür Yardımcısı ve Eğitim Baş arkadaşları diğer Enstitülere Müdür olarak gitmişler kendisine hiç bir teklif dahi vaki olmamıştır. Bundan dolayı çok teessür duymaktadır. Mevzuata vakıftır. Kendisinin minasip bir yere Milli Eğitim Müdürlüğü veya bir Enstitü Müdürlüğü ile tayini isabetli olur kanaatındayım. Olmadığı takdirde Bursa veya Balıkesir gibi kendisi için uygun bulacağı yerlere İlk Öğretim Müfettişi olarak tayini lazımdır. Zira bu hali ile artık Enstitülerde çalışması faydalı olamayacaktır.
- 2 - Metin Keçik : Bu arkadaş yıllarca Milli Eğitim Müdürlüğü yaptıktan ve başarısızlığı veya geçimsizliği sabit olduktan sonra Enstitümüze gelmiş bir Öğretmendir. Filhakika bu arkadaşın özel durumu ve hanımının son derece bariz baskı ve tesiri altında bulunması bakımından idareci hayatında çalışamayacağı ve Enstitü gibi küçük yerlerde de daima göze batıcı hareketleri ile faydalı olamayacağı kanaatındayım.

Öğretmen ve memurlara kamun ve mevzuata güya vukufu minasibetle idare aleyhine daima sinsî bir şekilde akıl öğretme ve talriklerde bulunma hali vardır.

Öğretmenlik hayatının disiplinli durumuna lakayttır. Derslerine layığı ile çalışmadan girer. Zaman ve vazife mefhumuna karşı hususi bir anlayış taşır , bu hususta bu sene kendisine iki defa yazılı ve bir kaç defa sözlü ihtarlar yapılması zarureti duyulmuştur.

Kendini son derece beğenmiş bir hanım vardır. Kocasını ile ilgili veya içtimali meselelerde en küçük işleri bile ele alarak idarecilere karşı pervasızca hakaretlere yeltenir. Herkes tarafından hususi bir alaka gösterilmesini isteyen kıskanç bir hali vardır. Enstitü muhitinin havasını sebepsiz yere aşırı derecede bozmuştur. Bu hal Metin Keçik'e söylendiği zaman (benim hanım öğretmen değildir .) tarzında karşılamaştır. Bu arkadaşımızın mutlaka ilk öğretim Müfettişliği hayatına dönmesi ve hanımının da şehirlerde bulunması daha isabetli olur kanaatındayım.

Her iki meslek dersi öğretmeninin de ayrılması takarrür ettiği takdirde en az iki kuvvetli ve dürüst tanınmış meslek dersi

Öğretmenine şiddetle ihtiyaç olacaktır .

M A T E M A T İ K Dersleri ve Öğretmenleri :

- Enstitümüzde bu günkü duruma göre 39 saat ders ve iki öğretmen vardır . :
- 1 - İrfan Aksilek : Bu Enstitüye Arifiye Köy Enstitüsünden 3 yıl evel gelmiştir. 1950 - 1951 ders yılında bahis konusu geçimsizliklerde kendisi de bir tarafa intisap etmiş , kendi düşüncesi dışında olanlarla el'an bir anlaşmazlık durumundadır. Tarafımızdan kendisine hiçbir kırıcı hareket yapılmadığı halde bu çekingenliğini ve pasif halini önlemek daha faydalı bir eleman haline koymak maksadı ile kendisine Müdür Yardımcılığı teklif edilmiştir. Fakat hiç hoşumuza gitmeyen bir lisanla reddetmiştir. Bununlada kalmıyarak son tahkikat esnasında muhbir İzzet Erçen ve Metin Keçik , Necip Onalp gibi idare aleyhine cephe almak isteyen kimselerle anormal bir arkadaşlık yaptığı , gece gündüz öğretmenler dinlenme yerinde başbaşa vererek içtimalar yaptıkları görülmüş ve hüsnü niyet sahibi bir insan olmadığı kanaatini vermiştir. Bu anlayış ve hareketleri ile faydalı bir öğretmen olamayacağı başka bir yerde çalışmasının uygun olacağı zannındayım.
- 2 - Mehmet Gürkan : Mart 1952 de Adanadan eşi Türkçe Öğretmeni ile birlikte naklolunduğu yukarıda da arzolanmıştır. Öğretmenliği son derece kuvvetli ve dürüst bir gençtir. Halen Müdür yardımcılığına inha edilmiş , ilerde daha faydalı işlere hazırlanılmaktadır.

F İ Z İ K - K İ M Y A ve Tabiatbilgisi dersleri ve Öğretmenleri:

- Bu branşta yekun olarak 56 saat ders vardır. Öğretmenleri de aşağıda arzolanmıştır :
- 1 - Zühal Ünal : Gazi Eğ.Ens.Mezunudur. Eskişehir Kız Orta Okul kadrosundadır. Eşi Çifteler Harası Müdürüdür. Öğretmenliği iyidir. Fakat gerek kendisinin ve gerekse yurda arzolan Tarih-Coğ.Öğr. Meliha Özün'ün evleri Mahmudiye Hara lojmanlarında olduğu için her gün derse gelip gitmeleri kolay olmamaktadır. Enstitü vasıtasının her gün kendilerini gidip alması ve akşam saatlerinde de götürüp evlerine bırakması icap etmektedir. Bu hal bir vasıtanın ve şöförün muayyen saatlerde bu işe tahsisini gerektirmektedir. Enstitümüz evelce Mahmudiye kısmında da bulunduğunda bu hal o zamanlarda hiç hiss olunmamış bu durumda olan öğretmenler oradaki sınıflarımızda vazifelendirilmişlerdi. Bu gün artık bu hal mahzurlu olmaktadır. Hariç vastalarda muntazam olmadığından bu hal cidden düşündürücü bir durumdur.
- Bu öğretmenlerin ~~gökirix~~ ya muntazam bir vasıta bularak her gün gelip gitmeleri kendilerine ait olmalı yahut Haranın da her zaman şehirle sıkı alakası olduğundan elemanlarının şehirle irtibatı kolay olmaktadır , eşlerinin Eskişehir okullarında çalıştırılmasının , okulumuzda da her gün ve her saat bulunabilecek öğretmenlerin çalışmasının uygun olacağı kanaatındayım.
- 2 - Toplu dersler öğretmeni 8 adet Mertler : Fizik- Kimya ve Türkçe derslerine girmektedir. Çok iyi ve çalışkan bir kızdır. Dört ders yılındanberi burada çalışmaktadır. Eskişehirde evi olduğundan ve kafi derecede Enstitülerde hizmet ettiğini ileri sürerek ve kendisine bir istikbal teminini düşünerek Eskişehirdeki okullardan birine tayinini isteyen dilekçe vermiştir . bu istek te tarafımızdan tasvip olunarak Bakanlığa arzolanmıştır.
- 3 - Muhlise Günay : Yukarıda Tarih Coğrafiya Öğretmeni Niyazi Günaydan bahsolunurken eşi olduğu için adı geçmişti. Bu bayanda sabit

bir fikir vardır . Kendisini daima hasta zanneder. Yorucu işlerden kaçınır. Daima bedbindir. Enstitülerde çalışmaktan bıkmıştır. Sadece Tabiatbilgisi derslerini okutur. Katıyen sınıf dışı faaliyetler göstermez , kendisini üsütüp hasta olacağı vehmini taşır. Enstitümüzün öğretim ve eğitimi için kafi derecede faydalı bir öğretmen değildir.

- Hilmi Metin : Askerliğini henüz bitirmiş ve 1952 bir hafta evel tayin olunmuş bir öğretmendir.

O K U L Sağlık Bilgisi ve Çocuk Bakım Dersleri :

Bu derslerin toplamı bu günkü duruma göre yalnız 6 saattir. Beş aydan beri açık kalmakta idi. Bir hafta evel Okulumuz doktorluğuna ve bu derslerin öğretmenliğine Ertuğrul Kalıcaslan adında bir doktor tayin olunmuştur. Faydalı ve verimli olacağı ümidindeyiz.

R E S İ M - İ Ş dersleri ve Öğretmenleri :

Halen bu branşta 31 saat ders ve Necip Onalp adında bir öğretmen vardır. Bu öğretmenin eşi Diyarbakır Lisesi Beden Eğitimi öğretmenliğine tayin olduğundan karı koca durumundan ötürü kendisi de oraya naklettirmek istemektedir. Bu istek tarafımızdan memnurlukla karşılanmıştır. Zira geçen yıllarda Okul idaresi aleyhine ihbar ve şikayetler yapmış , bu yüzden bir kısım öğretmenlerle geçimsiz durumuna düşmüş , el'an bu anlaşmazlık devam etmektedir. İdare aleyhine de cephe alan , yapılan nasihatleri de hak ve adalet nam altında reddetmektedir. Sebepsiz yere tenkitkar ve ihmalkar tavırlar takınmaktadır. Son tahkikata mevzu olan Muhasebeci İzzet Erçen ile geceli gündüzlü bir arkadaşlık yapması hüsnüniyet sahibi olmadığını ,hatta komplo kurmaktan da çekinmeyen bir durum takındığını müşahade etmekteyiz. Ders dışı faaliyetler de kendisinden istenen bazı işleri çok ağır , defalarca kendisine rica edildiği halde ihmalkar davrandığı her zaman kendisine müteşekkir ve minnettar kalınmasına istiyen bir tavır takınmaktadır . İdaresinde bulundurduğu resim - iş salonuna gereken intizamı vermemiş bu halleri yazılı ve şifahi ihtarlara kerdisine anlatılmıştır.

Bu okulda artık kendisinden istifade edilemeyecek durumdadır. Sanat kabiliyeti çok iyi olmasına rağmen huyları iyi olmadığından karı koca durumu münasebetiyle buradan ayrılmasında zaruret vardır.

Yalnız , Enstitülerden sanat dersleri de kalkarak yerini iş ve resim derslerine terkedeceğinden , ve Necip Onalp taayrıldığı takdirde en az iki çalışkan ve dürüst erkek öğretmene ihtiyaç hasıl olacaktır.

B E D E N E Ğ İ T İ M İ ve Askerlik dersleri ve Öğretmenleri :

Bu derslerin yekunu da halen 19 saattir. Bu gün yalnız bir (İrfan Oralay) adında öğretmen vardır. Aynı zamanda Müdür yardımcısıdır. Müdür yardımcılığı görevinde son derece çalışkan , doğru ve dürüst bir insandır. Bu işlerde çok çalışmak mecburiyetinde kaldığından asıl mesleki olan dersler aksamaktadır. Enstitümüze tayin olunan Milli Atletlerden Erdoğan Acarbay Bahar ve yaz mevsimlerinde faydalı olacağı sıralarda görülen lüzum üzerine Ankara Ticaret Lisesinde 4 ay için vazifeli kılınmıştır. Kendisini tamamen Enstitüdeki vazifesine bağliayacak çalışkan bir Beden Eğitimi öğretmenine şiddetle ihtiyaç vardır.

Belgelerden elde edilen diğer bir bulgu ise Enstitü müdürünün yılsonunda hangi öğretmenlerin ve çalışanların üstün başarılı sayılacaklarına dair rapor hazırlamalarıdır. Belge 4.28'de olduğu gibi okul müdürü üstün başarılı sayılmasını istediği personelin neden bu başarıya aday gösterilmesi gerektiğini belirtirdi. Bu belgede de görülmektedir ki üstün başarılı sayılacakların çoğu küme başı olarak görev yapmaktadır. Köy Enstitülerinde her sınıf bir küme olarak kabul edilirdi. Bu kümelerden sorumlu birer öğretmen kümelerin her türlü işlerinden sorumlu olurlardı. Günümüzde ki sınıf öğretmenliğinin ilk örneği olarak gösterilebilecek bu sistemde küme başları kümesindeki öğrencilerin başarılarından, sorunlarından, günlük iş ve işlemlerinden sorumlu olurlardı. Öğretmenlerinin motivasyonlarını artırmada bir kültür oluşturan Köy Enstitüleri sistemi aslında bunu yaparak çalışmanın ödüllendirileceğini göstermekteydi ve hem öğrencilerine hem de diğer öğretmenlere örnek teşkil edecek bir uygulama yürütmekteydiler.

Belge 4.28

Üstün Başarılı Sayılacak Öğretmenlerle İlgili Rapor

Adı	Görevi	Neden üstün başarılı sayılacağı
Talât Ta rkan	Öğ.Ve Eğitim Baş	Öğretmen olarak derslerde Köy Enstitülerinin istediği başarıyı sağlaması ve Enstitünün eğitim, öğretim ve disiplin işlerini muntazaman yürütmüştür.
Hamit Özmenek	" " " "	Enstitünün Mahmudiye bölümündeki işleri ve kendi derslerini verimli bir şekilde yürütmüştür.
Remzi Cencosman	" ve Md.Muavini	Kooperatifçilik derslerini başarılı bir şekilde okutmuş, Enstitünün tahakkuk memurluğunu ve ödenek ve gider işlerini başarılı şekilde idare etmiştir.
Salih Unsal	" " " "	Matematik derslerini verimli şekilde okutmuş, Enstitünün anbar, depo ve demirbaş işlerini, mesunların istihlal vasıtalarının dağıtımını başarılı şekilde yapmıştır.
Cahit Barlas	" " Ziraat Baş	Enstitünün Hamidiye bölümünün ziraat çalışmalarını geniş ziraat işlerini planlı bir şekilde yürütmüş ve mezunların uygulama planlarını vaktinde bitirmiş ve bunların toprağa uygulanması işlerini il-çe ve köyleri dolayarak sağlamıştır.
Na ci Birkök	" " " "	Enstitünün Mahmudiye bölümündeki ziraat ve ekim işleriyle hayvan bakımı işlerini planlı ve muntazaman yürütmektedir. Mesunların uygulama planlarını da kesim köylerini dolayarak zamanında yapıp bitirmiştir.
Emin Kuten	" " Yapı - San.Ba.	Öğrencilerin yapıcılık alanında iyi yetiştirmeleri için gereken tedbirleri almış, yıllık inşaat planına göre yapılacak binaları vaktinde bitirmiştir.
Raşit Tuysan	" " " "	Enstitünün işlik çalışmalarını, okuttuğu fizik derslerini ve bilhassa kamyonlarla elektr ik tesisatının muntazam ve arızasız işlenmesini sağlamıştır.
Hüseyin Unal	" " " "	Enstitünün Mahmudiye bölümünün inşaat ve işlik çalışmalarını verimli şekilde yürütmektedir.
Rıza Acar	" " İşlik Baş	Inşaat işlerinde geceli gündüzlü çalışmış öğrencilerden hiç ayrılmamış ve öğrencilerin inşaat bakımından iyi yetiştirmelerini sağlamaya çalışmıştır.
Ha tice Sökmen	" " Küme baş	Okuttuğu Türkçe derslerinde başarılı olmuş ve Hamidiye bölümündeki kız öğrencilerin her çeşit eğitim işlerini en iyi şekilde kovalamış, Enstitüde dakikasını boş geçirmeyen ve çabuk öğrenmiştir.
Ukrüye Ersel	" " " "	Mahmudiye bölümünde Türkçe dersleri okutmakta ve bu bölümün kızlarının küme başları

Halil Dinçmen Öğ.Ve Küme Başı

Kâmile Açıkalın " " " "

Emin Tür k " " " "

Galip Altay " " " "

Mehmet Gürsel " " " "

Hilmi Erkul " " " "

Sa lih Akın " " " "

Be lkis Kur t " " " "

Muazzez Tuygan " " " "

Fatma Serter " " " "

Seyfi Kor yürek " " " "

Nazım Nilüfer " " " "

Mehmet Başoğlu " " " "

Fikr iye Altay " " " "

Hidayet Sayın " " " "

Abdulkadir Güzel " " " "

Ha mza İlhan " " " "

ğını verimli şekilde yapmaktadır. Okuttuğu matematik derslerini başarılı şekilde okutmuş, diğer sermaye işlerini düzenlemiş, küme başısı bulunduğu V.B sınıfı her çeşit işlerini muntazaman yapmıştır. Çok başarılı bir öğretmendir. Küme'sinin her çeşit işleriyle candan ve yakından meşgul olur.

Başarılı bir öğretmen, iyi bir küme başısı, Enstitüde resim - iş, örmecilik gibi işlerin alışkan yürüttüğüdür.

Enstitünün Hamidiye kısmının hayvan bakımı ve tarla ziraatı işlerini hayatını ve sağlığını verircesine başarılı şekilde yürütmektedir .

Enstitünün dokümacılık işlerini ve dokümacılık işliğini verimli ve muntazam şekilde yürütmektedir.

Mahmudiye bölümünde fizik derslerini verimli bir şekilde okutmakta, bu bölümün kooperatif işlerini düzgün şekilde yürütmekte ve küme başılığı görevini iyi bir surette yapmaktadır.

İyi bir öğretmen ve küme başısıdır. Hamidiye bölümünün yataklık işlerini verimli ve muntazam şekilde yürütmektedir.

İyi bir öğretmen ve küme başısıdır. II.A sınıfının bütün derslerini verimli şekilde okutmaktadır, Enstitünün örnek küme'sini yetiştirmektedir. Çok iyi bir küme başısıdır.

Çok alışkan, ana ruhlu, köylerdeki işlerle yakından ilgilenen ve Almanca derslerini dil metodlarının istediği şekilde verimli surette okutan bir öğretmendir.

Çok verimli alışkan bir öğretmen ve iyi bir küme başısıdır.

Fizik - kimya derslerini verimli şekilde okutmakta, IV.B sınıfının küme başılığını mükemmel denilecek şekilde yapmakta ve Hamidiye bölümünün kooperatifini idare etmektedir.

Enstitünün Hamidiye bölümündeki sebze bahçesi, bilhassa bağ ve meyve bahçesile fidan ve aşı işlerini çok verimli şekilde geceyi gündüze katarak yürütmektedir.

Çok verimli bir öğretmen iyi bir küme başısıdır.

Enstitünün müzik ve oyun işlerini verimli ve başarılı şekilde yürütmekte, öğrencilerin müzik aleti çalabilmelerini sağlama tedbirleri almış bulunmaktadır.

Enstitümüz mezunlarındanıdır. Çok verimli alışkan bir öğretmen ve küme başısıdır.

Enstitünün hazırlık sınıfını çok iyi yeti-

Mehmet Oğuz Öğ.ve Küme Başı

tiştir meş iyi bir öğretmen ve küme başıdır.Enstitümüz mezunlarındanndır.

Enstitümüz mezunlarındanndır.Matematik derslerini verimli şekilde okutmaktadır Ayrıca Enstitünün elektrik tesisatında verimli şekilde çalışmakta ve küme başılığının icaplarını IV.C kümesine karşı yapmaktadır.

Fatma Toros " " " "

Enstitünün giyim işlerini ve biçki - dikiş işlerini verimli şekilde yürütmekte ve Hamidiye Köyü Bölge meslek kursuna gelen kızların biçki - dikiş öğrenmelerini sağlamaktadır.

Ze keriya Canipek Usta Öğretici

Enstitünün demircilik ve arabacılık işliklerini verimli şekilde yürütmekte ve öğrencilerin iyi yetişmelerini sağlamaktadır.

Şeref Verdioğlu " " "

Enstitünün doğramacılık ve marangozluk işliğini başarıyla şekilde çalıştırmakta ve öğrencilerin yetişmelerini sağlamaktadır.

Ahmet Soysal " " "

Terzilik usta öğreticisidir.Çok verimli çalışmakta ve öğrencilerin vaktinde giyecek eşyalarının dikilmesini temin etmekte ve bu kola ayrılan öğrencileri iyi bir şekilde yetiştirmektedir.

İzzet Erçen Hesap Memuru

Enstitünün mubayaa,tediye,muhasebe ve ödenek işlerini kanuni mevzuata göre çok muntazam ve verimli şekilde yürütmektedir.Çok iyi bir muhasiptir.

Rıza Artam Ayniyat - Depo M.

şniyat ve depo işlerini çok titizce ve Ayniyat Ta lima tnamesindeki esaslara göre çok muntazam yürütmektedir.

Ahmet Na yan Hasta Bakıcı

Enstitü revirinin düzenli ve temiz kalmasında,hasta öğrencilerimizle çok candan meşgul olmada ve gereken fedakârlıklara katlanmada az bulunur insanlardanndır.

25.Mart.1946

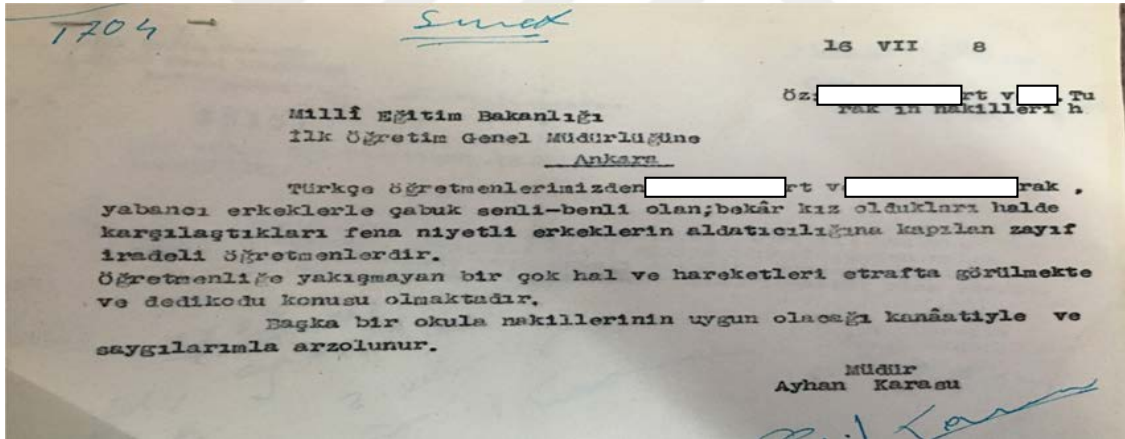
Enstitü Müdürü
Osman Ülkümen

Enstitülerde ayrıca bekâr kadın öğretmenlerin toplumun kültürel değerlerine göre hareket etmeleri bir etik değer olarak görülmekteydi. Çağın kırsal kesim Türk toplumu normları bu tür davranışları hoş karşılamayan nispeten kapalı bir kültüre sahip yapıda kendini göstermektedir. Özellikle kız öğrencilerin de olduğu bir yatılı okulu düşündüğümüzde ve bu öğrencilerin kırsal kesimlerden geldiği göz önüne alındığında her şekilden kendilerinden örnek olmaları beklenen öğretmenlerin o yapıya uzak eylemleri haliyle hoş karşılanmamaktadır. Belge 4.29 ve 4.30'da belirtildiği gibi öğretmenlik mesleğine yakışmayan hal ve davranışları okul idaresinin kendince tedbir almasına neden olmuştur. Buradan anlaşılacağı gibi toplum kültürü Enstitüyü derinden etkilemiş kadınların baskı altında tutulmalarının ve kadın namusu olgusunun topluma göre şekillendiği görülmektedir. Bağımsız kendi ayakları üstünde durmaya gayret gösteren genç Cumhuriyet kadınlarının o dönemin şartlarında çağdaş kurumlar olarak görülen Enstitülerde bile halen baskılandığı göze çarpmaktadır.

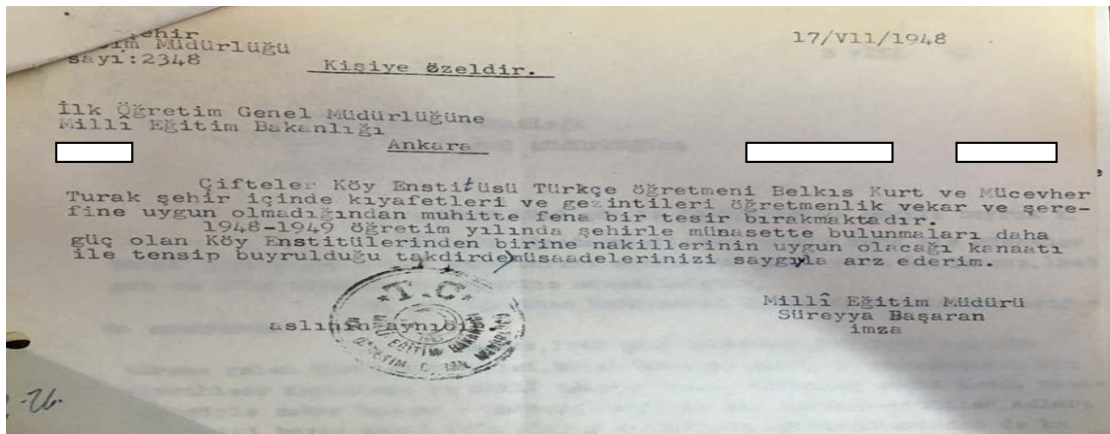
Belge 4.29

Öğretmen Hakkında Okul İdaresinin Görüşü 1

Belge 4.30

Öğretmen Hakkında Okul İdaresinin Görüşü 2

4.2. Eğitim ve Öğretim İşleri

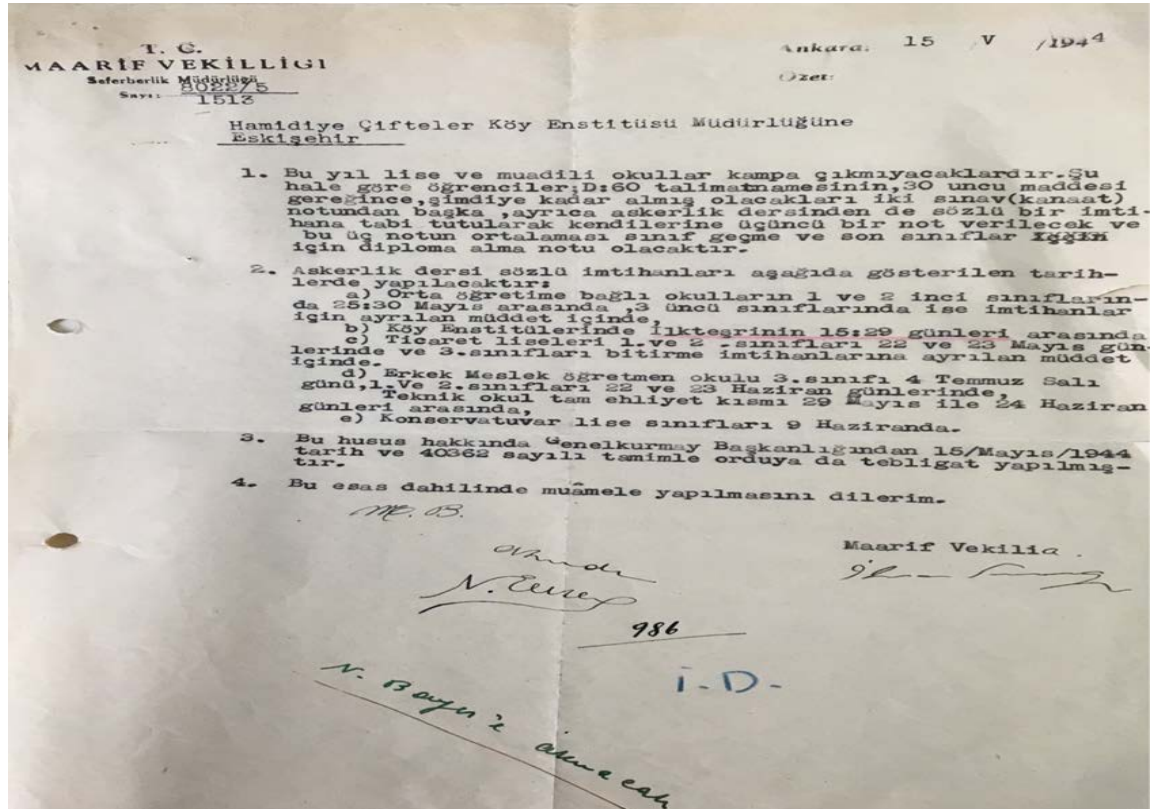
Bu bölümde Çifteler Köy Enstitüsünde eğitim ve öğretim ile ilgili iş ve işlemlerin belgelerinin, Enstitünün ders içeriklerinin, öğrencilerin seçimi ile ilgili yapılan sınavlara ve düzenlenen belgelere yer verilmiş ve söylem analizleri yapılmıştır.

Köy Enstitüleri Türk Milli Eğitim sisteminde lise ve dengi okullar statüsündedir. Lise öğrencileri sınıf geçebilmek için iki adet sınava girmek zorundaydılar. Bunun yanında bir de askerlik dersi ile ilgili bir sözlü imtihana girip bu üç notun ortalaması neticesinde sınıf geçmeleri gerçekleşmektedir. Askerlik dersi dönemin Türkiye'sinde çok önemli bir ders olarak görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı olduğunu göz önünde bulundurursak bu dersin önemini kavramış oluruz.

1944 yılında ülkemizdeki ortaöğretim kurumları; Köy Enstitüleri, Ticaret Liseleri, Erkek Meslek Öğretmen Okulları, Konservatuvarlar, Teknik Okullar ve Genel Liselerdi. Bütün bu okullardan mezun olabilmek için son sınıf öğrencilerinin bitirme sınavlarına girmeleri gerekmektedir. Belge 4.31'den anlaşıldığı gibi her okulun bitirme sınavı tarihleri farklı dönemlerde okulların genel işleyişine bağlı olarak değişmektedir. Bunun yanında askerlik dersi bitirme sözlü sınavlarına sadece son sınıf öğrencileri değil her kademedeki öğrenciler de girmek zorundadır.

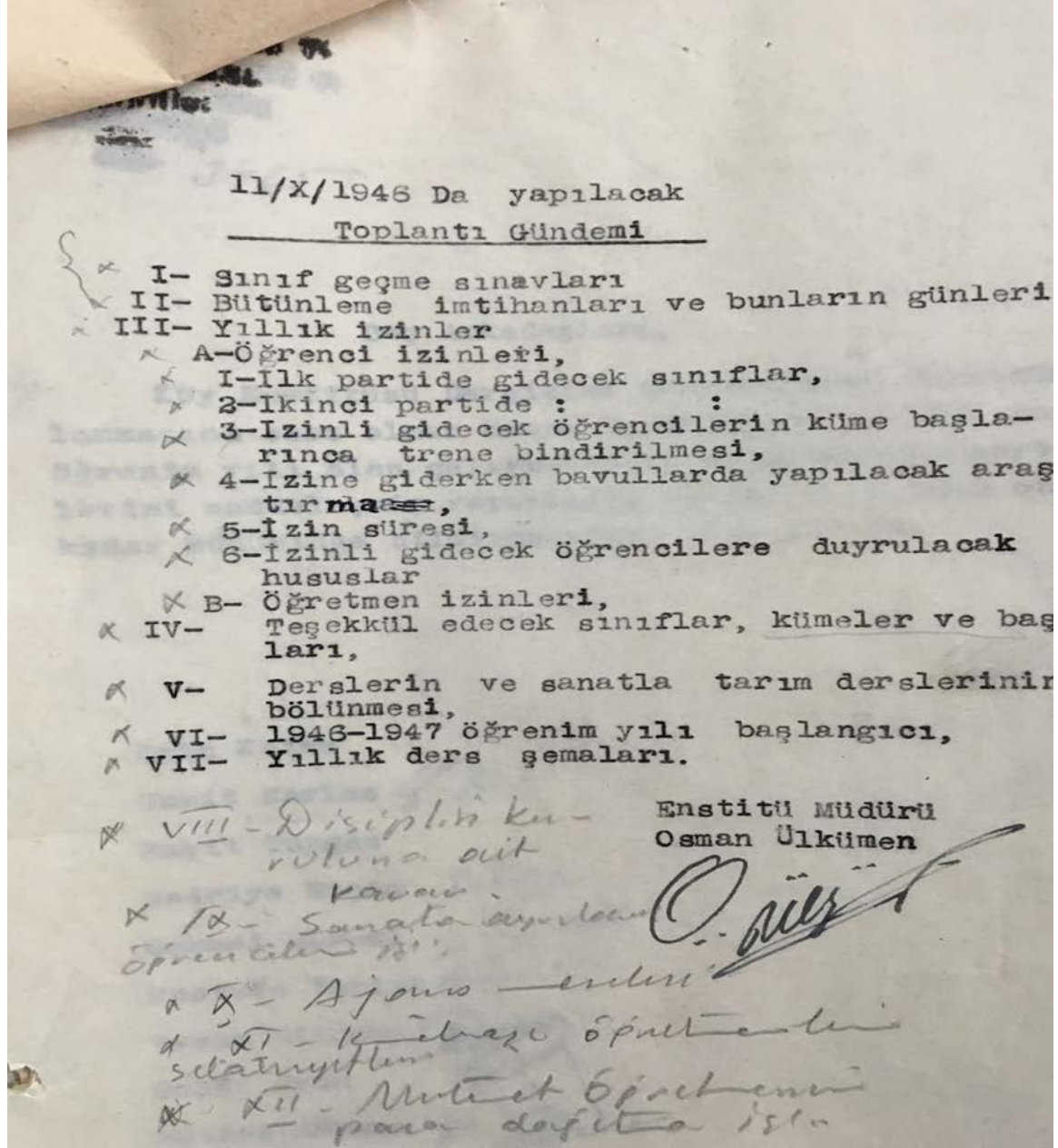
Belge 4.31

Maarif Vekilliğinin Sene Sonu Kamplar İle İlgili Yazısı

Bunun yanında Enstitülerde her dönem öğretmenler kurulu toplantısı yapılırdı. Belge 4.32'den anlaşılacağı gibi öğrencilerin ders sınavlarının yanında her sene sınıf geçme sınavlarına da girdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında başarısız olunan derslerden bütünleme sınavlarına girmeleri ve derslerini geçmeleri beklenmektedir. Bütünleme sınavlarının günleri küme başları ve enstitü idaresi tarafından belirlenmektedir. Bu sınavlar neticesinden öğrencilerin başarısız olduğu derslerden geçebilmelerine bir imkân daha sunulmaktadır.

Ayrıca enstitülerde öğrenciler yıllık izinlerine hep birlikte değil sırayla çıkmaktadırlar. Bu sayede enstitülerde tam gün tam yıl eğitim uygulamasının olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü öğrenci izinleri iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ve ikinci kısımda gidecek öğrencilerin kimler olacağı hangi kümelerden oluşacağı sene başı öğretmenler kurulunda kararlaştırılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin izin süreleri de bu kurulda kararlaştırılarak öğrencilere duyurulmaktadır. Küme başı öğretmenler kümelerindeki öğrencilerin izne çıkış işlemlerinden sorumludurlar. Onları gidecekleri yerlere götürecek olan trenlere bindirilmesi ve giderken enstitüden herhangi bir eşyanın çıkarılmasını önlemek için yapılacak bavul kontrollerine kadar işlemlerden sorumlu olan küme başları ve öğretmenlerin izinleri de yine bu kurulda kararlaştırılmaktadır. Böylelikle Enstitüde her daim iş ve işlemlerden sorumlu olacak öğretmen ve öğrencilerin bulunması sağlanmaktadır. Çünkü tarımsal faaliyetlerin ve bazı teknik işlerin sürekliliği göz önünde bulundurulursa bu tedbirin önemi anlaşılmaktadır. Ayrıca sene başı öğretmen kurulu toplantısında yıllık ders şemaları yani ders programları da kararlaştırılmaktadır. Bu sayede Enstitü yönetim mantığında yönetilmektedir.

En önemlisi ise Enstitüde tam gün tam yıl eğitim öğretim uygulamasıdır. Ders yılı aktif olarak ekim ayında eğitim faaliyetleri ise kasım ayında başlar ve öğrencilerin izne ayrılacağı haziran ayına kadar devam ederdi. Ancak derslerin başlangıcı olan ekim ayı ile haziran ayı arasında da etkinliklere devam edilirdi. Bu aylar arasında Enstitü de kalan öğrenciler ile birlikte tarımsal faaliyetler yapılır ve Enstitünün diğer iş ve işlemleri görülürdü. Bu belgede Enstitünün bir yıl boyunca yapacağı eğitimsel faaliyetler ay ay verilmiştir. Buna göre ekim ayı genellikle öğretime hazırlık olarak geçirilirdi. Ayrıca

önemli bir husus olarak Enstitüye kabul edilecek öğrenci sayılarının belirlenmesi ile ilgilidir. Her yıl Enstitüye alınacak öğrenci sayıları bellidir. Ancak bu sayılar ileri sınıflardaki öğrencilerin durumlarına göre değişebilirdi. Örneğin enstitüden atılan, sınıfta kalan ve ayrılan öğrencilerin yerine de bir o kadar hazırlık ve birinci sınıfa öğrenci alınırdı. Bu işlemler ekim ayının başında yapılır eylül ayında bütünleme sınavına giren öğrencilerin notları işlenir ve mezun olan öğrencilerin mezuniyet belgeleri tanzim edilirdi.

Belge 4.33'de görüldüğü gibi Enstitü ile Gazi Eğitim Enstitüsü arasında bir işbirliği vardı. Enstitüler sadece akademik ve tarımsal derslerin ön plana çıktığı yerler değildi. Sanat alanında özellikle resim, müzik ve beden eğitimi derslerinde başarı gösteren öğrencilerin bir üst öğrenimlerine bu alanlarda devam edebilmeleri için Gazi Eğitim Enstitüsüne bu öğrencileri gönderirdi. Bu da enstitülerin her alanda gelişim gösteren öğrencilerine katkı sağladığı, sadece ana derslerin değil öğrencinin kendini gösterebildiği ve yeteneği olduğu alanlarda da teşvik ettiği anlamına gelmektedir. Bu ayda öğretmenler tarafından yıllık ders planları hazırlanır ve bu hazırlanan ders planları onay için bakanlığa gönderilirdi. Ayrıca stajyerlik süresini dolduran öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması ile ilgili bakanlık yazışmaları bu ayda yapılırdı. Eğitimcilerin ve enstitü mezunu öğrencilerin tamamlayıcı eğitimleri de yine bu ay tamamlanan işlemlerdendi.

Kasım ayında ise mezun olacak ve öğretmenliğe başlayacak son sınıf öğrencilerinin künyeleri il milli eğitim müdürlüklerine bildirilirdi. Bu sayede hangi öğrencilerin hangi bölgelerde ve köylerde öğretmenlik yapabilecekleri daha onlar mezun olmadan önce belirlenmeye başlanırdı. Bu belirlemede öğrencilerin künyelerinde yazan bilgiler birer rehber durumundaydı. Künyelerinde öğrencilerin psikolojik durumları, okul idaresi ve öğretmenleriyle ilişkileri, ders bilgileri ve notları yer alırdı. Enstitülerde kitaplıklar önemli yerlerdi. Bu ayda Hamidiye ve Mahmudiye bölümlerinde ki kitaplıklar kontrol edilir ve yeni eğitim yılına hazır hale getirilirdi. Ayrıca uygulama okulunun ders programları da yine bu ay oluşturulurdu. Enstitüde ödül sistemi oldukça aktif bir şekilde kullanılırdı. Bu ayda başarılı olan öğrenciler belirlenir ve ödüllendirilirdi.

Aralık ayında birinci dönem notları öğrenci künyelerine ve karne defterlerine işlenirdi. Ders durumu zayıf olan öğrenciler için ek tedbirler alınır ve gerekirse ek öğrenme eğitimleri verilirdi. Ocak ayında ise ilk ders dönemi biterdi ve bu ay özellikle müfettişlerin denetiminden sonra aksaklıkların giderileceği ay olarak görülürdü. İkinci dönemin başlangıcından sonra yapılacak olan öğretmenler kurulu kararları şubat ayında

enstitü idaresine bildirilirdi. Bu ayda genel olarak öğrenci bilgilerindeki eksikler tamamlanır ve döneme hazırlık faaliyetleri ile geçirilirdi. İkinci dönem notları ise mart ayının ikinci haftasına kadar enstitü idaresine verilirdi. Yine bu ayda not cetvelleri usulüne uygun olarak sınıf geçme defterlerine öğretmenler tarafından geçirilir ve bunun takibi ise idare tarafından yapılırdı. Ayrıca bu ayda künye defterlerinin yazılmasına da başlanırdı.

Mayıs ayı ise Enstitüler için yoğun geçen aylardan biriydi. Çünkü bu ayda üçüncü dönem notları verilir ve sınıf geçme durumları öğretmenler kurulunda tartışılırdı. Bunun yanında öğrenci notları karne defterlerine işlenir, izne çıkacak olan öğrenciler ve öğretmenler belirlenerek bakanlığa sunulurdu. Görüldüğü gibi izin Enstitünün iradesindeydi ancak bakanlığa sunulması da gerekirdi. Ayrıca bu ay da sınıf geçme tutanakları hazırlanarak bakanlığa sunulur, öylelikle bakanlık kimlerin mezun olduğunu, kaç kişinin öğretmen olarak istihdam edileceğini belirleme fırsatına sahip olurdu.

Haziran ayı bitirme sınavları ve bütünleme sınavları ayı olarak görülürdü. Bu ayda öğrenciler bütünleme sınavlarına girerler ve ek öğrenmeye ihtiyaç duyan öğrencilerin eğitimlerine başlanırdı. Bitirme sınavları hem sözlü hem de yazılı imtihanlardan oluşurdu. Bu imtihanların içeriği komisyon tarafından belirlenir ve tarihleri öğrencilere duyurulur, öğrencilerin aldığı notlar günü gününe not defterlerine işlenirdi. Ayrıca haziran ve temmuz ayı tarımsal etkinliklerin yoğunlukta olduğu aylardı. Bu aylarda enstitüde kalan öğrencilerin bu işleri takip edilir ve tarımsal etkinliklere önem verilirdi. Enstitünün içinde, dışında yapılacak onarım ve tadilat işleri de yine bu aylarda yapılırdı.

Ağustos ayı Enstitü için önemli bir aydı. Çünkü bu ayda Enstitüye alınacak öğrencilerin seçimi yapılırdı. Seçim işlemi Enstitü yönetmeliğine göre yapılır ve buna göre ilk önce Enstitüye aday öğrenci fişleri gönderilirdi. Bu fişler çevrede bulunan ilkokullardan gönderilirdi. Bu fişlerde öğrencinin ilkokulda aldığı notlar yer alır ve bazılarında öğretmenlerinden, köy muhtarlarından referans mektupları da olurdu. Daha sonra aday öğrencilerin sınavları ilçelere ve illere kapalı zarflar içinde gönderilir böylece şeffaf bir sınav olması sağlanırdı. Bu sınavlarda öğrencilere Türkçe, Tabiat Bilgisi ve Matematik derslerinden sorular sorulurdu. Daha sonra öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri birkaç soru sorularak öğrencilerin durumları incelenirdi. Gelen sınav evrakları Enstitüde kurulan komisyon tarafından incelenirdi. Başarılı olan öğrenciler enstitüye çağırılarak iş ve işlemleri gerçekleştirilir, yeni gelen öğrenciler aday defterine kaydedilir ve bu öğrencilere yeni elbiseler verilerek kişisel temizliklerini yapmaları sağlanırdı.

Eylül ayında ise bir üst sınıflarda sınıfta kalan ya da okuldan bir sebepten dolayı ayrılan öğrencilerin yerine yeni öğrencilerin alınması sağlanırdı. Daha sonra derslikler eğitim ve öğretime hazır hale getirilerek sınıflara göre öğrenci cetvelleri düzenlenirdi.

Ay ay enstitünün yapacağı işlerin yanında her ay düzenli olarak yapılması zorunlu olan işler de vardı. Öğretmenlerin devam ve ders defterlerinin günü gününe işlenmesi, günlük çalışma ve yoklama pusulalarının dosyaya eklenmesi, günlük vakit çizelgeleri uyarınca işlerin yapılması, öğretmenlerin derslerine zamanında girmeleri ve bunun takibinin yapılması, küme başı öğretmenlerin kendi kümeleriyle ne derece de ilgilendiklerinin tespiti, ders yoklama defterlerinin idare tarafından her ay sonunda kontrolünün yapılması, ders defterlerinin kontrolü ve imzalanması, her ay yapılan öğretmenler kurulu kararlarının ilgililere okutulması ve imzalatılması, haftada bir gün disiplin kurulunun toplanması, tarım, ışık, kurs ve okul binalarının düzenli olarak gezilmesi ve kontrolü, öğretmenlerin günlük planlamasını hazırlaması ve bunların kontrolünün yapılması ve öğretmenlerin, memurların devam çizelgelerinin her ay yollanması gibi iş ve işlemler yapılırdı.

Belge 4.33

ÇKE'nin 1948-49 Öğretim Yılında Eğitim Başılığının Yıllık İş Programı

Çifteler Köy Enstitüsü Hamidiye Bölümü Eğitim Başılığının
1948-1949 Öğretim yılı çalışmalarında
göz önünde tutacağı işler

AYLAR	YAPILACAK İŞLER
EKİM 1948	<ol style="list-style-type: none">1-1948-1949 Öğretim yılı için mezun olan öğrenci sayısı, 2 yıl sınıfta kalma, hastalık ölüm veya koğulmak gibi muhtelif sebeplerle ayrılanların yerlerine hazırlık ve birinci sınıflara öğrenci kayıt ve kabullerinin yapılması ve sonuçlandırılması işleriyle uğraşılacağı,2-Köy Enstitüsü yönetmeliğinin 98.nci maddesi gereğince dosyalarına girmesi lazım gelen belgelerin tamam olması üzerinde titizlikle durulacağı,3-Eylülün son haftasında san'at ve tarım derslerinden bütünleme ve engel imtihanlarına girenlerin notlarının karne hülâsa defterine geçirileceği,4-1948-1949 ders Öğretim yılında mezun olanların diploma ve diploma defterlerinin tanzim işleriyle uğraşılacağı,5-Gazi Eğitim Enstitüsünün Resim İş beden Eğitimi, müzik bölümlerine aday seçilmesi ve gönderilmesine ait muhabere işleri,6-Dördüncü sınıflardan sağlık keluna girecek öğrencilerin imtihanlarının yapılması ve ayrılan (10) öğrencinin Kızılçullu Köy Enstitüsüne gönderileceği,7-Eğitmenler ve Enstitü mezunu öğretmenlerden tamamlayıcı kursu başarı ile bitirenlerin imtihanlarının yapılması ve belgelerinin tanzim işleri,8-Öğretmenler toplantısı (Kuru) ve buna ait kararın yazılarak imzalatılması,9-Hamidiye ve Mahmudiye Bölümü ders öğretmenleri tarafından hazırlanan yıllık ders dağıtım planları ve yıllık ders dağıtım çizelgelerinin hazırlanması ve Bakanlığa sunulması,10-Müddetini dolduran ve başarılı görülen öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılmasına ait kararların yazılması,11-Öğretmenlerin ders durum cedvelinin tanzimi,12-Öğretmen ve öğrenci istatistik çizelgelerinin tanzim işleri,
KASIM 1948	<ol style="list-style-type: none">1- Hamidiye ve Mahmudiye Bölümü sınıf kitaplık kolu yönetmeliğinin hazırlanması,2- Son sınıf öğrencilerinin künyelerinin illere bildirilmesi,3-Uygulama okulu ile ilgili öğretmenler kurulu toplantısı kararının yazılması ve Bakanlığa sunulması,4-Uygulama okulu ile ilgili öğretmenler haftalık ders dağıtım çizelgesinin tanzimi,5-Öğretmenlerin eğitim, öğretim, yönetim işlerindeki devrelerinin kontrolü, takibi ve gereken tavsiye ve telkini yapılması,6-1947-1948 Öğretim yılında sınıf geçenlerden en iyilerinin mükafatlandırılması,

ARALIK 1948

- 1-Köy Enstitüsü yönetmeliğinin 92.nci maddesinde açıklanmış eğitim işleri için faaliyetin daha verimli olması için takibi,
- 2-Her sınıfın fakir öğrencilerinin tesbiti ve yardım yapılma işinin sağlanması,
- 3-Enstitü alanının tertip, temizlik ve düzenli bakımdan iş sahalarının öğretmenler arasında bölüştürülmesi ve görevlilerin takibi,
- 4-Birinci dönem notlarının 10 Aralığa kadar idareye verilmesinin sağlanması ve karne hülâsa defterine geçirilmesi,
- 5-Zayıf not alan öğrencilerin yetiştirilmesinin tedbirleri,
- 6-Kümebaşı, Usta öğretici ve memurların vazifelerini ne dereceye kadar yaptıklarının kontrolü,
- 7-Iyi bir işbirliğinin ve ahengin daha normal gelişmesi bakımından gerekli tedbirlerin ele alınması,
- 8-Nöbet işlerinin devamlı surette kontrolü,
- 9-Tebliğler dergisinde bulunan tamimlerin öğretmenler tarafından okunması,
- 10-İmza noksan olduğundan idarece daha fazla titizlik gösterilmesi,
- 11-Öğrenci dosyalarının sıra numarasına konması,

OCAK 1949

- 1-Bakanlık müfettişlerinin raporlarının okunması, görülen noksanların tamamlanması bakımından benzerlerinin çoğaltılarak ilgili başlara verilmesi,
- 2-Kışın şiddetli geçmesi dolayısıyla elektrik ve suyun olmayışı sebebinden husule gelecek temizlik anormalliklerinin önlenmesi,
- 3-Öğrencilerin her bakımdan daha iyi itiyatlar alması için titizlik ve hassasiyet gösterilmesi,
- 4-Daha evvelki aylarda belirtilen hususların takibi,
- 5-Dönem notlarının döneme rastlayan aylar içersine sınıflandırılmaması için alınacak tedbirler,

Şubat 1949

- 1-Kasada bulunan yüklenme senetlerinin numara sırasına göre tanzimi ve gereken cedvelin çıkarılması,
- 2-Kalamozada tutulan künye defterinin ciltli defterlere aktarılması için gereken hazırlığın yapılması,
- 3-Öğrencilerden fotoğrafları eksik olanlara tamamlattırılması,
- 4-Öğretmenler kurulu kararının yazılması, zümre toplantısı kararlarının öğretmenlerden alınarak Enstitü Müdürüne sunulması,

MART 1949

- 1-İkinci dönem notlarının 10 Martta kadar idareye verilmesi yolunda titizlik gösterilmesi,
- 2-Not cedvellerinin maksada uygun olarak tanzimi ve müzakere notlarının cedvele geçirilmesinin ve öğretmenlere duyurulması ve takibi,
- 3-Karne hülâsa defterine geçirilmesi,
- 4-Yıllık planların aynen uygulanıp uygulanmadığının kontrolü,
- 5-Haftalık ve günlük plânların formalitesine göre yapılıp yapılmadığının incelenmesi,
- 6-Uygun şekilde yapamayanlara bilgi verilmesi,
- 7-Bütün Enstitü elemanlarının görevlerine daha iyi bağlanmaları ve randımanlı çalışmalarını için tavsiye ve telkinatta bulunulması,

- 4-Öğrencilerin Ulusal ve toplumsal duygularla, Cumhuriyete bağlılık duygu ve düşüncelerinin gelişmesi için her fırsattan faydalanması,
 a-Öğretmenliğe karşı bağlılık ve sevgi duygularının kökleşmesi için gereken etkinin yapılmasına çalışılacağı,
 5-Künye defterinin yazılmasına başlanması,

NİSAN 1949

- 1-Köy Enstitülerinin kuruluş gününün kutlanması için daha evvel yapılması lazım gelen hazırlıklar,
 2-İşliklerin ve tarım alanlarının devamlı kontrolü,
 3-Yoklama ve ders defterlerinin daha evvelki aylarda olduğu gibi günü gününe gözden geçirilmesi ve imzalanması,
 4-Künye defterinin usulüne göre yazılmasına devam edilmesi,

MAYIS 1949

- 1-Üçüncü dönem notlarının verilmesi ve sınıf geçme durumlarının öğretmenler kurulunda görüşülmesi,
 2-Notların karne hülasa defterine geçirilmesi,
 3-İzine gidecek sınıfların tesbiti,
 4-İzine gidecek öğretmenlerin tesbiti ve bakanlığa sunulması,
 5-Sınıf geçme tutanaklarının tanzimi ve randımanın tutanaklarla birlikte Bakanlığa sunulması,
 a)Öğrencilerin Psikolojik durumlarının gergin bulunduğu bu ayda her bakımdan hassasiyet gösterileceği,

HAZİRAN 1949

- 1-Bitirme imtihanlarının tanzimi ,
 2-İmtihan komisyonlarının tesbiti ve ilgililere duyurulması,
 3-Sözlü ve yazılı yoklamaların yönetmeliğe göre, yapılmasını sağlanması,
 a-Notların günü gününe deftere geçirilmesi,
 4-Bütünlemeye kalan öğrencilerin yetiştirilmeleri
 5-Disipline uygun olmayan hareketlerin önlenmesi,
~~XXXXXXXXXX~~
 6-İzin işlerinin gereğine göre yürütülmesi,

TEMMUZ 1949

- 1-Tarım ve iş alanlarında çalışan öğrencilerin durumlarının kontrolü,
 2-İzinden dönenlerin çamaşırlarının muayenesi,
 3-Enstitü iç ve dış alanlarının onarılması, tertip temizlik ve düzeni,

AGUSTOS 1949

- 1-Köy Enstitüsü yönetmeliğinin 96, 97,98 nci maddeleri ve Bakanlığın bu hususa ait genelge hükümlerine göre öğrenci seçimi hazırlığı,
 a-Gelen fişlerin incelenmesi,
 b-İl ve ilçelere kapalı zarf içersinde soru zarflarının gönderilmesi,
 c-Gelen imtihan evraklarının komisyon marifetiyle tetkiki,
 ç-Bağarısı görülenlerin evraklarıyla birlikte Enstitüye çağırılması,
 d-Aday defterine yazılmaları, yeni elbise verilmesi, hamama gönderilmeleri yatırılmaları ve yedirilmeleri,
 2- İzinden dönenlerin yerleştirilmesi,
 3- Enstitü alanlarının umumî temizlik tertip ve düzeninin kontrolü,

EYLÜL 1949

- 1-Eksik öğrenci kadrosunun tamamlanması,
- 2-Derslik ve ışıkların öğretime müsait bir hale getirilmesi,
- 3-Sınıflara göre öğrenci cedvellerinin yapılması,
- a-Sınıflarının gösterilerek yerleştirilmesi,
- 4-1949-1950 Öğrenim yılına girerken öğretmenlerin toplantıya çağırılması, fikir ve kanaatlarının dinlenmesi, lüzumlu görülenlerin karara geçirilerek gereğinin yapılması,

Her ay devamlı olarak yapılması zarurî olan işler.

- 1-Öğretmenlerin devam ve ders defterinin günü gününe işlenmesi,
- 2-Günlük çalışma ve yoklama pusulasının kontrolü ve dosyaya konması,
- 3-Günlük vakit çizelgesine göre, işlerin normâl olarak yürütülmesi,
- 4-Öğretmenlerin zamanında derse girip girmedikleri,
- 5-Kümbaşı öğretmenlerin kümeleriyle nedereceye kadar ilgilendikleri,
- 6-Yoklama defterlerinin her ay sonunda gözden geçirilmesi,
- 7-Ders defterlerinin kontrolü ve imzalanması,
- 8-Günlük tabelâya esas olan Enstitü mevcudunun ilgili memura verilmesi,
- 9-Her ay öğretmenler ve yönetim kurulu kararlarının yazılarak ilgililere imzalatırılması,
- 10-Zümre toplantı kararlarının takibi, birer nushalarının alınarak müdürlüğe sunulması,
- 11-En geç haftada bir defa disiplin kurulu üyelerinin toplanarak disiplin olaylarının incelenmesi,
- 12-Tarım, ışık ve altı okul binası ve kurs binalarının gezilmesi,
- 13-Gündüz, gece ve idare nöbetçilerinin vazifelerini gereğine göre yapıp yapmadıklarının kontrolü,
- 14-Öğretmenlerin günlük planlarının tetkiki,
- 15-Alt ve üst kat yemekhanenin temizlik ve tanzim işleri,
- 16-Enstitüye ait araç ve gereçlerin zayi olmaması ve kırılmaması için takibi ve tedbirlenmesi,
- 17-Enstitünün genel düzeni bakımından öğretmenlerin birbiriyle iyi geçinmelerinin sağlanması,
- 18-Memur, usta öğretici ve diğer elemanların vazifelerine titizlikle sarılmalarının ve Enstitünün umumî hayatına candan bağlanmalarının sağlanması,
- 19-Öğretmen ve memur devam çizelgelerinin her ayın ikisinde postalanmasının sağlanması,
- 20-Gelen evrakların geciktirilmeden cevaplandırılmasının takibi,
- 21-Köy Enstitüsü yönetmeliğine göre Eğitim başılığını ilgilendiren işlerin yapılması,

Eğitim Baş
İsmail Teoman

Eğitim B.Y.
Akif Olğac

Ayrıca Belge 4.34’de de görüldüğü gibi eğitim faaliyetleri aktif olarak kasım ayında başladılar. Öğretmenlerin eğitim faaliyetlerinin başladığı hafta yıllık okutacakları derslerin planlarını hazırlamaları beklenirdi. Günümüzde de bu uygulama görülmektedir. Bunun yanında öğretmenler günlük ders planlarını haftalık bir şekilde hazırlamaktan ve bu planları her hafta eğitim başlarına onaylatmaktan sorumluydular. Küme başları yani günümüzün zümre başkanlarını yönetimin ders idaresi işlerini paylaşmakta, böylelikle enstitü idaresinin derslerin işlenişi ve hazırlanması konusunda göstereceği çalışmalar azalarak iş bölümüne artardı. Bu da enstitü idaresinin iş yükünü azaltan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Enstitülerde dikkat çeken bir diğer özellik de öğretmenler kurulu kararlarının bağlayıcılığının bulunmasıydı. Bu kurullarda alınan kararlara uyulması gerekir ve uygulanmasından da ilk önce küme başları ve daha sonra enstitü yönetimi sorumlu olurdu. Küme başları kendi kümelerinin her türlü işlerinden sorumluydular. Küme başları; öğrencilerin serbest okuma zamanlarında, kültürel faaliyetleri sırasında, sabah ve öğle toplantılarında, serbest konuşma zamanlarında, bayrak örenlerinde ve sabah temizlik toplantılarında başlarında olmak zorundaydılar. Bunun yanında her pazar enstitüde öğretmenlerin bir sonraki haftada uygulayacakları programlar ayrıntılı bir şekilde tartışılırdı. Böylelikle zümreler arası iş birliğinin geliştirilmesi sağlanırdı.

Diğer bir özellik ise küme başlarının ve ders öğretmenlerinin öğrencileri boş zamanlarında gözlemlemekten sorumlu olmalarıydı. Böylelikle öğrencilerin en doğal ortamlarında gözlemleyerek mezun olurken hazırlanacak dosyalarına durumları ile ilgili görüşleri de kolaylıkla yazabilirdi.

Öğretmenlerin izinleri de katı bir şekilde uygulanırdı. Örneğin çok önemli bir sebep olmadan hiçbir öğretmenin ve usta öğreticinin hafta içi şehre gitmesi okulu terk etmesi istenmezdi. Böylelikle derslerin ve tarımsal etkinliklerin aksatılmadan yürütülmesi sağlanırdı. Telafi dersleri enstitülerde çok olağanüstü bir durumdu. Hiçbir öğretmenin ve usta öğreticinin sağlıksal sebepler haricinde görevini aksatmaması beklenir ve katı bir şekilde uygulanırdı. Öğretmenler sadece hafta sonraları belirlenen zamanlarda şehre gidebilirler ve ihtiyaçlarını görebilirdi. Böylelikle öğretmenlerin her daim öğrencileri ile birlikte zaman geçirmeleri sağlanırdı ve hem mental hem de fiziksel olarak onların iyi durumda olmalarına yardımcı olmaya çalışılırdı.

ESKİŞEHİR
Çifteler Köy Enstitüsü
Eğitim Kurumu
3923

19. XI. 1946

Çifteler Köy Enstitüsü, Öğretmenlerine, memurlarına
ve usta öğreticilerine.

Hamidiye- Mahmudiye

1- Enstitümüzde 1946-1947 öğrenim yılının 18/XI/1946 Pazartesi sabahından itibaren fiilen başladığını,
2- 30/XI/1946 Cumartesi günü saat '13' e kadar her öğretmen bu yıl okutacağı ilgili yıllık şemalarını, üç masha olarak Müdürlüğe vermelerini, bunların tasdikli bir tanesinin öğretmene geri verileceğini,
3- Haftalık ders planlarının hafta başlarında-Pazar-tesisabahı- her iki bölümde de Eğitim Başlıklarının tetkikinden geçirilip imza ettirilmesini ve hafta sonlarında Müdürlüğe tasdik ettirilmesini, derslere, işlik çalışmalarıyla tarım çalışmalarına ve diğer işlere vaktinde başlanmasını,
4- Kümebaşlıkların ellerindeki kümebaşlığı yönetmenliklerini istisnasız uygulamalarını, gözlem defterlerini, disiplin fişlerini, küme ile ilgili işleri, öğrenim yılının başladığı bu günlerden itibaren sıkı şekilde ele alınıp devam ettirilmesini,
5- Öğretmenler kurulu kararlarına göre küme başlıkların serbest okumalarda, ajans zamanlarında, sabah ve öğle toplantılarında, serbest konuşmalarda, onbeş günde bir olan eğlentilerde, bayrak törenlerinde, kılık kıyafet yoklamalarında, hafta sonu genel temizliklerinde, sabah temizlik yoklamalarında, kümeleriyle birlikte muhakkak hazır bulunmalarını, herhangi bir sebeple bu toplantılara gelemeyecek durumda olanların bu hususu bir tezkere ile Müdürlüğe bildirmelerini, buna itina etmeyenlerin günlük işlere katılmamış sayılacaklarını,
6- Sanat ve tarım öğretmenleri ile usta öğreticilerin Pazar akşamları yapılan program izahlarında behemehal hazır bulunmalarını,
7- Tarım, Teknik, Yapı san'at Başlıklarının her hafta sonunda Müdürlüğe verilmesi mecburî olan iş raporlarını zamanında ve eksiksiz olarak vermelerini,
8- Eğitim Başlıklarile, Müdür Muavinlerinin ve sağlık Başlığının her ayın sonuncu günü kendi işleriyle ilgili raporlarını tekide mahâl kalmadan zamanında vermelerini,
9- Kooperatifle ve Döner Sermaye ile ilgili aylık blâncoların her ayın sonuncu günü iki masha olarak Müdürlüğe verilmesinin ilgili Başkan ve saymanca usul haline getirilmediğini,
10- Nöbetçi öğretmenlerinin bütün öğretmenlerde mevcut olan Nöbet Yönetmenliğine göre nöbetlerinin bitimi günü nöbet işleriyle ilgili raporlarını Müdürlüğe vermelerini,
11- Küme başlıkların ve Kültür derslerine giren öğretmenlerin boş zamanlarında kümelerinin çalışma yerlerini dolaşıp öğrencileri iş içinde takip etmelerini, ameli çalışmalara imkân nispetinde katılmalarını,

12-''Köy Enstitüleri İş Bölümü Planındaki esaslara göre öğrencilerde ve işlerde görülecek aksaklıklardan birinci derecede küme başkanlarının sorumlu olduklarının bilinmesini,

13-Öğretmen, memur, ve usta öğreticilerin hafta içerisinde ve çalışma günlerinde-mısdar kalmadıkça-şehire veya başka yerlere gitmek için izin istememelerini, şehire izinli gideceklerin ancak Cuma günü saat ''13 '' ten Pazar günü saat ''20 '' ye kadar gidebileceklerini, bu şekildeki gidislerinden de Müdürlüğü haberdar etmelerini,

14- Kümebaşılarla bütün öğretmenlerin, başların, memurların ve usta öğreticilerin, dersliklerin, işliklerin ve odaların daima temiz, tertipli ve düzenli şekilde bulundurulmasını sağlamalarını, önemle rica eder, bütün çalışma arkadaşlarıma yeni öğrenim yılının başarılarla dolu geçmesini dilerim.

Enstitü Müdürü
Osman Ülkümen

Müdür Eg.B. Md. Mu.
Osman Ülkümen T.Tarkan H.Erkul

Yapı Sanat B.
Emin Kutun

Yapı Sanat B.
Hüseyin Ünal

Ziraat B.
C. Barla

Ziraat B.
C.Birkök

Teknik İş. B.
Raşit Tuğyan

Sağlık Başl.
Salâh Tüzün

Doktor
M. Alpsoy

Müdür Mu.
K. Dinçmen

Eğ. Başl.
Salih Ünsal

Öğretmen
R. Gençosman

Öğretmen
H. Sökmen

Öğretmen
M. Gürsel

Öğretmen
G. Altay

Öğretmen
Fatma Sertir

Öğretmen
M. Oğuz

Öğretmen
N. Nilüfer

Öğretmen
F. Toros

Öğretmen
Belkis Kurt

Öğretmen
Muazzez Tuğyan

Öğretmen
Salih Akın

Öğretmen
M. Başoğlu

Öğretmen
H. Sayın

Öğretmen
İsmail Erçin

Öğretmen
Hakkı İnan

Öğretmen
Bedriye Erçin

Öğretmen
S. Eskiçubuk

Öğretmen
Ö. Ağartan

Öğretmen
Muhlise Öz

Öğretmen
A. Olgac

Öğretmen
V. Demiröz

Öğretmen
M. Çardak

Öğretmen
M. Parlar

Öğretmen
K. AYTEKİN

Bir diğer 6zellikle ise Enstit6lerde hiçbir dersin boş geçmesine izin verilmezdi. D6nem ortasında ayrılan bir 6đretmenin yerine ise usta 6đretici olarak bir demirci ustası istihdam edilmiş ve derslerin aksatılmadan y6r6t6lmesi sağlanırdı.

Ayrıca Enstit6 de hazırlık dâhil 5 sınıf bulunurdu ve belgeden anlaşılacağı gibi son sınıftan bu sene b6t6n 6đrenciler mezun olmuştur. Diğer sınıflarda ise sınıf tekrarına d6şecek 6đrenciler belirtilmiştir. Buna g6re iki sene 6st 6ste sınıfta kalan ve firar eden 6đrenciler sistemden çıkartılır ve yerlerine alınacak sayı belirtilirdi. Ayrıca Enstit6 kitaplığındaki kitapların sayısı ve kalitesi de oldukça iyi d6zeydeydi. Bunun yanında Enstit6 6đrencileri k6lt6rel etkinlik olarak d6nemin 6nl6 eserlerini icra ederlerdi. Akın Piyesi, Vatan Yahut Silistre, 6mit Mektebinde, Paydos, Vatan ve Vazife gibi 6nemli eserler T6rke 6đretmeni tarafından 6đrencilerle birlikte sahnelenirdi. 6đrenciler bu g6sterilere ders dışı etkinlik saatlerinde ve 6zellikle boş zamanlarında çalışırlardı. Bu alışmalar sırasında 6đretmenleri başlarında olur ve birlikte g6steriye hazırlanırlardı. Ayrıca yayın konunun enstit6de SES adında bir gazete çıkardığı ve bir sene de periyodik olarak 6 adet gazete çıkardıkları g6r6lmektedir. Serbest konuşma saatlerinde ayrıca 6đrencilere faydalı kitaplar hakkında bilgiler verilir ve tanıtılırdı. B6ylelikle 6đrencilerin k6lt6rel olarak birikimli bireyler olması desteklenir ve bunun için onlara rehberlik edilirdi.

1950 Yılı ÇKE Mahmudiye Bölümü Eğitim Başlığına Ait Yıllık Rapor

1949 öğrenim yılı sonu ve 1950 öğrenim yılı başlangıcında Çifteler Köy Enstitüsü Mahmudiye bölümü Eğitim Başlığına ait yıllık Rapordur.

I. 1949 yılında Öğretim ve Eğitim durumu:

1- Öğretmenler:

a) 1949 ders yılında Mahmudiye bölümünde on beş öğretmen ve iki Ustaöğretici ile faaliyete başlanmıştır. Bu öğretmenlerin ikisi Tarım, üçü sanat, on tanesi de kültür öğretmenidir. Ders yılı ortasında Demirci öğretmeni Süleyman Kösenk'in ayrılması ile açıkta kalan Demircilik ders saatleri Demirci ustası Hasan Tüfekçi tarafından idare edilmiştir. Bölümümüzde vazife gören bütün öğretmen, Ustaöğretici arkadaşlar öğretim, yönetim ve nöbet işlerinde Enstitünün icabatına uygun bir şekilde çalışmışlar ve hepisinde de vazife ahlakının kökleşmiş olduğu müşahede edilmiştir.

2- Öğrenciler:

1948-1949 öğretim yılı sonunda Mahmudiye bölümü sınıflarında sınıf geçme randumaları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

Sınıflar	sınıf mevcudu	geçen	kalan	Randuman
Hazırlık	64	56	8	% 94,88
I	42	40	2	% 99,16
II	92	76	16	% 85,25
III	39	39	-	% 100
V	54	54	-	% 100

İki sene üst üste kalarak ayrılan 3, firar suretiyle ayrılan 3 öğrenci vardır.

3- Bu sene kitaplığımızın durumu:

- a) Bölümümüz kitaplığının mevcudu 906 tanedir.
b) Bunların 158 zi citlenmiş, 300 zü onarılmış ve cilde hazır bir duruma getirilmiştir. Kitaplardan sınıf kitaplıklarına 250 kitap verilmiştir.
c) Bölümümüz kitaplığına alınması için Müdürlüğümüze teklifte bulunan kitaplardan 300 zü alınmış durumdadır.

4- Öğrenci teşekkülleri:

a) Temsil kolu Türkçe öğretmeni Belkıs İcer'in Başkanlığı altında yönetilmiş olan Temsil kolumuz 6 sene sonuna kadar altı temsil vermiş olup bunların isim ve oynandıkları tarihler aşağıya çıkarılmıştır.

1- 29/2/1948 gecesi	AKIN Piyesi oynanmıştır.
2- 27/Aralık/1948 "	MEHMET AKİF gesi yaşanmıştır.
3- 28/Ocak/1949 "	NAMIK KEMAL Gecesi (VATAN yahut Sil)
4- 21/Mart/1949 "	Ümüt MEKTEBİNDE Piyesi oynanmıştır.
5- 23/Nisan/1949 "	PAYDOS " "
6- 19/Mayıs/1949 "	VATAN ve VAZİFE " "

b) Yayın kolu: Bir öğretmen ve yedi öğrenciden müteşekkil Yayın kolumuz, 1948-1949 öğretim yılı okulda aylık bir (SES) gazetesi çıkarmaya karar vermiş ve ders yılı sonuna kadar bu gazeteden 6 nüsha çıkarmıştır. Ayrıca kurul, haftaların serbest konuşma saatlerinde 30 tane faydalı kitabı öğrencilere tanıştırmıştır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da Köy Enstitülerinde okumak isteyen öğrencilerin yazılı sınavlarının üç ana başlıkta yapılmasıydı. Bu üç ana ders Türkçe, Tabiat Bilgisi ve Matematikti. Öğrenciler bu üç dersten sorulan sorulara cevap vermek zorundaydılar. Belge 4.37’de görüldüğü gibi Türkçe dersi için sorulan soru öğrencilerde ki milli bilincin görülebilmeye yönelik bir sorular olurdu. Aynı zamanda kişisel yorum da içerir bu sayede öğrencinin salt bilgisine değil yorum kabiliyetine bakılarak öğrenci seçmesi yapılırdı. Bu sınava kâğıdı dil bakımından incelendiğinde ise öğrencinin henüz dil bilgisi olarak yeterli yetkinliğe ulaşamadığı ve bazı cümlelerini kulaktan dolma sözlerle yazdığı görülmektedir. Atatürk’ün Samsun’dan sonra Ermenistan’a gitmesini söylemesi de bu durumu açıklar niteliktedir. Ayrıca Atatürk ve Cumhuriyet kelimelerini büyük harflerle yazmış olması aslında olayın önemini kavradığını ve içinde Atatürk ve Cumhuriyet sevgisinin bulunduğunu bizlere göstermektedir. İlkokul eğitimini köyde alan bir öğrenci için aslında yeterli düzeyde bilgilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Belge 4.38’de ki Tabiat bilgisi dersinin sınavının örneğinde olduğu gibi hem teorik hem pratik bilgiler sorulur, öğrencilerin bildiklerini günlük yaşamda nasıl uyguladıklarına yönelik bilgiler edinilmeye çalışılırdı. Belge 4.39’da yer alan matematik sınavında ise genellikle köy hayatını ilgilendiren basit ama pratikte işe yarayan bilgilerin hesaplanmasına yönelik sorular bulunurdu. Bütün bu sorular sayesinde hem öğrencilerin bilgileri hem de yorum yetenekleri test edilirdi. Enstitüye girecek öğrencilerin zeki ve pratik çocuklar olmasına dikkat edilirdi. Geleceğin öğretmen adaylarının çözüm odaklı ve pratik bilgilerini kullanabilen çocuklardan seçilmesi çok önemli bir husustu.

Sınavlarda ki bölümler 10 üzerinden değerlendirilirdi ve en önemli kıstas sorulara verilen açık ve anlaşılır cevaplardı. Ayrıca öğrencilerin kendilerini ifade ediş biçimleri ile yazma şekilleri de göz önünde bulundurulmuş diğer kıstaslardı. Diğer bir hususta sınavların daha önceden belirlenen sınav merkezlerinde toplu bir şekilde yapılmasıydı. Sorular Enstitülerden bu sınav merkezlerine gönderilir ve öğrencilere okunurdu. Öğrenciler ilk önce sınav sorularını yazar daha sonra da cevaplarını yazardı. Daha sonra bu sınavlar Enstitüye ulaştırılır, komisyon tarafından okunur ve puanlaması yapılırdı.

190
1769

20-9-948
Emirdağ

Floran Küçü
Hüseyin oğlu
Necati ceylan..

H. Ç. Çime

TÜRKÇE

En çok hoşuna giden bir bayramı anlat?

En çok husuma giden bayram CUMHURİYET bayramıdır.

CUMHURİYET bayramını çok severimki eski patisahlr zamanında..

Halimiz çok kötüydü bu zamanda bizim bu zamanda
Bizim → yurdumuzu işgal ettiler bu zamanda ATATÜRK
Burada çok kalmadı 19-Mayıs 1919 Samsuna çıktı oradan
Ermenistana gitti burada bir konkara yaptı ve oradan
asker topladı ve yurdumuzdaki düşmanları denize döktü
Sonra CUMHURİYETİ kurdu ve 101 top atılarak ve memleketin
Her tarafına yılan oldu.

ny.

5
TABİAT BİLGİSİ:

1) Kaldıraç nedir? kaç türlü kaldıraç vardır ve faydaları nelerdir?

2) Birinci cesit kaldıraçın resmini çiziniz?

3) Kemiklerin vücuttaki görevi nelerdir? kemikler başlıca kaç Bölüme ayrılırlar?

1) Kaldıraç nedir (cevabi) ağır bir yükü kolaylıkla kaldırmaya ya kaldıraç denir üç türlü kaldıraç vardır faydaları ağır bir yükü kolaylıkla kaldırırız?

2) Birinci cesit kaldıraç keçpetendir (cevabi)
Keçpetenin desteği ortada direnci önde kuvvet kulu sonda?

İkinci cesit kaldıraç el arabası desteği önde direnci ortada kuvvet kulu sonda?

Üçüncü cesit kaldıraç masa direnci önde desteği sonda kuvvet kulu ortada?

3) kemikğin vücutta görevi nedir (cevabi)
Kemikler vücutta gördüğü iş sunlarar hareket yarar vücutumuzu dik durdurur?
Kemikler başlıca kaç kısma ayrılır (cevabi)
Kemikler üç kısma ayrılır uzun kemik kısa kemik
Yaşlı kemik uzun kemik kol ve bacakta kısa kemik
Diz kapakta yaşlı kemik kaburgada bulunur?

ref.

20-7-748
Emircağı
Horan Küjü
Hüseyin oğlu
Necati Ceylan

8

1) Bir çiftçi elde ettiği 37000 kg. buğdayın $\frac{3}{5}$ 'ini yemelik ve tohumluk ayırdıktan sonra geri kalanın 275 kuruştan satıyor. Eline geçecek parayı hesaplayın.

2) Bir köylü 3 kilo 75 gram yağ götürerek bunu kilosunu 4 lira 15 kuruştan satmıştır. Eline geçen para ile metresi 120 kuruştan basma almak istediğine göre bütün para ile kaç kaç metre basma alabilir?

3) 2000 lira olan bir köy bütçesinin bin yüz lirası muhtar, korucu ve diğer ücretlere verilmekte geriye kalanıda köye faydalı işlere sarf edilmektedir. Köy bütçesinin yüzde kaç faydalı işlere verilmektedir.

1)
$$\begin{array}{r} 37000 \\ 35 \\ \hline 020 \\ 20 \\ \hline 0000 \end{array} \quad \begin{array}{r} 5 \\ 7400 \\ 2 \\ \hline 14800 \\ 275 \\ \hline 7400 \\ 10360 \\ 2960 \\ \hline 30700 \end{array}$$

2)
$$\begin{array}{r} 3075 \\ 415 \\ \hline 75375 \\ 3075 \\ \hline 12300 \\ 1276,125 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1276 \\ 120 \\ \hline 0076 \end{array} \quad \begin{array}{r} 120 \\ 170 \\ \hline \end{array}$$

+ 2000
m: basma alır?
+
1276,125

+
1276,125

3070,00 çiftçinin eline geçen para

Enstitülere öğrenci seçimlerinin diğer bir kısmı da sağlık taramalarıydı. Özellikle yatılı bir okul olduğu göz önünde bulundurulursa ve salgın hastalıkların çokça görüldüğü zaman dilimi de düşünülürse böyle bir tahkikatın yapılmasının gayet doğal olduğu anlaşılmaktadır. Belge 4.40’da görüldüğü gibi hastaneden üç doktorun imzası ile alınacak sağlık fişi Enstitülere giriş için gerekli olan belgelerdendi. Hastanelerde öğrencilerin genel olarak göz muayeneleri, kulak muayeneleri ve boğaz muayeneleri ile birlikte zekâ muayeneleri de yapılırdı. Ayrıca, kekemelik, konuşmada zorluk, sara gibi başka sinir hastalıkları, deri hastalıkları, frengi, verem, kalp, böbrek, kamburluk ve şekil bozuklukları gibi hastalıklar ve bozukluklar da muayene edilirdi.

Belge 4.40

Köy Enstitülerine Kabul Edilecek Parasız Yatılı Öğrenciye Mahsus Sağlık Fişi

Fotograf

Köy Enstitülerine kabul edilecek parasız
yatılı talebeye mahsus
SAĞLIK FİŞİ

Adı ve soyadı :	Necati Ceylan	
Doğduğu yer :	Emirdağı Honan Köyü	
Doğduğu yıl :	1932.	
Babasının adı, işi, ve adresi, sağ olup olmadığı :	Çiftçi Honan Köyünden Hüseyin Ceylan Sayı	
Eğesinin adı, işi ve adresi :		
<p>Yukardaki kısım ve fotoğraf köy Enstitü müdürlüğü tarafından doldurulacak ve tasdik edilecektir. Fotoğraflı olmayan ve tasdik edilmemiş olan raporları gösterenler doktorlar tarafından muayene edilmez.</p>		
Namzedin Boyu (1)	1,65	Namzedin ağırlığı : (2) 61 kilo
Görme : (3)	Sağ : Sol :	/ normal.
a) Tashih edilemeyen şaşlı göz lülük :	yok.	
b) Trahom ve trahom şüpheli konjektivitler	yok.	
c) Müzmin blefarit : Her nevi kataraktlar ve glokomlar :	yok.	
İşitme (4)	Sağ : Sol :	/ normal.
d) Müzmin orta kulak hastalıkları :	yok.	
e) Müzmin burun hastalıkları :	yok.	
f) Müzmin boğaz hastalıkları :	yok.	
Zekâ muayenesi :	normal.	
g) Kekemelik ve konuşmada zorluk :	yok.	
h) Sara, nevrastenî, felci tifiî sekerleri başka sinir hastalıkları :	yok.	

j) Daimi deri ekzematları ve başka müzmin deri hastalıkları :

Yok.

k) Distirofik ve tedavisi mümkün olmayan vilâdi deri hastalıkları :

Yok.

l) İrsi ve kısıf frengi gösterimleri (Serolojik ve icabında radyografik muayeneler)

Yok.

m) Kapalı ve açık her türlü akciğer veremi, sair ahşâ, kemik ve mafsâl veremi : (icabında radyoğrafı)

Yok.

icabında

n) Müzmin teneffüs cihazı hastalıkları :

Yok.

o) Uzvi kalp hastalıkları ve airtmileri :

Yok.

p) Müzmin böbrek hastalıkları : (İdrar tahili mecburidir)

Yok.
1392

alb.
Leuko.

O (mef)
O (mef)

r) Sebabi ne olursa olsun kamburluk :

Yok.

s) Muharrik sistem hastalıkları : Topallık, çolakkık, kolsuzluk, bütün mafsâl ankilozları.

Yok.

t) Aşıkâr yaratılış kusurları :

Yok.

Yukarda yazılı sağlık muayenesi sonunda bu fişte adı ve sanı yazılı namzedin beden ve sağlık durumunun Köy Enstitüsü tahsilini takibe elverişli olduğunu tasdik ederiz.

Baptalib.
Operatör Doktor.

Sağlık kurulu :

Faruk Esen.
3042

Nispetiye Mütelaat
Dr. M. Ali Yıldız
2104

İmza

N.

İkkat

Dahiliye Müte
Dr. Sami Hasekili

2173.

Enstitülerde göze çarpan bir diğer özellikle ise yazılı sınava giren ve hastaneden Köy Enstitülerinde okuması için herhangi bir sakıncası olmadığını gösteren sağlık raporu alan bir öğrencinin daha sonra Enstitüye gelerek mülakata girmesiydi. Bu mülakatta yine Enstitü öğretmenlerinden oluşan bir komisyon bulunurdu. Güçlü bir kültür inşa etmeye çalışan Enstitülerin bu seçimlerinde şeffaf ölçütler yer alırdı. Talebe Seçim Fişi diye adlandırılan bu kâğıtta öğrencilerin ilk başta kimlik bilgileri yer alırdı. Daha sonra komisyonun aday öğrencinin genel sıhhat durumu, gözlerinin durumu, kulaklarının durumu, bir engeli olup olmadığı gibi boyu kilosunun bilgilerinin olduğu bedeni durumu bilgileri yazılırdı. Bunun yanında komisyon, aday öğrencinin sözle ifade yeteneğine ve okuduğu okulda edindiği görgü bilgisine bakardı. Öğrencinin sözle ifade bilgisini; Pekiyi, İyi, Orta ve zayıf notları ile değerlendirirler ve daha sonra öğrenciden herhangi bir cümle yazmasını isterlerdi. Bu cümlelerden öğrencilerin yazma kabiliyetleri ve el yazısı tarzı test edilirdi.

Bunların yanında bir önceki mezun olduğu okuldaki öğretmenlerinin görüşleri de seçim ölçütleri arasındaydı. Bir önceki öğretmeninden öğrencinin çalışkanlığı, iş bitirme kabiliyeti, okuldaki başarısı ve diploma derecesine dair notlarının yazılması istenir ve seçimlerde göz önünde bulundurulurdu.

Görüldüğü gibi tek bir sınav ile öğrenci almayan Enstitüler, alacakları öğrencilerin bedenlen, ruhen ve ahlaken de Enstitü ilke ve kurallarına uygun öğrenciler olmasına dikkat ederdi. Bu bağlamda günümüz öğrenci seçim ölçütlerinden oldukça etkili olan bir seçim aşaması gerçekleşirdi. Günümüzde yatılı okullarda okumak için halen bir sağlık raporu istenmekte ancak bu sağlık raporu gidecekleri okulu kazandıktan sonra istenmektedir.

Talebe Seçim Fişi

I. Hüviyet cüzdanı sureti hülâsası

Adı ve Soyadı	Doğum tarihi	Vilâyeti	Kazası	Köyü
Mahittin Öztürk	936	Belisliu	m.	Karacay
Velisinin açık adresi : Adem Öztürk				
Belisliu mahiy Karacay köyünde eşi				
Babasının veya ailesinin çiftçilik bakımından genel durumu : orta				

II. Bedenî durumu

- 1 - Seçmenin çocuğun sıhhati hakkındaki kanaati : iyi
- 2 - Gözleri iyi görüyor mu ? görüyor
- 3 - Kulakları iyi işitiyor mu ? istiyor
- 4 - Bedenî bir özürü ve sakatlığı olup olmadığı ? Boyu : çok

III. Fikrî durumu

A. Seçmenin edindiği kanaatler :

	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 - Sözlü ifade kabiliyeti	-	iyi	-	-
2 - Görgü ve bilgisi hakkında umumî kanaat (Mektep iç ve dışında edindiği bilgiler):	-	iyi	-	-
3 - Elyazısı (Üç cümlelik bir yazı yazdırılacak) :	Çifteler köy Estitiasine girip Öğretmen almak istiyorum.			

B. Öğretmenin çocuk hakkındaki kanaatleri :

	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 - Çalışkanlığı	-	iyi	-	-
2 - İş başarma kabiliyeti	-	iyi	-	-
3 - Mektepteki başarısı	-	iyi	-	-
4 - Diploma veya tasdiknamede yazılı muvaffakiyet derecesi :	-	iyi	-	-

Adres ve İmza

1. sınıf öğrencisi
Beyazıt

Talebe Seçim Fişi

(330)

I. Hüviyet cüzdanı sureti hülâsası

Adı ve Soyadı	Doğum tarihi	Vilâyeti	Kazası	Köyü
Ali Al	936	Eskişehir	M.	Abbashalimpaşa
Velisinin açık adresi : Mustafa Al				
C. Abbashalimpaşa Kaya Eskişehir				
Babasının veya ailesinin çifçilik bakımından genel durumu :				
Çiftçilik durumu lara ortadır.				

II. Bedenî durumu

- 1 - Seçmenin çocuğun sıhhati hakkındaki kanaati : Sıhhatı iyidir.
- 2 - Gözleri iyi görüyor mu ? iyi görüyor
- 3 - Kulakları iyi işitiyor mu ? iyi işitiyor
- 4 - Bedenî bir özürü ve sakatlığı olup olmadığı ? Boyu : Bir sakatlığı yoktur.

III. Fikrî durumu

A. Seçmenin edindiği kanaatler :

	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 - Sözle ifade kabiliyeti	<u>Pekiyi</u>	—	—	—
2 - Görgü ve bilgisi hakkında umumi kanaat (Mektep iç ve dışında edindiği bilgiler):	<u>Bilgisi iyidir.</u>			
3 - Elyazısı (Üç cümlelik bir yazı yazdırılacak) : <u>Medeniyet Bu günkü</u> <u>Seniyesine kültürlü insanlar sayesinde yükselmis</u> <u>Tır.</u>				

B. Öğretmenin çocuk hakkındaki kanaatleri :

	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 - Çalışkanlığı	<u>Pekiyi</u>	—	—	—
2 - İş başarma kabiliyeti	—	<u>iyi</u>	—	—
3 - Mektepteki başarısı	—	<u>iyi</u>	—	—
4 - Diploma veya tasdiknamede yazılı muvaffakiyet derecesi : <u>iyi</u>				

Adres ve İmza

Mame B. Ferici Baş öğretmen
Yahya Özsoy
Ç. Ferici

Enstitüye alınmanın son aşaması ise Yüklenme Senedinin imzalanmasıydı. Bu senet aday öğrencilerin Enstitüye kabul edilmesiyle Eğitim Bakanlığının mezun olduktan sonra tayin edeceği herhangi bir köyde 20 yıl çalışacağına dair bir belgeydi. Ayrıca aday öğrenci bu senet ile ileride sağlık durumundan başka sebeplerden Enstitüyü bırakması, ahlaki ve diğer sebeplerden dolayı Enstitüden kovulması, öğrenimine devam ederken evlenmesi, beş yıllık eğitim süresi boyunca iki yıl sınıfta kalması durumunda Enstitünün kendisine bu süre zarfında yaptığı masrafı faiziyle ödemeyi kabul ederdi.

Bunun yanında mezun olduktan sonra 20 yıllık hizmet süresini doldurmadan mesleği bırakması ve herhangi bir sebepten dolayı meslekten çıkarılması durumunda Köy Enstitüsünde okuduğu beş yıllık süre için Enstitü idaresince tahakkuk ettirilecek masrafın iki katını ödemeyi kabul etmekteydi.

Belge 4.43

Yüklenme ve Keillik Senedi

T. C. (Re'sen Suret olarak düzenlenen Taahhütnâme, Keilliknamedir)

Millî Eğitim Bakanlığı Y.No. 388
İlk Öğretim Genel Müdürlüğü O.No.

Sayı : Türkiye Cumhuriyeti Ankara : -195
Şube : 3 1768
162

190 **Köy Enstitülerine kabul edilecek öğrencilerden alınacak yüklenme ve keillik senedi**

Yüklenme senedi

Noteri Çifteler Köy enstitüsüne kayıt ve kabul olunduğum taktirde mezun olduktan sonra Millî Eğitim ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının tayin edeceği her hangi bir köyde bütün yasa, tüzük ve yönetmeliklerde açıklanan şartlara uyarak 20 yıl öğretmenlik veya köy sağlık memurluğu yapmayı kabul ve taahhüt ederim.

1 - Öğrenim sırasında:

A) Sıhhi sebeplerden başka sebeplerle Enstitüyü bıraktığım veya kaçtığım.
B) Ahlakî veya inzibatî bir hareketten dolayı enstitüden kovulduğum.
C) Enstitüde tahsilime devam ederken evlendiğim,
D) Beş yıllık öğrenim süresi zarfında iki yıl sınıfta kalmak suretiyle okuldan çıkarıldığım taktirde Köy enstitülerinde okuduğum süre için Enstitü müdürlüğüne tahakkuk ettirilecek masrafı nizamî faiziyle ve enstitüye ait olup kayıp ve zararına sebep olduğum eşyanın enstitü idaresi tarafından tahakkuk ettirilecek parasıyla birlikte,

2 - Mezun olduktan sonra:

A) Yukarıda yazılı yüklenmeyi yerine getirmiyerek Bakanlığın tayin edeceği yerdeki görevi kabul etmediğim,
B) 20 yıllık hizmet süremi doldurmadan her hangi bir sebeple meslekten ayrıldığım.
C) Her hangi bir sebeple meslekten veya memuriyetten çıkarıldığım.
D) Velhasıl parasız yatılı öğrenciler hakkında halen mer'i bulunan veya bundan sonra mevcutlar yerine ikame veya mevcutlara ilâve edilecek bütün kanun, tüzük ve yönetmeliklerin yüklediği veya yükliyeceği mükellefiyetlere riayet etmediğim taktirde Köy enstitülerinde okuduğum beş yıllık süre için Enstitü idaresince tahakkuk ettirilecek masrafın iki katını nizamî faiziyle birlikte itiraz etmeksizin ayrıca bir hüküm çıkarılmasına hacet kalmaksızın hazine emrine def'aten ve tamamen ödeyeceğimi şimdiden kabul eder ve yüklenirim.

3 — Bu yüklenme senedinde ileri sürülen hallerden her hangi birinin meydana gelmesi tazminatla ilgili kayıtların tatbikini gerektireceği ve zimmetime gerçekleştirilecek tazminatın faiz başlangıcının şahsım için devletce yapılan giderlerin harcama tarihi olacağını kabul ederim.

4 — Bu yükleme senedine yazılı bütün hususlar hakkında meydana çıkacak uyumsuzlukların çözülmesine Eskişehir mahkemeleri ve icra dairelerinin yetkili olduğunu da ayrıca kabul ederim.

5 — Bu yükleme senedim Çifteler köy enstitüsü müdürlüğüne verilmiştir.

1/10/948

Açık adres : Emirdağ Heran K.Hüseyin Oğlu Necati Ceyhan Pal tarih imza

Adı ve soyadı : Necati Ceyhan Mühür ve imza
M. Erenoğlu

Bu duruma örnek olarak aşağıda ki Belge-44 incelendiğinde anlaşılmaktadır ki adı geçen öğrenci Çifteler Köy Enstitüsüne 1948 yılında kaydını yaptırmış 1951 yılında okuldan atılmıştır. Enstitü idaresi öğrencinin okulda kaldığı süre boyunca günlük masrafını 1949-1950 yıllarında 90 kuruş, 1950-1951 yıllarında ise 1 lira olarak belirlemiş ve bu süre boyunca öğrencinin toplam yiyecek masrafını 613 lira olarak belirlemiştir. Bunun yanında öğrenciye Enstitü tarafından verilen eşyaların masrafları da eklenerek toplam tutar 802 lira 88 kuruş olarak belirlenerek kendisinden tahsil edilmiştir. Ancak hazırlık sınıfı enstitülerde bir deneme sınıfı olarak görüldüğünden o yıllara yapılan masraflar hesaba katılmamıştır.

Belge 4.44

Masraf Tahakkuk Cetveli

Masraf Tahakkuk Cetveli						
Okula giriş tarihi : 12/X/1948		Okuldan ayrılış : 12/XI/1951		Okul numarası : 190 Adı ve Soyadı : Necati Coşkun		
Yılı	Masrafın yapıldığı süre	Gün sayısı	Bir günlük yiyecek masrafı	Tutarı	Faiz	bağlangıç tarihi
1949	12/9/1949-31/12/1949	111	90	99 90		20/11/1949
1950	1/1/1950-31/12/1950	59	90	53 10		30/1/1950
1950	1/3/1950-31/12/1950	183	1 00	183 00		31/8/1950
1951	1/1/1951-18/11/1951	277	1 00	277 00		10/6/1951
Yekün:		630		613 00		
Gıvcekk ve Diğerk masrafları:						
Kıyafetin cinsi	Adedi	Verildiği tarih	Lira	Kr.		
Çerçep	1	12/9/1949	1	25		
Den	1	"	1	30		
Gözelek	1	"	1	40		
Havla	1	"	1	25		
Henkil	1	"	-	18		
Şepke	1	"	5	05		
İşkerpin	1	"	12	10		
Kıyık elbise	1	12/10/1949	30	00		
Pestel	1	"	11	49		
Mintan	1	"	8	38		
Çerçep	1	9/4/1950	1	19		
Den	1	"	1	34		
Gözelek	1	"	1	41		
Mintan	1	"	8	38		
Yazlık elbise	1	2/5/1950	12	82		
İşkerpin	1	12/10/1950	12	78		
Kıyık elbise	1	4/11/1950	22	27		
Çerçep	1	"	-	90		
Den	1	"	1	68		
Gözelek	1	"	1	63		
Havla	1	"	-	90		
Mintan	1	"	8	54		
Çerçep	2	12/10/1951	1	84		
Den	2	"	3	04		
Gözelek	2	"	3	04		
Mintan	3	"	17	30		
Havla	1	"	1	25		
Yazlık elbise	1	"	11	22		
Yekün:				189 88		
İşleri:						
Yiyecek masrafı	Lira	Kr.	Masrafın yapıldığı günler	Gün sayısı		
Yiyecek masrafı	613	00	12/9/1949-18/11/1951	630		
Gıvcekk ve diğerk masraflar	189	88	"	"		
Yekün:	802	88				
1- Yukarıda adı ve soyadı yazılı öğrenciye Enstitüde okuduğu süre içerisinde yapılan (802) lira (88) kuruş masraf tarafımızdan tahakkuk ettirilmiştir.						
2- Bu öğrenci 1948 yılında Hazırlık sınıfında okuduğundan Millî Eğitim Bakanlığının 12/1/1950 gün ve 23/16 G. 1162 sayılı emirleri gereğince e yıla ait masraf hesaba katılmamıştır.						
Tahakkuk Kesirvesi:						
Başkan	Üye	Üye	Üye			
Muallim İsmailoğlu	Anbar Memuru	Depo Memuru	Muallim Coşkun			
İrfan Özalay	Kadir Uzaygöl	Hüseyin Coşkun				
Uygundur.						
			Enstitü Müdürü			

Ayrıca Enstitüde okurken iki yıl sınıfta kalma, ahlaki sebepler, evlenme ve izinsiz Enstitüyü terk etme ve kaçma Enstitüden atılma sebepleri arasındaydı. Belge 4.45 ve 4.46'da ki örneklerde görülmektedir ki bu suçlardan birisini işleyen öğrenci Enstitü disiplin kurulu kararınca atılır ve yüklenme senedinin gerektirdiği masrafları öderdi. İzinsiz ve özürsüz okulu terk eden öğrencilerin iliştiği Köy Enstitüleri yönetmeliğinin 101. Maddesi gereği disiplin kuruluna kalmadan kesilirdi. Daha sonra Enstitüden kaydı silinir ve Eğitim Bakanlığı tarafından tazminat soruşturması yapılırdı. Bunun üzerine de devletin öğrenciden alacağı ücret tahsil edilirdi.

Enstitüler bütün öğrencilerine eşit ve adil bir öğrenme imkânı sağlamaktaydı. Öğrencilerin tamamen parasız yatılı kaldığı kurumlar olan Enstitüler, bir kişinin bütün ihtiyacını sağlamaktaydı. Gerek devlet katkısı gerekse döner sermayelerinden ve kendi imkânlarından edindikleri malzemelerle öğrencilerini giydiren ve doyuran kurumlardan ayrılan öğrenciler vatana olan borçlarını da ödemek zorundaydı. Buradan da milli birer kurum olan Enstitülerin devletin ve milletin çıkarlarını her zaman gözettileri anlaşılmaktadır.

Belge 4.45

Okuldan Çıkarılanlara Mahsus Belge

Çifteler Köy Ens. Müdürlüğü
Sayı : _____ 261211951

OKULDAN ÇIKARILANLARA MAHSUS BELGE

T. Adı ve soyadı : *Mehmet Çamak*
Babasının Adı : *Ahmet*
Doğduğu yer : *Taşyolu Saruhanlar - 1993*
Doğduğu yıl : *1933*
Sınıfı ve Okul No : *2/c - 90*
Geldiği Okul ve sınıfı : *Saruhanlar im.f.5*
Getirdiği belgenin nev'i : *Diploma*
Tarih ve numarası : *19/5/1948 No 202*
2 yıl üstüste kaldığı yıllar : _____
Mecburi hizmetinin olup olmadığı : *Tek suudiyle ayrı bir istenir Kanun Komiserleri ile Çifteler'den*

Okuldan çıkarılmasının sebebi : _____ Suçundan dolayı : _____
Okul disiplin kurulunun _____ tarih ve _____ sayılı kararıyla _____
İki yıl üstüste aynı sınıfta kaldığı için Köy Enstitüleri Yönetmeliğinin 101. maddesi gereğince sırasına konulacaktır.

Ahmet Oğlu *Mehmet Çamak*
Kızı Fotoğrafi yapışık

yukarıda gösterilen sebepten dolayı okuldan çıkarılmış ve bu belge kendisine verilmiştir. 261211951

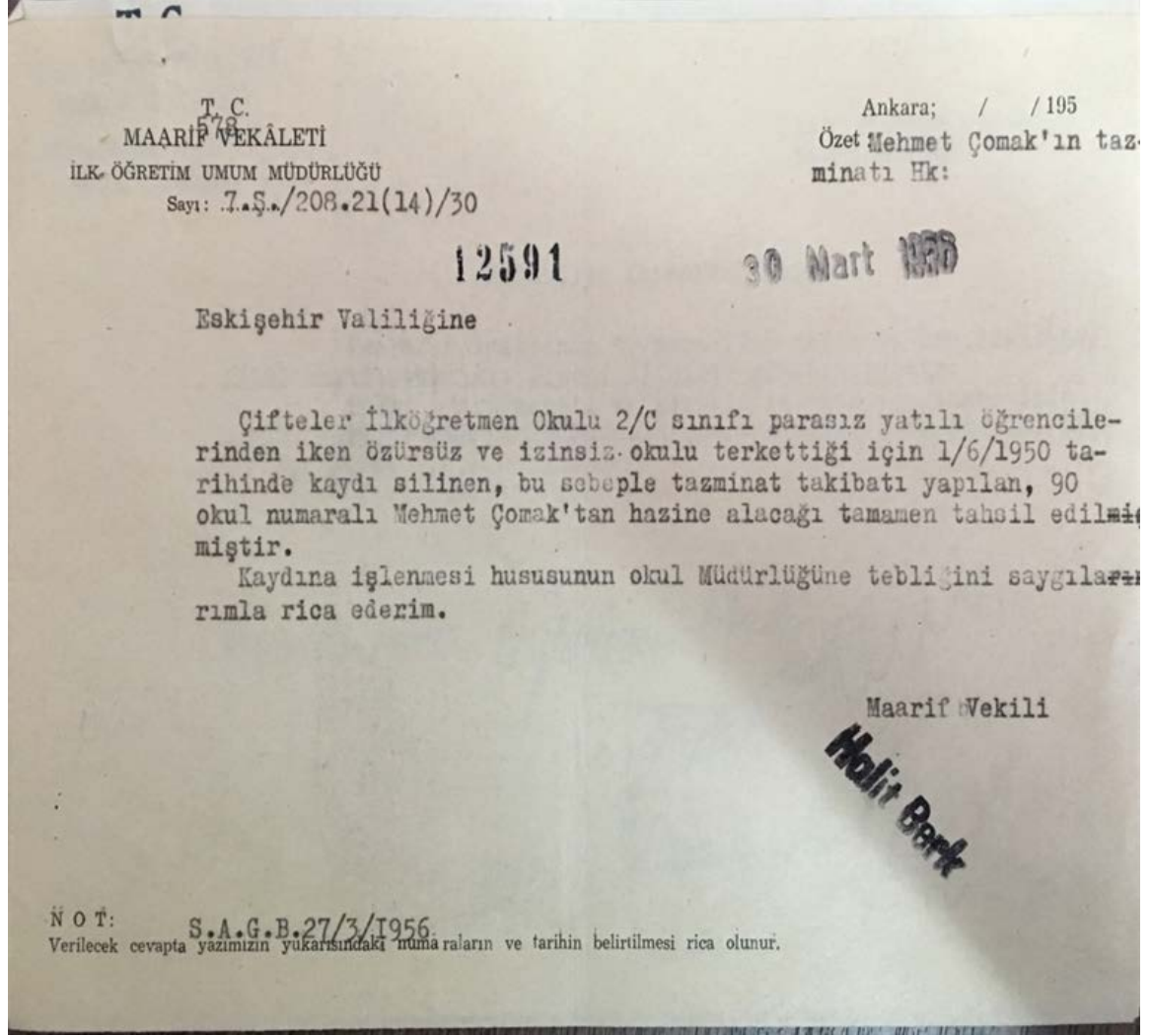
Müdür Muavini *J. Teoman* Müdür *Nihat Salkın*

Not : *3.7*

1 - İmtihan talimatnamesinin 44. maddesinden faydalanarak imtihana giren talebelerin belgeleri hakkında lise ve ortaokullar talimatnamesinin 114. maddesine göre muamele yapılacaktır.
2 - Bu belge iki nüsha olarak el yazısıyla ve sabit mürekkeple doldurulacak bir nüsha talebe ve ikinci nüsha talebenin dosyasına konacaktır.

Belge 4.46

Öğrenci Tazminatı İle İlgili Maarif Vekâletinin Yazısı

Belgelerden elde edilen bilgilere göre Enstitülerde hazırlık sınıfları iki döneme ayrılırdı. Öğrenciler bir üst sınıfa geçebilmek için bu iki dönemde de başarılı olmak zorundaydılar. Ancak bazen öğrenciler yeteri seviyede görülmezse Enstitü derslerini değil ilkokul 4. ve 5. Sınıf derslerini tekrar ettirirdi. Ancak bu süre zarfında da gelişme gösteremeyen öğrenciler üst sınıflara alınmazlar ve Enstitüden gönderilirdi. Yüklenme senedine göre okuldan atılmanın maddi bir cezası vardı ancak hazırlık sınıfları deneme mahiyetinde olduğu için bu sınıflardan başarısızlık dolayısıyla atılan öğrencilere herhangi bir soruşturma açılmazdı. Hem öğrencilerin kendilerini Enstitü kültürüne adapte edebilmesi hem de yeni ayrıldığı köy hayatıyla Enstitü hayatına uyum sağlaması açısından hazırlık sınıfları önemli bir kademeydi. Aslında bir nevi uyum sağlama dönemi olarak görülürdü.

Öğrencinin Başarısız Olduğuna Dair Yazı

1871/61

10 Kasım 1951

1871

Orta Okul Müdürlüğüne
Uşa

7/XI/1951 Gün ve 14-611 sayılı yazıya K:

İlçenize bağlı Ahat köyünden Ali Sabri oğlu Tahir Gengiz, Enstitümüz hazırlık sınıfı ikinci döneminde başarı göstere-
mediğinden ilişiği kesilmiştir. Ancak ilkokulu bitirmiş olarak
Enstitümüze gelen adı geçen öğrencinin umumi bilgisi yeter derece-
de görülmediğinden Enstitü sınıfları dışında olarak hazırlık sını-
fında ilkokul 4. ve 5. sınıfların dersleri tekrarlatılmıştır.
Fakat bu devre zarfında da kafi bir gelişme görülme-
diğinden Enstitünün esas sınıflarına alınamamış ve köyüne gönderil-
miştir. Hazırlık sınıfı iki dönemden ibarettir. Ve bir deneme mahi-
yetinde olduğu için haklarında kanuni kovuşturma da yapılmamaktadır.
Bu itibarla hazırlık sınıfı esas Enstitü sınıfların-
dan sayılmamakla yeni öğrenci olarak alınmış gibi muamele yapılması
uygun olacaktır.

Durum hakkında bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

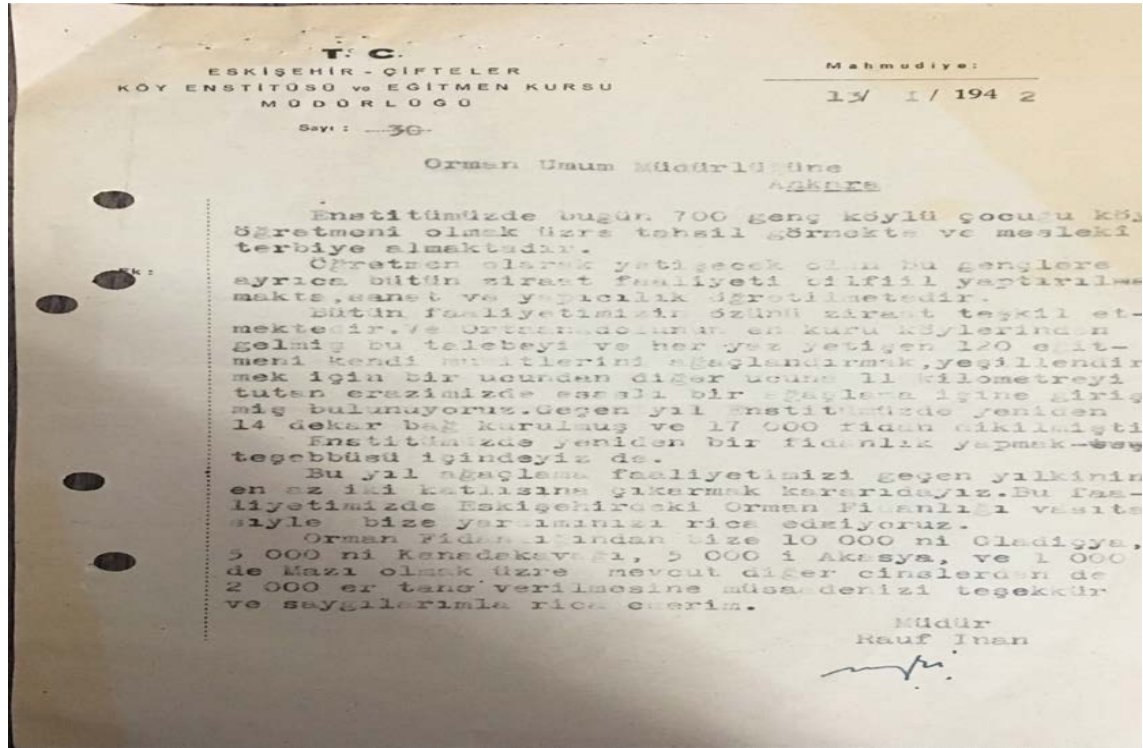
Müdür
Hüsnü Argun

4.3. Kültürel Faaliyetler

Bu bölümde Enstitüde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlere yer verilmiştir. Kurumlar arası yapılan yazışmalar, telgraf ve mektuplar, öğretmen ve okul idaresi tutanakları, gezi ve gözlem defterleri incelenmiştir. En önemli bulgular arasında Enstitülerde bir yeşil kültürünün varlığını sürdürmesidir. İncelenen belgelerden görülmektedir ki Enstitü de yaygın bir şekilde ağaç dikme işine girdiği anlaşılmaktadır. Çünkü Enstitü de bütün faaliyetlerin özünü ziraat oluştururdu. 1942 yılında 11 kilometreyi bulan arazinin ağaçlandırılması Enstitü için önemli bir vazifeydi. Her yıl ağaçlandırma işleri için belirli miktarda fidan diken Enstitü ve öğrencileri bazen bu ihtiyacını Orman Müdürlüklerinden karşılar bazen de kendi imkânlarıyla karşılardı. Özellikle selvi ağaçlarının çoğaltılmasında bir teknik uygularlardı. Daha önce diktikleri selvi ağaçlarını budarlar daha sonra budanan dalları kumun içine yerleştirirlerdi. Böylelikle ilkbaharda kumun içerisine yerleştirilen dallar filiz verir ve toprağa dikilince de ağaç olurdu. Bu tekniği Enstitü öğrencileri hem okurken hem de mezun olduktan sonra gittikleri köylerde denemişler ve başarılı olmuşlardır. Görüldüğü gibi yeşile önem veren bir kültüre sahip olan Enstitü aynı zamanda kendi dikim tekniğini de geliştirerek topluma yararlı olurdu.

Belge 4.48

Orman Umum Müdürlüğüne Ağaç Tahsisi İle İlgili Gönderilen Yazı

Enstitüdeki göze çarpan bir diğer kültürel olay ise geleneksel hale gelen ve her yıl haziran-temmuz ayları arasında yapılan Ekin Biçme Bayramıdır. Bu kutlamalara bazen İl Milli Eğitim Müdürü, köyün ve şehrin ileri gelenleri katılırdı. Telgrafta da görüldüğü gibi İsmail Hakkı Tonguç'ta bazen bu kutlamalara katılır ve Köy Enstitüsündeki öğrencilerle birlikte bu coşkuya ortak olurdu. Birlik ve beraberliğin önemine vurgu yapılan bu tür etkinlikler en önemli kültüre öğelerden birisiydi. Enstitü çalışanlarının, öğrencilerinin ve diğer Enstitülerde ki öğrencilerin devlet erkânı ile bir araya gelerek kutladıkları ve enstitü kültürüne ait olan bu bayram çeşitli etikliklerle kutlanırdı.

Belge 4.49

İsmail Hakkı Tonguç' un Ekin Biçme Bayramı İle İlgili Telgrafi

T. C.
MÜNAKALÂT VEKÂLETİ
P. T. T. U. M.

(Örnek : 251/1)

Yol

Servis İşaretleri

Devlet telgraf muhaberatından dolay mes'uliyet kabul etmez

Adres : 6/09952

Çifteler Köy Enstitüsü Müd,
Mahmudiye

İLK MERKEZ	№	KELİME	VERİLDİĞİ		RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
			Tarih	Saat			Tarih	Saat	
Ankara	3692	30	22/7/943	20	HUSUSİ	23-7-97	21.57		

21/7/943 T. VE 2/280 S. TELE

Ekin biçme bayramınızı birlikte kutlamaya işler engel olmuştur bol bereket ve çalışanlarının hepsine başarılar dilediğimi tebliğ 6/9952

1219
80.2.943

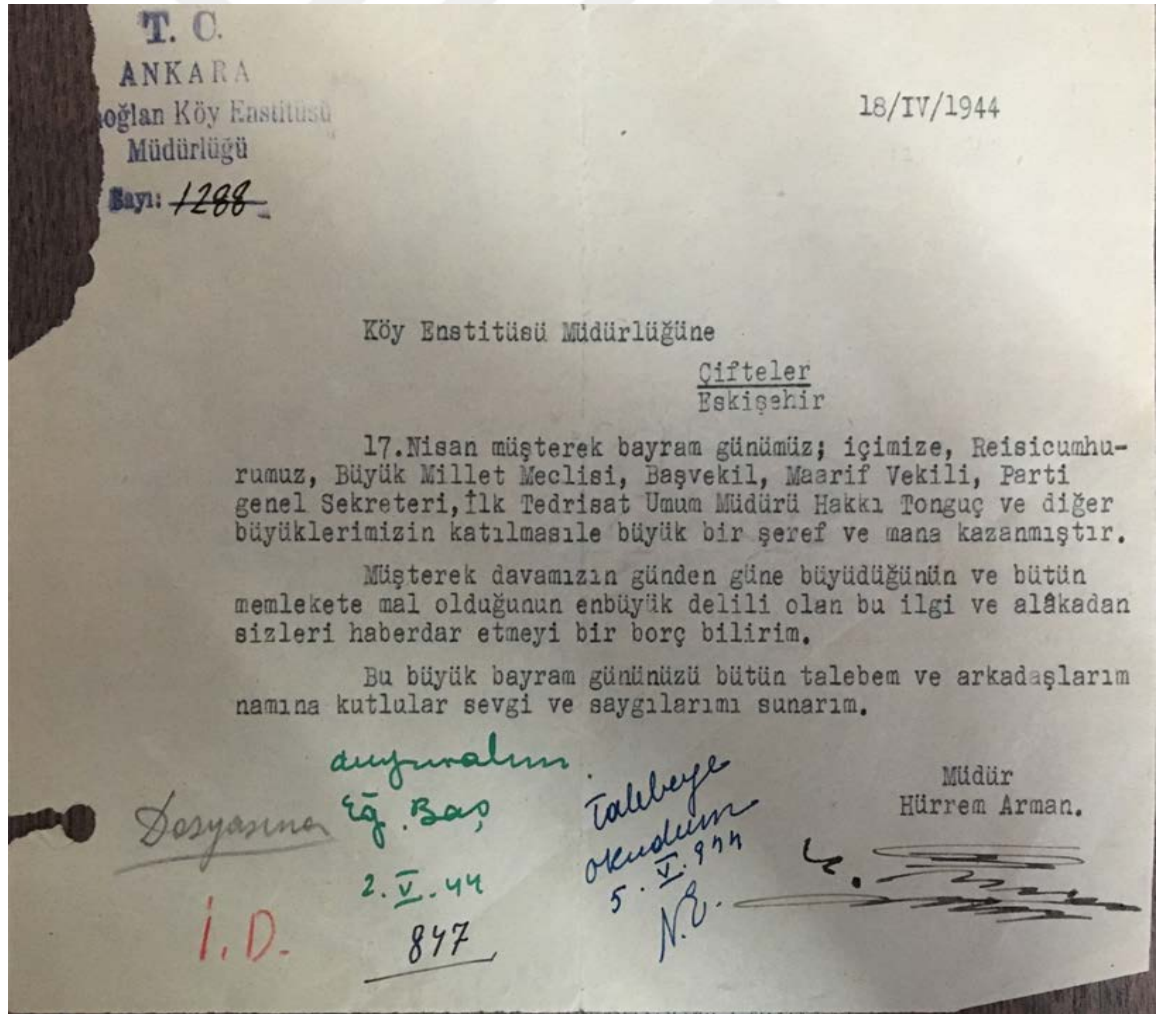
İlk Öğretim Umum müdürü
H. Tonguç

i. D.

Belgelerin analiz edilmesi sonucu en dikkat çeken konulardan biriside İmece usulü yardımın bütün Enstitülerde bir kültür olarak kendisine sağlam bir yer edinmiş olmasıdır. Enstitüler arası ilişkiler oldukça önemliydi. Genellikle küçük ekiplerle birbirlerine ziyarete ve çalışmaya giderlerdi. İşte bu da Enstitüler arasında güçlü bağların oluşmasına neden olan etkendi. Bazen bu ziyaretler Enstitülerin kuruluş tarihi olan 17 Nisan'a denk getirilirdi. Belge 4.50'de görüldüğü üzere 1944 yılında 17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluş yıl dönümünün dönemin Cumhurbaşkanı'dan, İlköğretim Genel Müdürü İsmail hakkı Tonguç'a kadar bütün devlet erkânının katılımıyla coşkuyla kutlandığını görüyoruz. Aralarındaki güçlü bağ neticesinde Hasanoğlan Köy Enstitüsü müdürü Hürrem Arman'da bu kutlu davalarının nasıl coşkuyla kutlandığına dair bir yazı göndermiş ve bütün memlekete mal olan bu kutlu davanın haklı gururunu Çifteler Köy Enstitüsü ile paylaşmıştır.

Belge 4.50

Okul Müdürünün 17 Nisan İle İlgili Öğretmenlere Gönderdiği Yazı

Enstitü de genellikle Cumartesi akşamları Köy Enstitüsü salonunda ya da hava güzelse dışarıda, toplanma alanında öğrencilerin tertip ettiği gösteriler sergilenirdi. Bu gösterilere bazen yöre halkı da davet edilirdi. Bunun yanında gösterilerde giyilecek olan kıyafetleri de dikiş atölyesinde görevli olan sanatkâr gençler hazırlarlardı. Bunun yanında bu gösterilerin ardından bazen köy türküleri söylenir ve Enstitü gençleri, öğretmenleri, öğretmen aileleri ve köylüler hoşça vakit geçirirlerdi. Bu sayede örgüt kültürü geliştirilir, Enstitünün çevresi ile olan ilişkileri tazelenir ve enstitü-köy ilişkisi pekiştirilirdi. Özellikle Cumartesi günleri yapılan bu tür rutin etkinlikler sayesinde Enstitü öğrencileri öz güvenlerini kazanırlar ve öğrencilerin okula olan aidiyet hissi güçlenirdi.

Belge 4.51

Usta Öğreticiye Gönderilen Tebrik Yazısı

2876

Ahmet Soysal

25 XI 8

Ahmet Soysal
Usta Öğretici (Terzilik İşliği)

Enstitümüz Dikiş atelyesinde görevli bulunan sanatkâr gençlerin hazırlayarak Enstitü topluluğunun önünde gösterdikleri piyese ve diğer gösteriler; hayatiyet ve canlılıkları bakımından dinleyenlerin ve takip edenlerin üzerinde müsbet tesir bırakmış ve bu kalabalık topluluğun takdirine mazhar olmuştur.

Sizi ve diğer arkadaşların bu sahadaki ilgi ve gayretlerinden dolayı tebrik eder, başarılar dilerim.

Temsil Kolu Başkanı
Esin Arıel

Eğitim Başı
İsmail Tecman

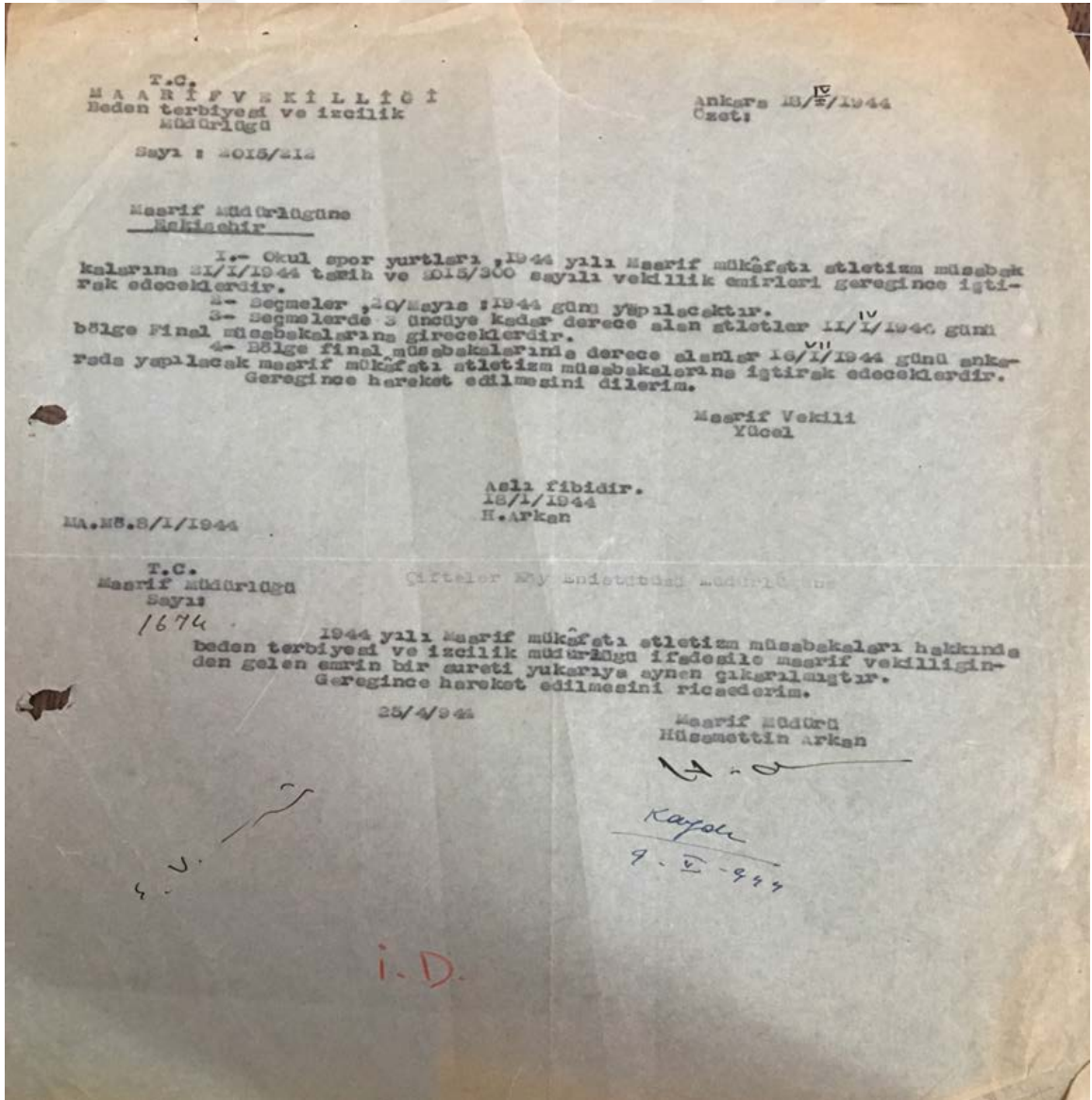
C.Ö.

NOT: Başarı ve gayrete karşılık duyulan memnuniyetin diğer arkadaşlara da duyurulması rica olunur.

Bütün bunların yanında Enstitü öğrencileri hem zihnen hem de bedenen kendilerine iyi bakmak zorundaydılar. Çünkü onlardan sadece okuma yazma öğretme öğretmenler olmaları istenmez, aynı zamanda köylünün derdine deva olmaları da kendilerinden beklenirdi. Konuşmalarıyla, hareketleriyle ve çalışmalarıyla örnek davranışlar sergilemek onların köye rol model olmalarına olanak sağlayan en önemli özellikleriydi. Bu sebepten dolayı spor ahlakı Enstitülerde oldukça gelişmişti. Atatürk'ün de dediği gibi "Ben sporcunun zeki, çevik ve ahlaklısını severim." anlayışı ile öğrencilerini yetiştiren Enstitüler, aynı zamanda ulusal müsabakalara da öğrenci gönderirdi. Belge 4.52'de ki H.A.Yücel imzalı bu tebliğde Enstitü öğrencilerinin atletizm müsabakalarına katılacaklarına ve seçim aşamalarının neler olduğuna değinilmiştir.

Belge 4.52

Maarif Müdürlüğünün Spor Müsabakalarına Katılım İle İlgili Gönderdiği Yazı

Enstitüde yurt gezileri ve okul çevresi geziler önemli bir rol oynardı. Genellikle yeni kurulan Enstitülerde bina eksikliği olduğundan bazen Enstitüden bir şube kadar öğrenci o enstitüye gider ve onlara yardım ederdi. Örneğin Belge 4.53’de görüldüğü gibi bir kısım öğrenci Hasanoğlan Köy Enstitüsüne gidip orada amfi tiyatro inşa ederek hem dayanışma örneği sergilemişler hem de işbirliği ve yerinde öğrenme ilkesiyle hareket etmişlerdir. Bunun yanında kültürel gezilerde olurdu. Belge 4.54’de olduğu gibi ise 1948 yılında İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü ziyaret edilmiş, İzmir Enternasyonal Fuarına gidilmiş ve ayrıca İzmir’in coğrafi yapısı gibi özellikleri incelenerek ve raporlanmıştır. Bunun yanında bazen dersler de geziler yoluyla işlenmekteydi. Tarih dersi için Yazılıkaya’ya gidilir ve o ders orada işlenirdi. Bugün Milli Eğitimin yeni yeni uygulamaya koyduğu Okul Dışı Öğrenme metodu aslında Köy Enstitülerinde rutin bir şekilde uygulanırdı. Bazen bir bitkinin bölümlerini çalışmadan önce Enstitü bahçesinde öğretmenleri eşliğinde o bitki gösterilir ve üzerinde çalışılırdı. Ayrıca ekip olarak bina yapımına, su getirme işine giden öğrenciler görev tamamlanınca bir ay izinli sayılırdı. Ancak o bir ayda da öğrenciler boş durmazlar, köy dosyası oluştururlar, yardıma gittikleri köyün bütün tarihini, coğrafyasını, fiziksel durumunu, gelir ve giderlerini inceler rapor haline getirirlerdi.

Belge 4.55’den anlaşılacağı gibi bazı milli günler de diğer Enstitülerle birlikte bu mekânlar ziyaret edilerek kutlanırdı. 1951 yılının 25 Ekim’i ile 31’i arasında Ankara ya 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’na katılım için ziyarette bulunmuş ve bu ziyarette Ankara’nın çeşitli bölgeleri incelenmiş ve önemli yerler ziyaret edilerek bunun neticesinde bir rapor oluşturmuşlardır. Enstitüde okul dışı öğrenme teknik ve yöntemleri oldukça sık uygulanmaktaydı. Zaten enstitünün doğası gereği okul dışı öğrenme teknik ve yöntemleri, yerinde ve yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi aslında Enstitü kavramının temelini oluştururdu.

Belge 4.53

Gezi ve Uygulama Defteri 1

Tarih		Gidilen ve görülen yerler	Gidilenlerin sayıları ve adları		Yapılan işlem ve sağlanan fayda
Gidis	Dönüş		Kız	Erkek	
12-12-1947	30-12-1947	Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsü Bina, amfi, tiyatro, Halkları, Örneğin, fiziksel durumları, sun kanya kütüğü.		12	Köy Enstitüleri avası sopa kursları maları Ankara Amfi tiyatro malatmat ve aklı yani Ankara mukayessesi.

Belge 4.54

Gezi ve Uygulama Defteri 2

Tarihi		Gidilen ve görülen yerler	Gidenlerin sayısı ve adları		Yapılan gözlem ve sağlanan fayda
Gidiş	Dönüş		Kız	Erkek	
12-VIII-1943	7-IX-1943	Dzmir Uygulama Hâk Emsitüsü. Dzmir fuarı, Müze, Kalıf kule, fabrikalar ve Dzmir'in muhtelif semtleri, Akulları, Bergama karaköleri.		13	Enternasyonal fuar haklarında ve Dzmir şehri karaköleri, emteleri, kalıf kulede malumat ve kalıf kulede malumat çağrısı, kalıf kulede malumat ve kalıf kulede malumat çağrısı ve kalıf kulede malumat çağrısı.

Belge 4.55

Gezi Uygulama Defteri 3

Tarihi		Gidilen ve görülen yerler	Gidenlerin sayısı ve adları		Yapılan gözlem ve sağlanan fayda
Gidiş	Dönüş		Kız	Erkek	
25-X-1951	31-X-1951	1951 Cumhuriyet bayramı törenine katılmak üzere 33 kişi ile Ankara'ya gidiş. Râisi Cumhuriyet Hâkleri, Hâkleri, Hâkleri, Hâkleri ve Akulları, Kalıf ve Ankara'nın muhtelif semtleri.		33	Ankara'da ait müze gezildi ve aradaki me-mur taraflarını izahat edildi. Hâkleri ve kalıf kulede malumat çağrısı ve kalıf kulede malumat çağrısı ve kalıf kulede malumat çağrısı.

Günümüz okullarında olduğu gibi Enstitü de eğitici kollardan sorumlu öğretmenler rehberliğinde yıllık faaliyetler gerçekleştirilirdi. Özellikle gezi kolunun yıllık çalışma programı mevsimsel özelliklere göre değişiklik gösterirdi. Kışın çetin geçtiği yıllarda etkinlikler azaltılır ama bazı faaliyetler yerel de yürütülürdü. Yerel de yürütülen faaliyetler bazı derslerin doğada yerinde incelenmesi, bölgesel ziyaretler ve ziyaret edilen yerlerin doğası, iklimi, beşeri faaliyetleri gibi özelliklerinin raporlaştırılması şeklinde olurdu.

Belge 4.56 incelendiğinde Enstitüde 1948 yılında okul spor yurdunun öğrencilerinde katkısıyla açılmış olduğunu, bu açılışa ise çeşitli spor gösterileri sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında ekim-kasım aylarında sınıflar arası voleybol ve el topu karşılaşmaları yapılmıştır. Bu tür etkinlikler öğrenciler arasında

coşkuyla karşılanmış ve Enstitüde bir kültür haline gelmiştir. Aralık ayı Enstitü için atletizm ayıydı. Bu ayda öğrenciler 100m,200m,300m, 400m koşular ile gülle, disk, çekiç atma, uzun, yüksek ve üç adım atlama, 2000m ve 3000m koşular gibi atletizm müsabakaları yaparlardı. Ayrıca ocak ayında kır koşuları, şubat ve mart aylarında güreş ve futbol karşılaşmaları, nisan ayında basketbol karşılaşmaları ve mayıs ayında ise çeşitli spor gösterileri yapılırdı. Bütün yıl boyunca çeşitli spor etkinlikleri gerçekleştiren Enstitüde spor bir kültürün ayrılmaz bir parçasıydı. Yardımlaşma, takım oyunu, kazanma yeteneği gibi çeşitli becerileri spor yoluyla öğrencilerine aşılamaaya çalışan Enstitü için bu artık doğal bir süreç haline gelerek kurum kültürü olmuştur.

Ayrıca Enstitü de müzik kolu oldukça etkindi. Hemen bütün öğrenciler mandolin çalardı ve özellikle Müzik öğretmenleri çoğu enstrümanı çalabilen kişilerden seçilirdi. Keman, gitar, kanun, saz, akordeon ve mandolin bu enstrümanlar arasındaydı. Müzik derslerinde Türkiye genelinden yöresel şarkılar ve türküler öğretilirdi. Örneğin bir dönem Âşık Veysel müzik öğretmeni olarak enstitüde görev yapmıştır. Bunun yanında mahalli türkülerini ve oyunlarını öğretmek için Enstitüye eğiticiler ve müzisyenler gelirdi. Bunun yanında Enstitüde pazar günleri çalışmalarını sürdüren bir mandolin grubu bulunurdu. Bu grup doksan kişiden oluşurdu ve yıl boyunca ondan fazla şarkıyı çalışır ve çeşitli gösterilerde icra ederdi. 1948 yılında Mandolin gurubunun çalışıp sergiledikleri şarkılar şunlardı; Türkiye Marşı, Kış şarkısı, İstasyon şarkısı, Kar yağarken şarkısı, Anneye Muhabbet şarkısı, Grup şarkısı, Ninni şarkısı, Arılar şarkısı, Annenin Türküsü, Son Bahar şarkısı ve Boş Fıçı şarkısıdır.

c) Oyun ve Spor kurulu:

Bu kulun bir yıllık çalışma durumu aşağıdaki şekilde ceryan etmiştir:

- 1- 5/Ekim/1948 tarihinde okul Spor yurdunun açılışı ve spor gösterileri,
- 2- Ekim-Kasım 1948 de sınıflar arası Voleybol ve el topu karşılaşmaları,
- 3- Aralık 1948 de sınıflar arası Atletizm yarışmaları:
 - a) 4.5 II/Aralıkta : (100 me, 200me, 400 me, koşular ve gülle, Diks, Cirit atmalar)
 - b) 12/Aralıkta (Uzun, Yüksek ve üç adım atlamalar)
 - c) 19/Aralıkta 2000 me.ve ferdi koşu,
 - d) 25-26 Aralıkta Takım halinde koşular,
 - e) 28 Aralıkta 3000 me. ATATÜRK koşusu (Ferdî ve takım)
- 4- Ocak 1949 da kır koşuları,
- 5- Şubat-Mart 1949 da güreş müsabakaları ve Fitbol karşılaşmaları,
- 6- Nisan 1949 da Basketbol karşılaşmaları,
- 7- Mayıs 1949 da (17 Mayısta Toprak koşusu), (19/Mayısta Spor gösterileri).
- 8- Mayıs 1949 sonunda kapanış ve gösterileri,

D) Müzik kolu:

Öğretmen M. Ali Mansız'ın Başkanlığında, Pazar günleri birer saat, çalışmalarına devam eden Mandolin birliği, sene sonuna kadar aşağıda adet ve isimleri tesbit edilen Marş ve Şarkıları öğrenmiştir. (Mandolin birliğinin mevcudu 90 kişilik bir öğrenci grubundan müteşekkildir.)

1- Türkiye Marşı,	7- Minni Şarkısı,
2- Kış Şarkısı,	8- Arılar "
3- İstasyon Şarkısı,	9- Annenin Türküsü,
4- Kar yağarken "	10- Son bahar Şarkısı,
5- Anneye muhabbet "	II- Boşfiçi "
6- Grup Şarkısı	

E) Gezi kolu:

Öğretmen Niyazi Günay'ile Öğretmen Meliha Özün'ün idare ettikleri Gezi Koluna ait yıllık program aşağıya çıkarılmıştır. Kış mevsiminin çok şiddetli geçmesi ve vesaitsizlik yüzünden program tamamen uygulanamamıştır. Ancak Coğrafi ve tabii tetkikler yapmak maksadıyla Nisan 1949 ayında Sakaryabaşına, Mayıs ayında Eskişehir'e birer seyahat tertip edilmiş, Mahmudiye Bucağı da ekonomik, sosyal ve doğasal bakımlardan gene Mayıs 1949 ayında incelenmiştir.

F) Eşya koruma kolu:

Öğretmen Hayati Özbayrak'ın Başkanlığında kurulan 12 asil ve 5 yedek üyeden tereküp etmiş Eşya koruma kolumuz, yıl içerisinde Enstitüde kırılan tabureler, 7 cam ve 1 adet kömür sandığı faillerine ~~...~~ ödetmiştir. Çok iyi takipleri sayesinde bu kurul, okul için çok faydalı olmuş ve çocuklarda mektebe ait eşyanın korunması iktiyadını kökleştirmiştir.

G) Öğrenci Disiplin kurulu:

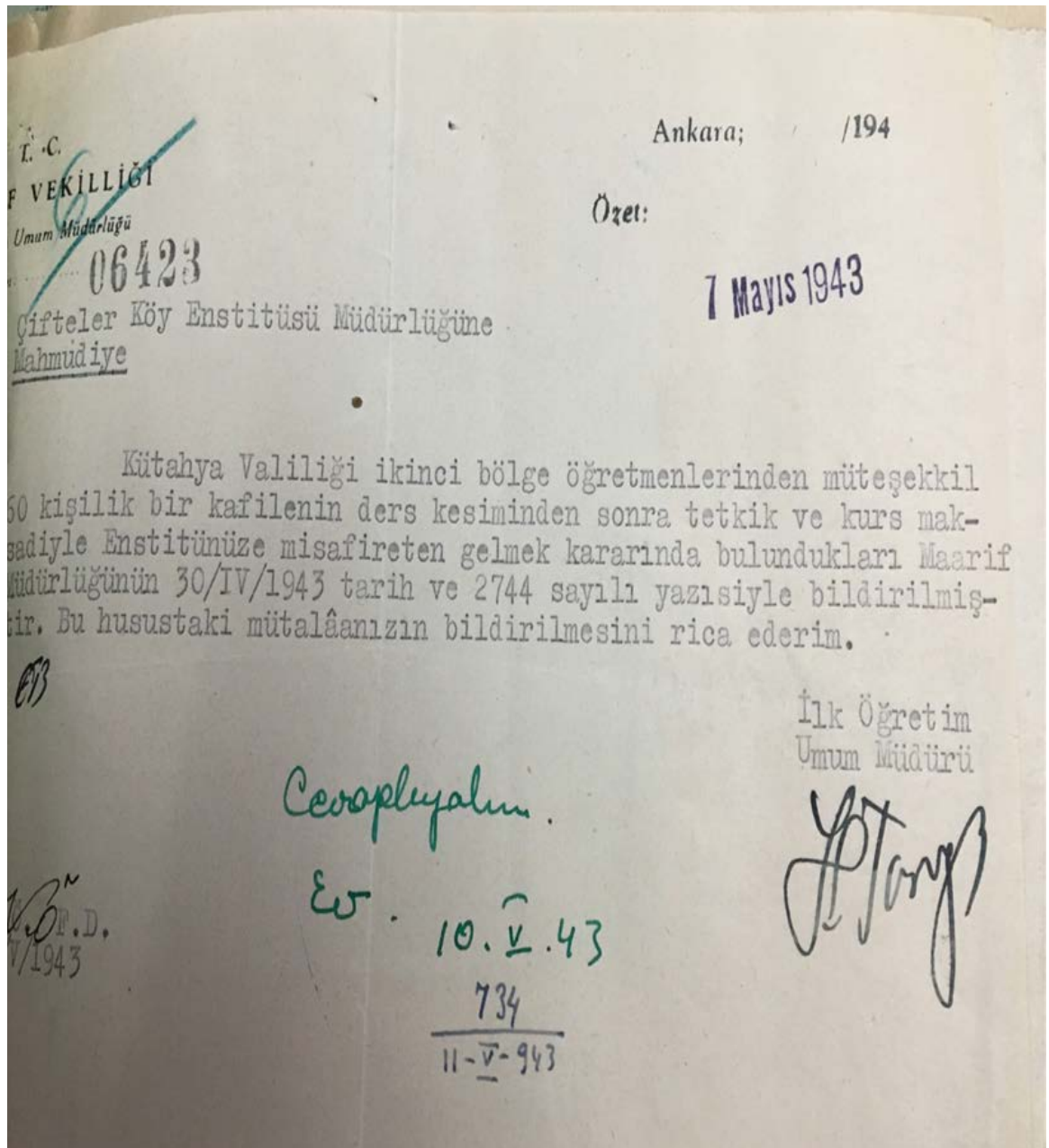
Öğretmen Niyazi Günay'ın Başkanlığında çalışmakta olan Bölümümüz öğrenci disiplin kurulu, öğretim yılında 14 suçlu öğrenciyi yargılamış, tensip edilen ve hususi dosyalarında mahfuz bulunan hükümleri vermiştir.

7. sınıf

Enstitüler sadece kendi öğrencilerini ve çevresini değil aynı zamanda toplumun her kesimini eğitmeyi kendilerine amaç edinmiş kurumlardı. Böylelikle kendine has bir kültüre sahip olan enstitü çevresini de etkilemekte ve şekillendirmekteydi. Enstitülerde tam gün tam yıl eğitim anlayışı sadece öğrencilere değil aynı zamanda çeşitli vilayetlerde ki öğretmenlere de uygulanırdı. Enstitüye özellikle derslerin bitiminden sonra kurs amacıyla her yıl çeşitli bölgelerden eğitimciler ve öğretmenler gelir belirli bir süre kalır ve ders alırlardı.

Belge 4.57

İsmail Hakkı TONGUÇ' un Kütahya İli Öğretmenlerinin ÇKE' ne Yapacağı Gezi Hakkındaki Yazısı

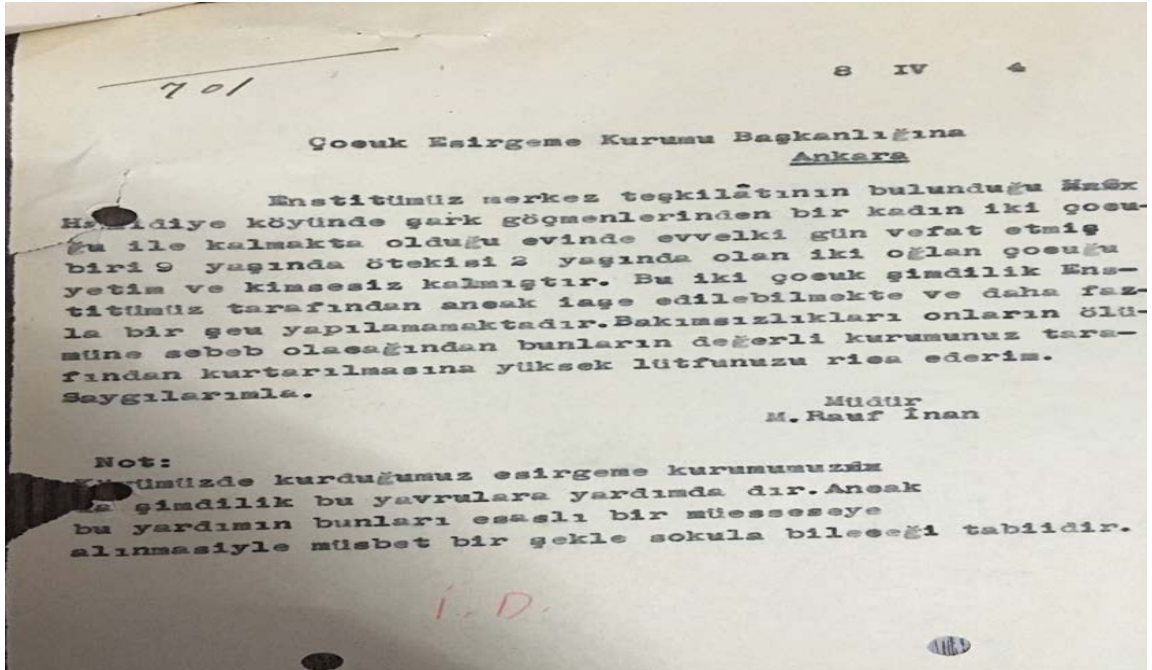
4.4 Resmi Makamlarla İlişkiler

Bu bölümde Enstitünün diğer makamlarla yaptıkları gizli ve gizli olmayan yazışmalarına yer verilmiştir. Belgelerin incelenmesi sonucunda göze çarpan en önemli özellik Enstitü kültüründe çevresine faydalı olma anlayışının bir gelenek haline gelmesiydi. Toplumla öncü ve ışık olan bir anlayış içinde bütün imkânlarıyla bulunduğu çevreye yardım eder, yeri geldiğinde bir yetimhane açarak yetim çocuklara bakardı. Bu özellikleriyle Enstitüler aslında buldukları çevrede devletin şefkatli tarafı haline gelmişlerdi. Yıllardır yok görülen Anadolu halkının toplumsal kalkınmasına yardım edecek olan Enstitüler aynı zamanda devletin halkıyla bütünleşmesinin de bir aracı olmuştur.

Belge 4.58'den anlaşılacağı gibi o dönemde özellikle 2. Dünya savaşının ekonomik etkilerinden dolayı yoğun göçlerin yaşanmasıydı. O göçmenlerden birinin vefatıyla ortada kalan birisi 9 birisi 2 yaşında ki çocukları Enstitü kendi yetimhanesine alarak ortada kalmalarına engel olmuştur. Görüldüğü gibi dönemin ekonomik koşulları göz önünde bulundurulduğunda Enstitü, bünyesinde bir yetimhane açmış ve aynı durumda olan çocuklara yardım etmiştir. Ne var ki kısıtlı imkânlarla sahip olan Enstitülerde çok sayıda çocuğa bakılamayacağı için bu çocukların Çocuk Esirgeme Kurumlarına transferleri gerekmiş onun içinde bu yazışma yapılmıştır.

Belge 4.58

Çocuk Esirgeme Kurumu'na Öğrenci Transferi İsteği İçin Gönderilen Yazı

Türkiye özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası tarafında olacağı safi belirlemiş ve bunun kanıtı olarak da 1945'te San Francisco konferansına katılmış, böylelikle Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Özellikle Türkiye, 1947 yılında ABD'nin Sovyetlere karşı ekonomik ve askeri bloklaşmanın oluşmasını sağlayacak Truman Doktrininin etkisi altına girmiştir. Bu tarihten itibaren Türk dış ve iç politikası bu anlaşmanın etkisi altında gelişim göstermiştir. Sovyetler Birliğinin Komünistlik propagandaları bir numaralı düşman olarak kabul edilerek özellikle okullara bu tür propaganda yayıcı malzemelerin girişinin engellenmesine özen gösterilmiştir. Bunun için Cumhuriyet yönetimi Enstitülere genellikle Belge 4.59'da olduğu gibi böyle yazılar gönderilerek idarelerin sürekli bu tehdit ile mücadele etmelerini istemiştir.

Belge 4.59

Milli Eğitim Bakanlığının Komünistlik Propagandalarına Karşı Tedbirli Olunmasına İlişkin Yazısı

T. C.
Milli Eğitim Bakanlığı
Orta Öğretim Genel Müdürlüğü
Sayı: 28862

Ankara: 8/11/1949

GENELGE : GİZLİ VE ZATİ MAHSUSUKİ

Eskişehir Valiliğine

Gençliği kışkırtıcı mahiyette hazırlanmış beyannamelerin Yurdu-
muzda sokulduğunu Bakanlığının 21/X/1949 tarih ve 7831 sayılı ya-
zılarıyla öğrenilmiştir. Paris'ten Tayyare postası ile gönderilmiş bulu-
nan bu beyannamelerin Okullarınıza da sokulması muhtemeldir.
Bunun gibi kötü maksat güden yazıların Öğrenciler eline geçme-
mesini temin için Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderilen 26/IV/1949 ta-
rih ve 7861 sayılı genelgenin önele uygulanmasına müsaadelerini saygı-
larıyla rica ederim.

M.Eğ. Bakanı y.
Müsteşar
İmza okunmadı

24/XI/1949

T. C.
Eskişehir İli
Milli Eğitim Müdürlüğü
Sayı: 3747

Gizlidir

Köy Enstitüsü Müdürlüğüne Çifteler

22/X/1949 gün ve 3747 sayılı yazınıza ektir.
Fransadan Tayyare postası ile gönderilen beyannameler hak-
kında Milli Eğitim Bakanlığında alınan 8/XI/1949 gün ve 28862 sayılı
buyruk örneği yukarıya çıkarılmıştır.
Bilgi edinilmesini ve 26/IV/1949 tarih ve 1312 sayılı ya-
zınızla tebliğ olunan Milli Eğitim Bakanlığının 26/IV/1949 gün ve 7861
sayılı buyrukları gereğince işlem yapılmasını saygıyla rica ederim.

Milli Eğitim Müdürü
Süreyya Başaran

M. D. K. K.
Bir suretini Eğitim
İncelemeye verildi.
29/11/1949

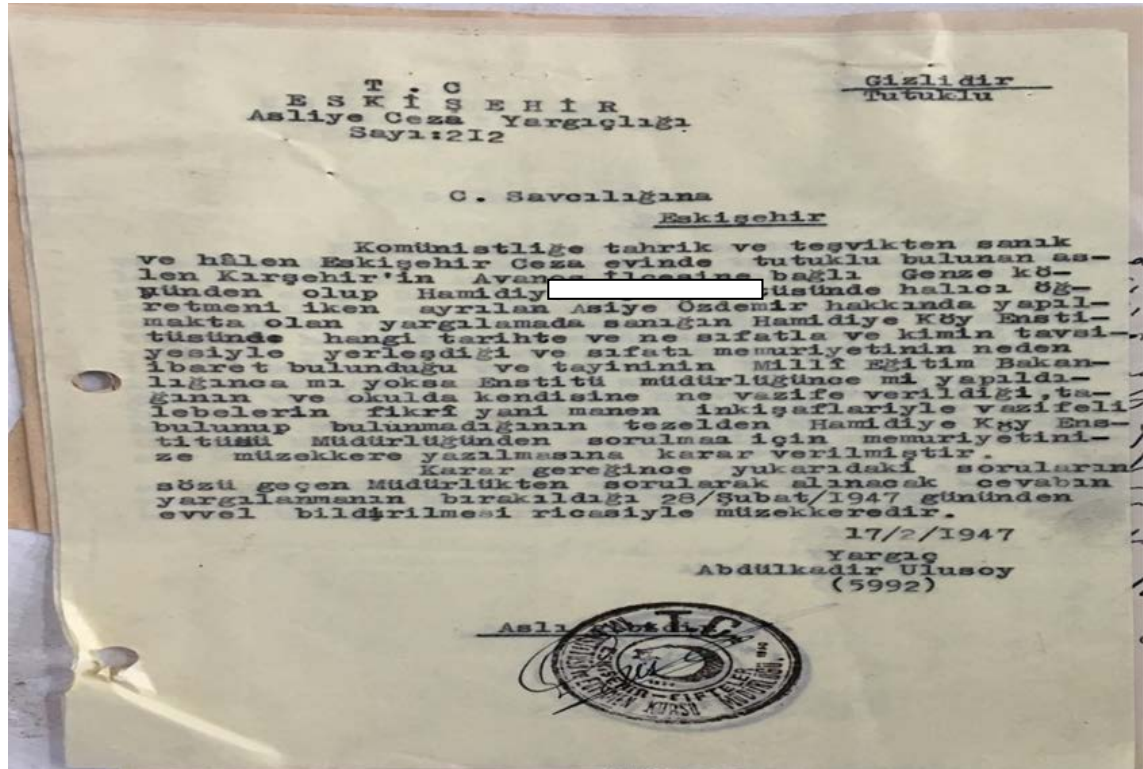
ÇİFTELER KURUM ENSTİTÜSÜ
Gelen evrak no: 29/11/1949
Verilen evrak no: 2662

Bütün bunların ötesinde Köy Enstitülerine yapılan en büyük eleştiri Komünistlik iddiaları olmuştur. Hal böyle ki özellikle bu iddialar Enstitülerin kapanmasından yani 1946 yıllarından sonra titizlikle kovuşturulmaya başlanmıştır. Bu kovuşturmalar genellikle geriye dönüktür ve iddialar o dönemde yaşamış kimselerin sözlü ifadeleri ile başlamıştır. Enstitü yönetimi bu tür iddialarla anılmaktan ve halkın gözünde bu şekilde görülmekten oldukça rahatsız olmuştur ve kendilerinin milli fikirlerin yaşandığı bir eğitim yuvası olduklarını her söylemde dile getirmişlerdir. Enstitüleri yıpratın bu büyük iddialar daha sonraki aşamalarda sürekli dile getirilerek Enstitü imajını zedelemiş ve özellikle Demokrat Parti döneminde halkın gözünde bu imaj sabit kalarak buradan mezun olan öğretmenlerin de görev yaptıkları yerlerde işlerini zorlaştırmıştır.

Bu soruşturmalar gizli yapılmakla birlikte soruşturma da komünistlik suçlaması atılan kişinin veya kişilerin Enstitüde hangi işlerde çalıştıkları ve öğrencilerle birebir etkileşim halinde olup olmadıkları sıkça sorulan sorular olmuştur. Bahsi geçen eski öğretmenlerden olan kişi bu süre zarfında komünistlik suçlamasıyla tutuklanmış ve hakkında delil toplanmaya çalışılmıştır. Anlaşılmaktadır ki o dönemde işlenebilecek en büyük suçlardan olan komünistlik suçunun cezası çoğunlukla ya meslekten ihraç ya da hapis cezasıydı.

Belge 4.60

Komünistlik Suçlaması Atılan Öğretmen Hakkında Yazı

Belge 4.61

Komünistlik Suçlaması İle İlgili Bir Öğretmen Hakkında Okul Müdürünün Milli Eğitim Bakanlığına Gönderdiği Yazısı

ESKİŞEHİR - ÇİFTLİKLER
KÖY ENSTİTÜSÜ VE EĞİTİM KURSU
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : 602/627

Mahmutiye
14/ 2 / 19 47

GİZLİ

Millî Eğitim Bakanlığı
İlköğretim Genel Müdürlüğüne
Ankara

Eki :
1

12.Şubat.1947 gün ve 602 sayılı yazımıza ektir:

1 - 1943 yılında Enstitümüzde geçen komünistlik olayıyla ilgileri olduğu ve evvelce Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı tarafından haklarında kevuşturma açılan ekli çizelgede adları yazılı kimselerin 14.Şubat.1947 Cuma günü Karakel vasıtasıyla 15.Şubat.1947 tarihindeki mahkeme için çağırıldığını ve bunlardan ya [redacted] emiröz Enstitümüzde öğretmen bulunduğundan kendisine keyfiyetin duyurulduğunu ve Eskişehir'e gönderildiğini,

2 - Ekli çizelgede adları yazılı olanların Enstitümüzün 1943 yılı mezunlarından olduğunu ve Hasaneğlan Yüksek Köy Enstitüsünü ya bitirerek huzalarındaki Enstitülerde öğretmen bulduklarını ve ya Yüksek Köy Enstitüsünde muhtelif sebeplerle sınıfta kalarak adı geçen Enstitüde olduklarını, yalın [redacted] orta [redacted] Emet İlçesinin Çavdarhisar köyünde öğretmen bulunduğunu,

3 - Çizelgede adı yazılı [redacted] bayan adında Enstitümüze öğrenci olarak kimsenin kayıtlanmamış olduğunu yapılan araştırma ve incelemelerden anlaşıldığını -sicil ve kayıt defterlerinde -

4 - Bundan önceki maruzatımızda da açıklandığı gibi [redacted] Veli [redacted] z'ün durumunun adım adım kevalanmakta olduğunu,

5 -Eskişehir'de halkın ve münevver zümrenin dilinde hep Enstitümüzün adının geçmekte olduğunu, bu durumun da hem idaremizi, hem öğretmenlerimizi ve hem de öğrencilerimizi üzmekte olduğunu, Enstitünün bugünkü durumunun 1943 yılındakinden çok başka ve millî duygu ve millî fikirlerin kaynaştığı bir eğitim yuvası halinde olduğunu,

6 - [redacted] röz'le arkadaşlarının mahkemelerile ilgili olarak ittila kesbedebileceğimizin malûmatın zamanında Yüksek Makamınıza bildirileceğini arzeder, derin saygılarımı sunarım.

Enstitü Müdürü
Osman Ülkümen

S. O. Ülkümen

Ayrıca Enstitü öğrenci ve öğretmenlerinin çeşitli dergi ve gazetelere mütalaa veya yazı gönderdiği bilinmektedir. Bunlar genellikle edebiyat ve sanat dergileri ile bazı basın yayın organları olmuştur. Ancak özellikle Demokrat Parti'nin güçlenmeye başladığı dönemden itibaren bu partinin yayın organlarına Enstitü öğrencilerinin yazı gönderip göndermediği önemli bir husus haline gelmiş aynı zamanda bu tür resmi yazıların kendileri aleyhine kullanılacağını düşündükleri için gazeteler yerine bu tür işlerin enstitü idarelerince kontrolünün sağlanmasına önem göstermişlerdir. Bunun ardında görülmeyen sebeplerden birisi de CHP'nin 1946 seçimlerini öne almış olması ve halktan gerekli desteği sağlamak adına Basın Kanunu Tasarılarını geçirmesiydi. Böylelikle aslında ellerinde bulunan gazete kapama yetkilerini bağımsız mahkemelerin ellerine vermişler ve çok partili hayata geçilen 1946 yılında bir gazetede yayınlanacak böyle bir haberin itibarlarını zedeleyeceğinden korktukları için ise yazı araştırmalarını gazete yoluyla değil bizzat Enstitüler aracılığıyla yapmışlardır.

Belge 4.62

Ses-Işık Gazetesine Öğrencilerin Yazı Göndermediğine Dair Okul Müdürünün Yazısı

T. C.
ESKİŞEHİR
Millî Eğitim Müdürlüğü
K ö y İŞLERİ
Genel 2229
SAYI Özel 413
Eki. _____
Köy Enstitüsü Müdürlüğüne.
Çifteler

(Gizlidir) 4 /VII/ 1946
Özet _____

27/VI/1946 gün ve 2281 sayılı yazınıza k.
I- Ses-Işık gazetesinin matbaa müdürü Bahattin Yurtseverle telefonla görüşülmüş, Enstitü hakkında, gazeteye herhangi bir şahsın ve ya öğrencinin ve ya öğretmenin yazı yazmaya yetgili olmadığı, böyle bir olay karşısında kalındığı takdirde, dairemizin haberi olmadan ve tetkike tâbi tutulmadan yazının neşrine müsâde edilmemesi söylenmiş ve muvafık cevap alınmıştır.
2- Esas itibarile bu gazete demokrat partinin fikirlerini neşretmekte olduğundan herhangi bir düşünce ile (yazılacak resmi tanrıratımızın) tartışma konusu yapmaları mülâhazasından resmen tebligatta bulunulmaktan çekinildiğinin bilinmesini saygılarımla rica ederim.

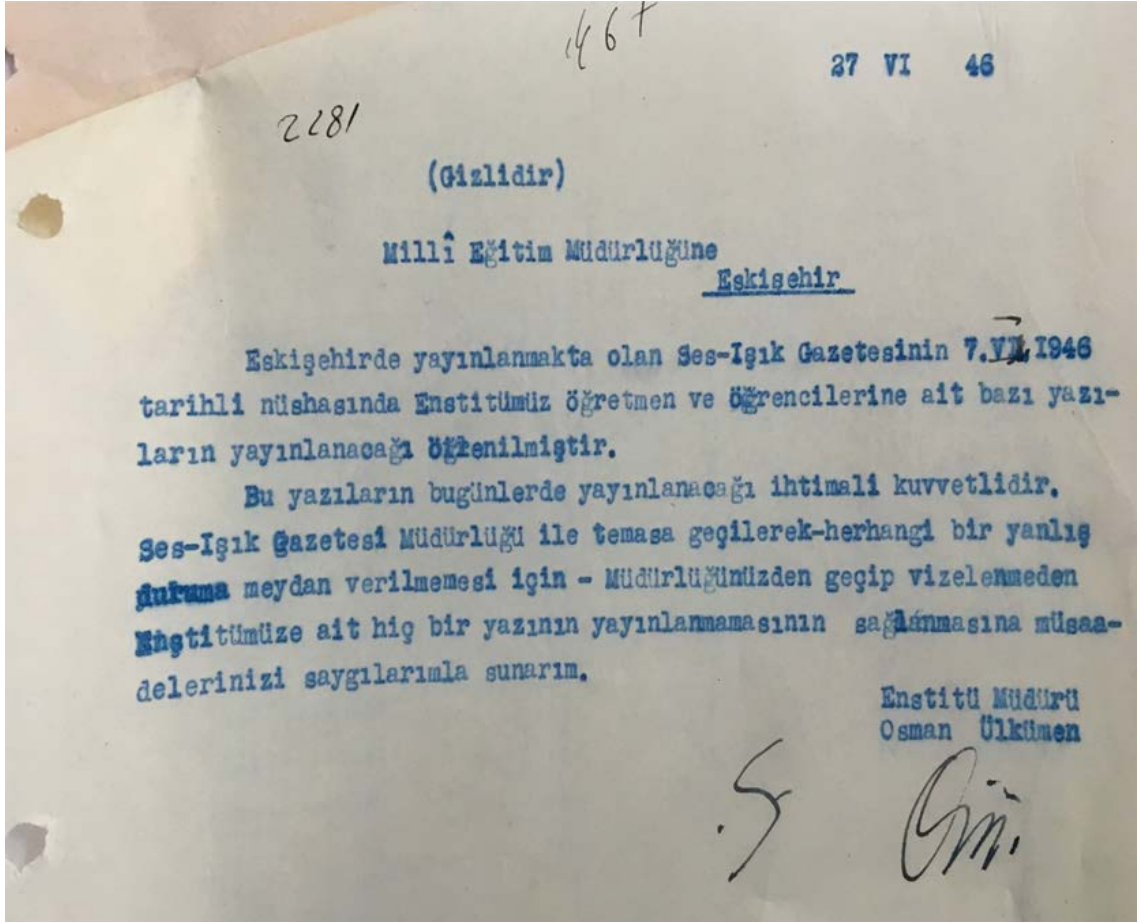
Millî Eğitim Müdürü
İhsan Kazandıoğlu
9 Temmuz 1946
2281

Kaleme
9.VII.1946
Gizli

(Hangi daire evrakına cevap teşkil ettiğinin tasrihi rica olunur.)

Belge 4.63

Ses-Işık Gazetesine ÇKE Öğrencileri Tarafından Yazı Gönderilip Gönderilmediğine Dair Soruşturma İsteği

Enstitü kültürünün şekillenmesinde dönemin siyasi ve ekonomik olayları şekillendirici olmuştur. Örneğin Belge 4.64'de görüldüğü gibi 3 Nisan 1937 tarihinde dönemin Başbakanı İsmet İnönü tarafından atılan Demir-Çelik fabrikası 1939 yılında aktif bir şekilde faaliyete geçmiştir. Ancak bu fabrikanın işleyebilmesi için kömür gerekmektedir. Bir tedbir kapsamında ise dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Enstitülere kömür ihtiyaçlarının bu vesile ile bir an önce belirtilmesini istemiş ve Enstitülerin yakacağı kömür olduğu göz önünde bulundurulursa devletin bu ihtiyacı gidermek için tedbir alması uygun görülmüştür. Önleyici bir tedbir olarak görülen bu olay Enstitülerin kışın ağır koşullarında öğrencilerin ısınmasını sağlamalarının önemli bir vazife olduğunu açıklamaktadır.

Belge 4.64

Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarının Faaliyete Geçtiğine Dair Yazı

Ankara; 3 / VI / 1939

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Yayın Direktörlüğü

Nö. $\frac{81}{4278}$

Gizlidir:

Özet: Mahrukut ihtiyaçları h.

Eskişehir,
Hamidiye Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğüne

Karabük demir ve çelik fabrikalarının faaliyete başlaması dolayısıyla Ankara ve iç Anadolu kok nakliyatının Ağustos 1939 tarihinden sonra güçleşeceği anlaşılmıştır. Kışın başlangıcında yakacak teminine binaen okulların ve resmî kurumların; önümüzdeki kışa ait kömür ihtiyaçlarını Ağustos 1939 dan evvel temin etmeleri uygun görülmüştür.

Gereğince iş yapılması hususunun teminini ve yakacak ihtiyacının karşılandığını bildirilmesini önemle rica ederim.

F. Unat

Maarif Vekili
Hasan - Ali Yücel

Not:
Bu genelge alındığı zaman a ttaki kısmın, kesilerek imzalandıktan sonra, Vekillliğimize gönderilmesini dilerim.

/ / 1939

Direktörlüğü

Özet: Mahrukut ihtiyaçları h.

Maarif Vekilliği
Yayın Direktörlüğüne

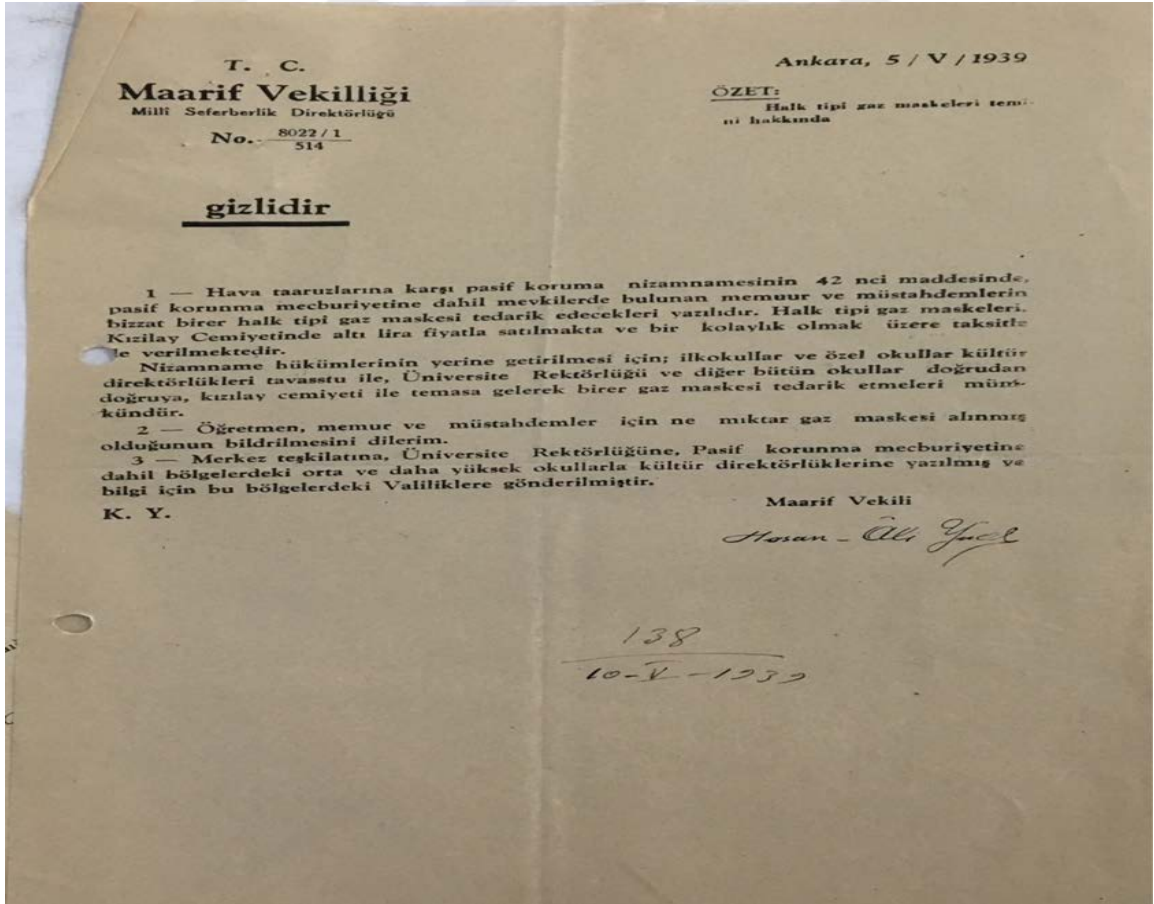
Dairenizden yazılan 3 / VI / 1939 tarih ve $\frac{81}{4278}$ sayılı genelge alınmıştır. İcabi yapılacaktır.

Direktörü

İkinci Dünya savaşı resmi olarak 1 Eylül 1939 tarihinde başlamış olsa da Avrupa'da ki olaylardan bir dünya savaşının çıkacağı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Belge 4.65'de olduğu olası hava saldırılarından korunmak amacıyla okulların gaz maskesi temin etmeleri istenmiş ve gaz maskelerinin Kızılay cemiyetlerinden tanesi 6 liraya temin edilebileceği ve gerekirse taksit yapılabileceği belirtilmiştir. Aslında Türkiye'nin direk bir taraf olmadığı olay karşısında koruyucu tedbirler amacıyla böyle bir yazı gönderilmiştir. Özellikle Dünya nüfusunun neredeyse yüzde doksanı savaşa dâhil olmuştur ve kendini savaştan soyutlayan nadir ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Bunun yanında Türkiye dâhil bütün savaş dışı kalan ülkeler ve diğer savaşın içindeki ülkeler ekonomilerini savaş ekonomisine göre idare etmek mecburiyetinde kalmıştır. İthal malların kısıtlanması ve ihraç mallarının izne bağlanması da bunlardan birisi olmuştur. Dünya üzerindeki hemen hemen bütün ülkelerde savaş ekonomisi uygulanır hale gelmiş ve bazı malların temini sınırlı sayıda kalmıştır. Bu yüzden maske dağıtımları da sınırlı sayıda yapılabilmektedir.

Belge 4.65

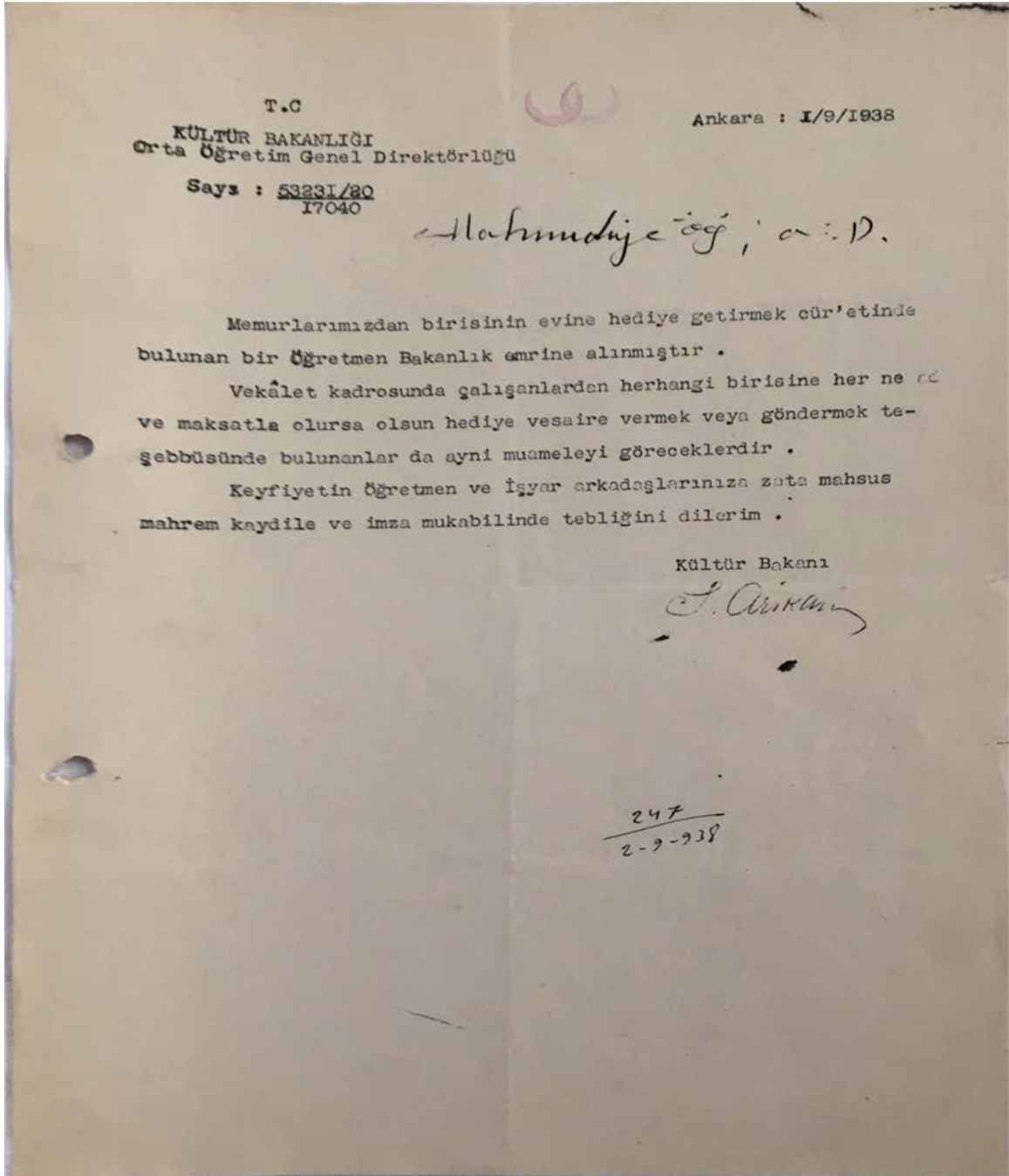
Halk Tipi Gaz Maskelerinin Temini Hakkında Yazı

Enstitü kültüründe bir ayrıntı olarak göze çarpan bir diğer özellik ise o dönemde öğretmenlerin ve devlet idaresi altında çalışanların hediye alıp vermeleri yasak olmasıydı. Bu durum 1938 Türkiye'si içinde geçerli bir durumdu ve hiçbir devlet memuru ne birinden hediye alabilir ne de verebilirdi. Bu eylemi gerçekleştirenler de çeşitli cezalara çarptırılırdı. Belge 4.66'da görüldüğü gibi hediye alan ve bunu evine götüren bir öğretmen açığa alınmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır.

Belge 4.66

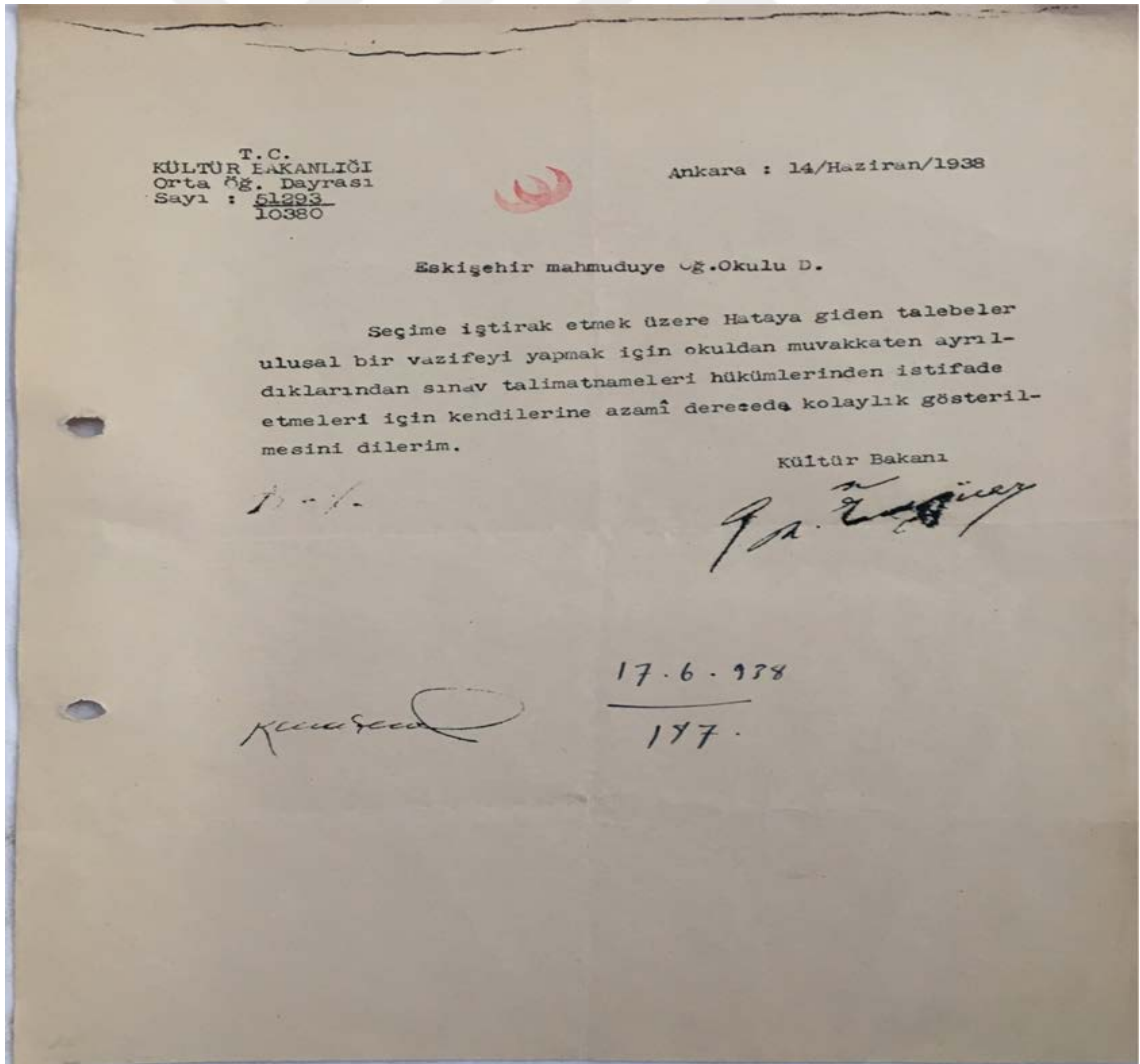
Memurlardan Birinin Evine Hediye Getirmesi İle İlgili Uyarı Yazısı

Daha önceki belgelerden de anlaşılacağı gibi dönemin siyasi olaylarının kültürü şekillendirilmesi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra çözüme kavuşturulması zaman alan olaylardan birisi de Hatay'ın anavatana katılması olayıydı. Atatürk'ün büyük önem verdiği bu olayın meyvesi aslında Hatay Cumhuriyetinin kurulması ve ardından 24 Ağustos 1938' de seçimlerin gerçekleştirilmesiydi. Belge 4.67'de bu seçimlerde görev yapmak için dönemin Mahmudiye Öğretmen Okulu öğrencilerinden de Hatay'a gidenler olmuştur. Bu büyük davanın yerine getirilebilmesi için devletin en güvendiği isimlerin bu seçim olayında görevlendirilmesi önemli bir husustur. Bu konuda geleceğin öğretmenleri olacak ve bu kültürle yetiştirilen Öğretmen Okulu öğrencilerinin de katılması gerekli görülmüştür. Bundan dolayı da öğrencilerin girecekleri sınavlardan muaf sayılması hususunda bir yazı öğretmen okulu idaresine gönderilmiştir.

Belge 4.67

Seçime İştirak Etmek İçin Hatay'a Gidecek Öğrenciler İle İlgili Yazı

Enstitü kitaplığı dönemin büyük kitaplıklarından biriydi. Bu suretle kitaplıkta her türlü kitabı bulmak mümkündü. Daha sonraları kapatılmalarına yakın müfettişlerin yaptıkları incelemeler neticesinde de Enstitüde komünizm ile ilgili kitaplara rastlanmadı. Enstitülere yapılan en büyük eleştirilerden birisi olan Komünizm suçlamalarının asılsız olduğu Belge 4.68'den da anlaşılmaktadır.

Adı geçen kitapların hiç birisi Enstitü kitaplığında bulunmadı ve bu yönde rapor tutularak Kültür Direktörlüğüne gönderildi. Enstitüler ilk kurulduklarında Kültür Direktörlüğüne bağlıydılar. Her türlü iş ve işlemleri Kültür Direktörlüğü kontrolünde gerçekleşirdi. Bunun yanında görüldüğü gibi kitaplar yerli ve yabancı yazarların sosyalizm ile ilgili kaleme aldıkları kitaplardan oluşmaktadır. Almanya'nın Avrupa' da nüfuzunu artırmaya ve Yahudilerin pasaportlarına el koymaya başlaması da dönemin politik durumunu göstermektedir. Dünya özellikle Avrupa hızlı bir kutuplaşmanın içine girerken Genç Cumhuriyet elinden geleni yapmaktaydı. Özellikle yeni kurulan Cumhuriyet'in kendini kanıtlayabilmesi ve yaşayabilmesi amacıyla ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması önem arz etmekteydi. Bu yüzden cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı olan komünizm ve faşizm ideolojilerinin okullara girmesi göze alınabilecek bir husus değildi.

Belge 4.68

Komünizm İle İlgili Yayınların Engellenmesi

T. C.
BEKİŞSİZ
KÜLTÜR DİREKTÖRLÜĞÜ
Sayı
1234

12/3/1938

Öğretmen

Gizlidir

Komünizm lehinde bahisleri havi olup İcra Vekilleri hey'eti-
nin 22/2/1938 tarih ve 8235 sayılı kararıyla satışı yasak edil-
miş olan aşağıda adları yazılı kitaplardan okul kütüphanelerinde
nüshalara olanların toplattırılması Kültür Bakanlığının 4/3/1938
tarih ve 2-316 sayılı genelgeleriyle bildirilmiştir. Eğer bu
kitaplardan okulumuz kütüphanesinde varsa talebenin eline geçme-
dez, bu kitapların doğruca Kültür Direktörlüğüne gönderilmesini
ve bu genelgenin alındığının da ayrıca bildirilmesini rica ede-
rim.

Kültür Direktörü
Hamdi Akman

<u>Eserin adı</u>	<u>Müellifin adı</u>	<u>Nesri tarihi</u>
Gündelikçi iş ile sermaye.		935
Sosyete ve teknik.		935
Cemiyetin asılları.		934
Yeni Sovyet kanunu: esaslı (Milletatun hukuk tercüme)		936
Sosyalizm (tercüme)		938
Hayalî sosyalizm ve ilmi sosyalizm (ter- cüme)	"	935
Karl Fauteskiye göre sosyalizm (tercüme).		934

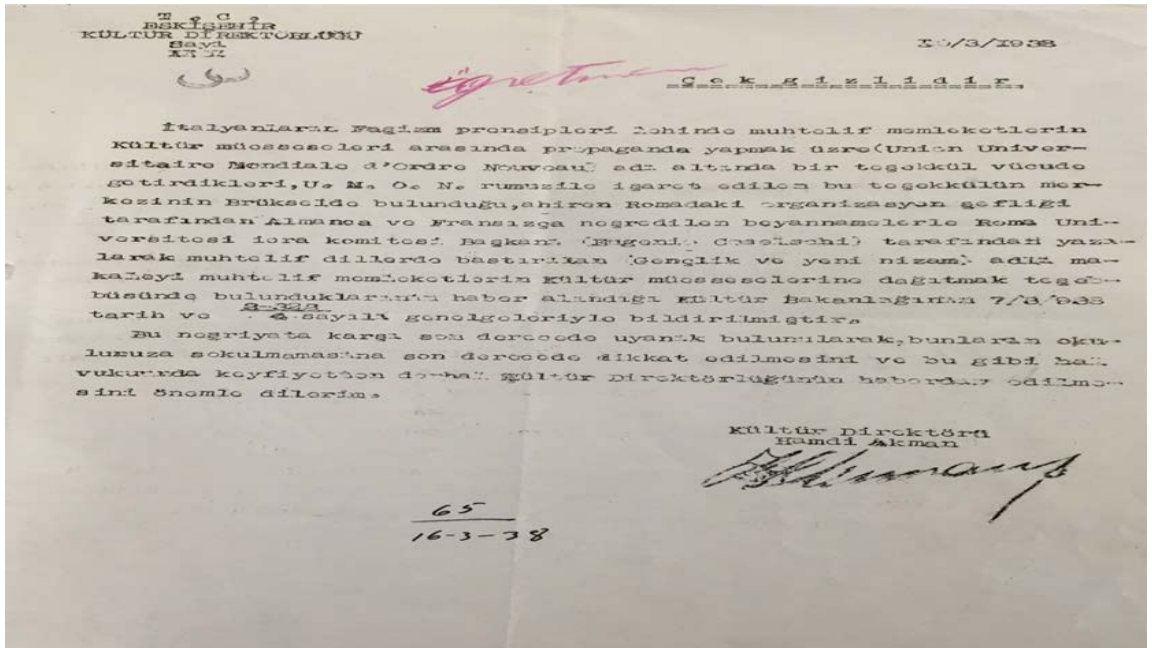
66
16-3-38

Özellikle 1933 yılından İkinci Dünya Savaşına kadar olan bir dönemde Avrupa'da artış gösteren faşist ideoloji Cumhuriyet Halk Fırkası idaresindeki gençlik örgütlenmelerinde de etkisini göstermiştir. Özellikle Tevfik İleri başkanlığındaki Milli Türk Talebe Birliğinin (MTTB) 1933 yılında örgütlediği iki olay bizlere Türkiye'deki gençlerin düşüncelerini göstermektedir. Bu olaylardan ilki 3 Mart 1933 yılında İstanbul Halkevi'nde gerçekleştirilen ve Türkiye'de sadece Türkçenin konuşulması gerektiğini savunan bir toplantıydı. Bu toplantı da ayrıca bir miting yapılmasına ve bu mitingde Türkiye'de yaşayan azınlıkların bu konuda uyarılmasına karar verildi. Bunun yanında MTTB gençlik marşı hazırlanmasına ve gençlik marşının söylenmesi esnasında üye gençlerin tek tip kıyafet giymesini istemekteydiler. Diğer olay ise Bulgaristan da bir Türk mezarının Bulgar gençler tarafından tahrip edildiğinin duyulması üzerine bir yürüyüş düzenlemeye karar verdiler. Türk Hükümetinin izin vermemesi üzerine olaylar çıktı ve Tevfik İleri'de dâhil olmak üzere 80 üye tutuklandı. Bu tutuklular serbest bırakıldı ancak bu tip ritüellerin o dönem ki Faşist Musolini ve Hitler gençliğinin hareketlerine bezedikleri görüldüğü için MTTB hükümet tarafından kapatıldı (Atılgan ve arkadaşları, 2016, s. 189).

Bu olaylar yüzünden çok dikkatli davranmaya başlayan hükümet özellikle Enstitü ve okullarda bu tip olayların yeniden vuku bulmasını önlemek amacıyla tedbirleri sıkı tuttular. Bu tedbirler ışığında da bu örgütün etkilerini Enstitülerde araştırmaya başladılar.

Belge 4.69

İtalyan Faşizm Propagandası

4.5 Öğretmen yeterlikleri ve atamaları (tayinleri)

Bu bölümde Enstitü öğretmenlerin atama, stajyerliklerinin kaldırılma ve tayin edilme usulleri ile enstitüdeki öğretmenlerin özellikleri analiz edilmiştir. Bu belgelerden elde edilen bulgulara göre önemli özelliklerden birisi de Enstitülerin sadece köyde çalışacak ilkokul öğretmenlerinin yetiştirilmesinden değil aynı zamanda orta kademedeki ziraat okullarında görev yapacak olan öğretmenlerin ve teknisyenlerin de yetiştirilmesinden sorumlu olmalarıydı. Özellikle tarımsal etkinliklerin bir hayli fazla olduğu enstitüde görev yapacak olan ziraat mektebi mezunu öğrencilerin, orta kademedeki ziraat okullarında göreve başlayabilmeleri amacıyla ziraat işlerinin tatbikini yapacağı ve köyü, köylüyü tanıyacağı bir ortamda staj görmeleri gelecekte karşılaşılabilecekleri güçlükleri yenmeleri konusunda kendilerini geliştirmekte ve etkili öğretmenler olmalarını sağlamaktaydı. Bunun bilincinde olan Ziraat vekilliği, Maarif vekilliği ile olan anlaşması gereğince her yıl enstitülere yeni mezun öğretmen ve teknisyen adaylarını gönderir ve eğitim almaları sağlardı. Bu eğitim Belge 4.70'de görüldüğü gibi sadece teknik bakımdan değil aynı zamanda öğretmenlik işleri ve pedagoji ile de alakalıydı. Burada eğitim alan teknisyenler ve öğretmenler gittikleri ziraat okullarında daha faydalı olurlar ve hitap edecekleri kitle bakımından da köyü ve köylüyü tanırlardı. Bu sayede kurumlar arası işbirliğinin en güzel örneklerinden birisi sergilenirdi. Belge 4.70

Ziraat Vekilliğince Tayin Edilecek Ziraat Öğretmenleri Hakkında Yazı

T.C.
Maarif Vekilliği
İlköğretim Üstü Mükürlüğü
Sayı. 6/398

Ankara : 5/1/1943
Ziraat Vekilliğince
Tayin Edilecek Ziraat
Öğretmenleri h.

Çifteler Köy Enstitüsü Müdürlüğüne
Mahmudiye

1- Ziraat Vekilliği, orta ziraat okulu mesunlarından ikisini Enstitüde göndermektedir. Bunların gönderilmelerine esas olan düşünceyi anlatan ilgili Vekilliğe yazılan sureti aşağıya çıkarılmıştır.
2- Enstitüde staj sürdükten sonra ziraat okullarına gönderilecekleri anlatılan bu gençleri iyi birer öğretmen olarak yetiştirmeniz faydalı olacaktır.
3- Evvelce idarenişe bildirilmiş olan çalışma plânlarına uyularak, kendilerine türlü işler vermeniz ve bu işlerin içinde onları yetiştirmeniz, bu arada öğretmenlik meslekinin hususiyetleri üzerinde de dikkatle yetiştirecekleri talebeyi birer gururlu, iş sever insan olarak yetiştirmenizi önemle rica ederiz.
4- İşlerinde Enstitüde çalışma plânlarına ve yukarıda yazılan sevkname uymak isteyenler çıkacak olursa bu gibilerin durumlarına hemen bildirmeniz gerektir.
Bu esaslara göre hareket edilmesini dilerim. Maarif Vekili

19. 5. 1943

No. 1962-44441
Maarif Vekâletine

Ziraat okullarımızda talebelerin Köy Ziraatlarına uygun ve Köy işlerinin tabii seyriine alışkın olarak pratik şekilde yetiştirilmeleri Vekâletinizin ehemmiyetle üzerinde durduğu bir mevzudur.
Okullarda talebenin amelî olarak yetiştirilmesi işleri Orta Ziraat mektebi mezunu teknisyenlerimize tevdi edileceğinden bu teknisyenlerin Köy Enstitülerinde tatbik edilen yetiştirme usulleri hakkında bilgi ve sağı sahibi olmalarını faydalı bulmuş olmaktadır.
Bu maksatla Yüksek Vekâletleri emrinde bulunan Köy Enstitülerinin öğretmenler için verilmiş olan sıratçılardan maada daha ikiser ziraat mektebi mezunu göndermeği düşünmekteyiz.
Bunlar tapka Enstitü kadresinde çalışan muallimlerinin gibi emrinde vasıfe göreceklere dir.
Kayıyret Vekâletlerince tensip buyrulduğu takdirde Enstitülere tamimini ve bunların derhal işe bağlatılmaları için yüksek muvafakatlerinin Vekâletime işlerini saygılarımla rica ederim.

Ziraat Vekili
Ş.R.Hatapoğlu

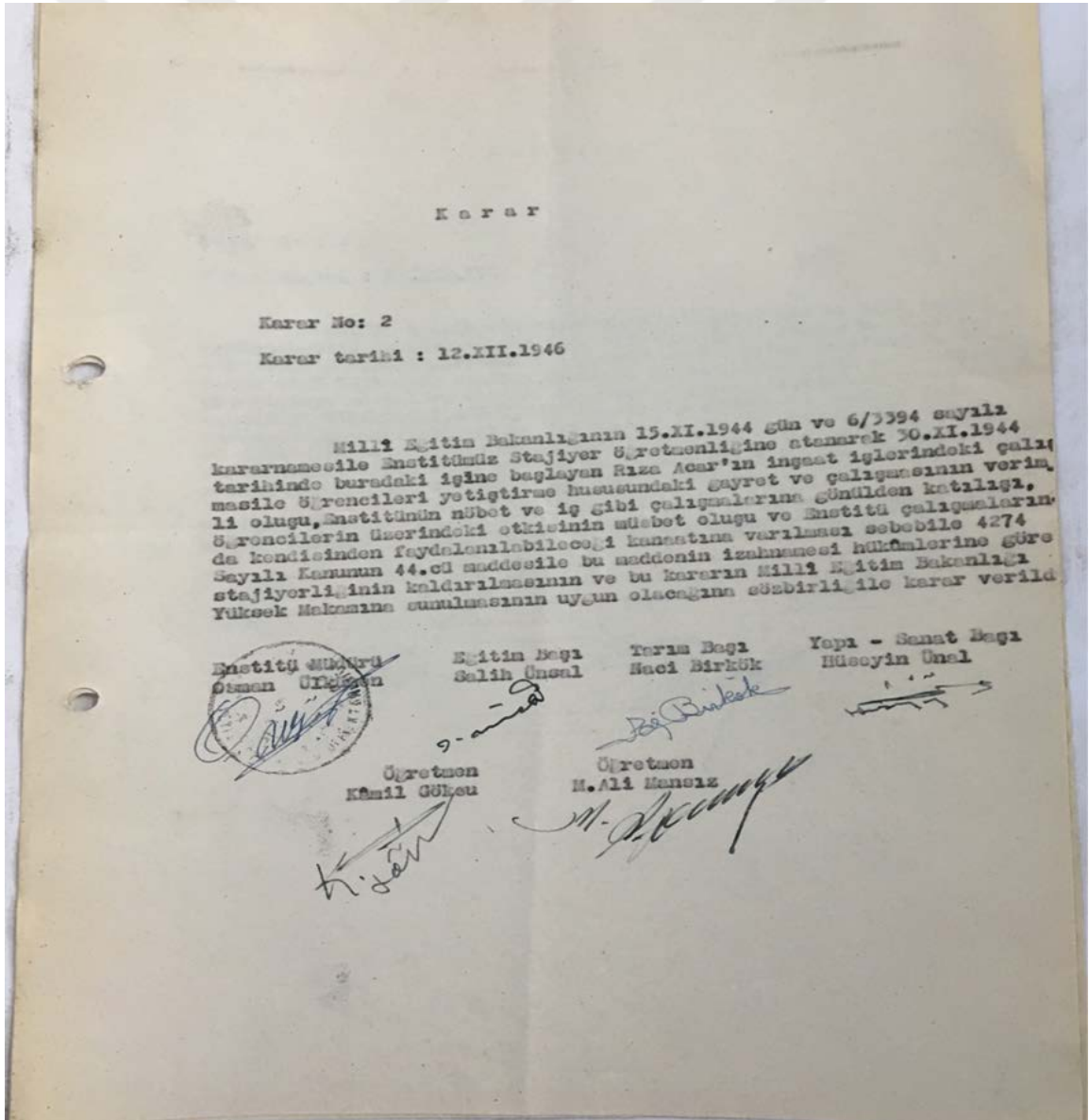
Aslına ayınadır

13046

Bunun yanında Enstitüye atanan stajyer öğretmenlerin stajyerliğinin kaldırılabilmesi için Enstitüde bazı görevleri yerine getirmesi gerekirdi. Stajyerlerin inşaat ve tarım işlerindeki gayretleri, öğrencileri yetiştirmekteki çabaları, örnek davranışları, idarece verilen işlerin ve derslerinin düzenli olarak yapmaları ve görevlerini iyi bir şekilde yerine getirmeleri stajyerliklerinin kaldırılmasında kurul tarafından göz önünde bulundurulmuş özelliklerden birkaçıydı. Stajyer öğretmenlerin stajyerliklerini kaldırıp asil öğretmen olabilmeleri için enstitüde bir kurul toplanırdı. Kurul da Eğitim, Ziraat, Yap-Sanat eğitimi eğitim başlarının yanı sıra iki öğretmen ve enstitü müdürü bulunur oy birliği ile bu kıstaslar göz önünde bulundurularak stajyerliğinin kaldırılması görüşüldü.

Belge 4.71

Stajyer Öğretmenlerin Stajyerliklerinin Kaldırılmasına İlişkin Görüş Yazısı 1

Kurul Kararı

Karar No. : 1
Karar günü ; 7.V.1945

Millî Eğitim Bakanlığının 27 / X / 1943 gün ve (3218) sayılı kararnamesile Enstitümüz stajyer öğretmenliğine tayin edilerek 30 / X / 1943 tarihinde buradaki görevine başlayan (Nevvare Orkun) kendisine idarece verilen işleri ve dersleri muntazaman yürütmüş, öğrencilere şahsî ve resmî hayatle örnek olmuş, öğrencileri sevk ve idarede başarı göstermiş, görevlerini iyi bir şekilde yapmağa çalışmış, ve bunda da muvaffak olmuş bir öğretmendir.

Kendisinin 4274 sayılı kanunun 44 üncü maddesi-
le izahnamesi hükümlerine göre başarılı çalışmasın-
dan dolayı (Nevvare Orkunun) stajyerliğinin kaldırılmasının uygun olacağına söz birliği ile karar verildi.

Enstitü Müdürü Eğitim başı
Osman Ülkümen Talat Tarkan

Ziraat başı
Cahit Barlas

Yapı-sanat Bş.
Raşit Tuysun

Öğretmen
Kamile Açıkalın

Öğretmen
Fikriye Altay

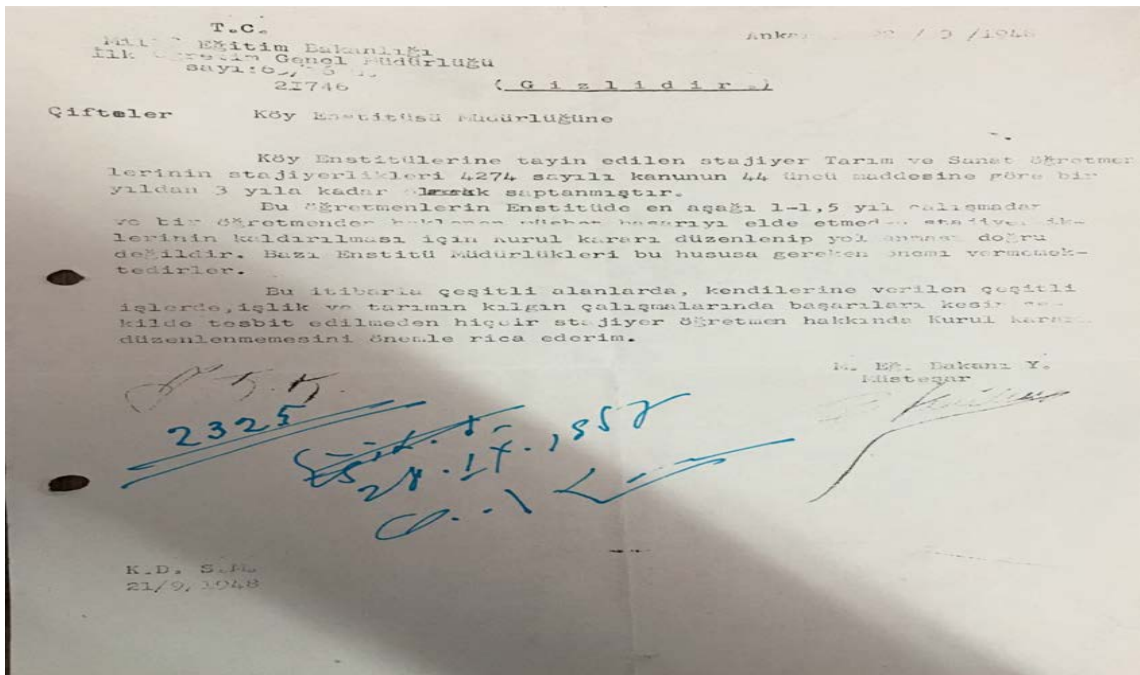
(Signatures)

Genel olarak stajyer öğretmenler Enstitü de bir yıldan 3 yıla kadar görev yapardı. Bu süre Enstitü idaresinin takdirindeydi. Ancak görüldüğü gibi 1-1,5 yılın bir öğretmenin stajyerliğinin kaldırılması için yeterli bir süre olmadığı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görüş olarak bildirilip Enstitü idarelerinin bu konuda dikkatli davranmaları istenirdi. Stajyer öğretmenlerin tam gelişimlerinin en az iki yıl sürdüğü kaldırılan stajyerlik kayıtlarından anlaşılmaktadır. (Belge 4.73). Bir stajyer öğretmenin kendisine verilen işlerde kesin başarısı görülmeden stajyerliğinin kaldırılmayacağı ve bu yüzden enstitü idareleri tarafından teklif edilmemesi istenirdi. Stajyer öğretmenler bizzat Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından atanır ve stajyerliği boyunca Enstitülerin bu stajyerlerden sorumlu olmaları istenirdi. Belge 4.74'de görüldüğü gibi genel olarak stajyerler Gazi ve Necatibey Eğitim Enstitülerinden gelirlerdi. Bu stajyer öğretmenler daha önce bahsi geçtiği gibi bir yıldan 3 yıla kadar stajyer olarak Enstitüde çalışır daha sonra haklarında kurul tarafından stajyerliğinin kaldırılması konusunda bir toplantı düzenlenir ve karara bağlanırdı.

Günümüz uygulamasına bakıldığında aslında eski dönemlerde 1 yıl olan stajyerlik süresinin 3 yıla sözleşmeli öğretmenlik uygulaması adı altında çıkmasının pedagojik ve ilmi açıdan sakıncalı olmadığı bilakis öğretmenlerin tam anlamıyla yetişmelerinin biraz zaman alacağı göz önünde bulundurulduğunda yerinde bir karar olduğu anlaşılmaktadır.

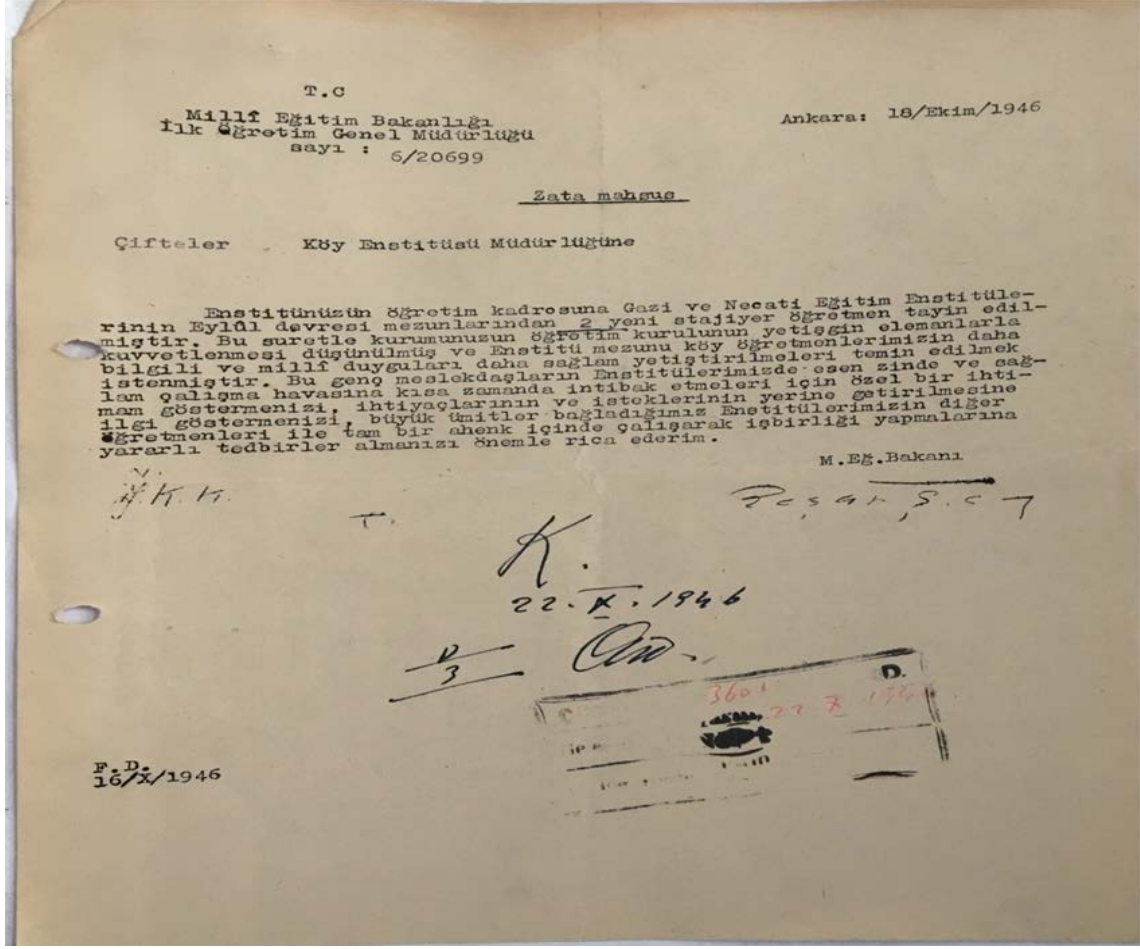
Belge 4.73

Stajyer Öğretmenlerin Stajyerliklerinin Kaldırılması İle İlgili MEB Yazısı

Belge 4.74

Stajyer Öğretmenlerin Çalışma Usulleri İle İlgili MEB Yazısı

Enstitüde sadece öğretmen adayları değil aynı zamanda müfettiş adayları da uygulamalı eğitim alırdı. Müfettişlerin asil olabilmeleri için 5 aylık bir stajyerlik dönemini geçirmeleri gerekirdi. Bu yüzden enstitüye stajyer olarak gelen müfettişin eğitiminden enstitü idaresi bizzat sorumlu olurdu. Müfettiş eğitiminde genel olarak aday müfettişe kültür, yapı-sanat ve ziraat gibi birçok alanda görev verilirdi. Aynı birer öğretmen gibi onlardan bu görevleri yerine getirmeleri beklenirdi. Bunun yanında uygulama okulu ile ahır ve kümeslerin yapım durumları inceletilerek, bu okulun eğitim alanı olan bahçesi ve öğretmenlere ayrılan arazinin bakımı ve işleyişi konularından bilgi edinmeleri beklenirdi. Köy okulları ile bölge okullarının ne gibi şartlar altında daha iyi idare edilebileceğine dair örnekler gösterilir ve bunları uygulamaları beklenirdi. Enstitü bu işler dâhilinde stajyer müfettişlere birer program hazırlamaktan ve stajyerlikleri bittiğinde usulüne uygun bir rapor sunmaktan sorumluydu. Böylelikle stajyerler müfettişlerin görevlerine layık olup olamayacaklarının son kararını Enstitü vermekteydi.

Her türlü öğretmen ve eğitimci eğitiminden sorumlu olan Enstitüler bu özelliği bakımından öncü kurumlar olarak işlevini sürdürürdü.

Belge 4.75

Stajyer Müfettişler

28 Ocak 1946
Ankara: / 1946

Millî Eğitim Bakanlığı
Mühür No: M. 3000/1000
Sıra No: 110242

Ozet
Stajyer Müfettişler h:

Cifteler Köy Enstitüsü Müdürlüğüne
Mahmudiye-Hamidiye

Hakkı Mustafa
Ekişehir İlköğretim Stajyer Müfettişlerinden Eroğlu ile Ergun'un Stajyerlik yönetmeliğinin 4. maddesine göre bölge merkezi Enstitüsünün olmak ve beş aylık stajını yapmak üzere Enstitüsüne hareket etmesinin tebliği ilgililere yazılmıştır.

Yönetmelik esaslarına göre stajyer Müfettiş bir Enstitü öğretmen olarak Enstitünün Kültür iş ve Ziraat gibi her çeşit alanında görevlendirilecektir. Bilhassa stajiyere uygulama okulu binası ile ahır ve kümesin yapım durumları incelettirilecek, bu okulun işleyişinde tatbikat bahçesi ve öğretmenlerin geçimine ayrılan arazinin işlenişinde görev verilecektir. Bir veya bir kaç öğretmenli köy okulu ile bölge okullarının muhit şartlarına göre ne gibi bir iş bölümü altında daha iyi işleyebileceği yolunda örnekler gösterilecektir.

Stajdan beklenen verimin elde edilebilmesi için idarenisice önceden yukarıda belirtilen esaslar dahilinde bir program hazırlaması için buna göre yürütülmesi gereklidir.

3407 sayılı kanun ve bu kanunun esaslarına göre hazırlanan yönetmeliğinin 10. maddesi gereğince stajyer Müfettişlerin asıl Müfettiş olabilmeleri, staj süresinde alacakları uygun sicile bağlı bulunmuş staj sonunda stajyerin, verilen işlerdeki başarı durumunun iyi ve eksik tarafları açıkça belirtilerek Müfettiş olup olmayacağı hakkında kesin düşünceleri gösteren bir raporun Bakanlığa gönderilmesini rica ederim.

M. E. Bakan
Yücel

CIFTELER KÖY ENSTİTÜSÜ M.D.
Gelen evrak no: Tarih: 2-II-46
Verilen evrak no: 475

Ta. Ep. Ba, Yapı-Sanat, Ziraat
Ba. 1. II. 1946

Net: Yukarıda yazılı arkadaşlar görüp imzala-oluduktan sonra bu emir bana verilecek.

M. E. 11/1/1946

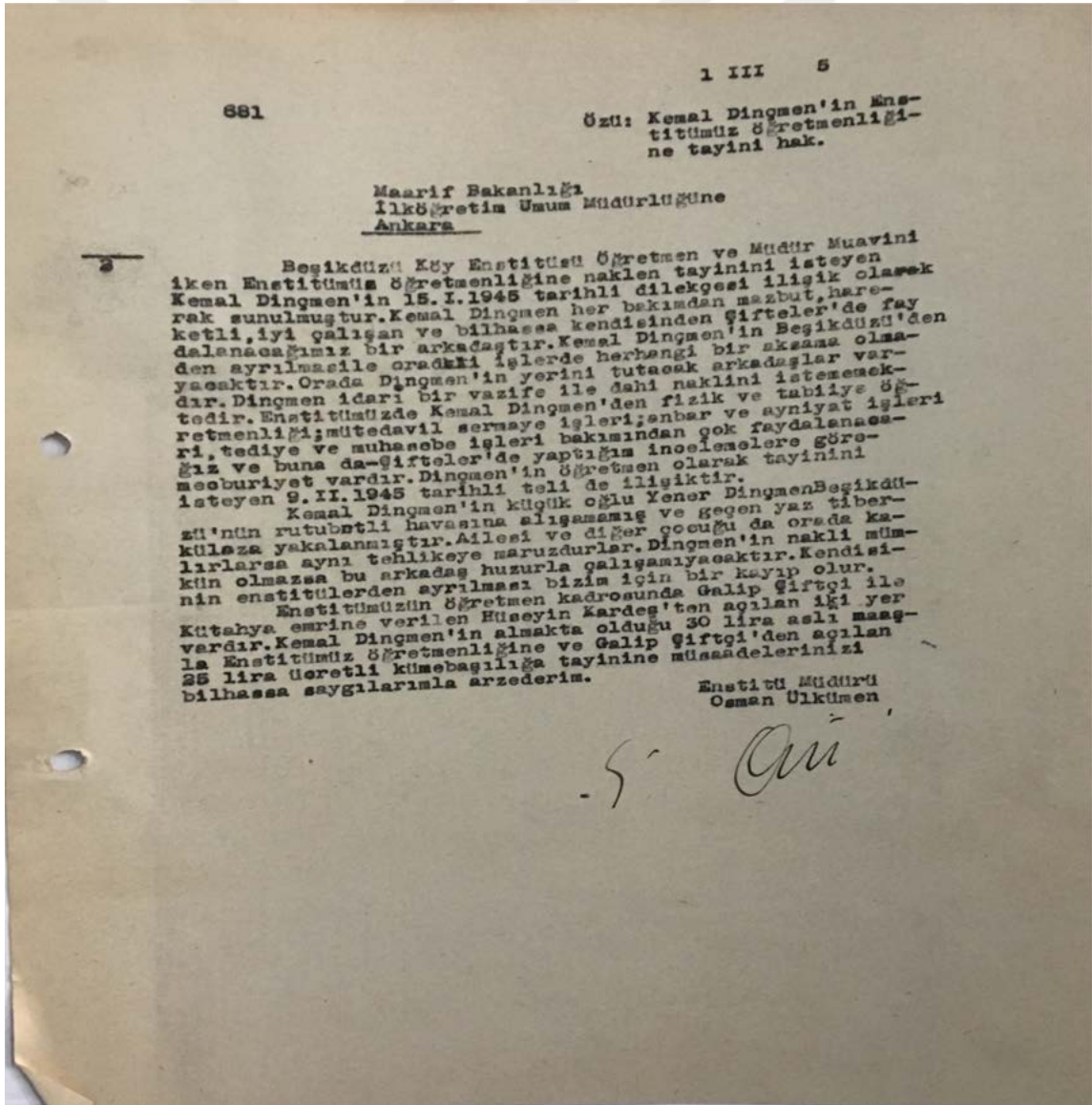
Köy Enstitülerine tayin genellikle bir diğer enstitüden öğretmenlerin ve enstitü idarelerinin karşılıklı isteği üzerine gerçekleşirdi. Bir başka enstitüye veya okula tayin olmak isteyen öğretmen neden tayin istediğini belirten bir yazı yazarak Enstitü idaresine veya İl Millî Eğitim Müdürlüğüne verirdi. Bunun yanında eğer Enstitü kendisine tayin yoluyla gelmek isteyen öğretmeni kabul ederse İlköğretim Genel Müdürlüğüne neden bu öğretmene ihtiyacı olduğunu, bu öğretmenin hangi şartlarda yararlı olacağını, ne gibi işleri yapacağını ve hangi derslere gireceğini üst yazısında açıklardı. Bunun yanında tayin ile kendisine gelmek isteyen öğretmenin varsa özel durumunu anlatır ve bunun mümkün olması için gereken koşulların sağlandığını beyan ederdi. Eğer boşalacak bir kadro varsa bu kadronun ne zaman boşalacağını bildirir ve karşı okuldan ya da enstitüden öğretmenin gelmesi durumunda işlerin aksamayacağını belirtirdi. Böylelikle İlköğretim Genel Müdürlüğünün oluru ile öğretmenin tayini gerçekleştirilirdi. Günümüz proje okullarının

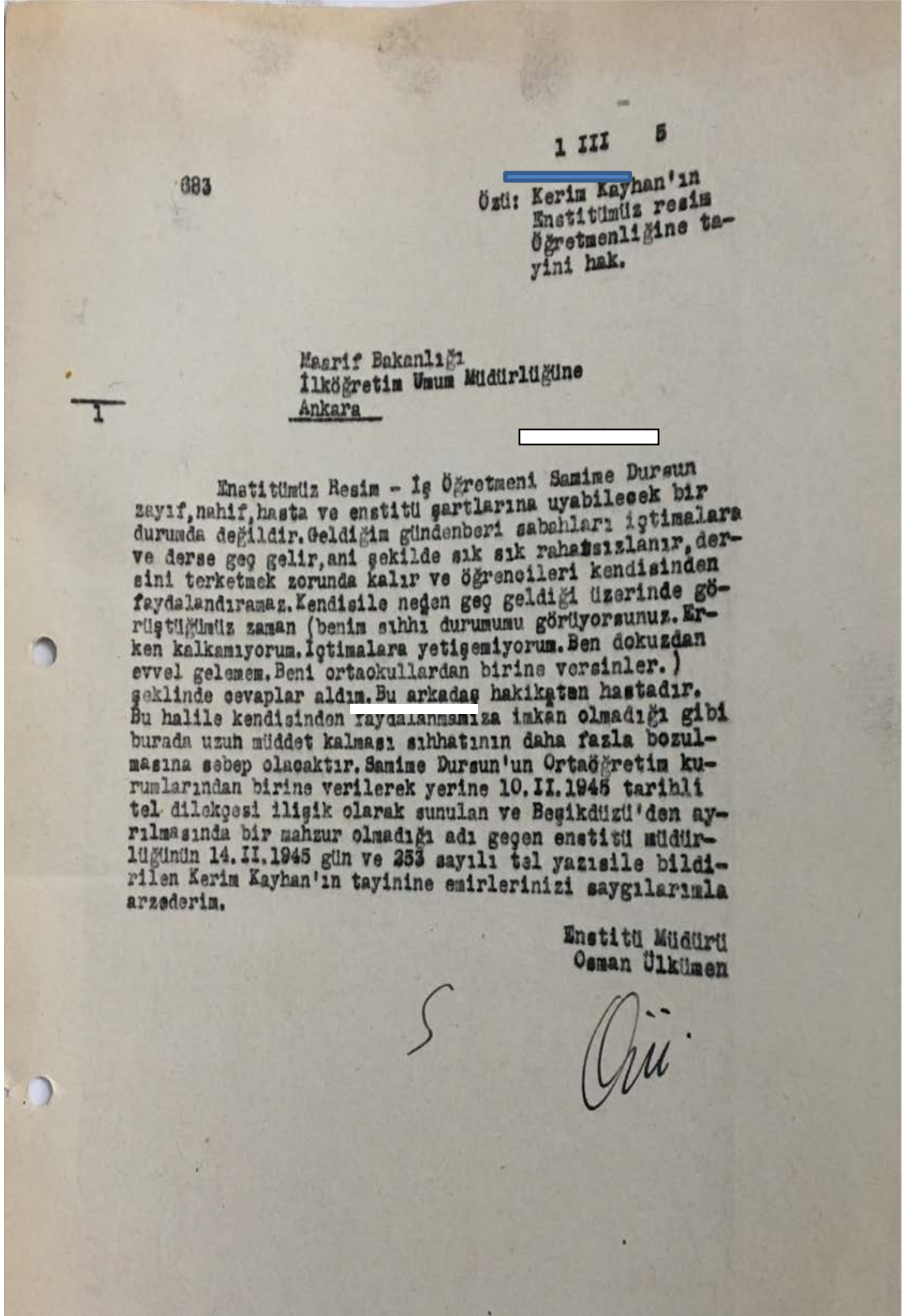
atamasına benzer bir sistemle tayin olunan öğretmenlerin geldikleri yerde aynı şekilde faydalı olmaya devam etmesi gerekirdi. Aksi takdirde her yılsonu haklarında tutulan raporlarda olumsuz görüş alırlar ve kendilerinden bir süre sonra faydalanılamayacağı anlaşıldığında başka bir okula tayin istemeleri istenirdi. Bu da öğretmenlerin sicilleri için iyi bir durum değildi.

Bunların yanında öğretmenlerin ne kadar ücretle enstitüde göreve geleceğine ve idari bir görev alması durumunda ne kadar ek ücret alacağına da değinilerek üst yazı tamamlanırdı. Görüldüğü üzere stajyerliği kalkmış tecrübeli bir öğretmen 1945 yılında 30 lira asli maaş almaktaydı. Bunun yanında küme başlığı da alırsa ek olarak 25 lira daha maaşına ilave bir şekilde ücret alabilirdi.

Belge 4.76

Enstitüye Öğretmen Tayini İle İlgili Enstitü Müdürünün İstek Yazısı

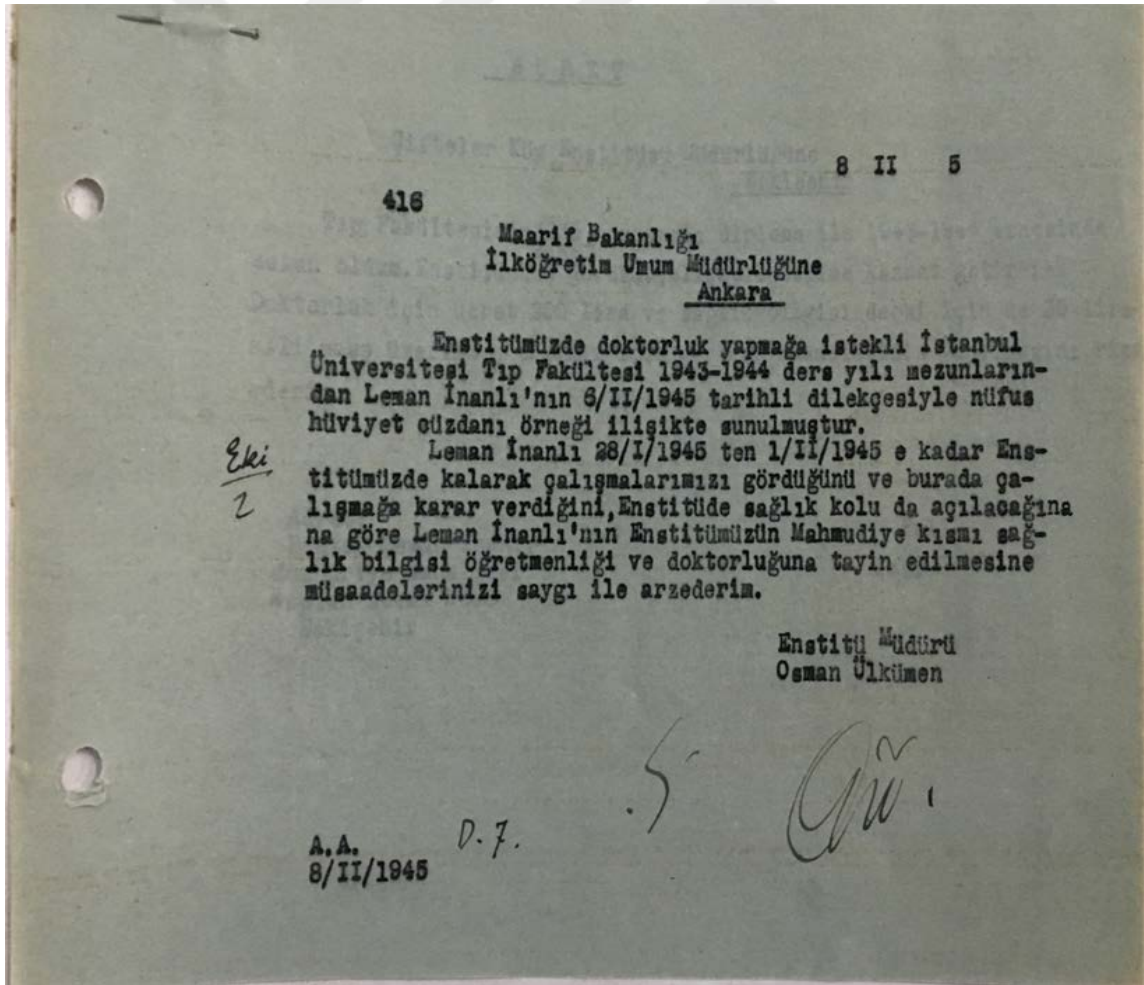

Göze çarpan bir diğer özellik ise Enstitüde sağlık kolunda bir doktorun bulunmasıydı. Sağlık kolu eğitmeni olan doktor hem sağlık bilgisi derslerine girer hem de öğrencilerin hastalıkları ile yakından ilgilenirdi. Böylelikle öğrenciler sağlıkla ilgili konulardan gerçekten işin uzmanından ders alırken bir yandan da yatılı bir okulda meydana gelen kazalarda ve hastalıklarda kontrol hekimideydi. Hijyen koşullarının çok önemli olduğu enstitüde bir doktorun bulunması o dönemin koşullarında gerçekten büyük bir nimetti. Ayrıca doktorun bir ay kadar bir süre Enstitüde kalarak, oranın işleyişi hakkında bilgi edindikten sonra Enstitü de çalışmayı istemesi de Enstitünün doktorların bile çalışabileceği bir kültür oluşturulduğunun en önemli göstergesiydi. Sağlık bilgisi öğretmeni olarak çalışacak olan doktorun İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu olduğunu düşündüğümüzde Enstitülerin dönemin en iyi kadrolarını oluşturduğunu anlayabiliriz.

Belge 4.78

Doktor Leman İnanlı'nın Enstitü Sağlık Koluna Atamasının Yapılması

Enstitüde çalışan öğretmenler eğer bir başka yere tayin edilmek istiyorsa nakil dilekçesi doldurup Bakanlığa gönderirdi. Bu nakil dilekçesinde tayin olarak gitmek istediği il (okul değil), mezun olduğu okul, meslekteki kıdemi varsa eş durumu mazereti ve neden gitmek istediğini anlatan bir yazı bulunurdu. Uygun bulunması durumunda, eğer Enstitü idaresi de uygun görürse öğretmenin tayin isteği yerine getirilirdi. Bu öğretmen B grubu mazereti ile tayinini istemektedir. B grubu mazereti ise “Aile Birliği Mazereti” olup ve halen günümüzde de kullanılan bir mazeret türüdür.

Bunun yanında Enstitülerde 2 ile 3 yıl arasında eğer öğretmenler görevlerinde başarı gösterirlerse tekrar tayin suretiyle buldukları Enstitüye daha fazla aylıkla atanırlardı. Böylelikle öğretmenlerin sürekli kendilerini geliştirerek öğrencilerine ve Enstitüye faydalı olabileceği bir mekanizma kurmuşlardı. Öğretmenler bu süre sonunda eğer yükseltilmeye hak kazırlarsa maaşları da o oranda artardı. Günümüzde bu sistem her sene öğretmenlerin derece ve kademelerinde bir artış meydana gelecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Günümüzde bu yükseltilme için bir ödül sistemi mevcut değildir. Ancak ceza işleri dâhilinde derece ve kademe durdurulması yapılabilmektedir. Ödüllendirici bir sistemin yerini cezalandırıcı bir sistem almıştır. Köy Enstitüleri sisteminin bu konuda öğretmenlerin motivasyonunu artırıcı bir özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Çalışan öğretmenin özlük hakları yükseltildiği gibi, Enstitü içinde de otoriteleri sağlamışlardı.

Belge 4.79

Öğretmen Nakil Dilekçesi

N A K I L D İ L E K Ç E S İ					
1	Mazeret veya nakil sebepleri grubu :	B. grubu	2	Ders branşı : (varsa yardımcı dersi)	Resim
3	İstediği esas il ve o ilin ilgeleri: (Yalnız bir il yazılır)	Adana.			
4	Okulu	Gifteler Köy Enstitüsü			
5	Adı ve soyadı	A. Orhan Çetinkaya			
6	Maaşı	30			
7	Mezun olduğu okul ve subesi	Gazi Eğitim Enst. Resim subesi			
8	Meslekteki kıdemi	Üç yıl.			
9	Bulunduğu okula hangi okuldan geldiği ve bu okula işe başladığı tarih	Askerlikten terhis. 27.11.1952			
10	Evliliği ve eşiyle birlikte bulunduğu yer, çalıştığı okul ve ders branşı :	Resim öğretmeni, Ceyhan Adana'nın Orta okulu.			
11	Bu dilekçeye eklenen belgelerin sayıları ve adları :	—			
12	Müdürlük vazifesi varsa bundan vazgeçip geçmediği :	—			
13	3. Maddede yazılan il ve ilgelerden başka istediği diğer yerler :	—			
14	Geçen yıllarda müracaat etmiş ise nereleeri istediği :	Adana.			
15	Nakil için gösterdiği sebepleri : 1) Eşimin Ceyhan Orta okulunda Resim öğretmeni olmasından. 2) Sıhhi durumumun soğuk bölgelere elverişli olmasından. 1949-50 ders yılı sonunda bu durumumu Kars'tan aldığım bir raporla da arz etmiştim.				

Belge 4.80

Öğretmen Görevde Yükselme Yazısı

Çifteler Köy Enstitüsü Öğretmeni
T. C.
MILLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Zatışleri Müdürlüğü
Eskişehir Millî Eğitim
Müdürlüğüne
Numarası : 3103

Yol paralı olup olmadığı
Yolparasız
25 Ağustos 1947

Adı ve soyadı	Seyfi Karyürek	
Doğduğu yer ve yıl	Malatya 1332	
Çıktığı okul	İstanbul Öğretmen Okulu 1936 yılı mezunu	
Tayin olunduğu işin	Adı	Çifteler Köy Enstitüsü Öğretmenliği
	Aylığı	35 (31/V/1947 den itibaren)
	Ücreti	
Yeniden, nakil, ilâve, açıktan	Yükselme (Kanunî süreyi doldurduğundan ve başarılı saptandığından).	
Eski veya bugünkü işinin	Adı	Çifteler Köy Enstitüsü Öğretmeni
	Aylığı ve alındığı tarih	30 (
	Ücreti	
Seleflinin	Adı	
	Ayrılmasının sebebi	
	Aylığı	
Tayine esas olan evrakın	Ücreti	
	Tarihi	Enstitünün yazısı ve Zatışleri Müdürlüğün 9/7/1947 gün ve 30/2-7425 sayılı yazısı üzerine.
Numarası		

3103 sayı ve 29/7/1947 tarihli kararla Seyfi Karyürek...
yükseltilmiştir. Tebliğini rica ederim.
Zatışleri Müdürü
R.
E.A.23/8/1947

Çifteler Köy Enstitüsünde çalışan öğretmenler genellikle orta öğrenimlerini Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki öğretmen okullarında tamamlardı. Bunun yanında yükseköğrenim gören öğretmenler genellikle Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsünde ve Teknik Enstitülerde öğrenim görürdü. Stajyer öğretmenler hariç kadronun geneli tecrübeli öğretmenlerden oluşur ve bazı öğretmenlerin kendi yazdığı ve çevirdiği eserlerde bulunurdu. Yapı-sanat ve ziraat öğretmenlerinin çoğu yine başka Enstitülerde ya da aynı enstitüde öğrenim görmüş öğrencilerden oluşurdu. Böylelikle kendi eğittikleri öğrencileri de istihdam ederek onlardan yararlanan bir sistem vardı. Sistem ayrıca usta öğretici kavramı sayesinde köyde de istihdam yaratarak, köyün yetenekli ve bilgili gençlerinden, insanlarından faydalanırdı. Bu sayede köy ile enstitü arasında doğal bir köprü oluşturularak işbirliği hayat boyu devam edecek bir örgü ile örülürdü. Bunun yanında öğretmenlerin içinde yabancı uyruklu öğretmen bulunmazken çoğu Anadolu'nun farklı yerlerinden hatta Kıbrıs'tan gelirdi.

Öğretmenlerden bazılarının orta öğrenimlerini tamamladıkları okullar şu şekildeydi:

- Erkek Öğretmen Okulu,
- Balıkesir Öğretmen Okulu,
- Adana Öğretmen Okulu,
- Eskişehir Lisesi,
- Konya Kız Öğretmen Okulu,
- Çapa Kız Öğretmen Okulu,
- Çeşitli Köy Enstitüleri,
- Antalya Lisesi,
- Adana Kız Lisesi
- Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu,
- Beyoğlu erkek Lisesi,
- İzmir Karşıyaka Kız Öğretmen Okulu,
- Ankara Erkek Sanat Enstitüsü.

Aşağıda ki belgelerden de anlaşılacağı gibi öğretmenlerin çoğu ortaöğrenimlerini birer öğretmen okulunda tamamladıktan sonra yükseköğrenim görerek öğretmenliğe atanırdı. Dönemin en iyi okullarından mezun olan ve kendilerini iyi bir şekilde yetiştiren öğretmenlerin tercih ettiği bir okul olan ÇKE, hem öğrencilerine hem de bulunduğu çevreye ve diğer enstitülere örnek teşkil eden bir kurum kültürü oluşturmuş ve köy aydınlanmasının bir neferi olarak canla başla mücadele etmiştir.

Belge 4.81

Öğretmen Özlük Belgesi 1

Sicil No: su 13080

Odevi Eskişehir - Çiftler Köy Enstitüsü öğretmeni.

Sosyal durumu					Bilgi durumu		
Adı	Seyfi				Orta öğrenimini nerede yaptı?	Balıkesir - Fethiye İlk okulu	
Doğum yeri ve yılı	Kocayurt				Orta öğrenimini nerede yaptı?	İstanbul Öğretmen okulu	
İbâdînin adı	Mevlânâ-Fethiye				Bilimlenilme hangi sınıfa kadar oldu?	1925-1928	
Ulusluğu	Dürmeç				Diplomasının tarihi?	17.10.1928	
Evlüğü, evli ise evliliği tarihi	Türk				Yüksek öğrenimini nerede yaptı?	-	
Çocukların sayısı, yaşları, nerede ve evli oldukları	29.12.1928'de evliliği				Bilimlenilme hangi sınıfa kadar oldu?	-	
Kendisinin ve ailesinin mülki ve geliri var mıdır?	İki kızına var. 2500 TL yanında kızı (Hayriye)				Diplomasının tarihi ve sınıfı?	-	
Başlangıçta çalıştığı kurum ve görevi?	Yoktur				Öğrenimi tamamlamak için hangi kurumlara devam etti?	-	
Yazdığı ve çevirdiği eserler	Anonim ve anonim eserleri yoktur				Elindeki belgeler nelerdir?	-	

Rulunduğu Odev							
Odevinin adı	Aylığı	Başladığı tarih	Ayrıldığı tarih	Ayrıldığıın sebebi	Gün	Ay	Yıl
Kütahya - Necatibey İlk Okul Öğretmeni	34.00	10. Ocak 1936	28.8.1936	Okulun taşınması nedeniyle	19	-	-
Tavaslı İlk Okul Öğretmeni	16.00	30.8.1936	1. Eylül 1937	Okulun taşınması nedeniyle	-	10	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	16.00	2 Eylül 1937	26.8.1937	Nakil	24	2	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	16.00	27.8.1937	30. Nisan 1938	Okulun taşınması nedeniyle	-	6	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	20.00	1 Mayıs 1938	27.2.1938	Terhis	-	6	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	16.00	27.2.1938	31.2.1938	Okulun taşınması nedeniyle	3	-	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	16.00	1.5.1938	1. Eylül 1938	Okulun taşınması nedeniyle	-	11	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	20.00	1 Eylül 1938	1.5.1939	Nakil	23	1	-
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	20.00	23.5.1939	1.2.1939	Okulun taşınması nedeniyle	7	1	1
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	23.00	1.2.1939	10. Nisan 1939	Okulun taşınması nedeniyle	11	5	2
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	25.00	1.2.1939	1.2.1944	Okulun taşınması nedeniyle	59	2	2
Çiftler Köy Enstitüsü Öğretmeni	30.00	1.2.1944	31. Mayıs 1944	Okulun taşınması nedeniyle	5	2	2

Belge 4.92

Öğretmen Özlük Belgesi 12

Doşya numarası 20700

Ödevi *Öğretmen*

Sosyal durumu					Bilgi durumu			
Adı	Naima Binsen				İlk öğrenimini nerede yaptı?	Akşehir İsmet Paşa İ.M.O.		
Soyadı	Sarıhan				Orta öğrenimini nerede yaptı?	Akşehir Ortaokulu		
Doğduğu yer ve yıl	Akşehir 1927				Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur?	Çapa Kez Öğretmen Okulu 23/11/1946		
Babasının adı	Kazım				Diplomasının tarihi?	Qazi Eğitim Enstitüsü 30 Kasım 1946		
Ulusallığı	T.C.				Yüksek öğrenimini nerede yaptı?	-		
Evlidir, evli ise evlendiği tarih	Evlidir 12-X-1950				Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur?	-		
Çocuklarının sayısı, yaşları, ödevde veya evli bulunmalarının sayısı	-				Diplomasının tarih ve numarası?	-		
Kendisinin ve ailesinin mülkü ve geliri var mıdır	Düzensizdir				Öğrenimini tamamlamak için hangi kurumlara devam etmiştir?	-		
Beslenmeğe yükümlü nüfusun sayısı ve yakınlığı	Diyadinde 2 kişi var				Elindeki belgeler nelerdir.	-		

Yazdığı ve çevirdiği eserler

Bulunduğu Ödev							
Ödevinin adı	Aylığı	Bağladığı tarih	Ayrıldığı tarih	Ayrıldığının sebebi	Gün	Ay	Yıl
Hanım il. kulu ödevi	2000	20/1/1947	20/1/1947	nasil	7	-	1
...	2000	21/1/1947	11/8/1947	...	10	2	-
...	2000	20/1/1947	8/1/1947	...	26	2	-
...	2000	-	-	...	-	-	-
...	2000	20/1/1950	13/1/1950	...	17	2	-
...	2000	-	20/1/1951	...	11	5	-
...	2000	20/1/1951	2/8/1951	...	11	1	1
...	25	20-1-1954	-	...	-	-	-

Belge 4.93

Öğretmen Özlük Belgesi 13

Doşya numarası 23096

Ödevi *Sanat Öğretmeni*

Sosyal durumu					Bilgi durumu			
Adı	Nispet				İlk öğrenimini nerede yaptı?	Bijçin		
Soyadı	Yeniay				Orta öğrenimini nerede yaptı?	Köy Enstitüsü		
Doğduğu yer ve yıl	Bijçin 1920				Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur?	1947-1948		
Babasının adı	Nispet				Diplomasının tarihi?	23/1/1950 328		
Ulusallığı	T.C.				Yüksek öğrenimini nerede yaptı?	-		
Evlidir, evli ise evlendiği tarih	Befai				Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur?	-		
Çocuklarının sayısı, yaşları, ödevde veya evli bulunmalarının sayısı	-				Diplomasının tarih ve numarası?	-		
Kendisinin ve ailesinin mülkü ve geliri var mıdır	-				Öğrenimini tamamlamak için hangi kurumlara devam etmiştir?	-		
Beslenmeğe yükümlü nüfusun sayısı ve yakınlığı	-				Elindeki belgeler nelerdir.	-		

Yazdığı ve çevirdiği eserler

Bulunduğu Ödev							
Ödevinin adı	Aylığı	Bağladığı tarih	Ayrıldığı tarih	Ayrıldığının sebebi	Gün	Ay	Yıl
...	25	21/1/1950	12.11.1950	...	-	-	-
...	30	21/1/1950	12.11.1950	...	-	-	-
...	70	12.12.1950	2.11.1952	...	-	-	-

4.6 Müfettiş Raporları

Bu bölümde 1942-1949 yılları arasında Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsüne gelen müfettişlerin raporlarına yer verilmiştir. Raporlardan yapılan söylem analizi ile Çifteler Köy Enstitüsünün kuruluşundan kapanışına kadar olan bölümü gözler önüne serilmekte ve Enstitünün yıllar içerisindeki değişimi gösterilmektedir. Oluşturulan kültür ve işleyiş de aynı şekilde incelenmiştir. Bunun yanında Enstitüye gelen müfettişlerin kullandıkları dil de analiz edilmiştir. Ayrıca bütünlük açısından raporlar yıl yıl incelenmiştir.

İlk yıllardaki müfettiş raporlarında göze çarpan en büyük özellik müfettişlerin kullandıkları dil ve teftiş yöntemleridir. Akıcı ve kibar bir dilin kullanıldığı raporlarda ayrıca Köy Enstitülerinin içinde bulunduğu durum gözlemlenerek anlatılırdı. Özellikle ilk yıllarda devlet büyüklerinin bu davaya önem vermesinden dolayı teftişler büyük bir titizlikle yapılırdı. Hatta müfettişlerin teftişlerini bir veya birkaç gün içinde değil o kültürü tanıyacak ve gözlemleyecek sürede yapmaları istenirdi. Bu kapsamda 1942 yılında ki müfettiş raporu incelenmiştir. Görüldüğü gibi müfettiş daha önceden de bu Enstitüyü ziyaret ettiğini ve şu andaki haliyle bir önceki halinin farkını bizlere göstermektedir. Bu karşılaştırmayı da yaparken çocuklarla zaman geçirip onların gece neler yaptıklarına tanık olmuş, onlarla birlikte yemek yemiş, teneffüse çıkmış, oyun oynamış, serbest zaman aktivitelerinde onları gözlemlemiş ve aynı zamanda tarla işleri, yapı-sanat işleri ve kültür derslerinde bulunarak sınıfı, öğrencileri gözlemlemiş ve raporunu da ona göre tutmuştur. Yapılan teftiş bütüncül bir yön taşımaktadır. Enstitünün bütün bölümleri aynı anda teftiş edilmiştir. Burada müfettişin kişisel görüşleri bu teftişin şekillenmesinde de rol oynamıştır. Robot cümlelerden uzak tamamen kişisel gözlemlere ve bulgulara dayalı bir teftiş geçirilmiş ve tutulan raporda yapıcı bir dil kullanılmıştır.

Müfettiş raporunu a)maddi durumu, b)öğretim işleri ve c) eğitim ve disiplin işleri başlıklarında tutmuş ve bundan hareketle gözlemlerini yapmıştır.

Müfettiş, Enstitünün içinde bulunduğu maddi durumu özetlerken iyimser bir dil kullanmış ve gözlemlediği olaylardan etkilendiğini dile getirerek genel olarak Enstitünün maddi durumunda bir iyileşmenin olduğunu belirtmiştir. Bu gelişmenin nedenleri arasında, özellikle Enstitünün geçen yıllarda geçirdiği dolu felaketinden ders çıkararak daha fazla mahsul ekmiş olması ve dolunun hasarlarını karşılayabilmesi, köylü ile muazzam bir işbirliği içinde bulunduğunu göstermiştir. Hatta bu işbirliğinin köylünün yaşam standartlarında da değişime yol açtığını bizzat köylü ile sohbetlerinde ve ev ziyaretlerinde bulunduktan sonra belirtmiştir. Enstitünün çevresi için bir değişim aracı olduğunu buradan anlaşılmaktadır. Hem kendisini hem de çevresini olumlu yönden

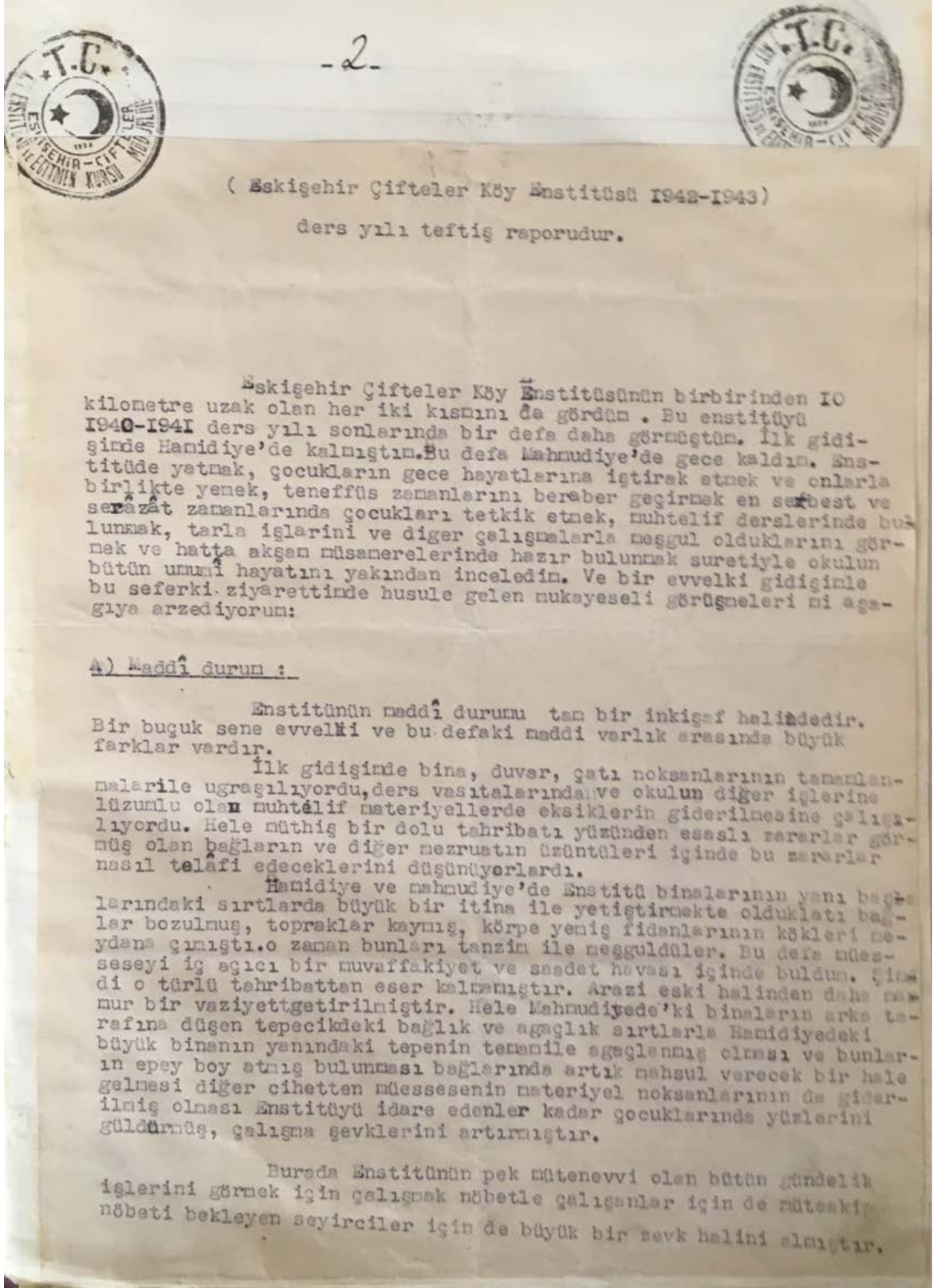
etkileyebilmiş olan Enstitü genç Cumhuriyetin ideali olan “köyün aydınlanması” ilkesinin bir öncü neferi olarak hareket etmiştir. Müfettişte raporunda bu özelliği belirterek, durumun hem çalışanlarda hem de öğrencilerde bir motivasyon kaynağı haline geldiğini belirtmiştir. Bu durumun sürmesi halinde daha verimli işler yapılabileceğini de ayrıca dile getirmiştir. Bunun yanında Enstitünün ekinlerinin hasat edilebilmesi için araç teminine yardım sağladığını ve bunun mümkün olacağını da belirtmiştir. Görüldüğü gibi yapılan teftişin açıkların arandığı, sorunların saptandığı bir durum olmaktan çok kurum ile işbirliği içinde daha çok rehberlik ve gözlemci rolünde yapıldığı ve teftişin ardından ilişkilerin halen devam ettiği bir sürecin yaşandığı görülmüştür.

Öğretim işlerin de ise müfettiş sınıflara girmiş, öğrencilerle boş zamanlarında vakit geçirmiş, gece sohbetlerine katılmış ve raporunu buna göre tutmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken husus öğrencilerin okuma- yazma aşkıyla dolu oldukları ve kendilerine verilen görevleri harfiyen yerine getirdikleri gerçeğidir. Öğrencilerin dil ve hitabet konularında bir eksikliklerinin bulunmadığı hatta bazı öğrencilerin manzume yazacak derecede iyi olduklarını vurgulamıştır. Bu öğrenme şevkinin, isteğinin sebebini ise öğrencilerin tabii oluşlarına ve öğrenmeyi bir angarya olarak değil de isteyerek zevk alarak yapmalarına bağlamıştır. Köy çocuklarının yapmacık hareketlerden uzak doğal oluşları onların öğrenmeye daha yatkın olmalarına neden olduğunu gözlemlemiştir. Müfettiş ayrıca çeşitli derslere girerek ders işleniş biçimlerini de gözlemlemiştir. Özellikle öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrendiklerini, yaşantısal öğrenmenin kullanıldığı bir sistemde yetiştikleri için soyut konularda özellikle matematik ve geometri gibi derslerde diğer okul öğrencilerinden daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Buradan da Enstitü öğrencilerinin pratik zekâlı ve bilgili oluşlarını yaşantısal öğrenme metodunun tam uygulanmasına, yaparak ve yaşayarak öğrenme tarzının benimsenmiş olmasına bağlayabiliriz. Bunun yanında müzik derslerinde öğrencilerin motivasyonlarının fazla olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin yetenekli oldukları marşları ve oyun havalarını iyi icra ettikleri gözlemlenmiş bunun sebebini ise öğrencilerin uyum içinde çalışabilme yeteneğine sahip olması belirtilmiştir. Diğer okul öğrencilerinden daha iyi durumda oldukları sürekli dile getirilmiştir. Buradan da müfettişlerin teftiş yaparken karşılaştırmalardan sıkça yararlandıkları anlaşılmaktadır.

Enstitünün en önemli özelliğinin öğrencilerine ve çalışanlarına hissettirdiği hürriyet duygusu olduğu dile getirilmiş, genç Cumhuriyetin ideali olan köyün ve köylünün aydınlatılması fikrinin iyi uygulandığı ve başarıya ulaştığı bir yer olduğu belirtilmiştir. Özellikle birbirini seven, sayan ve düşünen topluluklar yaratma konusunda

ne kadar başarılı olduğu da gözlemlenmiştir. Aslında Enstitünün bir Türkiye ideali yarattığının da altı çizilmiştir. Öğretmenlerin disiplin anlayışları bir aile disiplini gibi olduğu ve bunun da öğrencilerin üzerinde iyi etkiler bıraktığı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi müfettiş teftiş esnasında birçok gözlem yapmış, birebir konuşmalar gerçekleştirmiş, Enstitünün her türlü işinde bizzat bulunmuştur. Böylelikle teftiş anlam kazanmış ve yüzeysel bir durum olmaktan çok yapıcı bir hale gelmiştir. Özellikle, müfettiş öğrencilerinin terbiyelerini aldıkları iyi eğitime bağlamış, bu terbiyenin her ortama sirayet ettiğini gözlemlemiştir. Öğrencilerin Cumhuriyet ilkelerine bağlılıklarını bizzat gözlememiş ve bununla gurur duyduğunu da belirtmiştir. Haksız eleştirilere aslında verilen en güzel cevap bu teftiştir. ÇKE'nin her alan da başarılı olduğu ve bunun yıldan yıla gözle görülür bir biçimde arttığı görülmüştür.

Teftiş bir günlüğüne değil bütün ortamların gözlemlenip raporlaştırılmasına yetecek kadar sürmüştür. Müfettiş kendi kişisel yorumlarıyla var olan durumu özetlemiş ayrıca çokça karşılaştırma yoluna gitmiştir. Böylelikle o günkü şartlarda Enstitünün çağdaş bir eğitim kurumu olduğu anlaşılmaktadır. Kendisi, öğrencileri ve çevresi için Cumhuriyetin ideallerinin savunusu ve uygulayıcısı olmuştur.

Müessesenin Maddî varlığını ortaya çıkaran bu canlılık öğretmen ve talebenin canla başla ve elbirliğiyle çalışması muhitlerinde de yapıcı ve yapıcı tesirini göstermiş bulunmaktadır. Bu defa Enstitü binalarının bulunduğu her iki köyü ve köylüleri dahi adeta değişmiş buldum. onların da tarla faaliyetleri pek aşikâr bir surette artmış, ziraat işleri ve hayvan bakımı tarzları civar köylerden daha iyi ve intizanlı ve daha mükemmel bir hale getirilmiş yaşayış tarzları ve hatta evlerinin içi bile hayırlı ve eskisinden çok üstün bir yeniliğe kavuşmuş buldum. Bu maruzatın hem ilk gidildiğinde, hem de bu sefer Enstitüdeki arkadaşlarla birlikte köylülerle görüşmek, bizzat onların kahvelerinde oturmak ve yine her iki ziyaretinde de bu köy evlerinin içini görmek suretile husule gelen mukayeseli intibaldır. Enstitüyü bu seferki teftişinde, ahvâl dolayısıyla verilen emirlere uyulmuş olduğunu ve fazla miktarda ekin yapılmış bulunduğunu, mahsulünde hem iyi hem de bol olduğunu gördüm. Bu mahsulü Enstitü Müdürlüğü zamanında kaldırmak için ziraat kombinelerinden vesait temini işleriyle uğraşmakta ve bu hususta vekillimize ricalarında bulunmakta idi.

Eskişehirden sonra Ankaraya gelişinde ben de bu durumu umumî Müdürlüğe şifahi anlatarak Enstitü Müdürünün ricasına iştirak ettim. Ve Umumî Müdürlüğün vesait temin etmekte olduğunu da öğrendim. Sene den seneye tekâmüller gösteren bu Enstitümüzün de memleketimiz için çok hayırlı ve mesut kalkınmalar payına canla başla iştirak ettiğini ve başta Enstitü müdürü olmak üzere bütün idare ve öğretmen arkadaşlarının elbirliğiyle çalıştıklarını ve başarılarının takdire lâyık olduğunu arz ederim.

B) Öğretim İşleri :

Enstitüdeki çocuklarımızın tarla işleri ve hayvanlara bakmaları ve okullarının günlük işlerine nöbetleşe iştirak etmeleri gibi umumî çalışmalarda gösterdikleri başarılar kadar öğretim işlerinde de çok iyi yetişmekte oldukları görülmüştür. Dilimize ait bilgiler, okuma, yazma ve gramer temrinleri öğretimi iyidir. Çocuklara bu sınıf malumatlarından başka roman, hikaye, mecmua, ve gazeteler okutulmak suretile dilimiz bakımından iyi yetiştirilmektedirler.

İşlerinde istidatlı olanlar ve çok güzel yazarlar ve hatta manzume yapanlar vardır. Enstitüdeki çocuklarımızın diğer okullarımızdaki çocuklardan farkları daha da tabii olmaları, daha serbest bulunmalarıdır. Bu hal onlar için okuma ve öğretme işlerini bir ahgarya haline koymayıp bilakis bir istek ve zevk haline getirmektedir.

Enstitüde gece kaldığım akşam seyrettiğim müsamerelerindeki muvaffakiyetlerinin sırında bu idi.

Bu çocuklarda sun'ibîrîyâh yok, yapma ve yapacağı bilmiyeyorlar.

Türkçe derslerinde hem kendi kitaplarından hem de diğer kitaplardan okutmak suretile mihanikî okuma süratle anlayışlı okuma kabiliyetini elde etmiş olduklarını memnuniyetle gördüm. okuduklarını anlatmak hususunda da büyük bir sıkıntıları yok, yalnız bazılarında bir az şive ve telaffuz bozukluğu var ki bu da zamanla giderilecektir.

Aritmetik ve matematik bilgilerinde çok iyidir. Hatta diğer bazı okullarımızın muadili sınıflarındaki talebelerden de üstün-

Çocuklar. Bu üstünlük yukarıda da arzylediğin gibi çocukların tabii ve sanimî oluglarından ve öğrenmeye karşı istekli bulunuşlarından-
dır. Bir de inşa vasıtası ve ölgülerini bilfiil kullanmak, uzunluk
meftumunu da amelî olarak öğrenmek, Enstitünün geniş tarlalarında
bizzat yetiştirdikleri sebzelerle sair mahsulleri tartmak ve nöbet-
çi oldukları zamanlarda anbardan mutfığa verilen günlük erzakı ve
sair mübayaa olunan gıda maddelerini veznetmek gibi nümureselerle
tartı nasyonları bulunmak keyfiyetleri onlara hem aritmetik bilgi-
sini daha iyi ve kolay öğretmekte hem de problemleri daha kolay
anlatmakta ve yapmaktadırlar.

Çocukların müzik derslerinde de bulundum. Gerek Hamidiye
ve gerek Mahmudiyedeki sınıflarda Çocukların bu derse hevesleri
uyandırılmış ve nazari bilgileri, solfej ekzersisleri iyi görülmüştür.
Diğer cihetten her iki okul binasında da ayrı ayrı korolar teşkil
edilmiştir. Çocuklardan mandolin çalanlar sınıfların ekseriyetini
teşkil eylemektedir. Müsterek çalınan havalarda ve koroda anlayışlı
bir beraberlik tenin etmekte ve falso yapmaktadırlar. Enstitü
talebeleri millî şarkıları vemaşları diğer okullarımızdaki talebe-
lerden daha iyi biliyorlar. ve hep birden daha iyi söylüyorlar.
C) Eğitim ve Disiplin işleri:

Enstitünün umumi terbiye ve işlerinde hürriyet havası olan-
ca genişliğile kendini belli etmektedir. Binaların hayat ve sıhhat
dolcu tabii hayatına çok iyi intibah eden bu terbiye sistemi köylü
Çocuklarımızın iyi yetişmelerine en uygun gelen bir kefiyettir.
Böylece muhtelif semtlerden ve köylerden gelen çocuklar mütecanis
bir kütle haline sokulmakta, birbirini seven, sayan, düşünen, gören
ve yapan köylütipi yaratılmaktadır.

Enstitü bu havasile onlara çok güzel itiyatlar kazandırmakta
ve müessese onlara sevdikleri ve benimsedikleri yepyeni bir terbiye
muhtisi, toplu bir aile ocağı tesiri göstermektedir.

Öğretmenlerin sıcak ve yumuşak şefketleriyle tenamile hür,
sevgi ve saygıya dayanan bir disiplin tarzı kurulmuş bulunmaktadır.
Çocukların bu terbiye tarzından hakkile idtifade etmiş olduklarını
onların serbest zamanlarındaki tetkiklerinden çıkarmış bulunmakta-
yım. Tenesfüs zamanları ve bilhassa kendi kendilerine tertip ettik-
leri millî oyunlar ve bizzat hazırladıkları piyes temsili ve mando-
lin konseri ve korusu gibi okul müsameresi zamanında tenamile hür ve
dağınık hallerinde tetkik ettim. Kendi aralarındaki konuşmalarına
kulak verdim. Kaba bir söz duymadım. Teneffüste şakalaşırken hiddet-
lendikleri zamanı gördüm, yine birbirlerine fene kelimeler söyleme-
diler. Çocukların tavır ve hareketlerinde, birbirlerine karşı muame-
lelerinde ve öğretmenleriyle olan münasebetlerinde en ufak bir ay-
kırılık ve yakışsızlık görmedim ve işitmedim. Okul binası önünde
toplu bir halde okul idaresinin o günkü umumi çalışmalarına, müte-
liflerine ve gurup gurup nöbet değıştirmelerine ait emirleri, tenbih-
leri ve tavsiyeleri dinleyişlerini seyrettim. Çocukları ten bir inkı-
yat ve mutlak bir sükutiçinde verilen işleri başarmaktan zevk duydı-
klarını belli eden isteklerle çalışmaya hazır buldum.

Bayrak merasimlerine iştirak eyledim. Cumhuriyet marşını hep
birden tenbir azenkle, ve âyarı düzgün kararlı bir sesle söyledik-
lerine ve mutlak bir ihtiram vaziyeti aldıklarına şahit oldum. Çocu-
ları ciddi zamanda ciddi, eğlenceli zamanda eğlenceli

ve ekseriya oralardaki okul binalarının ve bahçelerinin dar oluşların dan mıdır nedir köy Enstitülerindeki bu arz ve tasvir eylediğim tabii hayatı, bu sıcak ruhu şehir okullarımızda göremiyoruz. Hülâsa Eskişehir Çifteler köy Enstitüsü her sahada esaslı başarılar ve seneden seneye neye büyük farklarla ve hızlı terakki hamleleriyle iyi inkışaflar göstermektedir. Memleketimizin yaranki mesut köy hayatını müjdeleyen bu kurtarıcı başarılarla öğretimin, eğitimin ve ziraat işleri bakımından görülen gayretlerin takdire layık bir derecede olduğunu arz ederim. Yalnız maruzatıma istitrat kabilinden şunu ilave edeyimki bu Enstitüdeki erkek çocuklar kız çocuklarından çok farklıdır. Kızlar daha çekingen, daha yavaş ve adeta çok daha az zeki buldum, halbuki üç sene evvelki teftişimde Haruniye köy Enstitüsünde kızlarıda pek canlı bulmuştum. Enstitünün kayıt ve hesap işlerine bakamadım. Teftiş turnesi lise ve orta okullarımızdaki öğretmenlerin kıdem zammı teftişlerini yapma zamanına tesadüf eylemesi bu hususta da bir fikir edinme ve maruzatı kabulunmana mani oldu. Keyfiyeti saygılarımla arz ederim.

Müfettiş

Aslının Aynıdır.
5/X/1948.

İsfendiyaroğlu

1943 yılında ki müfettiş raporu incelendiğinde şu bulgular elde edilmiştir. Çifteler Köy Enstitüsü Hamidiye ve Mahmudiye olmak üzere iki bölümden oluşuyordu. Gelen müfettişler iki bölümü de incelemişler ve bir öncekinde olduğu gibi karşılaştırmalı bir dil kullanmışlardır.

Hamidiye Bölümü Mahmudiye Bölümüne göre nispeten daha yeni bir yapılaşma sergilemektedir. Bu bölümde atölye binaları, fırın, değirmen ve revir ile öğretmen evlerinden oluşuyordu. Bu kısımda bulunan yatakhane aynı Mahmudiye bölümündeki gibi ana dersliğe bir km uzaklıkta bulunuyordu.

Müfettişle ilk olarak Hamidiye bölümünü teftiş etmişler sonrasında Mahmudiyeyi teftiş ederek genel bir tablo çizmişlerdir. Teftiş raporundan hem Hamidiye hem de Mahmudiye Bölümlerinde yemeklerin genel olarak dersliklerde yendiği anlaşılmaktadır. Bu da haliyle hijyen sorunlarını doğurmaktadır. Enstitünün genel tertip ve düzeni iyi durumdadır. Temizlik ve eşya kullanımı normaldir. Öğrencilerin her gün sonu yaptıkları temizlik sayesinde Enstitüde genel anlamda bir temizlik sorunu bulunmamaktadır. Yatakhanelerin bir kısmı temiz ve tertipli iken diğer kısımda bazı temizlik sorunlarının olduğu görülmektedir. Özellikle kızların bulunduğu yatakhanelerin kapasitesi yeterli düzeyde değildir ve bundan dolayı bazı öğrenciler koridorlarda yatmak zorundadır. Dönemin koşullarına bakılacak olursa kız öğrencilerin yoğun bir şekilde rağbet gösterdikleri okullar olarak karşımıza çıkan Enstitü yeterli hijyen koşullarının bir kısmını bu yoğunluktan dolayı karşılayamamaktadır. Çalışanların yanı sıra öğrencilerin nöbet sistemiyle temizlik faaliyetlerine katılmasının en temel sebebi de buradan anlaşılmaktadır. Bazı durumlardan bina kapasitelerinin öğrenci sayılarına yetersizliğinden dolayı öğrencilerin istenmeyen koşullarda çalıştığı ve yemek yedikleri görülmektedir.

Genel olarak diğer müfettiş raporları gibi teftiş ziraat işleri, inşaat işleri ve eğitim öğretim işleri ile öğrenci işleri gibi hususlarda teftiş gerçekleştirilmiş ve rapor bu doğrultuda yazılmıştır. Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda Çifteler Köy Enstitüsünün geniş bir araziye sahip olduğu ve bu arazinin ağaçlandırılmasından ekim ve dikim işlerine kadar bütün işlerinin öğretmen ve öğrenciler tarafından yapıldığı görülmektedir. Enstitü ziraat işleri olarak bağcılık ve sebzeçilik işleri ile uğraşmıştır. Özellikle bölgenin coğrafi koşulları düşünülürse arazinin çorak olduğu ve bu çorak arazinin Enstitü tarafından ağaçlandırılarak yeşil çevreye katkı sağlandığı görülmektedir. Enstitü de yapı işleri ve ziraat işleri sadece dikme, ekme ve inşaat işlerinin yeri değil aynı zamanda Enstitü öğrencileri için öğrenme yerleriydi. Yapararak ve yaşayarak öğrenme ve

yaşantısal öğrenme anlayışları üzerine kurulu olan Enstitü öğrenim sistemi sayesinde öğrenmeler daha kalıcı hale gelmekte, soyut kavramlar somutlaşmakta ve daha pratik zekâyâ sahip öğrenciler yetişmekteydi.

Enstitü aynı zamanda kendi ihtiyaçlarını da karşılamaktaydı. Biçki-dikiş öğrencilerinin Enstitü öğrencilerinin giyim eşyalarını hazırlamaları ve bunu düşük maliyet ile yapmaları Enstitünün giyim için çok fazla para harcamamasına neden olmaktadır.

Bunun dışında müfettişler teftiş esnasında, Enstitü kayıt ve hesap işleri defterlerini, öğrenci künye defterlerini, sınıf geçme defterlerini, yoklama defterlerini, öğretmenler kurulu toplantı tutanaklarını, disiplin kurulu kararlarını, öğretmen nöbet defterlerini, vizite defterlerini, tahsisat, maaş ve ücret defterlerini, demirbaş eşya defterlerini, ambar kayıtlarını, gelen-giden evrak defterlerini kontrol etmişler ve herhangi bir aksaklık görmemişlerdir. Bütün bu kontrol edilen evraklar günümüzde de istenen evraklar arasında yer almaktadır.

Ayrıca rapordan da anlaşılmaktadır ki Enstitüde 1944 yılı itibariyle toplamda 1070 öğrenci bulunmaktadır. Bunların sadece 125 tanesi kız öğrencidir. Daha sonraki yıllarda Enstitülerin kız öğrenci sayısı giderek artış göstermiş ve bu durum Enstitülerin kapatılmasına yakın zamana kadar sürmüştür. Daha sonra Enstitüler üzerinde ki siyasal ve politik baskılar sonucunda ve bazı Enstitülerin kız öğrencilerin alımını durdurması üzerine bu durum değişmiş ve özellikle 1950 yılından sonra kız öğrenciler tarafından rağbet görmeyen bir yer haline gelmiştir. Bunun esas sebebi ise yakın çevredeki Enstitülerin kız öğrenci alımlarını durdurması üzerine ailelerin uzaklara kız çocuklarını göndermemeleridir. Ayrıca teftiş esnasında Fizik ve kimya laboratuvar eksiklikleri de görülmüştür. Genel olarak ise teftiş raporunda olumlu görüşler hâkimdir. Birkaç aksaklığın dışında Enstitü bu teftişini de başarı ile atlatmıştır.

539

Vekillik Yüksek Makamına

5. IV. 1955

Eskişehir'de bulunduğumuz esnada 14/II/1944 tarihinde Çifteler Köy Enstitüsünü teftiş ettik. Gördüklerimizi arz ediyoruz:

Çifteler köy enstitüsü Hamidiye ve Mahmudiye adı altında ikiye ayrılmıştır. Çifteler köy enstitüsünün Hamidiye kısmı, büyük ve yeni yapılmış bir bina ile etrafında yapılmış ve yapılmakta olan muhtelif atölye binalarından, fırın, değirmen, elektrik istihsal merkezinden ve erkek talebe reviri ile öğretmen evlerinden mürekkeptir. Bu kısmın yatakhaneleri takriben bir Km. mesafede bulunmaktadır.

Bütün bina idare odaları ile dikiş, biçki atölyesini, çamaşırhane ve mutfak ihtiva etmektedir. Dershaneler aynı zamanda yemekhane olarak kullanılmaktadır. Müdür odasının bitişiğindeki ufak bir oda kız talebenin reviridir.

Esas binanın tamire ihtiyaç gösteren bir tarafı yoktur. Su ve elektrik tesisatı mevcuttur.

Binanın temizliği normaldir. Ancak dershaneler bir taraftan da yemekhane olarak kullanıldığından buraların temizliği istenilen derecede görülmemiştir.

Köy enstitüsünde tertip ve intizam fena değildir.

Eşyanın bakımı iyidir.

Hamidiyedeki yatakhaneleri iki kısma ayırmak mümkündür. Birinci kısım yatakhaneler mazbut, muntazam ve temiz görülmüştür. Bu yatakhanelere ihtimam gösterildiği ilk bakışta göze çarpmaktadır. İkinci kısım yatakhanelerin binası mazbut değildir. Zemin topaktır. Yatak takımları istenilen temizliği havi bulunmamaktadır. Kız talebenin yatakhaneleri temizdir. Fakat çok sıkıştırılmıştır. Bazı talebeler koridorda yatmaktadır.

Ders vasıtaları ile atölye levazımı ihtiyaca tekabül edecek bir durumdadır.

Enstitünün kütüphanesinde epeyce kitap vardır. Kütüphanenin tertip ve bakımı iyidir. Talebe kütüphaneden faydalanmaktadır.

Hamidiyedeki talebe reviri iki kısımdan mürekkeptir. Erkek talebenin reviri ayrı bir binada bulunmakta, kız talebe için esas binada müdür odasının yanındaki ufak bir oda revir olarak kullanılmaktadır. Erkek talebe revirinin daha tertipli ve muntazam bir hale gelmesi, kız talebe için de daha geniş şekilde esaslı bir revir yapılması muvafık olacaktır.

Mahmudiye'ye gelince :

Çifteler köy enstitüsünün Mahmudiye kısmı Hamidiye'den on bir Km. kadar uzaktadır. Burada dershaneleri, idare odalarını ve ambarı ihtiva eden bir büyük bina ile muhtelif küçük binalar vardır. Bunlardan bir kaç tanesi öğretmen evi, bir tanesi mutfak ve bulaşıkhanesi, biri de dershanelerdir. Yatakhaneler bir Km. kadar uzaktadır. Mahmudiye'de de talebe dershanelerde yemek yemekte, yemekten sonra masalar temizlenerek ders yapılmaktadır. Yemekhane ile dershanelerin ayrılması muvafık olur.

Mahmudiye'de çalışan arkadaşların temizliğe daha fazla bir önem vermeleri lâzımdır.

Hamidiye ve Mahmudiye'nin hayvan ahırları umumiyetle iyi ve temiz görülmüştür. Hayvanların bakımı iyidir.

Çifteler köy enstitüsünde doktor yoktur. Enstitü müdürü doktor bulamadıklarını söylemiştir. Binden fazla talebenin sıhhi durumu ile yakından meşgul olmak üzere esaslı bir doktora ihtiyaç vardır. Böyle bir doktorun tayini yerinde bir iş olacaktır.

Ziraat işleri :
Çifteler köy enstitüsünde ekim ve ağaçlama faaliyeti çok iyidir. Büyük mikyasa araziye sahip bulunan bu enstitüde geniş şekilde ekim yapılmış, çıplak araziye ağaçlandırma işi önemle takip edilmiş ve bu işde başarı elde edilmiştir. Dikilen ağaçların hemen hepsi de tutmuştur. Uygun yerlerde bağ tesis edilmiş, enstitü toprakları içinden geçen dere boyunda da sebze bağçeleri meydana getirilmiştir.

İnşaat faaliyeti :
Çifteler köy enstitüsünün Hamidiye ve Mahmudiye kısımlarında inşaat önemle devam olmaktadır. Kış mevsimi dolayısıyla soğuk yüzünden bir aralık tatil edilmiş bulunan inşaat başlamak üzeredir. Hamidiye'de atölye binaları, Mahmudiyede bir öğretmen evi ve projeye göre bir okul binası ve yeni apteshaneler yapılmaktadır. Bunlardan öğretmen evinin inşaatı bitmiş gibidir. Diğerlerinin de inşaatı bitmek üzeredir.

Hamidiye'de tarih, almanca, fizik, dikiş-biçki derslerini, Mahmudiyede yazı dersini gördük. Öğretmenlerin emirlere uygun bir şekilde talebe ile meşgul bulunduğunu, tarih dersi ile fizik dersinde ders vasıtalarından faydalandığını müşahade ettik. Dikiş-biçki dersi atölyede tamamen pratik bir şekilde ve öğretmenin nezareti altında yapılmakta idi. Dikiş-biçki atölyesinin faaliyetini iyi bulduk. Bu atölye enstitü için çok faydalı bir şekilde çalışmakta, talebenin lüzumlu giyim eşyasını hazırlamaktadır. Talebenin derslerle alakası iyi görülmüştür.

Kayıt ve hesap işleri :
Çifteler köy enstitüsünün kayıt ve hesap işleri ile mütedavil sermaye hesapları tetkik olundu:
Geçen yıllarda enstitüye kayıt ve kabul olunan talebelerin künyeleri defterlere kısmen işlenmiştir. Bu yıl namzet olarak yazılan talebenin künye kayıtları henüz işlenmemiştir. Talebenin dosyaları tamamen tanzim edilmiştir. Dosyalarda bulunması gereken evrakı müsbite mevcuttur.

Enstitünün kendi bünyesine göre tanzim edilmiş olan ve sınıf geçme defteri olarak kullanılan dosyalar muntazam tutulmakta ve işlenmektedir. Yoklama defterleri muntazamdır.

Öğretmen ve memurların devam işi bir defterin imzalanması suretile kontrol edilmekte, ayrıca bir devam defteri tutulmamaktadır.

Öğretmenler toplantısı zabıtları, öğretmen fiş defteri temiz ve muntazamdır. Disiplin kurulu karar defteri yoktur. Disiplin kurulunun verdiği kararlar dosya halinde saklanmaktadır. Öğretmen nöbet değiştirme defteri normaldir. Vizite defteri iyidir.

Tahsisat defteri, maaş ve ücret tediye defteri, mubayaa komisyonu karar defterleri, avans defteri iyi ve usulüne uygun olarak tutulmaktadır. Bordro suretleri mevcuttur. Defterlere kurşun kalemle yazı yazılmaması lâzımdır.

Demirbaş eşya defteri yeniden tanzim edilecektir. Kütüphaneye defteri normaldir. Kitaplar defterde kayıtlıdır. Ambar defteri 1943 yılı birinci kânunundan beri işlenmemiştir. Depo defteri ile depboy ihraç puslaları görülmüştür. Eşya tevzi defteri normaldir. Enstitünün mütedavil sermaye hesapları muntazam ve talimatnameye uygun bir şekilde tutulmaktadır. Yalnız 1943 malî yılına ait hesaplar henüz deftere geçirilmemiştir. Maamafih evrakı müsbitesi tamamdır.

Gelen giden defteri muntazamdır. Muamelât dosyaları, işin mahiyetine göre tasnif edilmiştir. Dosyaların sayısı onsekizi bulmaktadır.

Hademelerin sıhhi durumu ile meşgul olunulamamaktadır. Tebliğler Dergisi, enstitünün öğretmen ve eğitimleri tarafından görülmektedir.

Talebe durumu :
Enstitünün Hamidiye kısmında 545, Mahmudiye kısmında 525 talebe vardır. Bütün talebe sayısı 1070 dir. Bunun 125 i kız talebedir. Birinci, ikinci, dördüncü sınıflar üçer şube, üçüncü sınıf, dört, beşinci sınıf altı şubedir. Hazırlık sınıfı iki şubeden ibarettir.

Enstitü müdürü talebenin umumî durumundan memnuniyet göstermektedir. Filhakika tetkik edilen disiplin kurulu kayıtları bu memnuniyetin yerinde olduğunu anlatmaktadır.

Kız ve erkek talebenin sıhhi durumu iyi görülmüştür. Enstitü müdürü Rauf İnan, enstitü kadrosunun iki müzik, iki beden terbiyesi, iki meslek dersi öğretmeni, bir yabancı dil, bir fizik-kimya öğretmeni ile takviyesini arzu etmektedir. Enstitü müdürünün bu arzusunun yerine getirilmesinin muvafık olacağı kanaatindeyiz.

Enstitüde bir fizik-kimya laboratuvarının tesisine lüzum vardır. Bu laboratuvar aynı zamanda tabiiye ders vasıtalarını da ihtiva etmelidir.

Enstitünün idarecileri ile öğretmen ve eğitimlerinin vazifeye bağlılıkları, çalışma tarzları iyi görülmüştür. Esasen muhtelif sahada sahalarda görülen başarılı ve verimli mesai, enstitünün bütün elemanlarının iyi bir şekilde çalışmakta olduklarını göstermektedir.

Derin saygılarımızı arz ederiz.

Müfettiş
F. Sayron

Müfettiş
Cemil Boran

3/IV/1944
Aslının aynıdır.
19/IV/1944

Abayır

Enstitü her yıl düzenli olarak müfettişler tarafından incelenirdi. Bu incelemeler Enstitünün her iki kısmında da aynı hassasiyetle yapılır eksiklikler ve iyi uygulamalar rapora yazılırdı. 1945 yılında Enstitüyü teftişe gelen müfettiş raporunda Enstitünün her iki kısmının temizliğinin genel olarak iyi durumda olduğunu ancak yatakhanelerdeki özellikle yastıkların durumunun çok temiz olmadığını ve tahtakurusu sorunlarının olduğunu belirtmiştir. Geçen raporlarda göze çarpan bina yetersizliği burada da dile getirilmiş ve bundan dolayı problemlerin olduğu ancak bu problemlerin yapımı devam eden binaların hizmete girmesi ile aşılabacağı belirtilmiştir.

Dünyanın ve dolayısıyla Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu düşündüğümüzde maddi olarak Enstitünün dönemin şartlarına göre kendine yetebilen bir kurum olması onun planlı ve programlı yönetildiğinin bir kanıtıdır. 1940-1945 yılları arası İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Dünya genelinde bir ekonomik buhran yaşanmaktaydı. Bu dönemde GSMH azalmış ve tarımda dâhil olmak üzere bütün sektörlerde bir daralma meydana gelmiş, ithalat ve ihracatta kısıtlamalara gidilmiştir. Ayrıca bu dönemde ortaya çıkan hammadde ve mal kıtlığı nedeniyle her ürünün fiyatlarında yüzde dört yüze kadar bir artış meydana gelmiştir. Bütün bu gelişmeler ışığında kendine özgü döner sermayesi olan bir kurumun maddi olarak iyi durumda olması kurumsal kültürünün gelişmiş olmasına, sıkı takip ve denetleme mekanizmalarının olmasına işaret eder.

Müfettişlerin her sene yaptığı rutin kontrollerde baktıkları evrakların birçoğu tertipli ve düzenlidir. Bu durumda olmayan evrakların düzenlenmesi istenmiş özellikle öğrencilerin yıllık muayenelerinin düzenli olarak yapılması vurgulanmıştır. Enstitünün maddi ve manevi olarak iyi durumda olmasının sebebinin aslında müfettiş şöyle açıklamaktadır; öğrencilerin okula ait işleri yapmak ve yürütmek için üzerlerine aldıkları görevlerini eksiksiz ve titizlikle yapmaya çalıştıkları göze çarpmaktadır. Bu durum aslında bize Enstitünün içinde bulunduğu durumu özetlemektedir. Enstitü idare, öğretmenleri ve öğrencileri ile güçlü bir aidiyet duygusu içinde görev ve sorumluluk bilinciyle hareket etmekte ve bu anlayışla Enstitü ayakta durmaktadır.

Müfettiş raporunun sonunda Enstitüde eğitim gören 1300 kadar gencin yarın görev alacakları köylerde her yönden başarılı olmalarını sağlamak amacı ile gece gündüz çalışan, didinen ve verimli sonuçlar almakta olan öğretmenlere ve idareye bu başarılı çalışmalarından dolayı teşekkür etmiştir. Emek veren, gayret gösteren Enstitü çalışanları aslında en büyük övgüyü hak eden kesimdir. Üzerlerine haksız eleştirilerde bulunan bu kesim kulaklarını bu eleştirilere kapatmış ve “köyün aydınlanması” ilkesi ışığında işlerini yapmaya devam etmişlerdir.

9

Hamidiye
27.V. 1945

T.C.
Eğitim Bakanlığı
Tertip Heyeti
Sayı:

Çifteler Köy Enstitüsü 25-27.V.1945 tarihlerinde teftiş edilmiştir.

1- Enstitünün her iki kısmında da takipli bir temizlik ve tertip göze garmaktadır. Enstitü binalarının etrafındaki bahçeler de bir dereceye kadar temiz ve bakımlıdır.

2- Yatakhanelerde yatak levezimından bilhassa yastık yüzlerinin daha temiz olması ve çocuklarımızın tahta kurularından kurtulması için gereken tedbirler alınmalı ve devamlı mücadele yapılmalıdır.

3- Darlıktan doğan sıkıntılar göze garmaktadır. Yeni binalar yapıldıkça bu sıkıntı kalmıyacak, öğretmenler ve öğrenciler daha iyi şartlar altında yaşamak ve çalışmak imkânını elde etmiş olacaklardır.

Bu günlük şartlar altında Enstitünün maddi durumu umumiyetle memnurluk vericidir.

4- Öğrenci kayıtlarında bilhassa geçen yıllara ait bir çok noksanlar vardır. Eğitim başı ile tesbit ettiğimiz bu noksanların tamamlanması için devamlı surette çalışılmalıdır.

Bu ders yılı içinde Enstitüye kayıtlı öğrencilerin durumları künye defterine işlenmelidir. Öğrencilerin ayrı ayrı devam durumunu gösteren yoklama defterlerine de ihtiyaç vardır.

Öğrenci dosyaları düzenli ve tertiplidir. Dosya içinde bulunması gerekli kağıtlar ve belgeler de tamamlanmalıdır.

5- Memur ve öğretmen kayıtları, bunlara ait dosyalar ve defterler düzensizdir. Devam defterinin ay sonu yekünleri de alınmalıdır.

6- Disiplin ve öğretmenler kurulu, haysiyet divanı, kararları, dosyalarında temiz ve derli toplu saklanmaktadır.

7- Öğrencilerin yıllık muayeneleri ve müstahdemlerin sağlık muayeneleri noksansız yapılmalıdır. Sağlık muayenesi yapılmadan hiç bir müstahdem Enstitüye alınmamalıdır.

8- Ambar esas defteri; temiz ve itinalı işlenmiştir. Ambar memurunun tuttuğu ambar defterinin "Giren" kısmına hiç bir şey kaydedilmemiştir. Geçen yıldanberi böyle devam eden bu eksik muamele tamamlanmalı ve bundan sonra da bu defter, talimathamesinin istediği ve benim anlattığım şekilde tutulmalıdır.

./.

10

-3-

Demirbaş işlerine ait noksanlar da tamamlanmalıdır.

Öğrencilere eşya dağıtma defterine dağıtılan eşyanın sayısı da tam işlenmelidir.

9- Öğrencilerin okula ait işleri yapmak ve yürütmek için üzerlerine aldıkları ^{görevleri} titizlikle ve eksiksiz yapmaya çalıştıkları göze çarpmaktadır.

10- Enstitünün ziraat işleri iyi yürümektedir. 3 yıl önce gördüğüm duruma nazaran çok gelişmiştir ve gelişmektedir.

11- Dokuma ve dikiş işliklerinde gördüğüm gelişmeler; demir, marangoz işliklerinde yapılan işler verimli ve başarılıdır. Yalnız, her öğretmenin ayrıldığı san'at şubelerinde daha programlı ve sistemli yetiştirilmesi bilhassa gözönünde tutulmalıdır.

12- Öğrencilerin giyim ve kuşamları yolundadır. Her hafta yıkanan, çamaşır değiştiren çocuklarda temizlik itiyadı da kökleştirilmektedir.

13- 1300 gencin, yarın görev alacakları köylerde her yönden muvaffak olmalarını sağlamak amacı ile gece gündüz çalışın, didinen ve verimli sonuçlar almakta olan arkadaşlarımıza bu başarılı çalışmalarında devam dilerim.

Yukarıda tesbit ettiğim noksanların da en kısa bir zamanda tamamlanmasını ilgililerden beklerim.

Mufettiş

Muhiddin Akdik

M. Akdik

$\frac{D}{2}$

Ep. Ba.
"Öğretmenler Kurulunda inceleyelim."
30. V. 1945

GİTİLENDİRİLMİŞ DOKÜMAN NO.	
1801	
Gelen No.	0. : 4. V. 45
Bun cevabı No. :	

o/.

1945 yılından sonra gerçekleşen denetimlerin raporlarının kısa ve net olduğu görülmektedir. Öğrenci gözlemi yapılmamış sadece binaya ve maddi eksikliklere odaklanılmıştır. Önceden belirlenen metin kıstasları ışığında denetim yapılmış ve raporlaştırılmıştır. Örneğin diğer raporlarda altı çizildiği gibi temizlik genel hatlarıyla iyi olarak belirtilmiş ancak alt maddelerde nerelerde düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Genel olarak mutfak kullanımı, mutfak araç gereçlerinin kullanımına eleştiriler yapılmış, ambarın ve yemekhanenin kullanımının düzenli ve temiz olması gerektiği belirtilmiştir. Önceki raporlarda belirtilen tahtakurusu sorununun devam ettiği de görülmüştür. Tahtakurusunun temizlikle bir alakası olmadığı gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Raporda da haşere ile mücadelenin önemine dikkat çekilmiştir.

Bunun yanında memurların ve öğretmenlerin işe devam defterlerinin eksik olduğu gözlemlenmiştir. Bu defterler öğretmenler ve memurlar tarafından her sabah işe başlamadan önce okulda bulunduğu dair imzalanan defterlerdi. Bugüne kadar raporlarda bu defterlerin eksikliğinden söz edilmemiştir. 1947 yılında özellikle Enstitülere yapılan eleştirilerin dozu artmaya başlamasından sonra sıkı denetim tedbirleri kapsamında bu defterler gerekli hale gelmiştir. 1947 yılı müfettiş raporlarından anlaşılmaktadır ki bu güne kadar Enstitüde öğretmenlere ve memurlara ait birer sicil defteri tutulmamış. Bu eksikliğin giderilmesi istenmiştir. Günümüzde okullarda tutulan Özlük Dosyalarına benzer bir yapının Enstitülere bu tarihten sonra geldiği düşünülmektedir. Ayrıca öğretmen zümre toplantılarında eksiklikler bulunmuş ve bu toplantıların usulüne uygun yapılarak kararların tutanakla tespit edilmesi istenmiştir.

Bugüne kadar Enstitüde sınıf geçme durumları sadece öğretmenlerin not cetvellerine göre yapılmıştır. Ancak bakanlık talimatlarına göre sınıf geçmeler için usulüne göre sınıf geçme defterlerinin tutulması gerekmektedir. Bundan dolayı diploma defterleri de usulüne uygun tutulmamıştır. Bu eksikliklerin tamamlanması istenmiş, öğretmen ve idarecilere başarılar dilenmiştir.

 Çifteler Köy Enstitüsü 25.III.1947 tarihinden 29.III.1947 tarihine kadar tarafımızdan denetlenmiştir.

1-Yapı ve bağlanıklarında temizlik,bakım,tertip ve düzen genel olarak iyi görülmüştür.Kooperatif binaları,kız yatakhaneleri tertip ve bakımı takdir edilecek bir durumdadır.Ancak;

Dershanelerin yemekhane olarak kullanılmasının bir anevel önüne geçilmelidir.Mutfak ve bulaşıkhanenin şimdikinden çok daha temiz tutulması lazımdır.Mutfaktan merkez binası içine yayılan yemek kokusuna mani tedbirler alınmalıdır.Mutfak ve bağlanıkları sık sık filitlenmelidir.Yemeklerde masalara öğrencilere yetecek kadar su kapları ,çatal, kepece konmalıdır.Enstitü yatakhanelerinde tahta kurusunun kökünü kurutacak şekilde bu haşerat ile mücadele edilmelidir.Erkek öğrenci yatak takımları arasında bazı kirli olanların bırakıldıkları görülmüştür.Yıkama verilmemesi lazımgelen takımlar istisnasız olarak kaldırılmalıdır .Umumiyetle temizlik işleri bakanlığın bu hususta hazırladığı yönetmeliğe uyularak yapılmalıdır.Erzak anbarındaki yağ sızıntılarının önüne geçilmelidir.Anbardaki zeytinler sık sık havalandırılmalıdır.Tuzlu olduğu görülen zeytinler uzun zaman su içinde tutulduktan sonra öğrencilere verilmelidir.Okula gelen etler havali ve serin bir yerde bulundurulmalıdır.Hamamın daha iyi bir itinaya mazhar olması lazımdır.Demirhane uçaklarının bacaları dumanı çekecek bir şekilde onarılmalıdır.Hamidiye bölü münde suları kullanılan kuyuların enstitünün kirli sularının aktığı Sey di çayına pek yakın olduğu görülmüştür.Bu sular tahlil ettirilmelidir. Erkek öğrencilerin ot yatakları bir anevel pamukluya çevrilmelidir.Tahl dot yemek pişirme yeri daha temiz tutulmalıdır.Noksan olduğu anlaşılan 125 kadar kitabın mesülleri takip olunmalıdır.yangın söndürme kovaları ancak bu maksat için kullanılmak üzere hazır bulundurulmalıdır.

2-Memur ve öğretmenlerin devamları bu işe ait devam defteri temin edilerek bu deftere işlenmelidir.

3-Memur ve öğretmenlere mahsus örneğine uygun sicil defteri sağlanarak sicil kayıtları usulüne göre bu deftere işlenmelidir.

4-Tebliğler dergisinin kurumun bütün görevlilerine okutularak imzalatılması gerektir.

5-Hizmetliler için de bir sicil defterinin tutulması,eksik olduğu anlaşılan hizmetliler sağlık raporlarının tamamlanması gerekir.

6-Zümre toplantıları yapılmalı,toplantılarda verilen kararlar birer tutanakla tesbit edilmelidir.

7-Yıl sonundaki sınıf geçme öğretmenler kurulu tutanakları nümunesine ve bu husustaki bakanlık direktiflerine göre tutulmalıdır. Sınıf geçme durumlarının yalnız öğretmen not cetvelleriyle tesbiti kafi değildir.Sınıf geçme durumlarını tesbit için usulüne göre sınıf geçme defterleri tutulmalıdır.Mazbut olmadığı görülen eski yılların diploma defterleri de yeniden tanzim edilmelidir.

Çifteler Köy Enstitüsündeki idareci ve öğretmen arkadaşlarımıza hayırlı çalışmalarında başarılar dileriz.

Başmüfettiş.	Müfett.	Müfett.	Müfett.
Hikmet Türk	Sami Akyol.	Belkıs Sevengil	Hasan Özbay

Belkıs Sevengil
Sami Akyol
Belkıs Sevengil
Öğretmen toplantısında konuşula

Özellikle Köy Enstitülülerinin 1946'da resmi olarak kapatılmasından sonra müfettiş raporlarında ki tek düzelik göze çarpmaktadır. İlk tutulan raporlarda sanatsal denetimin ağır bastığı bir şekil görülürken 1946 yılından sonra tutulan raporlarda ve yapılan incelemelerde Klasik, bilimsel denetim metodunun ağır bastığı görülmektedir. Eğitim denetimi sarmal bir sistemde yapıldığı için bir önceki tutulan raporlarda eksikliklerin düzeltilip düzeltilmediği mevcut tutulan raporda ve yapılan incelemede kontrol edilir ve sonrasına aksaklıklar ve iyileşmeler raporlandırılırdı. 1948 yılı raporunda da bir önceki teftiş sırasında müfettişlerin sıklıkla bahsettiği öğrenci dosyalarının tanzimi ve defterlerin düzeni kontrol edilmiş, eksikliklerin giderildiği görülmüştür. Ancak yatakhane temizliği bu raporda tekrar bahsedilmiş ve bunun acilen düzeltilmesi gerektiği yeniden tavsiye edilmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki ÇKE'de ki yatakhane hijyeni sorunu uzun yıllar sürmüştür. Bunun sebebi de öğrenci sayılarındaki artış, yatakhane kapasitelerinin yetersizliğiydi.

1948 yılı teftiş raporundan, yatakhanelerin öğrencilerin ders ve çalışma yerlerinden uzakta olması tekrardan vurgulanmış ve bunun sonucunda ise öğrencilerin bu iki yer arasında gidip gelmelerinden dolayı bir aksaklık yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bunun giderilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Öyle ki günümüz yatılı okullarının fiziki özellikleri göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin derslikleri ile yatakhaneleri ya aynı bahçe içerisinde yer almaktadır ya da bir birine yakın yerlerde bulunurdu. Bu da öğrencilerin iki yer arasında harcayacakları vaktin kısaldığı ve kendilerine daha fazla zaman ayırabildikleri anlamına gelmektedir. Müfettişlerin raporda bu durumdan bahsetmelerinin ana sebebi de aslında öğrencilerin yerler arasında harcadığı zaman sonucunda kendilerine yeterli zamanı ayıramamaları ve tertip ve düzenin sıklıkla sağlanamamasıdır.

Rapordan ayrıca müfettişlerin geçmiş denetimlerde verdikleri tavsiyelere kısmen uyulduğu da öğrenci kayıt ve defterlerinde meydana gelen düzelmeden anlaşılmaktadır. Köy Enstitülerinde her yıl öğrencilerin sınıf geçme durumları defterlerine işlenir, yeni gelen öğrencilerin sağlık raporları, taahhüt belgeleri alınır ve dosyalarına konurdu. Bu durumda bazı aksaklıkların görüldüğü raporda belirtilmiştir. Genel olarak 1948 yılında tutulan müfettiş raporuna bakıldığında Enstitünün teknik işleyişi ile ilgili sorunların dile getirildiği ancak eğitim öğretim ile ilgili gözlemin yapılmadığı ve raporlaştırılmadığı görülmektedir. Müfettişlerin rutin bir kontrolde yapması gerekenler yapılmış ona göre rapor tutulmuştur. Özellikle döner sermaye işletmesi ile ilgili hayati tavsiyelerde bulunulmuş ve bazı aksaklıklar dile getirilmiştir. Örneğin, döner sermaye kayıtlarında

görülen bütçesiz ve tahsisatsız harcamalar ve imzasız para vermek gibi usulsüz ilmelerin bir daha tekrarlanmaması yolunda tavsiyelerde bulunulmuştur.

Kooperatifçilik Enstitülerde üzerinde önemle durulan bir olguydu. Bu işletmelerin öğrencilere verilmesi ve işletilmesi ileride öğretmen olarak atanacak öğrencilere hayati bir tecrübe kazandırmakla birlikte gidecekleri köyün maddi olarak kalkınmasına da yardım edebilmelerini bu sayede köyün de kalkınmasını, üretimin kazanç dönüşmesini sağlayacak bir araç olarak dönüşmesi için önemliydi.

Özetle raporda müfettişler genel teknik aksaklıklardan bahsetmiş, bunların bir an önce düzeltilmeleri istenmiş ve çalışma arkadaşlarına özellikle öğretmenlere özverili çalışmalarından dolayı teşekkür edilmiştir. “Genel olarak yükselme yolunda gördüğümü” cümlesinden ise Enstitülerin halen bir kurum kültürü taşıdığı ve bunun kurumun her yerinde hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

12

Denetleme Tarihi :

13 - 17 . II . 1948

Müfettişler :

Vecmettin Bora, Cevad Tiniç,
Sami Argüden, Vâfi Mahir Korstürk.

Şifeteler Köy Enstitüsü iyi işlemektedir. Öğrenci ve Öğretim kayıt ve defterlerinin düzeltilmesinde, maddi teşkilatın ve muamelelerin tertiplenmesinde, eğitim ve öğretim alanındaki çeşitli faaliyetlerde yeni hayırlı hamleler görülmüştür. Aşağıdaki hususların da yerine getirilmesi lazımdır:

- 1 - Pek kesif ve çocukların sağlığına zararlı durumda olan yatakhanelerin ferahlandırılması,
- 2 - Ders ve çalışma yerlerinden pek uzak olan yatakhanelere gidip gelme güçlüğü'nün önlenmesi için çareler aranması,
- 3 - Mutfak, bulağıkane, çamaşırılık ve hamamın yeter görülmiyen tertip ve temizlik işlerine önem verilmesi,
- 4 - Kısmen ıslah edilmiş olan öğrenci kayıt ve defterlerinin tamamlanması,
- 5 - Öğrenci dosyalarına her yıl sınıf geçme durumlarının işlenmesi, yeni gelen öğrenci evrakının tam alınmasına dikkat edilmesi, sağlık raporlarının ve teahhüt belgelerinin usulüne uygun olarak alınması ve

13

- Teahhüt belgelerinin kasada saklanması, cezaların dosyalara geçirilmesi,
6 - Mahmudiye kısmında mühmel görülen debboy ve anbarın tertiplenmesi,
7 - Öğrencilere tasarruf alışkanlığı verme yolunda faaliyete geçilmesi,
8 - Öğrencilerin gıda ve sağlık durumlarıyla daha yakından ilgilenilmesi,
9 - Kitaplık fişlerinin bir an evel tamamlanması,
10 - Yemek listelerinin doktor tarafından tetkik ve imza edilmesi,
11 - Döner Sermaye kayıtlarının düzgün ve silintisiz tutulması,
12 - Döner Sermaye kayıtlarında görülen bütçesiz ve tahsisiz sarfiyat, ücret sahiplerinden imza almadan para vermek gibi yolsuzlukların yapılması,
13 - Ödenek işlerinde bütçe usullerine riayet edilmesi, tahsisiz sarfiyat ve Bakanlık müsadesi olmadan maddeden maddeye nakil yapılmaması,
14 - A, B, C defterleri tutularak demirbaş eşya işlerinin yönetmeliğine göre düzenlenmesi, eşyanın kıymetlendirilmesi ve numaralanması,
15 - Çok muntazam olmakla beraber ticari bir mahiyet alsa Kooperatifle öğrencilerin ilgilendirilmesi,
16 - Beden Eğitimi öğretmenlerinin iyi bir anlaşma ile çalışmalarını paralel yürütmeleri.

Genel olarak yükselme yolunda gördüğümüz Enstitünün bütün elemanlarına hayırlı başarılar dileriz.

17/II. 1948

Necmettin Bora

Cevad Tiniç

Sami Argüden

V. Mahir Kocatürk

n. Bora

Cevad Tiniç

Sami Argüden

V. Mahir Kocatürk

*Öğretmenler Kurulunda
incelenmesi. 18. II. 1948*

cf. 1 Kurum

./.

1948 yılı sene sonunda yapılan teftiş de ise okulun maddi durumu, kayıt ve istatistik işleri, öğretim, eğitim ve sağlık işleri, ayniyat ve hesap işleri konu başlıkları altında yapılmıştır. Enstitünün temizliğinin genel olarak iyi durumda bulunduğu fakat hem Hamidiye hem de Mahmudiye bölümünde bazı eksikliklerin bulunduğu vurgulanmıştır. Diğer raporlarda altı çizilerek belirtilen mutfak ve yemekhane temizlikleri usulüne uygun yapılmadığı anlaşılmaktadır. Enstitülerin öğrenci kaybetmeye başladığı yıllar olarak bilinen bu dönemde bu eksikliklerin görülmesi aslında geçen raporlarda bahsi geçen kapasite fazlası öğrenciden kaynaklanmamakta bilakis düzen ve tertibin bu yerlerde hal yoluna sokulamamasındandır. Okul idaresinin titizlikle üzerinde durduğu tertip ve düzende bazı aksaklıkların gün ışığına çıkmaya başlaması ve bunun müfettiş raporlarında sürekli son iki yıldır vurgulanması Enstitülerin resmi olarak kapatılmasından sonra daha bir öne planda olmasından ve üzerindeki eleştirilerin dozunun artmasından kaynaklandığı da düşünülebilir.

En önemli hususlardan biri olan Döner Sermaye hesap yönetmeliğince tutulması gereken defterlerin ve kayıtların düzeli olduğu görülmüştür. Döner sermayeye sahip kurumlar olan Enstitülerin gelir kaynaklarının eksiksiz girilmesi ve bütçelerinin düzenli takip edilmesi Enstitülerin önemli başarılarından birisidir. Böylelikle kendi kendine yetebilen bir sistem kuran Enstitüler öğrencilerinin de gittikleri yerlerde aynı davranışları ve işlemleri gerçekleştirmelerini sağlamış, gittikleri köylerin aydınlanmasına ve köylülerin gelir elde etmesine yardımcı olmuşlardır. Köy Aydınlanmasının ilke ve temel ilkesi köyün ve köylünün maddi olarak bağımsızlıklarını kazanması, toprak sahiplerinin altında ezilmekten kurtulması, kendi kendine yetebilen, üreten ve ürettikleri ürünleri satıp para kazanabilen bir anlayışın yerleştirilmesidir. Bu teftiş raporunda dikkat çeken bir diğer husus ise “ Öğrencilerin ulusal ve toplumsal duygularla Cumhuriyete bağlılık duygu ve düşüncelerinin gelişmesi ve kökleşmesi için her fırsattan yararlanıldığı” cümlesidir.

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlk Öğretim Genel Müdürlüğü
Sayı.....83-7/14

Ankara: / /194
Özet:
10 Ocak 1949

600

Çifteler Köy Enstitüsü Müdürlüğüne
Mahmudiye

Enstitünüzün genel durumunu teftiş eden Bakanlığımız müfettişlerinin verdikleri 25/XII/1948 gün ve 1436 sayılı teftiş raporuna göre:

A- Maddî durum :

- 1- Enstitünüz binalarında temizlik,bakım,tertip ve düzenin genel olarak iyi bulunduğu,
- 2- Hamidiye bölümündeki işliklerin temiz olmadığı,Mahmudiye bölümündeki dersliklerin döşemelerinin tamire muhtaç bulunduğu,
- 3- Enstitü eşyasının genel olarak iyi olduğu,fakat yemekhane ve mutfak gereçlerinin temiz olmadığı,çay güğümlerinin iç ve dışlarının kalaysız bulunduğu,çamaşırlıkta çok sayıda içi bulunmasına rağmen çamaşırın temizlik işinin düzenle yürümediği,
- 4- Ders araçlarının noksan olduğu,işliklerin tozlu ve bakım-sız bulunduğu,zemini toprak olan işliklerin zeminlerinin betonlaştırılması gerektiği,taşıma araçları için bir garaja ihtiyaç bulunduğu,
- 5- Kitaplığın düzenli olduğu,
- 6- Yeni revir binasının süratle kullanılabilir hale getirilmesinin gerektiği,
- 7- Yangından korunma tedbirlerinin noksan olduğu,

B- Kayıt ve istatistik işleri:

- 1- Aday defterinin düzgün olduğu,künye defterine hiçbir öğrencinin fotoğrafının yapıştırılmadığı,yeni alınan öğrencilere ait kayıtların da deftere işlenmediği,
- 2- Kalamozoda tutulan künye defterinin diğer okullardaki gibiciltli defterlere aktarılmasının uygun olacağı,
- 3- Sanat belgesi defterinin geçen yıla kadar düzgün işlendiği, bu senekinin düzgün olmadığı,
- 4- Memur ve öğretmen dosyalarıyla devam defterinin,gelen giden kayıt defterinin düzgün olduğu,Tebliğler Dergisinde imza noksanları bulunduğu,
- 5- Genel olarak memurların çalışmalarının iyi olduğu,

C- Öğretim,eğitim ve sağlık işleri:

- 1- Öğretim işleriyle ilgili kayıtların genel olarak düzgün olduğu,yalnız kanaat not cetvellerinde bazı öğretmenlerin müzakere notlarını yazmadıklarının anlaşıldığı.
- 2- Eğitsel kollara ait defterlerin tam olarak tutulmadığı,
- 3- Bu yılın öğrenci muayenelerinin henüz yapılmamış olduğu, öğrenci kıyafetlerinin düzgün bulunduğu,

Ç- Ayniyat ve hesap işleri :

- 1- Eşya ve ders araçlarının demirbaş eşya defterine geçirildiği ve fakat demirbaş numaralarının sıra takip etmediği,numunesine uygun a ve b demirbaş defterinin tutulmasının uygun olacağı,demirbaş eşya icmal defterinin usulüne uygun olarak tutulduğu,kullanılmaya,yo-gatılmaya yarayan eşya ve gereçler tutulan defterin usulüne uygun olduğu,yemek tabelaları usulüne göre günü gününe düzenlenmiş ise de bunların ahçı tarafından imza edilmemiş olduğu ve tabelaya esas olacak mevcut pusulasının eklenmediği,bunun usul haline getirilmesinin gerektirdiği.

2- Öğrencilere dağıtılan eşyaların ilgili defterlere geçirilmiş ve öğrencilere imza ettirilmiş olduğu,

3- Ödenek; maaş ve ücret defterlerinin usulüne uygun olarak tutulduğu, harcama müsbit evrakı örnekleri, satın alma işlerine ait kararlar ve ilgili işlemlere ait belgelerin dosyalarında muntazaman saklandığı.

4- Döner Sermaye hesap yönetmeliği gereğince tutulması gereken defter ve belgelerin itinalı bir şekilde düzenlenmiş olduğu, harcamaların usulüne ve bütçeye uygun olarak yapıldığı .

D- Eğitim Durumu:

1- Öğrencilerin tavır ve hareketlerinin normal olduğu, yönetim ve eğitim elemanlarının muntazam kayıt tuttuğu, eğitsel çalışmalarına önem verildiği ,

2- Öğrencilerin ulusal ve toplumsal duygularla Cumhuriyete bağlılık duygusu ve düşüncelerinin gelişmesi ve kökleşmesi için her fırsattan faydalandığı ,

E- Öğretim Durumu:

1- Haftalık ders programı ⁿⁱ eğitsel bir şekilde tertibine çalışıldığı ve fakat bazı sınıfların tarih derslerinin süt hüte konduğu

2- Zümre öğretmenleri toplantısı yapıldığı,

3- Kitaplığın iyi işlediği, ~~xxxxxx kitaplarının~~

4- Ders kitaplarının vaktinde temin edilip öğrencilere dağıtıldığı,

F- Sağlık durumu :

1- Enstitünün revir ve sağlık işlerinin normal şekilde yürütüldüğü,

2- Yeni revir binasının eksiklerinin tezelden bitirilerek bu işlerin daha çabuk düzenli hake konulması gerektiği anlaşılmıştır.

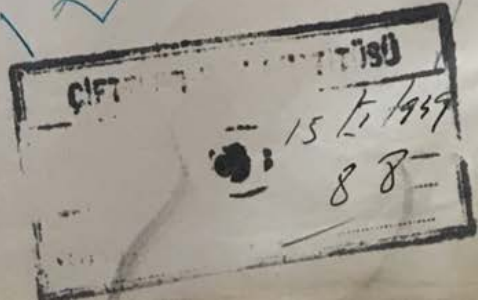
Yukarıdaki hususların dikkatle gözden geçirilmesini, noksanların ve enstitünüz denetleme defterine müfettişlerce yazılmış diğer eksiklerin tezelden giderilmesini ve sonucunun bildirilmesini rica ederim.

M.Eğ. Bakanı Y.

S.M.
7/1/1949

Öz. Amik Yönetim K.
Kon. 15.1.1949
Lama

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin tartışma ve çalışma sonuçları özetlenecektir.

5.1 Tartışma

Köy Enstitülerindeki örgüt kültürünün incelendiği bu araştırma nitel yöntem araştırmalarından tarihsel etnografya deseni ile tasarlanmıştır. Bu bağlamda Çifteler Köy enstitüsü arşivine girilerek örgüt kültürü ile ilgili dokümanlar, materyaller, resimler ve bilgiler taşınabilir tarayıcı yardımıyla aktarılmıştır. Veri, orijinaline sadık kalınarak ve doğrudan alıntılama yapılarak betimsel bir yaklaşımla sunulmuştur. Elde edilen veriden çıkan sonuçlar söylem analizi tekniği ile yorumlanmıştır.

Bu araştırma kapsamında Enstitüde görülen örgütsel yapıların neler olduğu, enstitü kültürüne göre öğrencilerin etik davranışlarının nasıl anlamlandırıldığı, enstitü kültürüne göre öğretmen davranışlarının hangilerinin etik olduğu, eğitim öğretim faaliyetlerinin nasıl deneyimlendiği, örgüt kültürün resmi makamlarla yazışırken kullanılan dile nasıl yansıdığı, öğretmen yeterliklerinin neye göre ve nasıl tanımlandığı, müfettiş raporlarında kullanılan dilin nasıl anlamlandırıldığı, dönemin siyasal gelişmelerinin Enstitü kültürünü nasıl etkilediği, Enstitüde mevcut örgüt kültürünün müfettiş raporlarına yansımalarının nasıl tanımlandığı, örgüt kültürünün dönemin politik olaylarından nasıl etkilendiği, dönemin sosyo kültürel yapısının insan ilişkilerini nasıl etkilediği ve Enstitüde ki örgüt kültürünün çalışanların ve öğrencilerin davranışlarını nasıl şekillendirdiği incelenmiştir.

Enstitüde görülen örgütsel yapıların nasıl tanımlandığını bulmak için çalışmada kullanılan bütün dokümanlar analiz edilmiştir. Buna göre Enstitüde herkesin birbiriyle ilgilendiği, öğrencilere karşı sorumluluk duygularının gelişmiş olduğu bir aile kültürü göze çarpmaktadır. Özellikle öğretmenlerin iç yazışmaları ve Enstitü idaresinin öğretmenler hakkında ki raporlarından Enstitüde ki bütün çalışanların okul denen ailenin bir parçası olduğu görülmektedir. Bunun yanında Enstitü gelişmenin sürdürüldüğü, çağın değişen koşullarına ayak uydurabilen ve gidilecek hedefe varmak için gerekli beceri ve yapıların neler olduğunun farkında olan hareketli okullar kültürü özelliği taşımaktadır. Öğretmen kurullarının işlerliğinden ve öğretmenlerin de yönetimde söz sahibi

olmasından böyle bir kültürün varlığından söz edebiliriz. Enstitü aynı zamanda açık ve çevreleriyle sürdürülebilir etkileşim halinde okullar olarak karşımıza çıkmaktadır. Enstitünün sahip olduğu açık okul kültürü okulun verimliliğini artırmakta ve Enstitüdeki uyuma katkı sağlamaktadır. Enstitü çevresi ile geniş bir ilişki içindedir ve kültürel çevre bütünleştirici bir özellik sergilemektedir. Ayrıca okul amaç merkezlidir. Bireyler bilgi, öğrenme, kendi kendine düşünme ve kendini yönetebilme özellikleri sergilemektedir. Enstitüde ustalıkla dayalı bir öğrenme deneyimi mevcuttur. Başkalarından ve akranlarından öğrenme özellikleri sergilenmekte ve öğretmenler öğretim sürecine katılarak neye ihtiyaç duyduklarını birlikte değerlendirebilmektedir. Bu yönüyle Enstitüde etkinlik odaklı bir kültür söz konusudur. Son olarak ise enstitüde güven odaklı bir kültür vardır. Çalışanlar tarafından paylaşılan ortak inançlar ve değerler vardır. Öğretim kadrosu birbirine güven duymaktadır. Güçlü bir örgütsek güvenin bulunduğu Enstitüde öğretmenler öğrencilere, müdüre, velilere ve birbirine güvenir. İşbirliği vardır.

Köy Enstitüleri projesinde ki temel amaç çağdaş ve müreffeh toplumun yetiştirilmesiydi. Çağdaş bir toplumunda ilerici ve akıllı bireylerinin olması biz zorunluluktaki. Köy Enstitülerinde bilimsellik, laiklik, demokratik karma eğitim ve üretim gibi çağdaş eğitim kavramları görülmekteydi. Bundan dolayı demokratikliği, bilimselliği, karma eğitimi ve kişilik eğitimini gerçekleştirirken Köy enstitülerinin toplumun isteklerine karşılık verebilecek bir yerde bulunması gerekmektedir. O dönem için Köyün Aydınlanması ideali ile yola çıkan kurucular için iş eğitimi Köy Enstitülerinin olmazsa olmazları arasında bulunuyordu. İş eğitimi felsefesi aslında Köy Enstitülerini oluşturan en önemli kavramdı. Ancak iş eğitimi sadece kol gücüne veya kas gücüne dayanan bir eğitim değil aksine üretime dayalı bilimsel bir eğitimdi. Öğrenciye bir takım beceriler kazandırılmak için yapılan bir eğitim değil, üretirken öğrenmeye, yaşayarak ve yaparak öğrenmeye dayalı bir eğitim felsefesine sahipti. Bu nedenle “İş içinde, iş aracılığıyla, iş için” sloganı Köy Enstitülerinin kuruluş yıllarında kullanılmış ve benimsenmiştir. Burada ki iş içinde iş aracılığıyla olan anlayış Enstitüleri de ki yaşantıyı tasvir etmektedir. Öğrenciler temel beceri derslerinin yanında gördükleri ziraat, tarım ve teknik dersleri ile bu anlayışın bir parçası oldular. İş için anlayışı ise üretim odaklı bir felsefeyi içermekteydi. Köy Enstitülerine gelen öğrencilerin yetiştirilmesi ve köyün aydınlanması idealinin gerçeğe kavuşması için bu öğrencilerin mesleğe hazırlanmaları ve gidecekleri yerlerde köye ve köylüye katkı sağlamaları amaçlanmaktaydı. Gidecekleri köyler yokluklar içinde yaşamaya alışmış, üretmeyen, üretse bile kazanç elde edemeyen nitelikte ki yerler olacaktı. Bu sebeple Enstitülerde bu öğrencilerin gidecekleri köylerde

aynı sistemi oturtmaları ve köyü canlandırmaları beklenmekteydi. İş eğitiminin altında ki bedensel üretimin sebebi aslında gidecekleri ortamı güzelleştirmek ve onarla daha iyi bir yaşantı sağlamaktı. Bunun yanında Enstitüde ki her eğitimin bir işlevi bulunurdu. Müzik eğitimi, ziraat eğitimi, teknik eğitim bunların hepsi ileri de bir köyde çalışmaya başlayacak olan öğrencilerin gittikleri yerlere faydalı olabilmesi amacı gütmekteydi.

Etnografik araştırma kapsamında Çifteler Köy Enstitüsü arşivine girilerek belirtilen tarihler arasında ki dokümanlardan işe yaracak olan 500 belge taranmış ve incelenmiştir. Taranan ve söylem analizi tekniği ile yorumlana bu belgeler ışığında öğrencilerin etik davranışlarının nasıl anlamlandırıldığını bulmak için disiplin kurulları raporları, öğretmen tutanakları ile öğrencilerin kişisel yazıları incelenmiştir. Öğrenci disiplin işlemleri incelendiğinde genel olarak öğrencilerin birbirleriyle ettikleri kavgalardan, sigara içme olaylarından, kız erkek ilişkilerinden ve komünizm suçlamalarından ceza aldıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle Enstitülerde etik olmayan davranışlar olarak arkadaş kavgaları, kızların erkeklerle ve erkelerinde kızlarla aşırıya kaçan ilişkileri, öğrencilerin öğretmenleriyle saygısız konuşmaları ve davranışları ile öğrencilerin üzerine atılan komünizm suçları gelmekteydi. Genel olarak kabul görmeyen bu davranışların cezası okul disiplin kurulun da görüşülür ve karara bağlanırdı. Bu görüşmeler de mutlaka suçlanan ve suçlayan tarafların ifadeleri alınır, karşılaştırılır ve somut bulgulara dayalı olarak karara varılırdı.

Örneğin arkadaşları ve öğretmeni ile kavga etmek gibi bazı suçların cezası okuldan kısa süreli uzaklaştırılmaktı. Bunun yanında arkadaşına kötü bir söz söylemek ya da öğretmeni ile ağız münakaşasına girmek gibi davranışlar bazen uyarı ile geçiştirilirken bazen de toplumsal sorumluluk görevi verilirdi.

Enstitülere yapılan en büyük eleştirilerden birisi karma eğitim dolayısı ile Enstitüde ki kız erkek ilişkilerinin o dönemki toplum normlarına uymadığıdır. İncelenen disiplin suçlarından da anlaşılacağı gibi birbirlerine mektup ve aşk şiirleri yazmak ve evlenme teklifi etmekten ileri gitmeyen davranışların sosyo kültürel açıdan hiçbir sakıncasının olmadığı bilakis dönemlerine uygun olarak ileri de aile kuracakları eşlerini sağlıklı bir şekilde seçmelerine yardımcı olacak bir süreç yaşamışlardır. Aslında bu eleştirilerin o günün koşullarında çağdaş, bilimsel, laik ve karma eğitim yapan kurum olan Enstitüleri halkın gözünden düşürmek ve yıpratmak için yapılmış hareketler olduğunu incelenen evraklardan görmekteyiz.

Ayrıca dürüstlük kavramının Enstitülerde ki önemli kavramlardan birisi olduğu da görülmektedir. Gerek öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde gerekse öğrenci-

öğretmen ilişkilerinde dürüstlük ilkesinin önemi her koşulda vurgulanmış ve disiplin kurullarında bu ilkeye aykırı hareket eden öğrenciler cezalandırılmıştır. Büyüklere saygı da üzerinde dikkatle durulan bir durumdur. Öğrencilerin her koşulda kendinden büyük insanlara karşı takındıkları tavırların yapıcı ve saygı çerçevesinde olması gerektiği gerek disiplin evraklarından gerekse öğrencilerin ve idarenin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Günümüz değerler eğitiminin açık bir şekilde öğretildiği göz önünde bulundurulursa enstitülerde değerler eğitimi örtük ama istendik yönde verilmekteydi. Enstitünün değer normları yazılı olmayan kurallardır. Her çalışanın ve öğrencinin bu kurallara uyması gerekmektedir. Bu değerler öğrencilere bir ders olarak değil, örtük bir biçimde yaşantısal olarak öğretilmekteydi. Örtük değerler eğitimi öğrencilerde istendik davranışların oluşmasında etkili bir yöntemdir. Bu yöntemi öğretmenler birer rol model olarak göstermekte ve uygulamaktaydı. Bunların yanında enstitü idaresinin her disiplin cezasından sonra ve bazı olumsuz durumlarda öğrencilerin direkt olarak aileleri ile iletişime geçmesi okul-aile işbirliğinin gelişmiş bir örneğidir. Günün şartları düşünüldüğünde bu durumun okul kültürü üzerinde yapıcı bir etkisinin olduğu ve enstitü yönetiminin ailelerle işbirliği içinde yapıldığı görülmektedir. Köy yaşantısına ait olan bu köylü insanların çocuklarından ayrı kalması ve kendilerinin iş güçlerinin düşmesi olumsuz bir durum olarak algılanabilmekteydi. Bu durumda ailelerin bir güven çerçevesinde bu kurumlara öğrencilerini yollaması için bir motivasyon kaynağının olması gerekmedeydi. Bu motivasyon kaynağı da genç cumhuriyetin köyün aydınlanması felsefesi ışığında ezilen ve hor görülen köy halkının yardımına bu gençlerin yetişeceği olgusunu yaratmasıdır. Köyün kalkınması ve köylünün ürünlerini satabilmesi ve geçimlerini sağlayabilmesi köyün aydınlanmasına dolayısıyla bu gençlerin iyi bir şekilde yetiştirilmesine bağlıdır. Bir halk hareketi olarak görülebilecek Enstitü kültürü aslında köy halkında bu güveni sağlamış ve çocuklarının emin ellerde büyüdüğünü göstermek için sürekli ailelerle iletişim halinde olmuştur. Bu öğrenciler evlerinde birkaç km uzağa değil oldukça uzak bir yere okumaya gidiyorlardı. Bazı durumlarda öğrencilerin gerek Enstitü yaşamına ayak uyduramamasından gerekse akıllarının ailelerinde kalmasından dolayı Enstitülerden kaçtıkları ya da ayrıldıkları görülmekteydi. Bazen bir öğrenci hasta anne veya babasının yardımına koşmak için bazen de babasından şiddet gören bir anneyi kurtarmak için Enstitüden ayrılmaktaydı.

Öğrencilerin özellikle hazırlık döneminde üst üste iki yıl sınıfta kalmaları Enstitüden ayrılmaları neden olmaktadır. Enstitü de bu kurul kati bir şekilde işlemekte, başarısız olan öğrencilerin ilişkileri kurul kararı ile kesilmekteydi. Ancak her olumsuz

davranış okuldan uzaklaştırma, atılma ile sonuçlanmamaktaydı. Enstitü yapısı ve kültürü gereği olumlu davranışlar pekiştirilmekte ve olumsuz davranışlarda bulunan öğrenciler uyarılmaktaydı. Bu durumda oldukça disiplin tutanağı mevcuttur ve Enstitünün aslında yapıcı bir hareketle olaylara yaklaştığı ve her öğrencinin kazanılması gereken bir değer olduğu vurgulanmaktaydı. Disiplin tutanaklarında da bu yönde olumsuz cümlelerin yerine olumlu ve öğrenciyi kazanmaya yönelik cümlelerden oluşmaktaydı. Örneğin “uyarılmıştır, ikaz edilmiştir, cezalandırılmıştır” gibi olumsuz ifadelerin yerine sıklıkla “öğüt verilmiştir, tavsiye edilmiştir” gibi ifadeler kullanılmaktaydı. Olumsuz davranışın altında yatan nedenlerin araştırılması bir kültür haline gelmiştir. Hiçbir olay anlık ifadelere göre verilmez, olayın bütün tarafları dinlenir ve yapıcı, şeffaf kararlar verilmekteydi. Hiçbir çocuk geride kalmasın ilkesi tam anlamıyla uygulanmaktaydı.

Belki de en büyük eleştiri komünistlik suçlaması adı altında yapılanlardı. Bazı öğrencilerin Enstitüde okurken komünizm faaliyetleri içinde bulunduğu, komünistliği öven yazılar yazdığı ve söylemlerde bulunduğu iddialar arasındaydı. Bu durumun böyle olmadığı gerek öğrencilerin kendi yazdıkları milliyetçi yazılardan ve şiirlerden gerekse müfettiş raporlarında ki Cumhuriyetin ilke ve inkılâplarının sıkı bir şekilde uygulandığı ve öğretildiği cümlelerinden anlamaktayız. Özellikle Enstitü kitaplığında Marksizm ve komünizm ile ilgili kitapların olduğu iddiaları üzerine de bazı soruşturmalar geçirmişlerdi. Ancak hem Enstitü idaresinin ifadelerinden hem de müfettiş raporlarından durumun aslında tam tersine olduğu, kitaplıkların dönemin çağdaş yazarlarının kitaplarından oluştuğu ve yeteri derece de kitabın bulunduğu ve öğrencilerin bu kitaplardan son derece faydalandıkları anlaşılmaktadır. Dönemin politik olaylarından etkilenen öğrencilerin yazdıkları ve okudukları eserler bizlere Cumhuriyetin hedeflediği Atatürk milliyetçisi gençlerin yetiştirilmesi ülküsünün Enstitüde ciddiye alındığını, öğrenci ve öğretmenlerin bu doğrultuda çalıştıklarını göstermektedir. Özellikle ikinci dünya savaşının başladığı yıllarda Rusya'nın takındığı düşmanca tavır ve ikinci dünya savaşı bitiminde ki komünistlik faaliyetlerinin ve propagandalarının artması ile bu milliyetçilik akımından etkilenen öğrencilerin düşünceleri, içinde buldukları kültürü şekillendirmiş ve bu da yazılarına yansımıştır. Önemli bulguların arasında yer alan öğrenci yazıları ve ifadeleri aslında bizlere suçlamaların yersiz olduğunu göstermektedir.

Enstitüde dikkat çeken bir diğer özellikte öğrenci takip sisteminin olmasıydı. Hastalanan öğrencilerin hastane takibi, tedavi süreçleri, izne çıkan öğrencilerin yerlerine gidip gitmedikleri ve mezuniyet sonrasında hangi köye yerleştikleri bu takip sisteminde yer alan özelliklerden bazılarıydı. Özellikle öğrenci sağlık durumlarının yakından

izlendiği, tedaviye ihtiyaç duyan öğrencilerin tabip öğretmenin gözetiminde ve bilgisi dâhilinde hastaneye sevki konusunda Enstitü büyük duyarlılık göstermekteydi. Ailesinden haber alamayan öğrencilerin bu durumlarını değerlendirilir ve gerekirse onlara ailelerini görmeleri için izin verilirdi. Yine aynı Şekilde aileler eğer çocuklarından haber alamazsa da kendilerinden birer mektup yazmaları ve durumlarını anlatmaları istenirdi. Böylelikle aklı çocuklarında kalan ailelerin durumdan haberdar olmaları sağlanırdı. Okul-aile işbirliğine büyük önem veren Enstitünün böylelikle yönetime aileleri dâhil edemese de onlardan ayrı bir kültür yaratmadıklarını da görmekteyiz.

Enstitüde yaratılan kültüre göre ğretmen davranıŐlarından hangilerinin etik kabul edildiğini anlamlandırmak amacıyla ğretmen disiplin tutanakları, direktör raporları, öğretmenlerin dilekçeleri ve tutanakları incelenmiştir. Öğretmenlerden beklenen etik davranışlar ise birbirleriyle iyi geçinmeleri, öğrencilere karşı sevecen ve yapıcı davranmaları, Şiddete baŐvurmamaları, yalan sylenmemeleri ve kişisel ilişkilerini okulun kültürünü bozacak Şekilde okul içi ortamlara taŐımamalarıydı. Özellikle kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerinin basıkınlaŐmıŐ halinden dolayı rencide edildiğ disiplin raporlarından anlaşılmaktadır. Dönemin sosyo kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda ve köyde çalıştıkları için ikili ilişkilerde içinde yaşadığı dönemin ve kültürün normlarına göre aşırıya kaçan bir tutum sergilemeleri halinde ya uyarılır ya da görev yerlerinin değiştirilmesi için st makama yazı yazılırdı. Böylelikle topluma ve köye örnek olacak öğretmenler yetiştirme gayesi güden Enstitülerin öğrencilerini de bu Şekilde yetiŐmeleri sağlanırdı. Aslında buradan kadının toplumda yerinin tam anlamıyla saęlanamamıŐ olduğu anlaşılmaktadır. Disiplin cezalarında özellikle kadınların hoş görülmeyen davranışlarına yer verilmesi de seçme seçilme hakkını yeni kazanmış ve yıllardır ikinci sınıf insan muamelesi gören kadınların hala kendilerini kabul ettirmek için çok yolunun olduğu anlaşılmaktadır. Kendi dönemine göre aędaŐ eğitim kurumları olarak görülen Enstitülerde ki bu davranış cezaları aslında içinde yaşadığı toplumun birer yansıması olduklarını da göstermektedir.

Enstitülerin ilk yıllarından kapanışına kadar geçen sürede direktörler öğretmenlerin derslerine girerek dersleri teftiş ederdi. Bu teftişe göre de Orta ğretim Genel Müdürlüğüne öğretmenlerle ilgili görüş yazısı yazardı. Daha sonraları İlk ğretim Genel Müdürlüğüne bağlanan enstitülerde direktörler girdikleri her dersin ayrı raporlarını tutardı ve öğretmenleri derslerde gzlemlerdi. Bu raporlarda kullanılan dil kesin ve açıktı. Ders gözlemi sırasında direktörler öğretmenlerin derse hazır giriŐlerini, ğretim teknik ve yöntemlerini kullanıŐını, dev kontrolünü yapıp yapmadığını, ders otoritesini, müfredata

uyu uymadığını gözlemler ve raporlandırırdı. Direktör ders denetimlerinden sorumlu ilk kişiydi. Böylelikle Enstitü çalışma koşulları sürekli bir denetim altında tutulur ve olası aksaklıkların önüne geçebilmek adına önleyici tedbirler zamanında alınır. Enstitü kültürüne uymayan öğretmenlerin raporlarında yer değiştirmeleri gerektiği belirtilerek bu kültüre adapte olabilecek başka öğretmenlerin gelmeleri istenirdi.

Direktörlerin değerlendirmelerine bakıldığında raporların objektif olarak yapıldığı, sadece bir dersin değerlendirilmesi değil bütün bir eğitim yılının değerlendirilmesinin yapıldığı görülmektedir. Okul müdürleri öğretmenleri değerlendirirken, öğretmenin kendisi ve okulda ki dersleri ile ilgili bilgileri, öğretim ve eğitim işlerinde ki durumu, yönetsel becerileri ile kişisel durumları göz önünde bulundurulurdu. Görüldüğü üzere eğitim ve öğretim arası bir ayırım söz konusudur. Pedagojik açıdan öğrencilerin iyi bulunmuşlukları ve zihinsel ve bedeni olarak sağlıklı olmaları aslında her şeyden önce gelirdi. Değerlendirme raporlarında dikkat çeken bir diğer özellik ise öğretmenlerin okul yönetimine ne derece katkı sağladıklarıydı. Böylelikle okul idaresi ile öğretmenler arasında yönetim anlayışında bir birlik oluşturulur, öğretmenlerde aidiyet duygusunun artırılması hedeflenirdi. Kendini okula ait hisseden öğretmen her alanda verimli olabilmekte ve okul kültürüne hizmet edebilmekteydi. Ayrıca Enstitüde demokratik bir yönetim sisteminin de olduğu görülmektedir. Kararlar öğretmen kurulu ile birlikte alınır ve uygulanırdı.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin nasıl deneyimlendiği eğitim - öğretim ile ilgili iş ve işlemlerin belgelerinden, Enstitünün ders içeriklerinden, öğrencilerin seçimi ile ilgili yapılan sınavlardan ve düzenlenen belgelerden anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Enstitüde bütüncül bir eğitim öğretim sisteminin olduğu anlaşılmaktadır. Öğretim ve eğitim başlıkları ayrı değerlendirilirdi. Öğretmenlerin, öğretim alanındaki yeterlilikleri değerlendirilirken öğrencilerine ne derecede saygı ve sevgiyi aşıladıkları, alan bilgilerindeki yetkinlikleri ve bu bilgileri artırmak için gösterdikleri çabalar ile bir yabancı dilde uzmanlaşmak için gösterdiği gayret, öğrencilerinin anlatılan dersi öğrenip öğrenmedikleri, ders ve ödev takibi faaliyetleri ile kendilerine yönetsel olarak verilen görevleri ne kadar yerine getirdikleri göz önünde bulundurulurdu. Ayrıca öğretmenlerin arkadaşlarıyla ve çevresiyle ilişkileri, alışkanlıkları ile vatana, millette, inkılâplara bağlılıkları da değerlendirilirdi. Eğitimsel açıdan değerlendirme de ise öğrencilerine gösterdiği sevgi ve saygı, onlara iyi birer yurttaş olmaları yönünde gösterdiği örnek davranışları, enstitüde olan etkinliklere katılma dereceleri değerlendirilirdi. Kültürel açıdan kendini geliştirmeleri gereken öğretmenlerin ancak bu şekilde öğrencilerine örnek

olabileceği anlayışı hâkimdi. Bu hâkim anlayış sayesinde toplumsal ve kültürel değerler öğrenciler de daha da bir anlam bulmaktaydı.

Türk Milli Eğitim sisteminde lise ve dengi okullar olarak kabul edilen Enstitülerde öğrencilerin sınıf geçebilmeleri için yılsonunda iki tane sınava girmeleri gerekirdi. Ayrıca askerlik dersi ile ilgili de bir sözlü sınava girerek bu üç sınavın ortalaması geçme notu olarak karnelerine işlenirdi. Askerlik dersinin önemini anlamak için dönemin askeri ve politik olaylarını iyi anlamamız gerekmektedir. Savaştan yeni çıkmış bir ülke ve dünyada ayak sesleri duyulan bir dünya savaşının etkisi altında bulunan genç Cumhuriyet olası bir tehlikenin bertaraf edilebilmesi için öğrencilerine temel askerlik becerileri ile ilgili dersleri de zorunlu kılmaktaydı. Askerlik dersi için genellikle subaylar derslere girerlerdi. Bu da yaşantısal öğrenmenin bir ürünü olarak uzman kişilerden uzmanlık derslerinin alındığının bir göstergesidir.

Öğrencilerin derslerini başarı ile tamamlayabilmelerini sağlamak amacıyla başarısız olduğu derslerden bütünlemeye girmeleri de beklenirdi. Böylelikle öğrencilere başarısız olduğu derslerden geçebilmeleri için bir fırsat daha sunulurken tam öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanırdı. Geleneksel öğretim ilkelerinin aksine öğrencilerin bir konuyu öğrenmeleri için harcadıkları süreyi o işte ustalaşmaları için değiştirme kültürü oluşmuştu. Böylelikle öğrenciler sene başında hedeflenen yıllık planlarda belirtilen hedeflerde yetkin olurlardı. Öğrenme bloklara bölünürdü ve her blok ders tam anlamıyla öğrenilmeden yani ustalık sağlanmadan diğer bloğa geçilmezdi. Ustalık derecesinde bilgiye ulaşamayan öğrenci için yoğun öğretim, ekstra dersler veya ödevler gibi ek tedbirler alınır ve konunun tam öğrenilmesi sağlanırdı. Görüldüğü gibi hem sene sonu sınavları hem bütünleme sınavlarıyla öğrenciler ustalık derecelerini sağlayana kadar test döngüsü devam ederdi. Bunun yanında enstitülerde tam gün tam yıl eğitim uygulaması hâkimdi. Özellikle öğrenci yıllık izinleri sıraya bağlanırdı ve böylelikle enstitüler bütün yıl açık kalır, iş ve işlemler aksatılmadan devam ederdi. Tarımsal etkinliklere ara verilmeden devam edilirdi. Hangi öğrencilerin ne zaman izne çıkacakları ve izin süreleri sene başı öğretmenler kurulu toplantısında karara bağlanırdı ve sene içinde uygulanırdı. Enstitü yönetim mantığında hep birlikte yönetilirdi. Bu da bizlere Enstitülerde demokratik bir yönetim yaklaşımının varlığını göstermektedir. Kararlar hep birlikte alınırdı ve uygulama da bütünlük sağlanırdı. Kurul kararları sonrasında hangi öğretmenin hangi işlerden sorumlu olduğu tutanakla belirlenir ve okul idaresi bu işlerin usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını denetlerdi.

Senelik iş planında her yıl yapılması, planlanan iş ve işlemler kurulda kararlaştırılırdı. Örneğin, Enstitülerde Ekim ayı genellikle öğretime hazırlık aşaması olarak geçirilirdi. Bunun yanında enstitülere ne kadar öğrencinin alınacağı, ara sınıf kontenjanları ve bu kontenjanların doldurulması iş ve işlemleri de bu ayda yapılırdı. Ayrıca bu ayda stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kaldırılması, yıllık ders planlarının hazırlanması işlemleri yapılırdı. Her ayda yapılması gereken işlerin tasarlanması kurul kararı ile ve bakanlığın resmi yazıları, kanunlarla belirlenir ve uygulanırdı.

Enstitülerin göze çarpan bir diğer özelliği de diğer kurumlarla yaptıkları işbirlikleriydi. Örneğin öğrencilerin arasında resim, müzik ve sanat alanında yetenekli olanlar Gazi Eğitim Enstitüsüne yönlendirilirdi. Böylelikle yetenekli öğrencilerin kendi alanlarında iyi eğitim almaları sağlanırdı. Bu da bizlere yetenek takip sisteminin işlerliğini göstermektedir. Öğrenciler her zaman her mekânda gözlemlenir ve yeteneklerine göre yönlendirilirdi. Rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinin işlerliği sayesinde öğrenciler uzmanlaşır ve kendi alanlarında ilerleme fırsatı elde ederlerdi. Bu nedenle öğrenci künyelerinde öğrencilerin psikolojik durumları, okul idaresi ve öğretmenleriyle ilişkileri, ders bilgileri ve notları bulunurdu. Böylelikle künyeler sayesinde Milli Eğitim Müdürlükleri hangi öğrencinin nerede göreve başlayacağını ve gideceği bölgeye en yararlı kimin olacağını onlar mezun olmadan önce bilirdi. Tarımsal faaliyetlerde iyi olan bir öğrencinin ekonomik olarak tarıma dayalı bir köye gönderilmesi, teknik işlerde iyi olan bir öğrencinin alt yapısı gelişmemiş köylere gönderilmesi gibi tamamlayıcı rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Enstitü kültürü eğitim öğretim faaliyetlerini derinden etkilemiştir. Demokratik, laik ve bilimsel yönetim anlayışı sayesinde etkin takip ve yönlendirme sistemi kurularak bir kültür haline gelmiştir.

Bir diğer bulguda Enstitüye öğrenci seçimlerinde ki şeffaflıktır. Enstitülere ilk kurulduğu yıllar hariç genelde bir sınav neticesine göre öğrenci alınırdı. Bir sistematik içinde öğrenci seçimi yapılırdı. İlk olarak Enstitüye çevre ilkokullarından aday öğrenci fişleri gönderilirdi. Bunun yanında ilkokul notları ve bazılarında ilkokul öğretmenin görüşleri ile köy muhtarlarının referansları bulunurdu. Referans sistemi aslında üzerinde durulan bir ölçüt olmamakla birlikte öğrenci hakkında ön bilgi verirdi. Bu durumun su istimal edilmemesi için istenilen belgelerin içinde referans mektupları bulunmazdı. Adil bir seçim olması için hazırlanan öğrenci sınavları il ve ilçelere kapalı zarflarda gönderilir ve sınav esnasında açılırdı. Sınavın uygulamasında Türkçe, matematik ve Tabiat Bilgisi olmak üzere üç ana ders bulunurdu. Bu derslerin sınavlarında ortalama ders başı iki ya da

üç soru sorulur ve öğrencilerin kendi yazılarıyla, kendi cümleleriyle sınavı yapmaları beklenirdi. Burada en önemli unsur öğrencilerin edindiği bilgileri aktarabilirliğiydi. Öğrencilerin cümle yapıları, sahip olduğu bilgileri analiz edip yorumlayabilme gücü göz önünde bulundurulmuş ölçütlerdendi. Daha sonra bu evraklar Enstitülerde kurulan komisyonlarda incelenir, başarılı olan öğrenciler Enstitüye çağırılarak bir mülakata tabi tutulurdu. Mülakatta öğrencilerden bazı sorulara cevap vermeleri beklenirdi. Bu mülakatta bir form bulunurdu ve formda öğrenci ile ilgili temel bilgiler ve öğrencilerin kendi el yazıları ile yazdığı cümleler, kurul görüşleri bulunurdu. Geleceğin öğretmenlerinin çözüm odaklı ve pratik bilgileri kullanabilen öğrencilerden seçilmesi oldukça önemliydi. Çoklu bir seçim süreci sonucunda Enstitüye kabul edilen öğrenciler sağlık taramasından geçirilirdi. Dönemin özellikleri bakımından salgın hastalık riskinin çok olması, öğrencilerin alım sürecinde kapsamlı bir taramadan geçmesini gerekli kılan bir önlemdi. Sağlık raporu bir hastaneden üç doktor imzası ile alınabilen ve öğrencinin tam muayenesi raporunu gösteren bir belge ile öğrenci kayıtları yapılırdı. Tek bir sınava dayalı alım yapmayan Enstitüler kabul edecekleri öğrencilerin beden, ahlaken ve ruhen Enstitü kültürüne uyabileceklerine dikkat ederdi. Aslında Enstitü kültürü öğrenci davranışlarını şekillendirirdi ama bu kültüre uyum sağlayacak öğrencilerin tercih edilmesi de kültürün devamının sağlanması istediği olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz yatılı okullarında da buna benzer bir sağlık raporunun alınması gerekmektedir. Ancak bazı tematik okullara alınan öğrencilerin belirlenmesinde sadece merkezi sınav puanlarının değil bunun yanında bu okulların yapacakları okul kültürüne uygun öğrenci seçimleri ve kültürün devamının sağlanabilmesi için bir mülakatın da yapılması gerekmektedir. Her okul biriciktir ve bir kültürdür. Kültürel değerlerin okul öğrencilerini şekillendirmesi kaçınılmazdır. İyi bir kültüre sahip okulların öğrencilerinin hedefe ulaşmada daha başarılı olacağı Köy Enstitüleri sisteminden anlaşılmaktadır.

Köy Enstitülerinde alınan dersler normal liselerden farklılık gösterirdi. Örneğin normal liselerde görülen matematik, Türkçe coğrafya gibi derslerin yanı sıra ziraai ve teknik derslerle birlikte pedagojik dersler de yer alırdı. Ruh bilim, özel öğretim metodu, pedagoji ve toplumbilim gibi dersler geleceğin öğretmenlerini şekillendirecek ve öğretmenlik kabiliyetlerini artıracak olan derslerdi. Ayrıca köyün aydınlanması amacıyla köylüye yarayacak olan tarım teknolojisi ve tarım ekonomisi gibi tarım derslerinin de bulunması aslında Enstitülerin kuruluş amacına hizmet eden önemli derslerdendi. Öğretmen adayları gidecekleri köylerin sosyo ekonomik ve coğrafi yapılarını göz önünde bulundurarak köy halkının da bilinçlenmesini ve tarımsal etkinliğini artırmasını hedef

almaya yönelik bir eğitimden geçerlerdi. Aldıkları tarım dersleri sadece okutacağı öğrencileri değil aynı zamanda yıllardır yok sayılmış köy toplumunun da aydınlanarak tarımsal seri üretime geçebilecek ve ekonomik bakımdan iyileşecek seviyeye getirmeyi amaçlayan bir eğitim anlayışı ile işlenirdi. Ayrıca öğrenciler bir köyün ihtiyacı olan teknik bilgilerle de donatılırdı. Beş sene boyunca biçki-dikiş, marangozluk, demircilik, dokumacılık ve son sene yapıcılık gibi teknik dersleri alırlardı. Bu dersler sayesinde köyün ihtiyacı olan teknik eleman ihtiyacının karşılanması da hedeflenirdi.

Görüldüğü gibi Köy Enstitüsü öğrencilerinin aldıkları dersler bir liseden farklılık gösterirdi. İsmail Hakkı Tonguç'un deyişiyle "İş vasıtasıyla, iş içinde, iş ile eğitim" anlayışının temel prensibini ders programlarında görebiliriz. Genel olarak 4 ana kategoride toplanan dersler bir birini tamamlayıcı özellikteydi. Bu sayede öğrenciler sadece teorik dersler değil aynı zamanda pratik, gerçek hayatta işlerine yarayacak bilgilerle ve becerilerle de donatılırdı.

Enstitülerde uygulanan bir diğer yöntem ise küme başı sistemiydi. Küme başı sistemi sayesinde öğrenciler sürekli gözlemlenir ve istenmedik davranışların önüne geçilmeye çalışılırdı. Zümreler arası işbirliğine önem verilirdi. Bu sayede eğitim ve öğretimde birlik sağlanırdı. Her Pazar öğretmenlerin bir sonraki hafta uygulayacakları ders programları, kültürel faaliyetler, tarımsal etkinlikler görüşülür ve planlanırdı. Disiplinler arası bir öğretim sisteminin hâkim olduğu enstitülerde böylelikle öğrenciler derstlerden maksimum düzeyde faydalanır ve aynı anda farklı disiplinlerde bilgiler edinerek bunları yorumlamayı öğrenirdi. Proje tabanlı öğretim yöntemi sayesinde öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları bilgileri yaşantısal öğrenme yoluyla kavrayabilmeleri amacıyla dersler bazen işliklerde bazen tarımsal alanlarda bazen de bir yapının başında işlenirdi. Mekânsal Öğrenme sayesinde gezilerde bile öğrencilerden yansıtıcı düşüncelerini yazmaları ve ne öğrendiklerini kendilerinin değerlendirmeleri istenirdi. Enstitülerde bu yaşantısal deneyim bütün derslerde uygulanmaktaydı. Öğrenciler tarımsal üretim dersinde sulama sistemi ile ilgili çalışırken hesaplamalar yapar, öğrendikleri bilgileri deneyimleyerek yaşantıya dönüştürürler ve farklı disiplinlerde uygularlardı.

Enstitüdeki kültürel faaliyetlerin örgüt kültürünü nasıl anlamlandırıldığını bulmak amacıyla kurumlar arası yapılan yazışmalar, telgraf ve mektuplar, öğretmen ve okul idaresi tutanakları, gezi ve gözlem defterleri incelenmiştir. Bu incelenen belgeler ışığında enstitüde yaygın bir kültürel ve sanatsal faaliyet yapısının olduğu görülmüştür. Özellikle çevresel koşullar dikkate alındığında bozkırda olan bu yerleşkenin ağaçlandırılması

faaliyetleri büyük bir önem arz etmekteydi. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için kurumlar arası işbirliği kültürü oluşturulmuştu. Bu kapsamda özellikle Orman Müdürlükleri ile yapılan yazışmalarda ağaçlandırma işine büyük önem verildiği anlaşılmaktadır. Enstitü kendi öz varlıklarını, bilgi ve becerisini kullanarak çevresine örnek teşkil edecek düzeyde yeni ağaç dikme tekniklerini de geliştirmiştir. Örneğin selvi ağaçlarının dikiminde kullandıkları kumun içine gömülerek meydana getirilen filizlendirme tekniği dönemin şartlarına göre yeni uygulanan bir tekniktir. Bu teknik hem Enstitü çevresinin yeşillendirilmesini çabuklaştırmış hem de öğrencilerin ileride gidecekleri köylerde uygulayacakları özgün tekniklerden biri olarak kullanılmıştır. Yapararak ve yaşayarak öğrenme metodunu en iyi şekilde uygulayan Enstitü bu durumda da kültürel bir zenginlik kazandırmıştır.

Bir diğer bulgu da Enstitüde büyük coşkuyla kutlanan Ekin Biçme Bayramlarının toplu halde kutlanmasının bir gelenek hale gelmiş olmasıdır. İçinde yaşanan toplum Enstitünün kültürünü etkilemiş ve yüzyıllardır süre gelen bu kültür devam ettirilmiştir. Ekin, emeğin, alın terinin ve çalışmanın bir sembolü haline gelmiştir. Aslında tarım ve hasat Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Anadolu uygarlıklarından Frigler ve Hititler gibi çoğu medeniyet tarımı ve dolayısıyla tarımsal üretimi korumak için kanunlar oluşturmuştur. Hatta tarımsal üretime ve tarıma verilen değeri bu medeniyetlerin sembollerinde ve ürettikleri eserlerde de görmekteyiz. Tarımsal üretim aynı zamanda Anadolu'ya özgü kültürü de şekillendirmiştir. Örneğin, yaşamının ve kalkınmanın temel aracı olduğunu bilen Frigler toprağı işlerken imece yöntemini etkili bir şekilde kullanmışlardır. Buğdayın veya ekinin Anadolu'da ki sosyal ve kültürel hayata etkileri ebettiki çok çeşitlilik göstermiştir. Özellikle buğday binlerce yıl kaya resimlerine, kilimlerin desenlerine, destanlara ve folklorik oyunlara konu olmuştur. Buğday başağı hemen bütün uygarlıklar tarafından bereketin ve bolluğun simgesi olarak görülmüştür (Bülbül, 2017, s. 271). Enstitüde Ekin Biçme Bayramı yardımlaşmanın ve emeğin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta bu imece kültürünün içselleştirildiğini Enstitüler arası yardımlaşmalardan da anlayabiliriz. Örneğin Enstitüler arası geziler, diğer enstitülerin yapı ve tarımsal işleri için gerekli malzemenin ve insan gücünün karşılanması gibi eylemler Enstitüler arası güçlü bağların ve yardımlaşmanın olduğunu göstermektedir. Özellikle 17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümü toplu bir şekilde devlet erkânının katılımıyla kutlanırdı. Birlik ve beraberlik mesajı verilen bu kutlamalar da enstitülerde bir araya gelerek dayanışmanın eşsiz bir örneğini gösterirdi.

Bir diğerk bulguda Enstitülerde örgüt kültürünün gelişmesine ve güçlü bir kültür yaratılmasına vesile olan hafta sonu etkinlikleriydi. Enstitülerin sembolü haline gelen bu etkinlikler öğrencilerin birlikte vakit geçirdikleri, üreterek ortaya koydukları eserleri canlandırdığı bir kültür oluşturmuştur. Bu tür etkinliklere köy halkı ve öğrenci velileri de çağırılarak okul-aile ve toplum işbirliğinin en güzel örneği sergilenirdi. Yaşadığı topluma uyum sağlayan enstitüler bulunduğu çevrenin sosyal ve kültürel bağlamda da şekillenmesine ve canlanmasına neden olmuştur. Ayrıca bu tür etkinliklerin öğrencilerin ve çalışanların okula aidiyet duygularını artırdığı görülmektedir. Bu bakımdan bu tür kültürel faaliyetler rutin halinde toplu bir şekilde gerçekleştirilirdi.

En önemli bulgular arasında ise Enstitüde bazı derslerin mekân odaklı olarak işlenmesiydi. Örneğin tarih dersi için yakın yerdeki tarihi alana gidilir ve ders orada işlenirdi. Coğrafya dersi için ziyarete gidilen yerde önemli görülen coğrafi yapılar üzerinde ders işlenerek öğrenme daha kalıcı hale gelirdi. Aslında bu teknik Enstitülerde sıklıkla uygulanan bir teknikti. Sınıf için etkinliklerin yanı sıra disiplinler arası bir yöntemle dersler iç içe geçirilerek işlenir, öğrenciler yaşantısal olarak kazandığı becerilerini farklı alanlarda uygulardı. Fizik dersi için tarım dersinde kaldıracın çalışma prensipleri anlatılır, bir yapı inşa edilirken de matematik dersinden faydalanılırdı. Mekân odaklı öğrenmenin bir diğerk özelliği ise bazı derslerin uzmanlar tarafından anlatılmasıydı. Örneğin balıkçılık ve dülgercilik gibi uzmanlık gerektiren derslerin öğretmenleri çevrede bulunan bu işin uzmanlarından oluşurdu. Böylelikle yaşantısal olarak bilgi ve becerilere sahip usta eğitimciler öğrencilerin de aynı becerilerle donatılmasını sağlayarak öğrenmenin kalıcı hale gelmesi hedeflenirdi.

Örgüt kültürünün resmi makamlarla yazışırken kullanılan dile nasıl yansıdığını ve örgüt kültürünün dönemin politik olaylarından nasıl etkilendiğini ortaya koymak amacıyla Enstitünün devlet makamlarıyla yaptıkları gizli ve gizli olmayan belgeleri incelenmiştir. Bu belgelerin incelenmesi neticesinde kullanılan dilin sade ve son derece resmi olduğu görülmüştür. Örneğin Enstitünün bir başka devlet kurumundan bir talebi olduğunda “yüksek lütfunuzu rica ederim”, “müsaadelerinize saygılarımla sunarım” gibi kibar bir söylem kullanılırdı. Bir üst makamın enstitüden bir talebi olması halinde ise genelde “saygılarımla rica ederim” söylemi kullanılırdı. Devletin dili resmidir. Ancak bu resmiyet kibar olmamayı gerektirmemektedir. Ast üst ilişkilerinin katı bir şekilde uygulandığı günümüz yazışmalarına oranla kullanılan dilin daha işlevsel ve kibar olduğu görülmektedir.

Özellikle ikinci dünya savaşının ekonomik sıkıntılarının giderek hissedildiği bir dönemde kurulan ve işlevini gerçekleştiren enstitüler dönemin politik ve siyasi olumsuz yönde etkilenmiştir. Çevresiyle bir bütün olan enstitüler de bu savaşın olumsuz etkilerini en aza indirmek için elinden geleni yapmıştır. Örneğin savaş yüzünden yaşanan göçlerden etkilenen halka yardım edebilmek için resmi makamlarla yazışmalar yapılmış, onlara kalacak yer sağlamıştır. Bunun yanında İkinci Dünya Savaşı sonrasında tarafını belirleyen Türkiye 1945 yılında düzenlenen San Francisco konferansına katılarak Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Bu tarihten sonra Truman Doktrini ile ABD'nin Sovyet Rusya'ya karşı oluşan ekonomik ve askeri yapılanmanın etkisine girmiştir. Bundan dolayı Türk iç ve dış politikası bu politik olayların etrafında şekillenmiştir. Sovyet Rusya'nın yayılcı politikası ve komünizm propagandası ülkenin bir numaralı problemi haline gelerek Enstitülerden bu mücadeleye katılmaları resmi yazılarla sürekli hatırlatılmıştır. Sovyetler Birliği'nin komünizm fikrinin özellikle Avrupa'da yayılmasını uluslararası serbest ticaretin aksamasına neden olacak bir durum olarak gören ABD 1948 yılından itibaren dört yıl sürecek olan Marshall Yardımlarını devreye sokmuştur. Savaştan sonra Avrupa'da yaşanan ekonomik sıkıntılar karşısında oldukça güç kazanan Sovyetlerin bu tehdidini önlemek amacıyla 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü kurularak bu yardımların Avrupa'ya kolayca ulaşması sağlanmıştır (Hogan, 1987, s. 115).

Olayların gelişim göstermesi ilke birlikte bu tarihten sonra Enstitülerde ki komünistlik faaliyetler soruşturulmaya başlanmış ve iddialar ışığında halkın gözünde Enstitülerin itibarı zedelenmiştir. Ayrıca bu iddialar hem çalışanları hem de öğrencileri etkilemiştir. Kuruluş felsefesi olarak Cumhuriyet ilklerine bağlı olan Enstitülere böyle eleştirilerin yapılmasından dolayı doğal olarak Enstitü idareleri kendilerini aklamaya çalışmıştır. Özgür düşünceyi, bilimsel ve demokratik eğitimi kendine ilke edinmiş olan Enstitüler bu iddialar yüzünden yıpratılmaya başlanmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte halkın gözünde enstitüler adeta komünist yetiştiren kurumlar olarak belirmiş ve bu da enstitülerin kültürünü derinden etkilemiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan birisi de bu soruşturmaların gizli olarak yapıldığıdır. Herhangidir şikâyete dayalı iddiaların Enstitüler tarafından bizzat soruşturulması istenmiştir. Ayrıca enstitü öğrencilerinin çeşitli dergi ve gazetelere yazı yazdıkları, beyanat verdikleri suçlamaları da enstitülerin savunma durumuna geçmesine neden olmuştur.

Komünizm soruşturmalarının yanı sıra Demokrat Parti'nin yayın organlarına öğrencilerin yazı yazıp yazmadıklarının incelenmesinin bizzat Enstitü idaresince yapılmasının sebebi olarak da CHP'nin 1946 yılında yapılması planlanan seçimleri öne

alması ve halktan gerekli desteği sağlayabilmek adına Basın Kanununun kabul edilmiş olmasıdır. Bu kanuna göre önceden parti sorumluluğunda olan gazete kapatma işi bağımsız mahkemelere verilmiştir. Seçimden önce gazetelerde bu soruşturmalara dair yapılacak olan haberlerin partiyi zedelemesinden korkulmuş ve soruşturma ve incelemelerin bizzat Enstitü bünyesinde yapılması istenmiştir.

Bunun yanında savaşın başlarında ülkenin ve dünyanın içinde bulunduğu ekonomik buhran Türkiye'yi dolayısıyla Enstitüleri derinden etkilemiştir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının savaşa dâhil olduğu düşünülürse böyle bir ekonomik buhranın bütün dünyayı etkilemesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla Türkiye fiili olarak savaşa girmemesine rağmen çevresinden ekonomik olarak etkilenmiş bu da ithalatı azaltarak bazı malların temin edilememesine neden olmuştur. Bu kıt zamanlarda Enstitü bazen öğrencilerine ve çalışanlarına dağıtacak maske dahi bulamamıştı. Ancak kendi kendine yetebilen kurumlar olan Enstitülerin tarımsal faaliyetlerinde çok fazla gerileme olmamıştır. Savaş zamanından hem öğrencilerine hem de çevresine ekonomik olarak katkı sağlamayı sürdürmüştür. Bu da Enstitülerde yardımlaşma kültürünü artarak gelişmesine neden olmuştur.

Örgüt kültürünün öğretmen yeterliklerine nasıl yansıdığını bulmak için öğretmen atama ve tayin belgeleri, öğretmenlerin mezuniyet yerleri ve özgeçmişleri, Enstitü idaresinin resmi makamlarla yazışmaları ve öğretmenlerin nakil dilekçeleri incelenmiştir. Öğretmenlerin kendi alanında iyi okullardan mezun oldukları, Enstitüde ki mevcut örgüt kültürüne uygun davranışlar sergileyen ve Enstitünün ideallerini yansıtacak yeterlikte öğretmenlerin çalıştıkları görülmüştür. Demokratik ve bilimsel örgüt kültürü öğretmenlerin davranışlarına yansımış ve bu davranışlarıyla öğrencilere iyi rol model olmuşlardır. Enstitü disiplinler arası öğretim yöntemlerini sıklıkla kullanırdı. Bu nedenle sadece köylerde çalışacak ilkokul öğretmenlerini değil aynı zamanda ziraat okullarında da görev alacak öğretmenlerin ve teknisyenlerin yetiştirilmesinden sorumluydu. Tarımsal üretimini dönemin koşullarına göre modern yöntemlerle yapan enstitülerde eğitilen ziraat okullarında görev alacak öğretmenler hem enstitü kültürü ile donatılmış hem de çağdaş ve bilimsel, modern tarım tekniklerinde ustalaşarak görev yerlerine giderlerdi. Enstitü bu yüzden kurumlar arası işbirliği kültürünün en güzel örneklerinden birini yansıtırdı.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulguda stajyer öğretmen eğitimlerinin belirli ölçütlere göre uzun süreli yapılmasıdır. Stajyer öğretmenlerin stajyerliklerinin kalkabilmesi için bazı görevleri yerine getirmeleri gerekirdi. Stajyer öğretmenlerden, inşaat ve tarım işlerinde gayret göstermeleri, öğrencileri kurum kültürüne göre

yetiştirmeleri, enstitü idaresince verilen işleri yerine getirmeleri ve girdikleri derslerde süreklilik sağlamaları beklenirdi. Bütün bu görevleri layıkıyla yerine getirdikleri takdirde enstitüde eğitim başlarının ve idarenin oluşturduğu bir kurul tarafından stajyerlikleri oy birliği ilkesine göre kaldırılırdı. Demokratik eğitim anlayışı Enstitünün her alanında burada olduğu gibi kendini göstermektedir. Bunun yanında stajyer öğretmenler bir yıldan üç yıla kadar stajyerliklerine devam edebilirler bu süre sonunda eğer başarılı oldukları anlaşılırsa stajyerlikleri kaldırılırdı. Bazı durumlarda Enstitüler bir ile bir buçuk yıl arasında stajyerlikleri kaldırmak istese de Maarif Vekilliği bu sürenin bir öğretmenin yetişmesi açısından yeterli bir zaman dilimi olmadığı görüşünde sabitti.

Yerinde öğrenme ilkesi kapsamında Enstitüler sadece öğretmenlerin değil aynı zamanda müfettiş adaylarının da eğitim yeri idi. Enstitüde staj yaptıkları dönemlerde aynı öğretmenler gibi kendilerinden idari işlere yardım etmeleri, derslere girmeleri, kültür, yapı ve tarım işleri ile ilgilenmeleri istenirdi. Böylelikle ileride teftiş edecekleri öğretmenlerin hangi şartlarda eğitildiklerini görürler, empati duyguları gelişir ve iş başı öğrenme ile köye özgü özelliklerin farkında olurlardı. Bunların yanında stajyer müfettişlere köy okulları ile bölge okullarının yönetsel farklılıkları, müfredatları gibi konular gösterilerek karşılaştırma yapmaları istenirdi. Beş aylık stajyerlik sürelerinin bitiminde Enstitü idaresi stajyer müfettiş hakkında bir rapor hazırlayarak üst makamlara iletir ve müfettişin görevine layık olup olmadığını bildirirdi. Adil bir yönetim kültürüne sahip olan Enstitülerin değerlendirmelerine güvenen Maarif Vekâleti bu ve buna benzer görevleri Enstitülere vermekten çekinmezdi. Toplumda bir güven duygusu oluşturan Enstitüler bu yönüyle halk eğitiminden sorumlu olan özgün kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer bulgu ise Enstitülerde mevcut kültürü ayak uyduramayan öğretmenlerin yılsonunda görevden alınmaları ve yerlerine bu kültürüne ayak uydurabilecek öğretmenlerin gelmesini isteyen raporların yazılmasıdır. Yılsonunda okul müdürü tarafından her öğretmen için kapsamlı bir rapor tutulurdu. Bu raporda öğretmenlerin okul kültürüne ayak uydurup uyduramadıkları, verilen görevleri yerine getirme becerileri, çalışanlarla, öğrencilerle ve idare ile nasıl ilişkilere sahip oldukları gibi bilgiler yazılır ve bir üst makama gönderilirdi. Gerekirse Enstitü kültürüne ayak uydurmakta zorlanan öğretmenlerin yerlerine başka öğretmenlerin verilmesi istenirdi. Bazen de Enstitü idaresi kültüre ayak uydurabilecek ve kendisinden en iyi seviyede yararlanabilecekleri öğretmenlerin isimlerini bir üst makama vererek onların Enstitüye gelmelerini rica ederdi.

Böylelikle Enstitü idaresi tamamen olmasa da kendi çalışan kadrosunu kurabilme imkânına sahip olur ve bu sayede örgüt kültürü korunurdu.

Bir diğer bulgu ise Enstitülerde öğretmenlerin sürekli gelişmelerini destekleyecek bir kültürün yaratılmış olmasıdır. Öğretmenler görevlerini layıkıyla yerine getirirse ve kendilerini geliştirme çabalarını idareye gösterebilirse yeniden atanma suretiyle daha fazla aylıkla Enstitülere tekrar atanabilirlerdi. Bu sayede öğretmenlerin çalışma motivasyonlarının artırılması hedeflenirdi. Çalışan, üreten ve kendini geliştiren öğretmenlerin özlük hakları yükseltilerek ödül verilirdi. Performans sisteminin en iyi halini gördüğümüz Enstitülerde bu değerlendirme ile örgüt kültürünün sağlanması hedeflenirdi.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise Enstitülere gelen öğretmenlerin belirli üniversite ve Enstitülerden mezun olmalarıdır. Örneğin, Enstitülere en çok Gazi Eğitim Enstitüsünden, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsünden ve teknik enstitülerden öğretmenler atanırdı. Buradan bu Enstitülerde yetişen öğretmenlerin Köy Enstitüleri kurum kültürüne en iyi uyum sağlayan öğretmenler olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler genellikle alanlarında tecrübeli olurlardı ancak yeni mezun öğretmenlerin de Enstitülere atanması olağan bir durumdu. Enstitüler ayrıca kendi eğittikleri öğrencileri de istihdam ederlerdi. Öğretmen olarak köylere gidemeyen ya da pedagojik olarak kendilerinde gelişme görülmediği için usta öğretici sistemi altında bu öğrencilerin Enstitüye hizmet ettikleri görülmektedir. Bu usta öğreticiler köylerde yaşayan genellikle bir zanaat sahibi kişilerdi. Bazıları ise Enstitülerde okumuş ancak çeşitli sebeplerden dolayı köylerde öğretmen olamamış kişilerden oluşurdu. Enstitüler bu sayede köy ile kendi aralarında hayat boyu bir öğrenme ve işbirliği ağı kültürü oluşturmuştur. Ayrıca Eğitim Enstitülerinden mezun öğretmenlerin çoğu içinde kız ve erkek öğretmen okullarının da bulunduğu öğretmen okullarında yaparlardı. Bunun yanında öğretmen olmak isteyen kişilerin eğitimleri uzun dönemli yapıydı. Ülkemizde bu durum kapatılan Anadolu Öğretmen Liselerine benzemektedir. Anadolu Öğretmen Liselerinde öğrenciler normal derslerinin yanı sıra bazı pedagojik derslerde görürlerdi. Böylelikle bir üst öğrenimini Eğitim Fakültelerinden yana kullanacak öğrencilere ek puan verilir ve bu fakültelere hazır bir şekilde gönderilirdi.

Müfettiş raporlarında kullanılan dilin nasıl anlamlandırıldığını ve Enstitüde mevcut örgüt kültürünün müfettiş raporlarına yansımalarının nasıl tanımlandığını bulmak için 1942-1949 yılları arasında ki müfettiş raporları incelenmiştir. 1942-1946 yılları arasında müfettişlerin raporlarında kullandıkları dilin yapıcı ve sanatsal olduğu

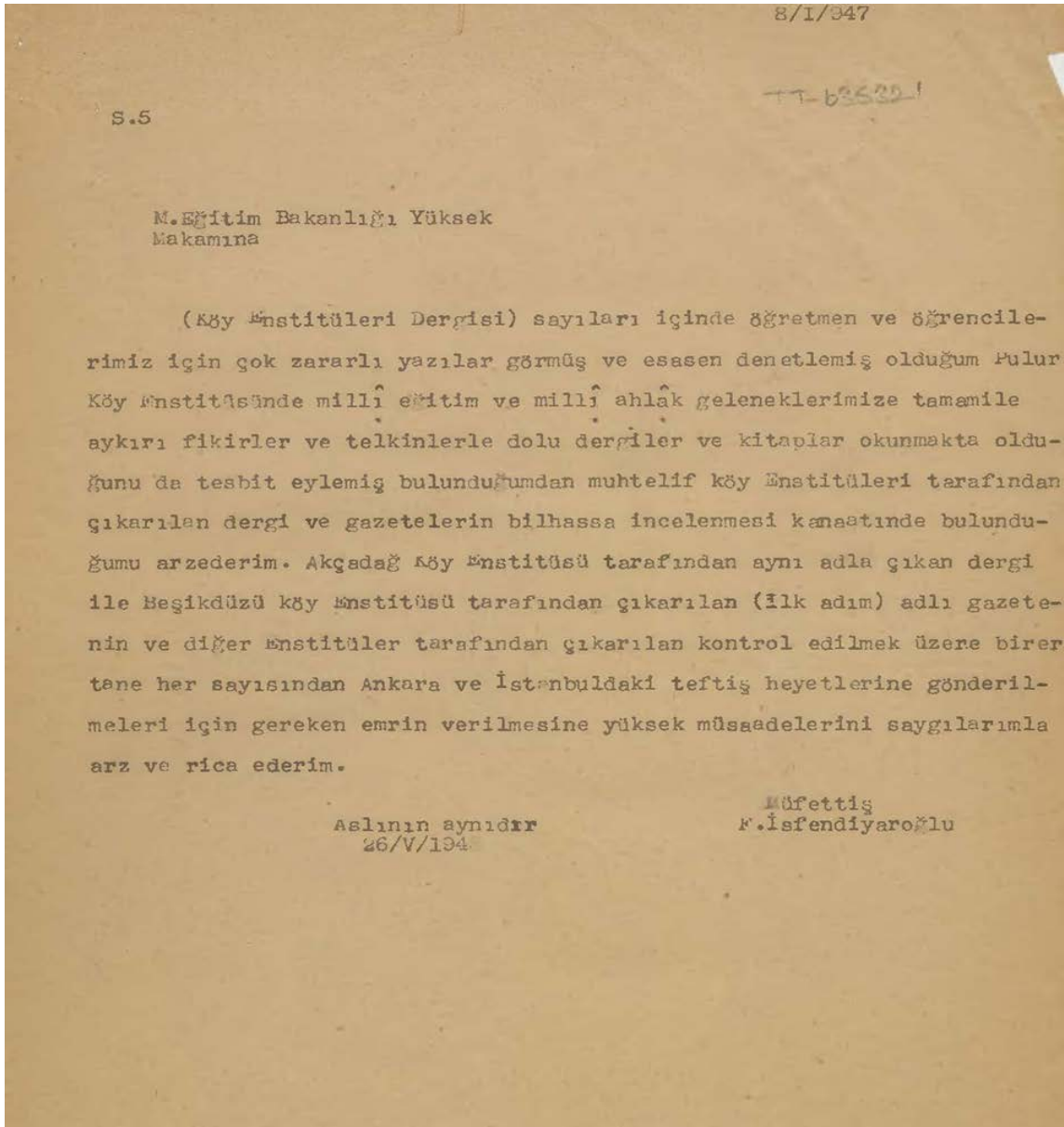
görülmüştür. Özellikle 1942 yılındaki müfettiş raporunun etnografik özellikler gösterdiği ve müfettişin günümüz sanatsal teftiş ilkeleri ışığında raporunu yazdığı görülmüştür. 1942 ve 1944 yıllarında ki müfettiş raporlarında müfettişler Enstitüde belirli zaman geçirerek Enstitü kültürünün içinde yaşamışlar ve gözlem yapmışlardır. Çocukların boş zamanlarında, derslerinde, Cumartesi etkinliklerinde, bayrak törenlerinde ve müsamerelerinde bulunmuşlar ve bu sayede Enstitünün özünü yakalamaya çalışmışlardır. 1942-1949 yılları arasında ki müfettiş raporlarına göre Enstitülerde canlı bir kültür söz konusudur. Bazı aksaklıkların görülmesine rağmen genel olarak Enstitünün öğrencilerin gelişimini amaçlayan ve sürekli kendini yenileyen bir kültüre sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1942 ve 1944,1945 raporlarında resmi dilden çok kişisel gözlemlere yer verilerek informal bir dil kullanılmıştır. Müfettişlerin gözleme dayalı kişisel görüşleri teftiş raporunu şekillendirmiştir. Tarihsel bir süreç içinde incelendiğinde ise özellikle 1942, 1944 ve 1945 yılları raporlarda Enstitülerin gelişim çağlarında oldukları, idare olarak yerine getirmeleri gereken işlemlerin başarı ile yürütüldüğü, çocukların kendine güvenen ve özgün kişiliklere sahip oldukları belirtilmiştir. Enstitü kültürünün okula yansması olumlu yönde görülmüş ve bu olumlu görüş müfettişlerin cümlelerine yansımıştır. Genel olarak raporlar öğretim işleri, eğitim ve disiplin işleri, maddi durum, sağlık koşulları gibi başlıklar altında yazılmıştır. Kullanılan iyimser dilden bu sürelerde Enstitülerin yükseliş dönemlerinde oldukları, toplum ve siyasi baskıların henüz fazla görülmediği anlaşılmaktadır.

Bir diğer bulguda bazı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında Müfettiş İsfendiyaroğlu'nun özellikle 1946 yılından sonra bazı Enstitüler hakkında tuttuğu teftiş raporlarında ki farklılaşmadır. Özellikle Hasan Ali Yücel'in 1946'da görevi bırakmış, yerine geçen Reşat Şemsettin Sirer döneminde İsfendiyaroğlu ve bazı müfettişler Enstitüler karşı yapılan politikanın en önemli isimlerinden olmuşlardı. Bu müfettişler arasında Nurettin Polvan, Kutsi Tecer, Hikmet Türk ve Tefik Fikret Süer gibi isimler de bulunmaktaydı. Ancak bunların en önemlisi Fethi İsfendiyaroğlu'dur (Turan, 2019, s.58). Aşağıda görüleceği üzere Müfettiş İsfendiyaroğlu'nun farklı bir Enstitü için hazırladığı teftiş raporunda Enstitüler hakkında ki önceki fikirlerinin değişim göstermiştir. Bu değişimin nedeni Hasan Ali Yücel'den sonra özellikle 1946 yılından itibaren kapanışlarına kadar devam eden siyasi baskıların bulmasıydı. Buradan Köy Enstitüleri fikrinin ve ideolojisinin İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel'den sonra içselleştirilemediği ve politik kaygılardan dolayı Enstitülere ve kuruluş ilkelerine karşı olan tarafın güçlü olduğu sonucu çıkarılabilir. Genel olarak İsfendiyaroğlu'nun 1942

yılından itibaren hazırladığı raporlar göz önünde bulundurulduğunda bu raporların dönemin siyasi gelişmelerine ayak uydurduğunu görebiliriz. Dönemsel ve kişisel değerler gözetilerek hazırlanan bu raporların birinde Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi işgal edeceği söylentilerinin çıkış noktası olarak Pulur Köy Enstitüsü öğretmenlerini göstermektedir. Hatta daha da ileri giderek bu öğretmenlerin “vatana değil Sovyetlere hizmet ettiklerini” dahi savunmuştur(Turan, 2019, s. 60). Enstitü kültürü ve idealleri kurucularına bağlı kalmış ve maalesef onların görevden ayrılmalarından sonra toplumsal ve siyasi baskılara yenik düşmüştür.

Belge 5.1

Müfettiş İsfendiyaroğlu'nun 1947 Yılı Müfettiş Raporu

Enstitüde millî bir hava yaratılmamaktadır. Sınıflarda, kütüphanede toplantı yerlerinde ve salonda ne Atatürk'ün ne de Cumhurbaşkanımızın bir tek resimleri olmadığı gibi hitabeleri de yoktur. Öğrencilerin buldukları, gördükleri yerlerin hiç birinde bu resimler bulundurulmamaktadır. Türk kahramanlarının, millî şairlerimizin, mimarlarımızın, tarihî Türk mefahirini hatırlatan kumandanların bir tek resimleri olmadığı gibi bunlar için bir tek konferans, ihtifal de yapılmamıştır. Bunlara mukabil çocuklara Ruslara dair malumat verilmiştir. Böylece millî eğitime en ufak bir yer verilmemiştir. Millî şarkılar ve marşlar öğretilmemiştir. Millî ve tarihî konuda bir tek piyes oynatılmamıştır.

B) Bu tarzda yaratılan çok muzur hava içinde solcu fikirleri iyice aşılacak için her şey yapılmıştır. Nazım Hikmet'ten şiirler okumuşlar, sosyalist ve komünist propagandası yapan (Gün) dergisi gibi mecmua ve gazeteleri okumuşlar ve okutmuşlardır.

Sosyalist muharrirlerin hikâye ve romanlarını pek çok okumuşlar ve okutmuşlardır. Bu kitaplardan özetler çıkartarak, muharrirleri ve konuları üzerinde tartışmalar yaparak ve yaptırarak eserde telkin edilen ana fikrin ve maksadın iyice anlaşılmasına bilhassa çalışmışlardır.

Bunlardan başka bir de (Köy Enstitüleri Dergisi) adıyla ilköğretim Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılıp her öğretmen ve öğrenciye birer tane vermek ve ders kitabı gibi okutmak, özetlerini çıkartmak, parçaların hepsini bütün öğrencilere mutlaka okutmak gibi sıkı takipler ve katî emirler, tamimler ve telkinlerle öğretmen ve öğrencilere son derecede muzur hikâye, makale, fikra ve şiirleri mecburî olarak okutmuşlardır.

Bu dergileri bu suretle hazırlayanlar, bu emirleri bütün enstitü müdürlerine verenler köy enstitülerindeki solcu fikir ve cereyanlarının geniş ölçüde yayılmasına sebep olmuşlardır. Bu arzedilen hususların hepsi sabit olmuştur. Dosyalarda vesikalar vardır.

İsmail Hakkı Tonguç :
Eski İlköğretim Umum Müdürü İsmail Hakkı Tonguç solcu fikirlerin köy

Enstitülerindeki öğretmenlerle öğrencilere yayılması için hiç bir tedbiri ihmal eylememiştir.

Sabahattin Eyüpoğlu:

Dergilere muzur yazıları çeşit çeşit derlemiş ve dergiye girecek yazılarla köy Enstitülerinin hepsinden gelen yazıları incelemiştir. Böylece solcu fikirlerin Enstitülerdeki öğretmen ve öğrencilere yayılmasına filen çalışmıştır.

Muallâ Eyüpoğlu:

Fulur Köy Enstitüsüne sade bir plan yapmak emrile gönderildiği halde Enstitünün bütün işlerine karışmış, öğrencilere konyak ve sigara bizzat verip içirmiş, ailesi İstanbulda bulunan müdür Osman'la da okul için de daima beraber bulunarak, köylere beraber giderek akşamları Osmanla birlikte okul içinde içki içerek köyde misafir kaldığı bir evde akşam yemeğinde ev sahibi köylüden içki istiyerek, Huslar lehine sözler söyleyerek, Türk askerleri ve subayları aleyhine konuşarak, okulda ve yollarda Nazım Hikmet'in şiirlerini Osmanla birlikte yüksek sesle okuyarak ,yine bir akşam Cinis köyünde yemek yendikten sonra (Allah ile Devlet olmasaydı dünya cennet olurdu)sözünü köylüler yanında tekrar okuyarak ve köy köy dolaşarak tıpkı ve solcu ajanı gibi çalışmış ve Enstitüde şehir okulları aleyhine söylemiş ve bir toplu olarak konuşulurken köy Enstitülerini kuran İsmail Hakkı Tonguç'tur, herhalde İnönü değil demmiştir.

Müdür Osman Yelçin:

Kızıl bir solcu ve çok atılgan ve cesur olduğu için pek kısa zamanda Fulur köy Enstitüsünde sosyalist fikirlerin yayılmasına ,okulda kendi fikrine uymayanların uzaklaştırılmasına, öğrenciler arasında sağcı ve solcu olarak iki grupun bir biri aleyhine geçmesine, millî eğitimi yıkmaya, her bakımdan son derecede muzur kitap ve dergileri pek çok olarak okutmağa çalışmış ve Enstitüyü kırma karışık bir duruma sokmuştur.

Hamit Özmenek:

Fulur Köy Enstitüsü Eğitimbaşı Hamit Özmenek te okulun bütün eğitim ve öğretim işleri, öğrencilerin disiplin işlerini hiç yoluna

koymamış ve müdür Osman Yalçın'ın emirlerine hizmet ederek solculuk cereyanı içinde ona tam bir yardımcı olmuştur.

Yüksek köy Enstitü mezunları öğretmenleri:

Bunlardan Halil Basutcu başta olmak üzere Hüseyin Yücel, Rahri Yücel, Nusret Ükmen, Kemal Güngör, Tefik Gültekin ile bunlara katılan tarih-coğrafya öğretmeni Ahmet Demircioğlu Pulur köy Enstitüsünde solculuk cereyanı için çalışmışlar, okulun disiplinini bozmuşlar, öğretmenler arasında iki cereyan açarak aheksizlik yaratmışlardır. Fazla olarak okulun bütün işlerine karışmışlar, öğrencileri diğer öğretmenler aleyhine teşvik etmişlerdir.

Müfettiş
F.İsfendiyaroğlu

Aslının aynıdır
26/V/1948

Müfettiş raporlarında ki bir diğer bulgu ise Enstitü de var olan kültürün öğrencilerine ve çalışanlarına hürriyet duygusunu verdiğidir. İlk raporlarda Enstitünün bir Türkiye ideali yarattığı, yaparak yaşayarak öğrenen, vatanına ve milletine bağlı, toplumsal değerleri gözetken ve onlara uyan, çağdaş ve bilimsel ilklerle eğitim veren kurumlar olduğu dile getirilmiştir. Raporlarda göze çarpan bir diğer nokta ise çağdaş öğretim tekniklerinin Enstitülerde kullanılıyor olmasıdır. Bunlardan en önemlisi de proje tabanlı öğretim sistemiydi. Müfettişlerin çoğu bu sistemi dile getirmiş ve sistemin faydalarına övgüler dizmiştir. Günümüz STEM eğitiminin ilk ve başarılı örneklerinin görüldüğü de raporlardan anlaşılmaktadır. Ezbere dayalı öğrenme yöntemleri yerine, bu bilgilerin gerçek yaşamda hangi durumlarda nasıl uygulandığına odaklanan, öğrencilerde problem çözme becerilerini geliştiren, araştıran, sorgulayan ve onların potansiyellerini ön plana çıkaran öğretim sisteminin olduğu görülmektedir.

Genel olarak müfettiş raporları değerlendirildiğinde 1946 yılı sonrası raporların günümüz bilimsel teftiş raporları ilkeleri göre maddeler halinde yapıldığı görülmektedir. Bu raporlardan sadece o dönemki Enstitünün eksik evraklarını ve aksaklıklarını anlayabilmekteyiz. Öğrencilerin yaşantılarına, Enstitü kültürüne ve öğretim yöntem ve tekniklerine çok fazla değinilmemiştir.

5.2 Sonuç

Tarihsel etnografi deseni ile Köy Enstitüleri örgüt kültürünün incelenmesini amaçlayan bu araştırma Türkiye’de bu alanda yapılan ilk çalışmadır. Bu çalışmada örgüt kültürünü şekillendiren ve örgüt kültürünün şekillendirdiği öğeler incelenmiştir. Zamanına göre çağdaş eğitim kurumları olan Enstitülerin kapatılmasına kadar geçen süreç çalışmada aktarılmıştır. Bu süreç içinde hangi unsurların bu çağdaş kurumların kapatılmasına yol açtığı açıkça görülmektedir. Feodalizm isteğiyle yanıp tutuşan zamanın politikacıları kendi kişisel hırslarını Türkiye’nin belki de dünyaya rol model olarak sunacağı eğitim kurumlarının kapatılmasına yol açtığı gerçeği bugün bile bir tokat gibi yüzümüze çarpmaktadır.

Enstitüde aşılacak fikir, öğretmenlerin sadece alfabeyi öğreten değil aksine köylünün bütün sorununu çözecek olan kişiler olması gerektiğiydi. Bu durum ilk başlarda kalkınmasını tamamlayamayan, geçimini sağlamak için ya devlete ya da ağaların eline bakan köy halkı için bulunmaz bir nimetti. Köyün koşullarına göre eğitim gören öğretmenler ilk zamanlarda köyün sorunlarını çözmeye çalışmakta başarılı olmakla birlikte özellikle çok partili hayata geçişte ve çok partili hayat sırasında politikacılardan,

köy ağalarından ve feodal beylerden ağır eleştiriler aldılar. Aslında kapatılmalarının sebebi çalışmada da görüldüğü gibi enstitülerin komünist yatağı olması değil bilinçlenen halkın düzene başkaldırarak kendi ekonomik özgürlüğünü kazanması korkusuydu.

Bugün ülkemizde ki çağdaş eğitim modellerini ve kalkınmayı aslında Köy Enstitülerine ve onların yetiştirdiği öğretmenlere borçluyuz. Bir kırsal aydınlanma projesi olarak ortaya çıkan Enstitüler daha sonra kenti de etkilemiş ve çağdaş yaşam ilkeleri halka nüfuz etmeye başlamıştı. Bu tür eğitim kurumlarının kapatılmasına ön ayak olan kişilerin art niyetleri sayesinde Köy Enstitüleri asli görevlerini yarım bırakarak kapatılmış ve tarihe karışmıştır. Sadece yapı olarak tarihe karışan Enstitülerin fikirleri halen çağdaş, demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nde hüküm sürmektedir.

Kapatılmasından önce Enstitü anlayışının iğinin boşaltılmasını hedefleyen siyasi iktidar özellikle 1946 seçimlerinden sonra çoğu Enstitünün mevcut öğretmen kadrosunu değiştirerek aslında bir felsefe değişimi de amaçladılar. O tarihten sonra yeni gelen öğretmenlerin fikir olarak eski öğretmenlerle tezat oluşturması, teorik derslerin artması, uygulama yapılan üretim çalışmalarının temrine dönüşmesi gibi Enstitü kavramının içi boşaltılmaya başlandı.

Enstitüler Genç Cumhuriyetin devrimlerinin halka özellikle nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu kırsal kesime yerleştirilmesi amacıyla eğitim neferleri yetiştiren çağdaş eğitim kurumlarıydı. Yaprak ve yaşayarak öğrenme modeli çerçevesinde Enstitü öğrencileri edindikleri bilgileri gittikleri köylerde halka yarar sağlama amacıyla kullanmışlar ve köyün aydınlanması ilkesini layıkıyla yerine getirmişlerdi. Yeri geldiğinde köyün sağlık memuru, yeri geldiğinde doktor ve mühendis olan öğretmenlerin bu kabiliyetleri Enstitülerde aldıkları pratik eğitimler sayesinde oluşmuştu. Enstitüler bir gereksinimden doğan yılların birikiminin ve araştırmalarının sonucu olarak ortaya çıkan eğitim kurumlarıydı. Meşrutiyet döneminde felsefesinin yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlaması ile Cumhuriyetten sonra köyün aydınlanması amacıyla kurulumlarına hız verilen bu yeni nesil öğrenme yuvaları, yine aynı şekilde dönemin aydınları ve politikacıları sayesinde tarihe karışmıştır.

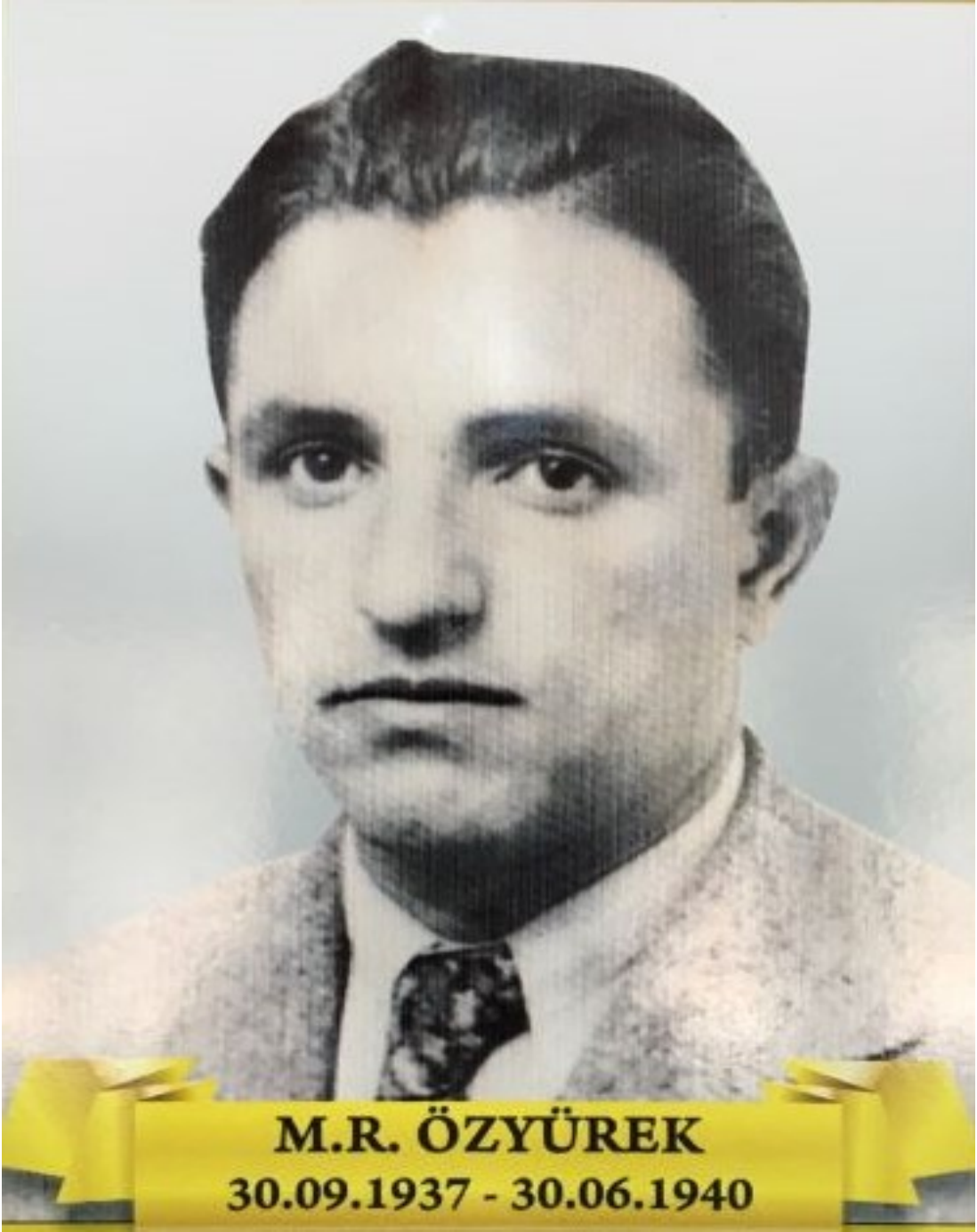
Liberal eğitim sistemlerinin aksine halka hitap eden bir kültüre ve eğitim sistemine sahip olan Enstitüler sayesinde devrimler hızlı bir şekilde en geniş kitlelere yayılmış ve üretime dönük sağlam ilkeler üzerine kurulan bir Cumhuriyetin temelleri sağlamlaşmıştır. Yapılan en büyük eleştirilerden bir tanesi olan Enstitü kavramının ve sisteminin dışarıdan uyarlanmış olması fikri aslında Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinden beri bu fikrin varlığı neticesinde çürütülmüş olmaktadır. Bize özgü ve

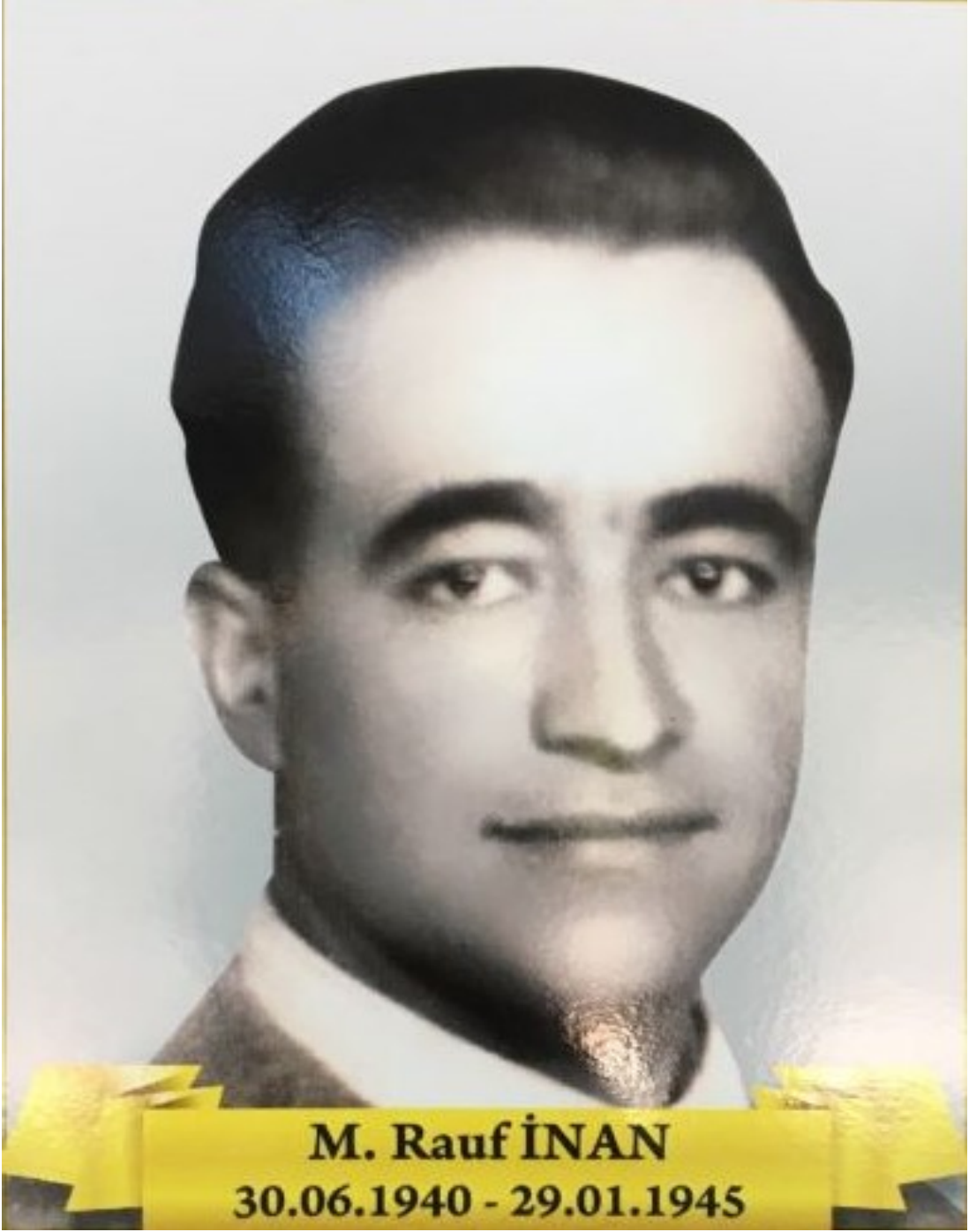
bizden bir sistem olan Enstitü mantığı ile birlikte özellikle yıllardır yok sayılan köy halkı bilinçlenmiş ve kendi kendine yetebilen bir Türkiye hedefine emin adımlarla yaklaşmıştır.

Meşrutiyet dönemine eğitim mücadelesi ile damga vuran Satı Bey'den, Osmanlı eğitim sisteminin Tuba Ağacı Nizariyesindeki gibi kökleri yukarda dalları ise aşağıda olan bir sistemin gerekliliğinden bahseden Emrullah Efendiye, eğitim sistemimizin iyileştirilmesi adına araştırmalar yapması için Türkiye'ye davet edilen John Dewey'e, bu işi kendine misyon edinen, köy köy gezen ve araştırmalar yaparak yeni bir sistemin kurulması için canla başla çalışan İsmail Hakkı TONGUÇ'a ve Köy Enstitüleri fikrinin yılmaz savunucusu Hasan Ali YÜCEL'e kadar uzun süreli bir çalışmanın eseri olan Enstitülerin kapatılması aslında kendi tarihimize ve öz kültürümüze de yapılan bir darbeydi.

Özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra kapatılma süreci hızlanan Enstitülerde ilk olarak öğretmen ve direktör değişimine gidilerek adeta müfredat farklılaştırılmıştır. Bunun akabinde enstitülere kız öğrencilerin alımının durdurulması, ailelerin uzak yerlerdeki Enstitülere kızlarını göndermemeleri, komünistlik suçlamaları ile Enstitülerinin içi boşaltılmış ve kapatılmalarının önü açılmıştır. Toprak ağalarının ve siyasilerin baskıları sonucu kapatılan Enstitülerin ruhsal varlığı bugün bile derinden hissedilmekte, yarattığı kültürel değerler ve eğitim felsefesinin izleri halkın nazarında yaşamaktadır.

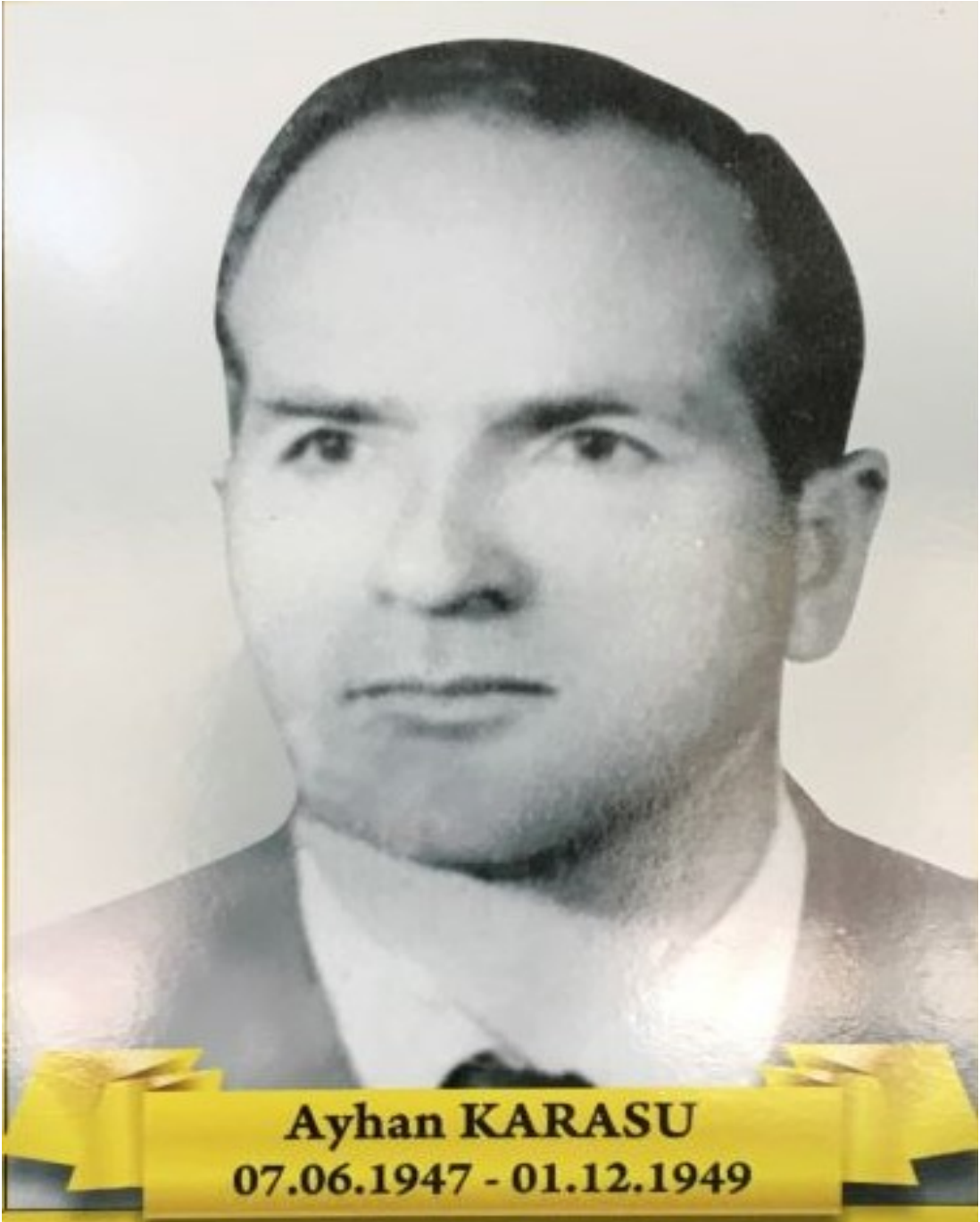
ENSTİTÜ MÜDÜRLERİ

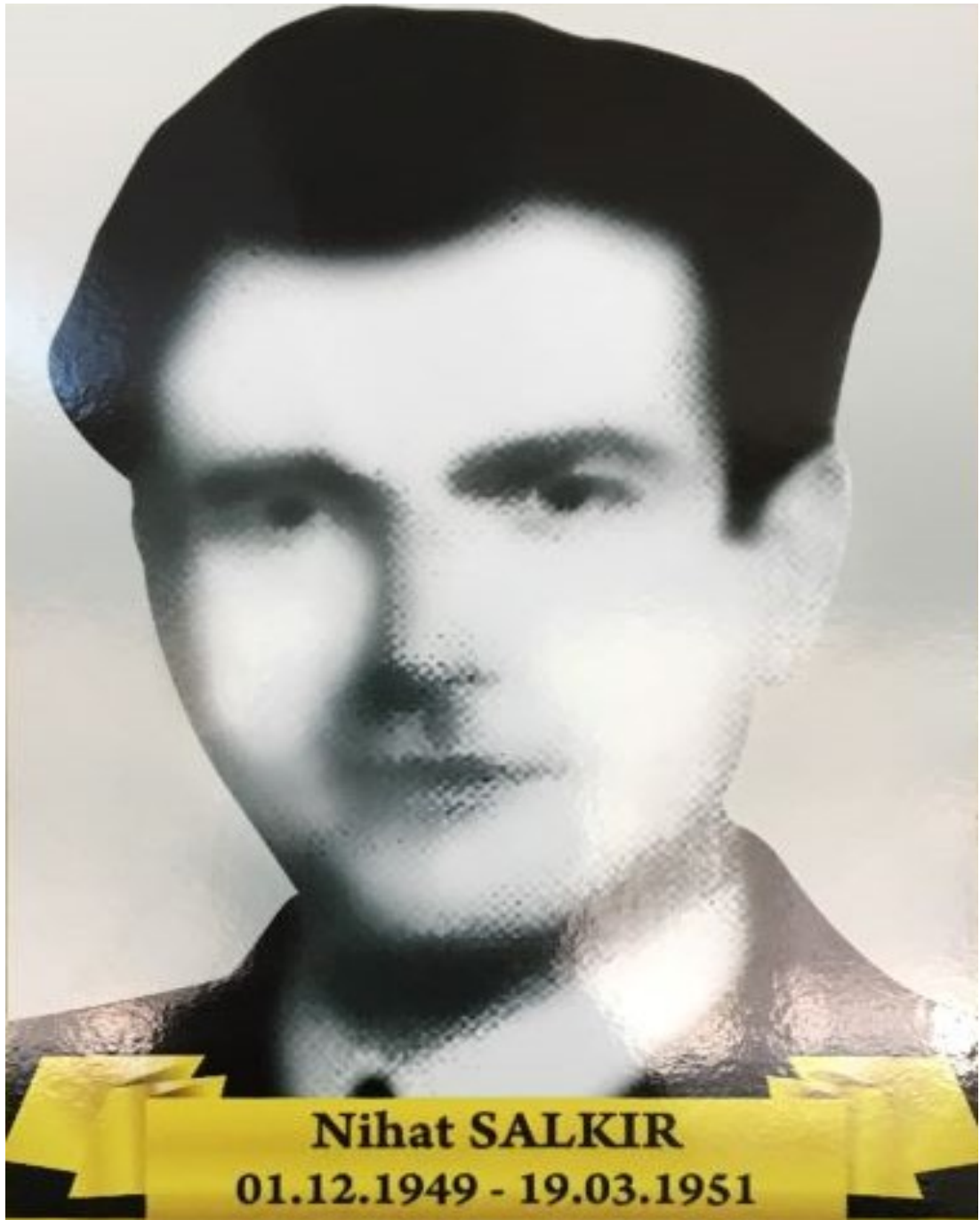

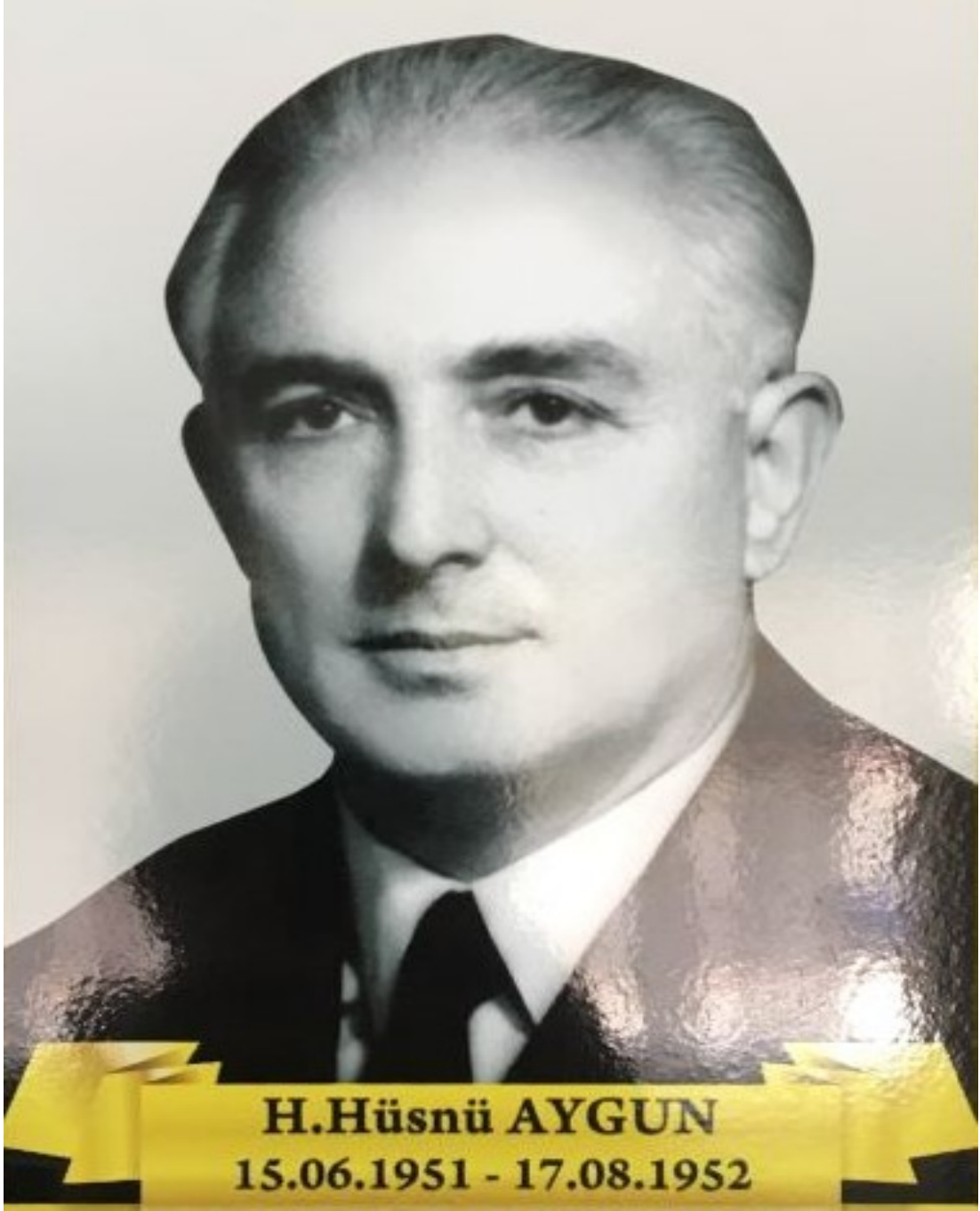
M. Rauf İNAN
30.06.1940 - 29.01.1945

Nihat SALKIR
01.12.1949 - 19.03.1951

KAYNAKÇA

- Akturan, U., ve Baş, T. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Akyüz, Y. (1990). *Darülmualim'in ilk nizamnamesi (1851) Önemi ve Ahmed Cevdet Paşa*. Milli Eğitim yayınları. 91-95.
- Akyüz, Y. (2000). *Öğretmen yetiştirmede Osmanlının cumhuriyete bıraktığı miras*, II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- Akyüz, Y. (2000). Öğretmenlik mesleği ve Osmanlıda kadın öğretmen yetiştirilmesi, *Tarih ve Toplum*, Aylık Ansiklopedik Dergi, İletişim Yayınları, 33, (195), Mart.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki rolleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2016). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Arayıcı, A. (2002). *Kemalist dönem Türkiye'sinde eğitim politikaları ve köy enstitüleri*. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Arman, H., Geray, C., Kansu, C. A. (1969). *Köy enstitüsü uygulamasında çıkan sonuçlar, Devrimci Eğitim Şurası*. Ankara: TÖS Yayınları.
- Arman, H. (1990). *Piramidin tabanı II, anılar*. İstanbul: Arkın Yayınevi.
- Atılğan, G., Aytakin, E. A., Ozan, E. D., Saraçoğlu, C., Şener, M., Uslu, A., Yeşilbağ, M. (2016). *Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de siyasal hayat*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Austin, J.L. (1962). *How to do things with words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Aydoğan, M. (1997). *Hasan-Ali Yücel, köy enstitüleri ve köy eğitimi ile ilgili yazıları-konuşmaları*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aydoğan, M. (2010). *TBMM bütçe görüşmelerinde ve Milli Eğitim Şuralarında köy enstitüleri (1935-1954)*. Ankara: Köy Enstitüleri Vakfı Yayınları.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: köy enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 9(35), 267-282. Doi: 10.1501/Tite_0000000047
- Baltacı, C. (1976). *XV-XVI. asırlarda Osmanlı medreseleri*. İstanbul: İrfan Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1930). *Umumi pedagoji*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1998). *Hayatım*. İstanbul: Dünya Yayınevi.

- Başar, E. (2004). *Milli Eğitim bakanlarının eğitim faaliyetleri (1920-1960)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Başaran, M. (2010). *Özgürleşme eylemi köy enstitüleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başığit, T. (2012). *Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları (1923-1950)*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Baykurt, F. (1995). *Köy Enstitüleri. Amaçlar-ilkeler-uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Baykurt, F. (2016). *Unutulmaz köy enstitüleri*, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri tarihsel bir çerçeve*. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Berker, A. (1945). *Türkiye'de ilköğretim I: 1839-1908*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bloch, L.-R. (2003). Who's afraid of being a friere? The analysis of communication through a key cultural frame. *Communication Theory*, 13, 125–159.
- Boellstorff, T., Nardi, B., Pearce, C. ve Taylor, T. L. (2012). *Ethnography and virtual worlds: a handbook of method*. Princeton University Press.
- Bülbül, P. (2017). Eski Anadolu'da tarım faaliyetleri, *tarihin peşinde – Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17, 269-282.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Candoğan, G. (1993). *Köy enstitüleri sistemi ve çağdaş eğitim*. İzmir: Etki Ofset.
- Carbaugh, D., & Wolf, K. (1999). Situating rhetoric in cultural discourses. *International and Intercultural Communication Annual*, 22, 19–30.
- Christensen, T. M., & Brumfield, K. A. (2009). Phenomenological designs. In C. J. Sheperis, J. S. Young & M. H. Daniels (Ed), *Counseling research: Quantitative, qualitative and mixed methods*. Boston: Pearson.
- Cimi, M. (2001). *Tonguç Baba ülkeyi kucaklayan adam*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çorakbaş, F. K. Sümertaş, F. M. (2012). Köy enstitüleri projesinin ilk tohumu: Çifteler Köy Enstitüsü, *Eski Yeni Dergisi*, 12(2), 23-30.

- Dağlar, A. L. (1989). *Düziçi Köy Enstitüsü ve sonrası kimi anılarım*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Demirel, M. (2002). *Türk eğitiminin modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri*. 15, Ankara: Türkler.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye maarifi hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Daramola, A. (2005). *Towards understanding of systemic functional theory (SFT) for teachers of English in Nigerian secondary schools*. *The Nigerian English Studies Association*. 11(1), 65-76.
- Duverger, M. (1973). *Sosyal bilimlere giriş: metodoloji açısından* (Çev:Unsal Oskay). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Egbe, Daniel. (1996). *Excellence in written and spoken English*. Lagos: Tinson.
- Eisner, E. W. (1991). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice*. New York, NY: Macmillan Publishing Company.
- Erçelebi, H. (1993). *Köy enstitülerinin çağdaş eğitim yönetimine katkıları*. İzmir: Etki Ofset.
- Ergün, M. (1987). Türkiye’de öğretmen yetiştirme çalışmalarının gelişimi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayısı*. 2, 15-19.
- Erickson, F. (1984). What makes school ethnography ‘ethnographic’? *Anthropology and Education Quarterly*, 15(1), 51-56.
- Ertem, B. (2009). Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(21), 377-397.
- Eyüboğlu, S. (1999). *Köy Enstitüleri Üzerine*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Foucault, M. (2002). *The archaeology of knowledge*. A. M. Sheridan Smith (Trans.), Oxon; New York: Routledge.
- Feyzioğlu, T. (1945). Arifiye seyahati münasebetile: Köy Enstitüleri I. *İklim Kültür Dergisi*, 1 (4), 25-30.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1947, 22Mart). Köy Enstitülerinin Dayandığı Esaslar. *Cumhuriyet Gazetesi*, 7.
- Gazalcı, M. (2016). Köy enstitüleri sistemi mezunları üzerine bir araştırma. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Gedikoğlu, Ş. (1949). Niçin eğitim kursları ve köy enstitüleri. Ankara: İdeal Matbaa.
- Gelen, A. (1968). Türk köyünü inceleyen ilk eğitimci İ.H.Tonguç. *İmece*, 87(7), 9-10.
- Gumperz, J. (1982) *Discourse strategies*. Cambridge: CUP.

- Güvenç, İ. (1995). *Köy enstitüleri. amaçlar-ilkeler-uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Halliday, M. A. K. (1970). *A Course in spoken English intonation*. Oxford: Oxford University Press.
- Hammersley, M., Atkinson, P. (2007). *Ethnography, principles in practice Third Edition*. New York.
- Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Linguistic Society of America*. 28(1), 1-30.
- Hogan, M. (1987). *The Marshall Plan: America, Britain, and the reconstruction of Western Europe, 1947-1952*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hookway, C. (1985). *Pierce*. London: Routledge.
- Hyme, D. (1961). *Functions of speech: The evolutionary approach*. In Gruber, F. (Ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hyme, D. (1974). *Towards ethnography of communication*, in foundation in sociolinguistics: An ethnographic approach. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Irmak, S. (1943). Köy enstitülerinde verilen yeni vazifeler, *Siyasi İlimler Mecmuası*, 13(148), 27-35.
- İnan, M. R. (1988). *Bir ömrün öyküsü 2 köy enstitüleri ve sonrası*. Ankara: Öğretmen Yayınları.
- Jakobson, R. (1960). 'Closing statement: linguistics and poetics.' In Sebeok, T. (Ed.) *Style in Language*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kanad, H. F. (1942). *Milliyet ideali ve topyekun milli terbiye*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Kanar, H. (1990). *Köy enstitüleri ve eğitim atılımı*. İstanbul: Selvi Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1958). *Vatan yolunda- milli mücadele hatıraları*. İstanbul: Selek Yayınları.
- Kaya, Y. (2001). Bozkırdan doğan uygarlık. köy enstitüleri, *Antigone'den Mızraklı İlmihal'e*. İstanbul: Tiglat Matbaacılık.
- Kaplan, M. (2002). *Aydınlanma devrimi ve köy enstitüleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KEÇEV Yönetim Kurulu. (2007). *Köy enstitüsü sistemine genel bir bakış*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Kepenek, M. (2001). *Basında köy enstitüleri*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

- Kırsakürek, N. F. (1962). *Türkiye’de komünizm ve köy enstitüleri*. İstanbul: Doğan Güneş Yayınları.
- Kirby, F. (1962). *Türkiye’de köy enstitüleri*. Ankara: İmece Yayınları.
- Koç, N. (2013). *Türk kültür tarihi içerisinde köy enstitüleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Koçer, H. A. (1967). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme problemi (1848-1967)*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamit devri eğitim sistemi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Köksal, O. (2009). Osmanlı dönüşüm sürecinde bir devlet teşebbüsü olarak Çifteler Hara-yı Hümayunu ve Türk atçılığına katkıları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 333- 363.
- Köşgeroğlu, N. (2010). *Köy enstitüleri ve kadın kalemler - beli kırılan devrim*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (2005). *Köy Enstitüleri ile İlgili Yönetmelik ve Resmi Yazılar*. Ankara: Karatepe Yayınlar
- Küçükcan, İ. (2009). Çifteler Köy Enstitüsü. *Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Bülteni*, 7(3), 35-46.
- LeCompte, M. ve Schelson, J. (2010). *Desining & conducting ethnographic research: An introduction*, (2nd Edition), Colorado: AltaMira Press.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Madge, J. (1965). *The tools of science an analytical description of social science techniques*. Mishawaka: Anchor Books Doubleday and Comp.
- Makal, M. (1995). *Köy Enstitüleri Amaçları İlkeler Uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı yayınları.
- Malinowski, B. (1992). *Introduction to Argonauts of the Western Pacific*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Mills, S., (2003). *Michel Foucault, routledge critical thinkers*. London: Routledge.
- Morris, C. (1938). *Foundation of theory of signs*. In Neurath, O., Carnap, R. and Morris, C. (Ed). Chicago: University of Chicago Press.
- Oran, B. (2002). *Türk dış politikası:1919-1980*.İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ortaylı, İ. (2017). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. İstanbul: Timaş Yayınlar.
- Orwell, G. (1969). Politics and the English language. In W. F. Bolton and D. Crystal (Eds), *The English Language Vol. 2: Essays by Linguists and Men of Letters*, 1858–1964. Cambridge: Cambridge University Press, 217–19.
- Osaba, S., Sobola, E. (2014). *English studies in focus: Readings in language and literature*. E.A. Adeygun & Yaw Sekyibaidoo (Eds). Faculty of Languages, University of Education, Winneba, Ghana.
- Osisanwo, W. (2003/2005). *Introduction to discourse analysis and pragmatics*. Lagos: Femolus-Fetop.
- Öztürk, C. (2007). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Rummel, J. F. (1964). *An introduction to research procedures in education Second Edition*. New York: Harper and Row.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (Ed). (2019). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (1992). *Osmanlı eğitim tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Schiffrin, D. (1994). *Approaches to discourse analysis*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Semerci, B. (1995). *Köy enstitüleri amaçlar-ilkeler-uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Sinclair, J. & Coulthard, M. (1975). *Towards an analysis of discourse: The English used by teachers and pupils*. London: OUP.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan günümüze Türk dış politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sözen, E. (2017). *Söylem belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*. İstanbul: Profil.
- Spindler, G. (2006). *Innovations in educational ethnography theories, methods, and results*. London: Psychology Press.
- Stenbacka, C. (2001). Qualitative research requires quality concepts of its own. *management decision*, 39(7), 551-555.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse analysis*. Chicago: University of Chicago Press.
- Şanlı, M. (1964). 17 Nisan Devrimi. *Köy ve eğitim Öğretmen Meslek ve Fikir Dergisi*, 107, 35-46.

- Tekben, Ş., Arman, H., Gürel, R., Cenik, M., Çoşkunerden, H., Can, M. K., Katman, K., Aksoy, F. (1974). *Köy enstitüleri defteri 1*. İstanbul: 17 Nisan Derneği.
- Tonguç, İ. H. (1938). *Köyde eğitim*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (1943). Köy enstitülerimizde eğitim ve öğretim ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5, 137-147.
- Tonguç, İ. H. (1946). *İlköğretim kavramı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tonguç, İ. H. (1947). Eğitim yoluyla *canlandırılacak köy*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tonguç, İ. H. (1961). 17 Nisan. *İmece Aylık Kültür Dergisi*, 1(3), 35-39.
- Tonguç, İ. H. (1974). *İş ve meslek eğitimi*. Ankara: TÖB-DER Yayınları.
- Tonguç, E. (2009). *Bir eğitim devrimcisi: İ.Hakkı Tonguç*. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Dergileri Yayınları.
- Turan, M. (2019). Kapatılışının 65. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Başmüfettişi Fethi İsfendiyaroğlu'nun Raporları (1946-1948), *Toplumsal Tarih*. 312, 58-64.
- Turgut, Y. (2009). Verilerin kaydedilmesi analizi yorumlanması: Nicel ve Nitel. Abdurrahman Tanrıoğen (Ed.). *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turhan, M. (1959). Köy Enstitüleri Masalı, *Türk Yurdu*, 49(278), 55-62.
- Türkoğlu, P. (2000). *Tonguç ve Enstitüleri*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tütengil, C. (1949). Köyden ve köy enstitüsünden notlar köy enstitülerinde boş zaman. *İvriz Aylık Öğretmen ve Eğitim Dergisi*, 34, 25-32.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinde ilmiye teşkilatı*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ülman, H. (1991). *Türk-Amerikan münasebetleri*. Ankara: Sevinç Matbaası
- Waterman A. S. (2013). The humanistic psychology-positive psychology divide: Contrasts in philosophical foundations. *Am Psychol*. 68, 124-33.
- Yel, F. (2008). *Atatürk döneminde köy öğretmenleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, H. A. (1937). *Pazartesi konuşmaları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye'de ortaöğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

Ek Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
EK 1	Anket ve Uygulama Yapılmasına Dair İzin	308
EK 2	Enstitü Araştırma Projesinin Uygunluğu Yazısı	309
EK 3	Milli Eğitim Müdürlüğünün Araştırma Projesinin Uygunluğu Yazısı	310
EK 4	Araştırma Değerlendirme Formu	311

EK 1

Anket ve Uygulama Yapılmasına Dair İzin

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 99489383-302.08.01-E.97029
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

21/09/2018

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : ESKİŞEHİR VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN 10/09/2018 tarihli ve 15929743 sayılı yazısı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Doktora Programı öğrencisi Murat AYDOĞMUŞ'un anket ve uygulama yapmasının uygun görüldüğü hakkındaki ilgi yazı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ahmet ÇABUK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: 3 Sayfa

Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik olarak imzalanmıştır. Evrak doğrulama adresi:
<https://obyimem.ogu.edu.tr/IsimcDogrulama?153d910-e976-4682-b75e-7ed734a8a404>

Adres	: Meselik Kampüsü PK.26480 Okanpazarı	Ayrıntılı Bilgi	: Murat ALTINAY - Bilgisayar İşletmeni
Telefon	: 02222393750-5107	Faks	: 0222 239 3767
E-Posta	: mulfmay@ogu.edu.tr	Elektronik Adres	: http://iib.ogu.edu.tr/
		KEP Adresi	: esk.osmangaziuniv@hs01.kep.tr

EK 2

Enstitü Araştırma Projesinin Uygunluğu Yazısı

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/15929743
Konu: Araştırma Projesi

10.09.2018

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 09/09/2018 tarih ve 15813725 sayılı olur.
b)16/08/2018 tarih ve E.86743 sayılı yazımız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Kabul ve Ayarlar
0070 sayılı Yasa ile
www.meb.gov.tr
11 Eylül 2018
Önder ÜLKE
Memur

ADRES:
Meşelik Yerleşkesi 26480
Odunpazarı/ESKİŞEHİR

Büyükdere Mah. Atatürk Bld. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Adı: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.osmangazi.meb.gov.tr> adresinden 5420-94c3-39f1-8217-cc79 koda ile teyit edilebilir.

EK 3

Milli Eğitim Müdürlüğünün Araştırma Projesinin Uygunluğu Yazısı

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/15813725
Konu : Araştırma Projesi

09.09.2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 16/08/2018 tarih ve E.86743 sayılı yazısı.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Doktora Programı öğrencisi Murat AYDOĞMUŞ'un "Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme - Eskişehir Çifeler Örneği" başlıklı tez çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okulda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
.../09/2018

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:
Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Büyükdere Mah. Atatürk Bldv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu e-ortak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://eskisehir.meb.gov.tr/adresimiz> 5158-79cd-3cd10-b65b-e8df koda ile teyit edilebilir.

EK 4
Araştırma Değerlendirme Formu

T.C
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Murat AYDOĞMUŞ
Kurumu/Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Mahmudiye Yunus Emre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Araştırmanın Konusu	Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme-Eskişehir Çifteler Örneği
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Var
Veri Toplama Araçları	Doküman İnceleme
Görüş İstenecek Birimler	-
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25sayılı genelgesi gereğince 2018-2019 öğretim yılında uygulanmasında sakınca yoktur.	
Komisyon Kararı	KABUL (Oybirliği ile)
Muhallif Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi :

KOMİSYON

05/09/2018

Komisyon Başkanı
Banş HANCI
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Öye

Kadir KILIÇ
Öğretmen

Öye

Ömer GARAN
Öğretmen

Öye

E. Senay DOĞANER
Öğretmen

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Murat AYDOĞMUŞ
Doğum Yeri : Denizli
Doğum Tarihi : 1983

Eğitim Durumu

Lise Çivril Emine Özcan Anadolu Lisesi 2001
Lisans Anadolu Üniversitesi 2006
Yüksek Lisans Uşak Üniversitesi 2015

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (İyi), Konuşma (Orta)

Mesleki Geçmiş

Görev	Kurum	Çalışma Tarihleri
Dil Asistanı	Ukko Paavon Koulu-Nilsa /Finlandiya	2006-2007
Öğretmen	Takmak Melih Günay İlköğretim Okulu	2006-2010
Öğretmen	Çivril Keriman Kamer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2010-2014
Öğretmen	Çivril Şevkiye Özel Fen Lisesi	2014-2020
Öğretim Görevlisi	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	2020- ...

Akademik Çalışmalar

Yayımlar

SCI, SSCI ve AHCI dışındaki indeks ve özetler tarafından taranan dergilerde yayımlanan teknik not, editöre mektup, tartışma, vaka takdimi ve özet türünden yayınlar dışındaki makale

1. Aydoğmuş M.ve Sağlam A. Ç. (2017). Secondary School Directors' Communication Competence on the Basis of Teacher Opinions. *Universitatpark Bulletin*, .6, 20-32.
2. Aydoğmuş M. ve Sağlam A. Ç. (2016). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin eğitim sistemlerinin denetim yapıları karşılaştırıldığında Türkiye eğitim sisteminin denetimi ne durumdadır? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 17-32.

Alanında makale, kitap bölümü ve karar tahlili çevirisi

1. Aydoğmuş M. ve Sağlam A. Ç. (2017). Comparison of Turkey's Higher Educational audit structure with developed and developing countries. Arapgirlioğlu, H., Atık, A., Elliot, R.L., Turgeon, E. (Ed), Research on science and art in 21st century Turkey. içinde. Ankara: Gece Kitaplığı, 2, 1935-1944..

Uluslararası toplantıda sunularak özet metin olarak yayımlanan bildiri

1. Aydogmus, M. ve Kocatürk H. (Mayıs, 2017). Eğitim yönetimi alanında bilgi üretimi üzerine metodolojik bir değerlendirme: Educational Administration Quarterly (2000-2016)- *The12th International Congress on Educational Administration*, 11 - 13 May 2017, Ankara.
2. Aydoğmuş, M. (Nisan, 2017). Örgüt içi motivasyon ile örgütsel muhalefet arasındaki ilişki, *International Congress of Euroasian Social Sciences*, 6—8 Nisan 2017, Antalya.
3. Aydoğmuş, M. ve Sağlam, A. Ç. (Mayıs, 2016). Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin iş motivasyonlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *III. International Euroasian Educational Research Congress*, 31 Mayıs-3 Haziran 2016, Muğla.
4. Aydoğmuş, M. ve Sağlam, A. Ç. (Kasım, 2015). Ortaöğretim okulu yöneticilerinin iletişim ve motivasyon becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri, *VI. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu*, 5-7 Kasım Lefkoşa-Kıbrıs.
5. Aydoğmuş, M. (Eylül, 2014). Türkiye'nin yükseköğretim m denetim yapısının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırılması, *V. Eğitim Yönetimi Forumu*, 11-13 Eylül 2014, Konya.

6. Aydoğmuş, M. ve Sağlam, A. . (Haziran, 2014). Gelişmiş lkeler ile gelişmekte olan ülkelerin eğitim denetimi sistemlerinin karşılaştırılması ve Türkiye'nin durumu, *Erpa Congress*, 6-8 Haziran 2014, İstanbul.

Yüksek Lisans Tezi

Murat, A. (2015). *Ortaöğretim okulları müdürlerinin iletişim yeterliliklerine ilişkin öğretmen görüşleri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak Üniversitesi, Uşak. (Tez Danışmanı. Doç. Dr. Aycan içek SAĞLAM).

İletişim

E-posta adresi: muratgs1983@hotmail.com

